VAPȚAROV
NERUDA
HIKMET
ELUARD
NEZVAL
LEÓN
FUCIK
DU BOIS
LAXNESS
ANAND
BLOCH
SADOVEANU
ALDRIDGE
OLIVER
ALAVI

# Laudă Păcii

# Laudă PĂCII

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

Școala medie de fete nr. 2
Bucureşti
BIBLIOTECA
26103

8
L 27

26103

# Laudă PĂCII

VAPȚAROV
NERUDA
HIKMET
ELUARD
NEZVAL
LEÓN

*

FUCIK
DU BOIS
LAXNESS
ANAND
BLOCH
SADOVEANU
ALDRIDGE
OLIVER
ALAVI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ
1956

VERIFICAT

*Culegere, prefaţă şi note alcătuite de Secretariatul juriului pentru decernarea Premiilor Internaţionale ale Păcii*

## PREFAȚĂ

*Valoarea statornică a oricărei creații a spiritului omenesc e în funcție directă de măsura în care sentimentele, frămîntările și interesele autorului ei se identifică cu cele ale întregului său popor și ale umanității.*

*Această afirmare este din plin verificată de experiența istorică. Așa de pildă, cînd la recomandarea Consiliului Mondial al Păcii sînt comemorați în lumea întreagă Aristofan, Rabelais, Leonardo da Vinci, Victor Hugo sau Anton Cehov, popoarele înțeleg limpede că astăzi pot să se familiarizeze cu operele acestor mari figuri ale culturii universale, numai fiindcă în ele se găsește însăși expresia dorințelor, răsfrîngerea sentimentelor, ecoul speranțelor lor.*

*Pentru a sublinia această identificare a marilor spirite creatoare cu spiritul popular, Consiliul Mondial al Păcii a hotărît, în aprilie 1949, să înființeze o serie de premii anuale, menite să preamărească în fața opiniei publice universale opera scriitorilor, artiștilor și a oamenilor de știință care au știut cel mai bine să facă din activitatea lor creatoare o legătură de prietenie între popoare și o unealtă de pace.*

*Numai în trei ani tabloul de onoare al laureaților Premiilor Internaționale ale Păcii a reunit numele a treizeci și nouă de personalități eminente din domeniul literaturii, științei și artelor plastice reprezentînd douăzeci și cinci de țări. Ar fi greu de găsit o mărturie mai autentică a dorinței adînci care împinge toate popoarele la pace.*

*Poeți de valoarea lui Paul Eluard, Pablo Neruda, Nazim Hikmet, Nikola Vapțarov, Vitězslav Nezval; scriitori ca Fucik, Sadoveanu, Laxness, Aldridge și Mulk Raj Anand; pictori ca Picasso, Mendez, Effel, Guttuso Akamatsu, Maruki și Portinari; savanți ca William Du Bois și artiști ca Paul Robeson și Charles Chaplin; muzicieni ca Șostakovici, Dobiss și Santaro, sculptori ca Aaltonen, Salendre și Csorvassy și-au închinat o parte esențială din opera lor cauzei păcii, numai fiindcă se inspiră nemijlocit din viața poporului lor, fiindcă au primit misiunea de onoare pe care le-au încredințat-o milioane de ființe omenești de a folosi puterea lor creatoare pentru a exprima, în forme armonioase, aspirațiile cele mai scumpe și mai fierbinți ale omului.*

*Glasurile reunite în prezenta Antologie spun tuturor popoarelor lumii că în lupta lor pentru pace, în căutarea unei vieți mai fericite, mai liniștite și mai înălțătoare, cei mai aleși oameni ai timpurilor noastre sînt alături de ei. Din paginile acestea țîșnesc cu putere și voioșie un cîntec pentru frumusețea lumii, un apel înflăcărat pentru fraternitatea umană și credința mereu reînnoită că omul poate să cucerească pacea.*

# Poezie

*Nikola Ionkov*

# VAPȚAROV

Distins cu Premiul de Onoare al Păcii
1952

*Viața scurtă a lui Nikola Ionkov Vapțarov (1909—1942) se poate rezuma în trei cuvinte ce capătă valoarea a trei atribute glorioase: muncă, luptă, poezie. A muncit asemeni milioanelor de oameni, umili și anonimi: a fost mașinist pe vapor, mecanic de locomotivă, muncitor în uzină. A luptat pentru libertatea patriei sale, pentru bunăstarea poporului bulgar, pentru o lume vrednică de om. Poezia lui e strîns legată de această muncă, de lupta aceasta — izvoarele forței sale lirice; credința în izbînda finală conferă cîntecului său valori epice. Poezia lui soarbe seva originalității și vigoare din dragostea înflăcărată închinată țării sale.*

*La 23 iulie 1942 Nikola Vapțarov a fost împușcat pentru activitate antifascistă. Jertfa lui a făcut din poetul poporului, erou național.*

*Cu un stoicism inspirat, Vapțarov scria:*

Să mori cînd pămîntul își scutură
Otrăvitele lui putregaiuri,
Atunci cînd învie mulțimile,
Un cîntec e-aceasta, e cîntec!

*În 1941 au apărut* Cîntecele motorului. *După aceea au fost tipărite la Sofia, în 1946, 1948, 1951 și 1952,* Poeme alese. *Există tălmăciri parțiale ale poeziilor lui Vapțarov în engleză, în rusă și în franceză.*

## CREDINȚA

Iată — răsuflu,
muncesc,
sînt viu
și scriu poezie
(atîta cît știu).
Mă-ncrunt către viață,
privesc sub sprînceană,
cu viața-s în luptă
cumplită, avană.

Cu ea de mă răfui —
pricepe-mă bine,
nu ură de viață
se zbate în mine.
Ba chiar dimpotrivă!
Pe moarte de-aș fi,
viața cu labele-i
grele-oțelite
tot voi iubi-o,
tot voi iubi.

Să zicem că șireangul de gît
mi l-au pus

şi mă-ntreabă:
„Ce-ai spune un ceas să mai ai?"
Striga-voi în grabă:
„Smulgeţi-l!
Smulgeţi-l!
Smulgeţi-mi repede
ştreangul, tîlharilor!"
De dragul vieţii
orice sînt în stare să fac.
La cer, într-un nou aparat
să mă-mbarc.
Să intru singur
într-o rachetă,
în văzduhuri
să caut
o-ndepărtată
planetă.

Tot aş simţi
desfătare
privind
sus
în albastre tării;
tot aş simţi
desfătare
că mai sînt,
că încă voi fi.

Dar, ia hai să zicem
că-mi luaţi din credinţă
— cît? — un bob
din credinţa-mi curată.
Atunci aş urla,

aş urla de durere
ca o panteră
în piept împuşcată.

Ce-ar rămîne
atuncea din mine?
M-aş destrăma
chiar atunci, după jaf.
Şi mai limpede spus,
mai pe şleau: s-ar alege
praful din mine,
praf.

Poate că vreţi
să-mi frîngeţi credinţa,
credinţa-mi în vremea
care-o să vină?
Credinţa că viaţa,
viaţa de mîine
va fi fericită,
înţeleaptă şi plină?
Şi rogu-vă,-atacul
cu ce vreţi să-l daţi?
Cu gloanţe? Nu-i cazul!
Nu merge! — La loc!

Credinţa, în piept
mi-este straşnic blindată.
Armă să treacă
prin ea,
încă nu-i inventată,
încă nu-i inventată!

În romîneşte de *Maria Banuş*

## LA TRÎNTĂ CU VIAȚA

Cu pumnii strînși
ne-am repezit la trîntă;
eu sîngerez,
dar și tu frică-ai prins:
din amîndoi
doar unul fi-va-nvins
și-acel
ești tu!...
Mă-nfrunți
crezînd că mi-i puterea frîntă,
dar iată-mă-s
din nou,
mai dîrz
la luptă,
viață cruntă,
putredă,
'nrăită!

*

De zile-ntregi
și nopți de-a rînd,
mă hărțuiești,
mă zbat,
asud;
dar mai tîrziu sau mai curînd,
zdrobi-voi pumnu-ți greu și crud.
În mină,
jos în galerii,

un val de gaz
îi podidi
și cincisprezece dintre ei
zăceau
sub bolvanii grei;
dar unul fu sub cel mai greu:
mineru-acela
eram
eu.

*

Lîngă-o cocioabă,
o dată,
fumega
un revolver
zvîrlit de cineva.
Mai la o parte,
colo lîngă el,
un trup de om
murea
încetinel,
tăcut,
murea așa,
și fără vaier.
Un singur glonț,—
și-apoi nimic.
În aer
pierea un dor nestăvilit de viață,
un dor înfrînt,
în trupul cel de gheață:
tăiasem eu
al vieții mele caier.

*

Pe-asfaltul străzii
încă ud de brume,
un om însîngerat
privește
dus,
cu ochii celui despărțit de lume,
spre ucigașul
dispărut
în sus
cu monstruosul exploziv în pîntec.
Oh, frate-mi fuse omul cel răpus!
Și ochii lui erau aprinși de-un cîntec,
un cîntec plin de dragoste și ură;
iar leșul ucigaș,
din nori de zgură
l-oi ști mereu:
și-l știu,
căci eram eu.

*

Dar la Paris,
în luptele de stradă
cu fioroasa hidră retrogradă,
cum a căzut, atunci, cîntînd,
îți amintești de el,
pe baricadă?
Iar sîngele-n obraji
cînd îi pieri,
din ochi mai spuse:
*Liberté chérie...!*

Cum a căzut
atunci
ştrengaru-acel,
cuprins de-ngheţul morţilor, mişel,
acum aş vrea
aminte să-ţi aduci,
căci eu eram,
tot eu eram şi-atunci!

*

Sus, în văzduh,
cum duduia motorul
să spargă pîcla deasă,
tot mai sus
într-aripatul drum spărgea zăporul
de gheţuri,
spre lumini făr'de apus,
la poli,
pe cale nouă
de lumină,
în răpăit de abur de benzină!

Motorul de pe cer,
înalta navă,
ridică trudei mele cînt de slavă;
iar cîntecul aprins ce s-a pornit
e sînge cald
din inimă-mi ţîşnit.

Îţi aminteşti de omul din nacelă
zburînd cu ochii la compas
şi velă,

spre pol
sfidînd banchizele
prin geam?
Tot
eu
eram.

*

Tot eu
aici şi-acolo
'n foc sau ger,
hamal,
poet,
în Texas,
în Alger,
te-nfrunt necontenit,
mă iau la trîntă.
Ce crezi?
Eu ard,
mi-e inima ne'nfrîntă,
viaţă tristă,
mucedă,
'nrăită,
ne batem iar,
dar simt că te-am răpus
şi nu mă uit că mueşti înveninată.

Acuma şovăi,
s-a sfîrşit,
te-ai dus.

De azi clădi-vom noi,
spre culmi,
mai sus,
o viaţă nouă,
bună,
minunată!

În romîneşte de *Mihnea Gheorghiu*

## SCRISOARE

Ţi-aduci aminte
de maşini, de mare,
de calele pline
cu beznă lipicioasă
şi de-acel sălbatic dor
de Filipine?
Îţi aminteşti de-acele stele mari
din Famagusta cea frumoasă?
Îţi aminteşti măcar
vreun marinar
ce n-a privit cu sete depărtarea
acolo unde cade înserarea
şi simţi a tropicelor răsuflare?
Ţii minte cum în noi
se mistuiau şi rămîneau departe
speranţele
în om
şi-n fericirea lui,

în romantism
și vreri deșarte?
Ții minte cum,
prea timpuriu,
capcana vieții ne-a robit?
Cînd ne-am trezit
era tîrziu!
Eram legați cumplit.
Și ca sălbăticiunii prinsă vie
sticleau ai noștri ochi
cu lăcomie
și căutau pierduți în zare,
cerșind cruțare.
Și eram tineri, tineri tare!...
Și-apoi... apoi,
un fel de ură
în inimile noastre se-mplîntă
și parcă o cangrenă,
parcă o lepră
tot sufletul ne destrăma.
Țesîndu-și crudele ei gheme
de deznădejde
și pustietate,
se strecura în sînge,
urla cu-amenințare.

Dar totu-a fost devreme, prea devreme!...
Iar colo, sus,
în cerul de cleștar,
iar fîlfîiau arîpi de pescăruș,
lucea ca mica cerul, iar,

şi zarea iar era albastră,
albastră iar, la nesfîrşit.
La orizont în asfinţit,
încet-încet, în orice seară,
corăbiile cu pînze desfăcute,
ca nişte păsări albe care zboară,
piereau departe, nevăzute,
izolate,—
dar orbi eram la toate.

Azi, pentru mine
sînt toate ne'nsemnat trecut,
dar eu cu tine
am împărţit cîndva un aşternut
de paie vechi, pe jos;
şi ţie simt că trebuie să-ţi spun
cît cred şi cît sînt astăzi de voios.
Această noutate mă opreşte
să-mi găuresc tîmpla.
Ea-n sufletul meu schimbă
otrava
în lupta
care
astăzi
clocoteşte.
Ea Filipinele ni le va da napoi
şi ale Famagustei
stele mari
şi bucuria
ce-a apus în noi,

şi-a noastră moartă-acum iubire
pentru maşini,
şi-albastra mărilor nemărginire
şi-a tropicelor caldă răsuflare.

E noapte
şi maşina cîntă
ritmat;
credinţă-adîncă-mparte.
Tu ştii viaţa cum mă-ncîntă
şi cît urăsc
himerele
deşarte...
Ca ziua pentru mine-i clar —
cu ţeasta noastră o să spargem gheaţa
şi soarele pe-un orizont
ca ceaţa
va răsări atuncea iar.
Al nostru soare,
da,
va răsări
chiar de va fi
ca-n para lui cerească
ca unui flutur,
în sfîrşit,
aripa să-mi pîrlească.

N-am să blestem
şi nu mă înfior,
pentru că, totuşi, ştiu
că o să mor.
Dar a muri
atuncea cînd

înveninatul mucegai
se scutură de pe pămînt
şi, milioane, oamenii învie, —
acesta e un cînt,
da, e un cînt!

În romîneşte de *Demostene Botez*

## SPANIA

Ce-ai fost tu pentru mine?
Nimic:
Pierdută ţară
de cavaleri romantici
prin zări fierbinţi de vară.
Ce-ai fost tu pentru mine?
Sălaş al unor patimi
de sînge aprig pline,
sclipire de pumnale
şi cîntec de ghitară,
de psalmi în catedrale,
de dragoste şi ură.

Acuma ştiu anume de ce-mi eşti aşa dragă;
acuma ştiu că soarta
de soarta ta mă leagă,
de-a libertăţii tale
necontenită luptă;
din bucuria-ţi vie
şi inima-mi se-nfruptă.

Puterea toată
ţie ţi-am dăruit, —
mi-eşti crezul.
Mă bat pîn' la izbîndă,
ascuns în meterezul
mitralierei noastre,
pe străzi
ori sub vreun zid,
acuma la Toledo,
iar mîine la Madrid!
Un muncitor
în bluză-albastră
pe-asfalt
căzu străpuns;
sub şapca lui lăsată mult pe frunte
se tot prelinge-un roşu pîrîiaş
de sînge cald:
e sîngele meu care se zbuciumă sub tîmple.

Îl ştiu pe-acest tovarăş
cu pumnul lui de fier;
lucrat-am la cazane
cu el
în Lancaster:
acolo, cu lopata căram cărbuni de zor,
şi-n suflet
dorul tînăr ardea, —
un alt cuptor.

Tovarăşe,
în pace să dormi,
sub roşii steaguri,

căci sîngele-ţi
ca ele
străbate noi meleaguri;
el pîlpîie în mine,
în fabrici şi uzine,
răsună tot mai tare
prin sate şi oraşe
puternica-i chemare:
mulţimile adună la marea sărbătoare
a celor care speră,
a celor dîrji,
a muncii,
şi-a libertăţii.

Astăzi înalţă baricade
şi strigă fericite urnitele noroade
purtînd în sînge
focul ce nimiceşte zidul:

MADRIDUL E AL NOSTRU! AL NOSTRU E MADRIDUL!

A noastră este lumea,
tovarăşe —
amîndoi
o ştim la fel de bine.
Tu,
dormi.
Şi crede-n noi!

În romîneşte de *Mihnea Gheorghiu*

## CÎNTECUL FEMEII

Liniştea atîrnă greu,
peste casa noastră-apasă.
Lupta-i gata, dragul meu,
dar tu nu te-ntorci acasă.

De ce nu m-ai ascultat?
M-ai lăsat în hohot frîntă.
Ai plecat. Şi deodat'
s-a făcut odaia strîmtă.

Inima mi-o auzeam
gata parcă să se spargă,
mîinile le întindeam
către tine, să te-ntoarcă.

Fernandez, geloasă sînt,
chiar urăsc din răsputere
„libertate" — acest cuvînt
care astăzi mi te cere.

Poate trebui' să te-ascult,
dragul meu, să-ţi dau crezare.
Dar mă doare-atît de mult
şi mă-apasă-atît de tare

încăperea mea, deşarta,
şi acest cumplit pustiu...
Cineva trîntit-a poarta.
Nu te vei întoarce. Ştiu.

În romîneşte de *Nina Cassian*

## EPOCA

Mașini
și iar mașini,
și fier
și
uleiuri ce se-ncleie.
Sînt coșuri de beton în cer,
fantoma foamei — în bordeie.

În Mexico ard în cuptoare
grăunțele de aur, coapte,
pe care robii, arși de soare,
le adunară zi și noapte.

Elevatoare, vesel
tună.
Motorul
trage-un pumn'
hapsîn
în botul
timpului bătrîn.
Iar omu-a rupt „cercul vicios"
și astăzi zboară
nu mai prejos
ca pasărea ușoară.

Și totuși viața ne apasă,
ne leagă aripile, tare,
cu ne'mblînzite funii groase.
Ne-năbușă, otrăvitoare,
miasme vechi de mucegai,

iar ceru-apasă ca o cască
avînturile însetate,
pe cînd mulţimea omenească,
pe jos, în răzvrătiri se zbate.
„Fraternitatea" — vorbă goală!
Zid nalţă viaţa între noi.
Viaţă hîdă ce înşală
răspunde cinică: război!
Război!
— Iar lumea flămînzeşte?
Război!
— Iar un măcel netot?
Dar tinereţea ce ţîşneşte
şi zguduie pămîntul tot?

Epocă de cruzimi spăimîntătoare,
gonind nainte, nebunesc şuvoi,
epocă de oţel, clocotitoare —
în pragul lumii noi.

Noiembrie 1936, Sofia

În romîneşte de *Demostene Botez*

## VOM CONSTRUI UZINA

Vom construi uzina
uriaşă, uzina
cu zid de piatră
şi beton.

Bărbaţi, femei,
noi construim uzina
pentru viaţă.

Copiii ne mor cu zile
în bordeiele umile,
fără soare,
în miasme-otrăvitoare.
Viaţa-i temniţă.
Bărbaţi, femei,
popor,
nici un pas înapoi!
Uzina noi o construim
pentru viaţă.
Copiii ne mor cu zile
în bordeiele umile,
cu ochii lacomi după soare,
iar noi, fără inimă,
lasăm capu-n jos
şi tăcem,
tăcem ruşinos.

Am întins reţele,
şi-n ele
curge-mblînzit sîngele nostru,
trece prin fire,
prin conducte
însăşi viaţa.
Dar ea ne mătură, ne duce,
tîrîş, pe fiecare.
Iar noi privim cu o naivă
şi ne'nţeleasă
nepăsare.

Cu unghiile-am scormonit în stînci,
în munţii de granit
am dăltuit tunele;
cu brîu de căi ferate
am încins pămîntul
şi din adîncul lui am scos
comorile-ngropate.
Cerul e împînzit de cabluri,
de antene;
ca nişte plopi
se pierd în negură
zgîrie-norii.
Iar peste ei
văzduhu-n care zboară
croncănind
corbii de-oţel.

Tovarăşi,
să fim bine înţeleşi:
progresu-i bun
şi nu-l stigmatizez,
doar nu progresul
e acel ce-apasă.

Noi nu vom face niciodată cale-ntoarsă!
Vom construi uzina
uriaşă, uzina
cu zid de piatră şi beton.
Bărbaţi, femei,
noi construim uzina
pentru viaţă!

În romîneşte de *Vlaicu Bîrna*

## RĂMAS BUN

*Soţiei mele*

În somnul tău, veni-voi cînd şi cînd,
Un oaspe nevisat, un călător...
Să nu mă laşi atunci, afară-n drum,
Să nu îţi fereci poarta cu zăvor!

Neauzit, eu intru, mă aşez,
Şi peste chipul tău încet mă plec.
Un lung răstimp, în umbră te veghez,
Şi te sărut uşor şi iarăşi plec.

În romîneşte de *Maria Banuş*

## ÎNAINTE DE MOARTE

Ne'ndurător de crîncenă e lupta.
Precum s-ar spune, epică devine.
Eu am căzut. Un altu-n loc... şi-atîta.
Ce-nsemnătate are-aicea — cine?

Un glonţ şi după glonţu-acela — viermii.
E-atît de simplu, logic şi cu rost.
Dar în furtună fi-vom iar cu tine,
Poporul meu, — pentru că scump ne-ai fost!

22 iulie 1942, ora 14

În romîneşte de *Maria Banuş*

*Pablo*

# NERUDA

Distins cu Premiul Internațional al Păcii
1950

*În ziua de 12 iulie 1954 soseau la Santiago de Chili delegațiile reprezentînd popoarele Americii Latine la sărbătorirea celei de-a cincizecea aniversări a nașterii lui Pablo Neruda. Această manifestare fără precedent, la care au luat parte nenumărate popoare din Europa și din Asia, arată în ce măsură și cît de deplin s-au împărtășit masele largi populare din poezia lui Pablo Neruda, încorporînd-o tezaurului comun de cultură.*

*Bogatul ciclu de poeme pe care Neruda l-a închinat Americii Latine are dimensiunile, sunetul și măreția unei uriașe epopei, superbă cînd zugrăvește natura americană, viguroasă cînd înfățișează panorama istorică a douăzeci de ani, încrezătoare cînd afirmă voința de a transforma țările acesteia într-un ținut binecuvîntat, al păcii și al prosperității.*

*Dar poezia lui Neruda, datorită forței sale evocatoare, chemării și puterii ei de convingere, depășește marginile continentelor și, pentru că este profund americană, dobîndește înuniversalitate.*

*Iată de ce a pătruns în toate limbile, pretutindeni, în Franța și în Uniunea Sovietică, în Italia și în China, în Statele Unite și în Polonia.*

## SĂ SE TREZEASCĂ PĂDURARUL

...Şi tu, Capernaum, care pînă la ceruri te-ai înălţat,
pînă în iaduri fi-vei scufundat.

*Luca, X, 5*

### I

La apus de fluviul Colorado e un ţinut pe care îl iubesc.
Alerg într-acolo cu tot ceea ce, fremătînd,
mă străbate, cu tot
ceea ce am fost, ceea ce sînt, ceea ce-mi este crezul.
Sînt acolo înalte pietre roşii, vîntul
sălbatic cu mii de mîini
le-a îngrămădit, mormane,
orbitor jarul a zbucnit din fundul prăpastiei
şi-n ele s-a cuibărit aramă, foc şi forţă.
America, întinsă ca pielea de bivol,
eterică şi clară noapte de galop...
acolo, pînă în slăvile înstelate
beau cupa ta de rouă proaspătă.
Da, prin searbăda Arizona şi Wisconsinul deluros
pînă la Milwaukee cel răzvrătit împotriva vîntului şi zăpezii
sau prin mocirlele fierbinţi din West Palm,
nu departe de brădeţul din Tacoma, prin densul
parfum de oţel al pădurilor tale
am umblat răscolind pămîntul zămislitor;

frunze albaste, pietre de cascade,
uragane vibrînd ca o întreagă orchestră,
fluvii înălţînd rugi ca mănăstirile,
raţe şi mere, pămînturi şi ape,
tihnă nesfîrşită ca să-ncolţească grîul.

Acolo, de pe stînca idealurilor mele, am putut trimite în depărtări
ochi, urechi, mîini, ca astfel să ascult
libere locomotive, zăpadă, lupte,
fabrici, morminte, ierburi, paşi,
şi din Manhattan luna deasupra corăbiei,
cîntecul maşinii de tors,
fierul plugului scormonind pămîntul,
perforatoarea cu gheara ei de vultúr
şi tot ceea ce taie, presează, aleargă, coase:
fiinţe şi roate, reînnoindu-se şi germinînd.

Mi-e drag micul cămin al fermierului. Mame de mai ieri dorm
învăluite în mireasmă de tamarin: cearşafurile
proaspăt netezite; focul
arde în mii de căsuţe înconjurate de grădini cu ceapă.
(Oamenii cînd cîntă pe lîngă fluviu au
o voce aspră ca pietrele de pe fund:
tutunul a răsărit din frunza lui bogată...
şi ca un geniu al focului a poposit la căminuri.)
Intraţi în Missouri, priviţi brînza şi făina,
mîncărurile aromate, rumenite ca viorile,
omul cărînd orzul cu luntrea,
mînzul albastru abia înţărcat răspîndeşte
mireasma pîinii şi a luţernei,
clopote, maci, fierării,

şi-n imensele cinematografe silvestre
dragostea îşi cască fălcile
în visul zămislit de pământ.

Pacea ta o îndrăgim noi, nu masca ta.
Chipul tău de războinic nu e iubit.
Eşti frumoasă şi întinsă, Americă de Nord.
Umilă e origina ta, ca a unei spălătorese albe
de pe malul fluviilor tale.
Zidită în necunoscut
e pacea ta de fagure de miere, gingăşia ta.
Ni-e drag omul tău cu mîinile înroşite
de noroiul Oregonului, copilul tău negru
care-ţi aduse muzica născută
în ţinutul său de fildeş, noi îndrăgim
oraşul tău, făptura,
lumina ta, motoarele, vigoarea
Apusului, binecuvîntata
miere a stupului şi a satului,
flăcăul uriaş pe tractor,
ovăzul moştenit
de la Jefferson, roata cu sute de zgomote
măsurînd pămîntul Oceaniei tale,
fumul unei fabrici şi sărutul,
al miilea sărut al unei noi colonii:
sîngele tău muncitor îl iubim noi
şi mîna ta proletară îmbibată de ulei.

În noaptea preriilor de odinioară
se aştern pe pielea bizonului, într-o adîncă
linişte, silabele, cîntul
celui ce eram înainte de a fi, al celor ce am fost.

Melville e un pin maritim, din ramurile sale
ia formă un pîntec de corabie, un braţ
de lemn şi o navă. Whitman, incalculabil
ca grăunţele, Poe cu matematica lui
întunecată, Dreiser, Wolfe,
proaspete răni ale nepăsării noastre,
noul Lockridge, devotaţi adîncii gîndiri,
atîţia alţii cufundaţi în uitare,
deasupra lor arde aceeaşi auroră a emisferei
şi din ei s-au plămădit cei ce sîntem noi.
Infanţi puternici, căpitani orbiţi
de aventuri şi hăţişuri, înspăimîntaţi uneori,
frînţi de bucurie şi de doliu
sub cîmpiile pe care se încrucişează neguţătorii,
cîţi morţi pe întinderile odinioară neumblate,
nevinovaţi chinuiţi, profeţi nu demult tipăriţi
pe pielea bizonului din prerie.

Din Franţa, din Okinawa, din insulele de mărgean
Leyte (aşa ne-o spune Norman Mailer),
din faţa vîntului furios şi din valuri
s-au reîntors aproape toţi băieţii.
Aproape toţi... A fost crudă şi amară
această poveste de noroi şi de sudoare: ei n-au ascultat
îndeajuns cîntecul stîncilor
şi n-au atins niciodată, decît pentru a muri, insulele, aceste cununi
de lumină şi de parfumuri;
de sînge şi de scîrnă avură parte,
de jeg şi de guzgani
şi de inima lor obosită şi deznădăjduită care lupta.
Dar ei s-au reîntors,
voi i-aţi primit
în vastul spaţiu al pămînturilor voastre nemărginite

şi s-au închis (cei ce s-au reîntors), ca o floare
cu nenumărate petale fără nume,
pentru a renaşte şi a uita.

II

Dar au găsit un oaspe nou în casă,
fie că ei veneau cu ochi noi (sau fuseseră orbi odinioară),
fie că rămurişul stufos le sfîşiase pleoapele
sau este poate ceva nou pe meleagurile Americii.
Aceşti negri care au luptat alături de tine
aspri şi zîmbitori, priveşte-i:
s-a înfipt o cruce arzîndă
în pragul casei lor,
au spînzurat şi au ars pe fratele tău de sînge;
făcuseră din el un luptător, astăzi îi tăgăduiesc
cuvîntul şi hotărîrea, se adună noaptea călăi
cu glugi, purtînd crucea şi biciul.
(Alte năzuinţi înflăcărau
lupta voastră dincolo de mări.)
Un oaspe neaşteptat,
ca o bătrînă caracatiţă mîrşavă, imensă, învăluitoare,
s-a strecurat în casa ta, ostaşule de rînd,
presa picură o străveche otravă fabricată la Berlin,
ziarele (Times, Newsweek etc.) au devenit
galbene fiţuici de calomnie. Hearst,
care cînta cîntecul de iubire naziştilor, surîde,
el îşi ascute unghiile pentru ca voi să plecaţi din nou
către stînci sau către stepe,
să luptaţi pentru acest oaspe ce ocupă casa ta.
Ei nu-ţi vor da răgaz: vor să continue să vîndă
oţel şi gloanţe, pregătesc o nouă pulbere

ce trebuie vîndută repede, înainte de a se ivi
pulberea cea nouă şi a cădea în alte mîini.

Din toate părţile, stăpînii cuibăriţi
în locuinţa ta îşi întind ghearele,
ei iubesc Spania neagră şi-ţi întind o cupă de sînge:
(un împuşcat, o sută) cocktail Marshall.
Luaţi sînge tînăr: ţărani
din China, prizonieri
din Spania,
sînge şi sudoare din zaharniţa Cubei,
lacrimile femeilor
din minele de aramă şi de cărbune din Chili,
scuturaţi apoi cu energie
ca pe o măciucă,
fără a uita bucăţelele de gheaţă şi cîteva picături
din cîntecul *Să apărăm cultura creştină.*
Oare-i amar acest amestec?
Te vei obişnui să-l bei, soldăţelule.
În orice colţ de lume, la lumina lunii
sau dimineaţa într-un hotel de lux,
cereţi această băutură care înviorează şi răcoreşte
şi plătiţi-o cu bancnotă grasă, purtînd efigia lui Washington.

Tu ai văzut de-asemeni cum Charlie Chaplin, ultimul
părinte al duioşiei din lume,
trebuie să fugă şi că scriitorii (Howard Fast etc.),
savanţii şi artiştii
în patria ta
trebuie trimişi în judecată pentru idei *antiamericane*
în faţa unui tribunal de negustori, îmbogăţiţi din sudoarea altora.
Pînă la ultimele hotare ale pămîntului pătrunde frica.

Mătușa mea citește speriată aceste știri
și toți ochii pământului privesc
aceste tribunale de rușine și de răzbunare.
Sînt tribunalele sîngeroșilor Babitt,
ale sclavagiștilor și asasinilor lui Lincoln;
sînt noile inchiziții înălțate astăzi
nu pentru cruce (și chiar și-așa era oribil și neîntemeiat),
ci pentru rotundul aur care zornăie
pe mesele lupanarelor și ale băncilor
și care nu are dreptul să judece.

La Bogotá se adunară Moriñigo, Trujillo,
González Videla, Somoza, Dutra și aplaudară.
Tu, tinere american, tu nu-i cunoști, ei sînt
negrii vampiri ai cerului nostru, neagră e
umbra aripilor lor;
închisori,
martiri, moarte, ură, pămînturile
Sudului cu petrol și cu nitrat
au zămislit monștri.
Peste noapte în Chili, la Lota,
în umila și muceda casă a minerilor
sosește ordinul călăului. Copiii
se trezesc plîngînd.
Cu miile zac în
închisori și-și macină gîndurile.
În Paraguay
umbra deasă a pădurilor ascunde
oasele patriotului asasinat, o împușcătură
izbucnește în strălucirea verii.
Aici a murit
adevărul.

De ce nu intervin cei
din San Domingo, pentru a apăra Apusul, Mister Vandenberg,
Mister Armour, Mister Marshall, Mister Hearst?
De ce la Nicaragua, Domnul Preşedinte,
trezit în puterea nopţii, torturat, a trebuit
să fugă pentru a muri în exil?
(Sînt acolo de apărat banane şi nu *libertăţi*
şi pentru aceasta, ajunge şi Somoza.)
*Marile*
idei victorioase sînt în Grecia
şi în China, pentru a ajuta
guverne pîngărite ca nişte rogojini spurcate.
Vai, micule soldat!

III

Şi eu, ca tine, peste mări şi ţări, America,
umblu şi-mi port casa rătăcitoare; zbor, trec,
cînd şi vorbesc de-a lungul zilelor.
Şi în Asia, în U.R.S.S., în Urali, eu întîrziu
şi-mi dospesc sufletul pătruns de singurătate şi de răşină.

Mi-e drag tot ceea ce pe întinsuri
prin dragoste şi luptă omul a creat.
Mai dăinuie încă împrejurul casei mele, în Ural,
noaptea de-odinioară a pinilor
şi liniştea ca o coloană înaltă.
Grîul şi oţelul aici s-au născut
din mîna omului, din pieptul său.
Şi cîntul ciocanelor bucură bătrîna pădure
ca o nouă minune senină.
Privesc de aici erele lungi ale omului,

De ce nu intervin cei
din San Domingo, pentru a apăra Apusul, Mister Vandenberg,
Mister Armour, Mister Marshall, Mister Hearst?
De ce la Nicaragua, Domnul Preşedinte,
trezit în puterea nopţii, torturat, a trebuit
să fugă pentru a muri în exil?
(Sînt acolo de apărat banane şi nu *libertăţi*
şi pentru aceasta, ajunge şi Somoza.)
*Marile*
idei victorioase sînt în Grecia
şi în China, pentru a ajuta
guverne pîngărite ca nişte rogojini spurcate.
Vai, micule soldat!

III

Şi eu, ca tine, peste mări şi ţări, America,
umblu şi-mi port casa rătăcitoare; zbor, trec,
cînd şi vorbesc de-a lungul zilelor.
Şi în Asia, în U.R.S.S., în Urali, eu întîrziu
şi-mi dospesc sufletul pătruns de singurătate şi de răşină.

Mi-e drag tot ceea ce pe întinsuri
prin dragoste şi luptă omul a creat.
Mai dăinuie încă împrejurul casei mele, în Ural,
noaptea de-odinioară a pinilor
şi liniştea ca o coloană înaltă.
Grîul şi oţelul aici s-au născut
din mîna omului, din pieptul său.
Şi cîntul ciocanelor bucură bătrîna pădure
ca o nouă minune senină.
Privesc de aici erele lungi ale omului,

geografia copiilor, a femeilor, amorul,
uzine și cîntece, școli
care surîd ca micșunelele în pădurea
unde ieri încă trăia vulpea sălbatică.
De aici mîna mea îmbrățișează pe hartă
verdeața cîmpiilor, fumul a mii de ateliere, mirosul
textilelor, uimirea
energiei stăpînite.
Revin grabnic
pe aceleași drumuri drepte
și intru în bucătăriile
unde fierbe varza și de unde se ivește
un izvor nou pentru omenire.

Aici de-asemeni au revenit băieții,
dar milioane de ființe au rămas în urma lor
în cîrlige, atîrnînd în spînzurători,
arși în cuptoare speciale,
distruși pînă cînd n-a rămas din ei
decît un nume în amintire.
Asasinată a fost de-asemeni și populația lor:
pămîntul sovietic a fost asasinat și el,
milioane de geamuri și de oseminte s-au contopit
și vaci și fabrici; pînă și primăvara a dispărut
înghițită de război.
S-au reîntors băieții, neîndoielnic,
și dragostea pentru patria clădită
s-a amestecat în ei cu atîta sînge,
încît cuvîntul *Patrie* îl scriu cu arterele.
Uniunea Sovietică o cîntă cu sîngele lor.
A fost puternic glasul biruitorilor
Prusiei și Berlinului cînd s-au întors

ca să renască oraşele,
vitele şi primăvara.
Walt Whitman, ridică-ţi barba plină de iarbă,
priveşte împreună cu mine din această pădure,
de pe aceste înălţimi înmiresmate.
Ce vezi acolo, Walt Whitman?
Văd, îmi spune fratele meu înţelept,
văd cum lucrează uzinele
în oraşul în care morţii nu uită,
în capitala neîntinată,
în Stalingradul strălucitor.
Văd, pe cîmpiile de luptă pustiite
de patimă şi incendiu,
ivindu-se în dimineaţa jilavă
un tractor care se opinteşte spre ogoare.
Dă-mi glasul tău şi puterea pieptului tău îngropat,
Walt Whitman, şi adîncile cute ale chipului tău
pentru a cînta aceste prefaceri.
Să slăvim împreună tot ceea ce se înalţă
din dureri, ceea ce creşte
din marea tăcere, din aspra
victorie:
Stalingrad, fie ca vocea ta de oţel
să reclădească etaj cu etaj nădejdea
ca o casă colectivă
şi asemeni unui cutremur din nou în marş
să instruieşti,
să cînţi
să construieşti.
Din sînge izbucneşte Stalingradul
ca o orchestră de apă, de piatră şi de fier
şi pîinea revine în brutării,

primăvara în şcoli, vîntul
ridică schele noi, arbori noi,
în vreme ce Volga cea bătrînă şi ferecată palpită.
Aceste cărţi
în rafturi noi de brad şi cedru
s-au adunat pe mormîntul
călăilor morţi,
aceste teatre ridicate pe ruine
răsplătesc jertfele şi rezistenţa:
cărţi curate ca monumentele,
o carte de fiecare erou,
de fiecare milimetru de leş,
de fiecare petală de glorie neclintită.

Uniune Sovietică, dacă am strînge
tot sîngele vărsat în luptă,
sîngele pe care tu l-ai dat lumii ca o mamă,
pentru ca libertatea muribundă să trăiască,
am avea un ocean nou,
mare ca nici unul altul,
adînc ca nici unul altul,
plin de viaţă ca fluviile laolaltă,
activ ca focul vulcanilor araucani.
În această mare cufundă-ţi mîna,
om al tuturor seminţiilor,
şi ridic-o apoi pentru a îneca în ea
pe acela care uită, pe acela care insultă,
pe acela care se înfrăţeşte cu căţeii
din jurul lăzii de gunoi a Occidentului
pentru a pîngări sîngele tău, Mamă a oamenilor liberi!

De-aici, din adîncul miresmei de pini a Uralului,
privesc biblioteca ce-nvie

în inima Rusiei,
laboratorul în care liniştea e fecundă,
privesc trenurile ce duc lemn
şi cîntece spre noile oraşe,
şi în această pace binefăcătoare bate un ritm nou
într-un piept renăscut.
Dinspre stepe fete şi porumbei
se întorc înviorînd priveliştea,
grădinile de portocali se gătesc cu aur,
tîrgul are acum
în fiecare dimineaţă
o mireasmă nouă,
o nouă mireasmă ieşită din înaltele ţinuturi
unde jertfa a fost mai cumplită decît oriunde,
inginerii cutremură harta
cîmpiilor cu cifrele lor
şi canalizările se încolăcesc ca nişte şerpi lungi
pe pămîntul noii ierni vaporoase.

.....

Ei au spus oamenirii „Tovarăşe".
Şi din dulgher au făcut rege.
Prin urechea acului acestuia cămila nu va trece.
Au schimbat faţa satelor.
Au împărţit pămînturile.
Au ridicat pe iobag.
Au făcut să dispară cerşetoria.
Au nimicit pe cei cruzi.
Au făcut lumină în bezna nopţii.

De aceea ţie, fiică din Arkansas, sau mai degrabă
ţie, tinereţă aurită din West Point, sau şi mai bine

ţie, mecanic din Detroit, sau chiar
ţie, hamal din Vechiul Orleans, vouă tuturor,
vă spun: Grăbeşte-ţi pasul,
pleacă-ţi urechea la spusele mulţimii din omenire,
fiindcă nu filfizonii Departamentului de Stat
şi nici sălbaticii despoţi ai oţelului
sînt cei ce-ţi vorbesc aici,
ci un poet din extremul Americii de Sud,
fiu de frînar din Patagonia,
american ca vîntul Anzilor,
astăzi fugar într-o patrie unde
domneşte închisoarea, tortura şi groaza,
în timp ce cuprul şi petrolul cu încetul
se prefac în aur pentru regi străini.
Tu, tu nu eşti
idolul care ţine, într-o mînă aurul,
iar în cealaltă bomba.
Tu eşti
ceea ce eu sînt, ceea ce am fost, ceea ce trebuie
să păzim, frăţeasca temelie
a celei mai curate Americi, simplii
oameni de pe drumuri şi de pe străzi.
Fratele meu Juan e vînzător de ghete
ca şi fratele tău John,
sora mea Juana curăţă cartofi
ca şi verişoara ta Jane
şi neamurile mele sînt mineri şi marinari
ca şi neamurile tale, Peter.
Tu şi cu mine vom deschide porţile
ca să treacă suflul Uralilor
prin perdeaua minciunii,
tu şi cu mine le vom spune celor arţăgoşi
„*My dear guy*", pînă aici, nu mai departe,
de aici pămîntul e al nostru

ca să nu se mai audă răpăitul
mitralierei, ci
numai cîntec şi încă un cîntec şi încă un cîntec.

IV

Dar dacă tu îţi înarmezi hoardele, Americă de Nord,
ca să nărui această graniţă nevinovată
şi să-l trimiţi pe măcelarul din Chicago
să conducă muzica şi orînduiala
care ni-i dragă,
vom izbucni din pietre şi din văzduh
ca să te sfîşiem,
vom izbucni din orice fereastră
să te-mproşcăm cu foc,
vom izbucni din cele mai adînci talazuri
ca să te pironim cu spini,
vom izbucni din brazde, pentru ca sămînţa
să te lovească asemeni unui pumn columbian.

Vom izbucni să te ţinem fără pîine şi apă,
vom izbucni să te pîrjolim în iad.

Nu pune deci piciorul soldat,
pe pămîntul scumpei Franţe, fiindcă noi vom fi acolo
ca viile verzi să dea oţet
şi fetele sărmane să-ţi arate locul
unde e proaspăt încă sîngele german.
Nu urca asprele stînci ale Spaniei,
că fiecare piatră se va preface-n foc
şi vor lupta acolo chiar mii de ani cei bravi;
nu te pierde printre măslini, căci niciodată
la Oklahoma nu te vei întoarce, dar nu intra

nici în Grecia, unde pînă şi sîngele pe care ea îl varsă astăzi
se va ridica din pămînt ca să vă oprească.
Nu veniţi apoi să pescuiţi în Tocopilla,
căci peştele cu spadă va recunoaşte rămăşiţele voastre
şi umilul miner din Araucania
va căuta veninoasele săgeţi antice
care aşteaptă îngropate pe noii cuceritori.
Nu te bizui pe *gauchoul* ce cîntă o *vidalita*,
nici pe muncitorul de la frigorifere, ei
vor fi peste tot cu ochi şi cu pumni
ca şi cei din Venezuela care vă pîndesc
cu o sticlă de petrol şi o ghitară în mîini.
Nu intra, nu intra nici în Nicaragua,
Sandino doarme în pădure pînă în ziua de azi,
puşcaşi lui s-a acoperit de buruieni şi de ploaie,
chipul lui nu mai are pleoape,
dar rănile ce l-au ucis sînt încă crude
ca mîinile din Porto Rico ce aşteaptă
fulgerarea cuţitelor.
Lumea va fi neîndurătoare cu voi.
Nu numai insulele vor fi deşarte, dar şi văzduhul
care cunoaşte de-acum graiul ce-i este drag.

Nu veni să cauţi carne de om
în muntosul Peru: în negura roasă de stînci,
străbunul scump al neamului nostru îşi ascute
săbiile de ametist împotriva ta,
şi în văi, răguşit, cornul de război
îi strînge pe luptători, pe prăştieri,
fiii lui Amarù. Nu te duce în Cordilierii mexicani
căutînd oameni care să atace zorile:
puştile din Zapata nu dorm,
ele sînt unse şi aţintite spre pămînturile Texasului.

Nu pătrunde în Cuba, fiindcă de la fosforescența marină
pînă la cîmpiile înrourate ale trestiilor de zahăr
nu te așteaptă decît o singură privire întunecată
și un singur strigăt: de a ucide sau a muri.
Nu veni
pe pămînturile partizanilor, în zgomotoasa
Italie; nu trece de rîndurile soldaților în *jackett*
pe care îi ții la Roma, nu trece de Sfîntul Petru;
dincolo sfinții simpli ai satelor,
sfinții pescari ai mării
iubesc țara întinsă a stepelor
unde lumea înflorește din nou.
Nu te apropia
de punțile Bulgariei, ele te vor opri să treci,
în rîurile Romîniei vom azvîrli sînge clocotitor
ca să-i mistuie pe cotropitori.
Nu-l saluta pe țăranul care cunoaște astăzi
prăbușirea feudalilor și veghează
asupra plugului și puștii sale. Nu-l privi,
că te va dogorî ca o stea.
Nu pune piciorul
în China: Ciang mercenarul nu va mai fi
înconjurat de curtea lui putredă de mandarini,
te va aștepta acolo o pădure de
harnice seceri și un vulcan de pulbere.

În alte războaie existau șanțuri cu apă
și sîrme ghimpate, întinderi mari cu țepi și gheare.
Dar șanțul acesta e și mai mare, aceste ape mai adînci,
aceste sîrme mai de neînvins decît toate metalele la un loc.
Sînt un atom și încă un atom de metal omenesc,
sînt un nod și mii de noduri de vieți și vieți,
sînt străvechile dureri ale popoarelor

din toate văile îndepărtate și din regate,
din corăbii și de sub toate drapelele,
din toate văgăunele unde s-au îngrămădit,
din toate plasele cu care s-a făcut pavăza împotriva furtunii,
din toate asprele zbîrcituri ale pămînturilor,
din toate infernurile cu cazane înfierbîntate,
din toate războaiele de țesut și topitoriile,
din toate locomotivele împrăștiate sau strînse la un loc.
Această sîrmă ghimpată încónjură lumea de mii de ori,
ea pare a fi dezbinată, surghiunită,
dar brusc i se unesc toate magnetele,
pentru a încercui pămîntul.
Dar, încă
mai departe bucuroși și hotărîți,
surîzători și oțeliți
pentru cîntec și pentru luptă,
vă așteaptă
bărbați și femei din tundră și taigă,
războinici de pe Volga care au învins moartea,
copiii Stalingradului, uriașii Ucrainei,
un mare și înalt zid de piatră și sînge,
fier și cîntec, curaj și nădejde.
Dacă vă veți apropia de acest zid, veți cădea
mistuiți ca jeratecul din uzine,
iar surîsurile din Rochester se vor preface în întuneric,
pe care-l va împrăștia aerul stepelor
și-l va îngropa de-a pururi zăpada.
Veni-vor cei ce luptară începînd de la Petru cel Mare
pînă la eroii cei noi care uimiră pămîntul
și vor face din decorațiile lor gloanțe mici și reci
ce vor șuiera fără răgaz peste
întinsul pămînt ce astăzi e numai bucurie.

Iar din laboratorul îmbrăcat în rochița-rîndunicii,
va țîșni atomul descătușat
pînă la cetățile voastre trufașe.

V

Nimic din toate acestea să nu se împlinească.
Să se trezească Pădurarul.
Să vină Abraham, cu toporul lui
și blidul lui de lemn,
să mănînce cu țăranii.
Capul lui de scoarță,
ochii lui văzuți ca „ochii" de pe scînduri
printre nervurile stejarului
să se întoarcă să privească lumea,
cățărîndu-se prin frunzare
peste vîrfuri de sequoia.
Să intre după cumpărături la farmacii,
să ia un autobus la Tampa,
să muște dintr-un măr galben,
să intre într-un cinema, să stea de vorbă
cu poporul simplu.

Să se trezească Pădurarul.

Să vie Abraham, să umple
vechea lui seminție pămîntul
aurit și verde al Illinois-ului
și să ridice securea în mijlocul poporului său
contra noilor asupritori de sclavi,
contra biciului pentru rob,

contra veninului propagandistic,
contra tîrgului
sîngeros pe care vor să-l facă.
Să pornească zîmbind şi cîntînd
tînărul alb, tînărul negru
împotriva zidurilor de aur,
împotriva fabricantului de ură,
împotriva neguţătorului sîngelui lor,
cîntînd, surîzînd şi învingînd.

Să se trezească Pădurarul.

VI

Pace pentru apusurile ce vin,
pace pentru pod, pace pentru vin,
pace pentru cuvintele care mă muncesc
şi care-n sîngele meu se urcă învăluind
străvechiul cîntec despre oameni şi iubiri,
pace pentru cetate în dimineaţa
cînd pîinea te deşteaptă, pace pentru fluviul
Missisippi, fluviu al rădăcinilor,
pace pentru cămaşa fratelui meu,
pace în cartea ca o pecete de vînt,
pace pentru marele colhoz din Kiev,
pace pentru cenuşa morţilor acelora
şi a morţilor cestorlalţi, pace pentru fierarul
negru din Broocklyn, pace pentru poştaşul
umblînd din casă în casă ca lumina zilei,
pace pentru crainicul ce strigă
într-o pîlnie semănînd cu zorelele,

pace pentru mîna mea dreaptă
care nu vrea să scrie decît Rosario,
pace pentru bolivianul ce stă ascuns
ca o piatră de cositor, pace
ca să te poţi căsători, pace pentru toate
fierăstraiele din Bío-Bío,
pace pentru inima sfîşiată
a Spaniei luptelor de guerilla,
pace pentru micul muzeu din Wyoming
în care cel mai preţuit obiect
este o perniţă brodată cu o inimă,
pace pentru brutarul cu iubirile lui
şi pace pentru făină, pace
pentru tot grîul ce trebuie să răsară,
pentru dragostea ce caută desimea frunzişului,
pace pentru toţi cei ce trăiesc, pace
pentru toate pămînturile şi apele.

Eu acum îmi iau rămas bun; mă întorc
la casa mea, la visurile mele,
mă întorc în Patagonia unde
vîntul bate staulele,
iar gheaţa presară oceanul.
Nu sînt decît un poet: vă iubesc pe toţi,
merg rătăcind prin lumea pe care o iubesc;
în patria mea minerii sînt întemniţaţi
şi soldaţii poruncesc judecătorilor.
Dar eu iubesc pînă şi rădăcinile
micii mele ţări răcoroase,
de-ar fi să mor de mii de ori,
tot acolo aş vrea să mor,

de-ar fi să mă nasc de mii de ori,
tot acolo aş vrea să mă nasc,
lîngă sălbăticia araucană,
lîngă vijelia vînturilor din sud,
lîngă vestirile de ieri, împlinite.
Nimeni să nu se gîndească la mine.
Să ne gîndim la întreg pămîntul,
izbind cu dragoste în masă.
Nu vreau ca sîngele să se reîntoarcă
să ude pîinea, fasolea roşie,
muzica: vreau să vină cu mine
minerul, fetiţa,
avocatul, marinarul
şi meşterul care face păpuşile,
să intrăm la cinema şi să ieşim
să bem vinul cel mai roşu.
Eu, nu vin să rezolv nimic.

Eu fac popas aici să cînt
şi să te chem să cînţi şi tu cu mine.

(Undeva în America, mai 1948.)

În romîneşte de *Demetru Pan*

## STRUGURII EUROPEI

### I

*Numai omul*

Am străbătut vrăjmaşii
Cordilieri,
am trecut călare printre copaci.
Pămîntul negru aşternuse pe jos
covorul său de o mie de ani.

Copacii se ating în slavă sus,
în unitatea lor fremătătoare,
iar jos, pădurea e întunecată.
Un zbor de-o clipă, un strigăt
o săgetează,
păsări iernatice,
vulpi cu coadă scăpărătoare,
o frunză mare ce cade,
şi calul meu calcă pe patul cel moale
al copacului adormit;
dar sub pămînt
copacii din nou
se înţeleg şi se ating.
Una singură e pădurea,
un singur mare pumn de miresme,
o singură rădăcină jos, sub pămînt.

Mărăcini mă muşcau,
pietre tari îmi răneau calul în mers,
gerul îmi căuta, sub haina cea ruptă,
inima să mi-o vrăjească şi s-o adoarmă.
Fluviile ce se năşteau
sub privirile mele se prăvăleau sălbatic,
să mă ucidă.
Deodată un arbore îmi tăie calea,
ca şi cum ar fi pornit la drum şi-n acea clipă
l-ar fi trîntit pădurea.
Stătea acolo,
mare cît o mie de oameni,
încărcat de frunziş,
mişunînd de gîngănii,
putrezit de ploaie,
dar şi aşa, aproape mort,
se-nverşuna să-mi taie drumul.

Eu sării peste arbore,
îl despicai cu securea,
îi mîngîiai frunzele, frumoase ca mîinile,
îi atinsei puternicele lui
rădăcini, care cunoșteau pămîntul
cu mult mai mult decît mine.
Trecui peste arbore,
străbătui toate fluviile.
Spuma mă ridica,
pietrele mă urmăreau
aerul verde ce plăsmuia
nestemate, în fiece clipă,
îmi lovea fruntea,
îmi ardea ochii.
Am străbătut înalții Cordilieri
căci era cu mine un om,
alt om, un om cu mine mergea.
Nu veneau arborii,
nu mergea apa cu mine,
apa amețitoare care voise
să mă ucidă,
nici pămîntul spinos,
numai el, omul,
numai el, omul, era alături de mine.
Nici mîinile arborelui
frumoase ca niște chipuri, nici grelele
rădăcini care cunosc pămîntul
nu-mi ajutară.
Numai el, omul,
cum îl cheamă, nu știu.
Era la fel de sărac ca și mine, avea
ochi ca și ai mei și cu ei

cerceta drumul
pentru ca alt om să poată să treacă.
Și de aceea mă aflu aici,
de aceea exist.

Cred
că-n ceruri nu ne vom uni.
Cred
că sub pămînt nimic nu ne așteaptă,
dar pe pămînt
mergem uniți.
Unirea noastră este pe pămînt.

## II

*Fluviul* Am intrat în Florența. Noapte
era. Tremuram ascultînd,
aproape în somn, ceea ce dulcele fluviu
îmi povestea. Nu știu
ce spun tablourile și cărțile
(nu toate tablourile, nici toate cărțile,
doar unele dintre ele),
dar știu ceea ce spun
fluviile toate.
Vorbesc aceeași limbă pe care eu o vorbesc.
În ținuturi sălbatice
Orenocul îmi spune
povești pe care nu pot să le repet.
Sînt taine ale mele
pe care fluviul le poartă șoptit.
Și ceea ce el mi-a șoptit vreau să-mplinesc,
încetul cu încetul, pe pămînt.

Recunoscui în glasul Arnului atunci
cuvinte vechi ce gura mea o căutau,
precum acel ce mierea n-a gustat-o
şi află deodată că îi ştie dulceaţa.
Astfel am ascultat glasurile
fluviului florentin,
ca şi cum înainte ca eu să fi fost mi-ar fi spus
ceea ce-acum ascultam:
zvonuri şi paşi ce mă uneau
cu vocile fluviului,
făpturi în mişcare,
ţîşniri de lumină-n istorie,
terţine aprinse ca nişte făcle,
pîinea şi sîngele cîntară
cu vocea nocturnă a apei.

V

*Fructele* O, dulci măsline verzi din Frascatti,
mici ca nişte sfîrcuri neprihănite,
proaspete ca picurii oceanului,
o, concentrată esenţă terestră!

Din vechiul pămînt
frămîntat şi cîntat,
renăscuţi în fiece primăvară,
din aceeaşi plămadă
a făpturii umane,
din aceeaşi materie
a veşniciei noastre, efemeri
şi fecunzi, aceiaşi
şi alţii mereu — măslini
ai pămînturilor pline de sevă ale Italiei,

ai generosului pîntec
care-n durerile facerii
tot zămislește-ncîntare!

În ziua-aceea măslina,
vinul cel nou,
cîntecul prietenului,
dragostea mea din depărtare,
pămîntul jilav,
totul era atît de simplu,
atît de veșnic,
ca bobul de grîu,
acolo-n Frascatti,
ziduri ciuruite
de moarte,
ochii războiului prin ferestre,
dar pacea mă-ntîmpina
cu o mireasmă de untdelemn și de vin,
în vreme ce totul era simplu ca și poporul
ce-mi încredința
comoara sa verde:
micuțe măsline,
prospețime, mireasmă pură,
mijloc de încîntare,
sfîrc al zilei albastre,
dragoste pămîntească.

VI

*Podurile* Poduri noi ale Pragăi, voi v-ați născut
în vechiul oraș, trandafir și cenușă,
pentru ca omul cel nou
să treacă fluviul.

Cei o mie de ani au vătămat ochii
bătrînilor zei de piatră
care de pe vechiul pod Carol
au văzut forfotind şi plecînd fără întoarcere
bătrînele vieţi,
paşii timpului, grei,
ce dinspre Mala Strana se-ndreptau spre Moravia,
paşi ce veneau dinspre vechiul cimitir evreiesc
culcat sub douăzeci de mantii de vreme şi pulbere.
Paşii trecură şi dănţuiră deasupra podului, —
în vreme ce fumuriile ape
curgeau din trecut către pietre.

Vîltava, începutul cu începutul
urma să te prefaci într-o statuie,
statuie cenuşie a unui rîu ce moare,
pe frunte cu vechea-ţi coroană de fier,
dar năprasnicul vînt
al istoriei îţi cutremură picioarele şi genunchii
şi acuma tu cînţi, o, fluviule, şi dănţuieşti
renăscut la o nouă viaţă.
În alt ritm lucrează uzinele.
Profilul uitat
al poporului surîde, salută
de la ferestre,
şi iată acum, aici,
noile poduri:
lumina le-nvăluie
linia lor dreaptă îmbie,
spune: „Popor, înainte,
către toţi anii cari vin,
către toate holdele de grîu,
către comoara cea neagră a minelor

împărţită între toţi oamenii".

Şi rîul trece
sub noile poduri
cîntînd cu istoria laolaltă
limpezi cuvinte
ce vor umple pămîntul.

Nu sînt paşi cotropitori acei ce trec
pe podurile noi, nici fioroase care de asalt
ale războiului şi ale urii:
sînt paşi mărunţi de copil, paşi
puternici de muncitor.
Deasupra noilor poduri
treci, o, tu primăvară,
cu coşul de pîine şi cu veşmîntu-ţi proaspăt,
în vreme ce omul şi apa şi vîntul
întîmpină zorii cîntînd.

## IX

*Cuvinte către Europa*

Eu, american din pămînturi sărace,
din podişuri metalice,
unde violenţa omului faţă de om
se-mbină cu cea a pămîntului asupra omului,
eu, fiul rătăcitor al Americii,
orfan de fluviile şi de vulcanii
ce-mi deteră viaţă,
vouă mă adresez,
fii ai străduţelor întortocheate ale Europei,
blînzi stăpînitori ai păcii şi ai uleiului,
înţelepţi liniştiţi, ca şi fumul,
vouă vă spun: am venit aici

să-nvăţ de la voi,
de la unii şi alţii, de la toţi,
căci la ce mi-ar sluji
pămîntul, de ce au fost create
marea şi drumurile,
dacă nu ca să merg, să privesc şi să-nvăţ
de la orice făptură cîte ceva.
Poarta nu-mi zăvorîţi
(ca porţile negre, împroşcate de sînge
ale Spaniei mele materne),
nu-mi arătaţi coasa vrăjmaşă,
nici escadronul blindat,
nici vechi spînzurători pentru-un nou atenian,
pe căile largi năpădite
de splendida strălucire a strugurilor.
Nu vreau să văd nici un soldat omorît,
cu ochii mîncaţi.
Arătaţi-mi, dintr-o patrie-n alta,
cum firul nesfîrşit al vieţii
urzeşte primăverii veşmîntul.
Arătaţi-mi o maşină albastră, de oţel,
strălucitoare şi bine unsă,
gata să-nainteze în holde,
arătaţi-mi faţa brăzdată
a lui Leonardo, căci faţa lui
e geografia voastră,
arătaţi-mi pe creste de munţi
— de atîtea ori cîntate şi zugrăvite —
înfrăţitele vostre stindarde
cari fîlfîie
în vîntul puternic.

Duceți apă din Volga fecundă
la apele Arnului auriu.
Duceți semințele albe
ale Poloniei reînviate
și din viile voastre purtați
focul cel roșu și blînd
spre nordul zăpezilor.
Eu, fiul Americii,
fiul celor mai mari singurătăți ale omului,
am venit să învăț de la voi viața
și nu moartea, nu moartea!
Eu n-am trecut oceanul
și munții ucigători
și prin cumplita duhoare
a temnițelor paraguaiene,
ca să vin să văd,
sub mirții pe care-i știam
numai din cărți îndrăgite,
orbitele voastre fără de ochi și sîngele vostru secat
la margini de drumuri.

Eu către mierea cea veche și către noua
strălucire a vieții venit-am.
Eu la pacea voastră și la porțile voastre,
la făcliile voastre aprinse,
la nunțile voastre am venit.
La bibliotecile voastre solemne
am venit atît de departe.
La minunatele voastre fabrici
vreau să lucrez o clipă
și să prînzesc cu muncitorii.
În casele voastre intru și ies.

La Veneţia, în frumoasa Ungarie,
la Copenhaga mă veţi vedea,
la Leningrad stînd de vorbă
cu tînărul Puşkin, la Praga
cu Fucik, cu toţi morţii
şi cu toţi viii, cu toate
metalele verzi ale nordului
şi cu garoafele din Salerno.

Eu sînt martorul care soseşte
ca oaspe-n lăcaşele voastre.
Dăruiţi-mi pacea şi vinul,

Mîine în zori voi pleca.

Pretutindeni m-aşteaptă

ea, primăvara.

În romîneşte de *Maria Banuş*

*Nazim*

# HIKMET

Distins cu Premiul Internațional al Păcii
1950

*În 1902 s-a născut la Istanbul marele poet turc Nazim Hikmet. El a ştiut, mai bine decît oricare altul, să ducă la îndeplinire două sarcini literare anevoioase: una, împletirea formelor poetice tradiţionale, aristocratice, cu marea poezie populară; cealaltă, îmbinarea tonului major al revendicării şi al dragostei de dreptate ce înflăcărează întreaga lui poezie, cu zîmbetul duios exprimînd cele mai simple şi mai proaspete simţăminte omeneşti.*

*Cei şaisprezece ani petrecuţi în temniţă — fiindcă săvîrşise „crima" de a cere pentru poporul său mai puţină mizerie, neştiinţă şi asuprire — n-au izbutit să tulbure apa atît de limpede a poeziei lui Nazim Hikmet, poezie în care oamenii vor auzi pururi un glas cald şi apropiat ce-i îndeamnă să iubească munca devenită creaţie şi dăruire, atunci cînd încetează a mai fi exploatare şi robie.*

*Uriaşa operă a lui Nazim Hikmet: nenumărate volume de versuri, şase piese de teatru, satire, poeme epice, povestiri, esseuri şi articole, stă sub semnul omeniei şi e turnată în cele mai pure tipare de artă.*

## ADIO

Rămîneţi cu bine, prieteni,
bun rămas...
Eu plec ducînd chipul vostru
în adîncul sufletului
şi lupta mea fără de moarte sub frunte.
Fiţi liniştiţi,
prietenii mei,
rămîneţi cu bine...
N-aş vrea să vă văd niciodată
pe ţărm înşiraţi,
asemeni păsărilor din cărţile poştale.
N-aş vrea să vă văd plîngînd în batiste,
nu, niciodată,
pentru că mă oglindesc întreg,
în ochii prietenilor mei.
O, iubiţii mei,
fraţii mei de luptă,
tovarăşi de muncă,
adio, fără o vorbă.
Noaptea-şi va trage zăvoarele la porţi,
anii-şi vor ţese pînzele la ferestre

şi eu voi intona mereu cîntecul meu de-nchisoare
ca pe un cîntec de luptă.
Ne vom întîlni, prietenii mei,
ne vom revedea.
Vom surîde împreună soarelui,
vom fi alături, unul lîngă altul, în bătălii.
O, iubiţii mei,
fraţii mei de luptă,
tovarăşii mei de muncă.
Bun rămas.

1931 În romîneşte de *Virgil Teodorescu*

## MOARTEA ŞEICULUI BEDREDDIN

(Fragment)

Burează,
Cu teamă, arare,
Cu sunete surde
Ca nişte şoapte de trădare.

Burează, de parcă
Nişte picioare palide şi desculţe de trădători
Ar fugi pe huma neagră şi udă leoarcă.

Burează.
În tîrgul Serezului,
În faţa cotlonului unui fierar,
Bedreddin al meu atîrnă de-un arbor.

Burează.
Adîncă e noaptea, fără de stele.
Gol e trupul şeicului meu; pe piele,
Broboane alunecă — trupul se leagănă-ncet.
Sub desfrunzita creangă, trupul se leagănă-ncet.

Burează.
Fără de grai e tîrgul Serezului,
Orb este tîrgul Serezului.
O-nspăimîntătoare tristeţe apasă văzduhul,
Fără cuvinte, fără vedere.

Tîrgul din Serez şi-ascunde cu groază
Chipul în palme.
Burează.

. . . . . .

1936

În romîneşte de *Eugen Jebeleanu*

## NINGE ÎN ÎNTUNERIC

N-am s-ascult glasul înaltelor sfere
Şi versul n-am să-l ţes din nevăzute fire,
Nici rima n-am s-o caut ca pe un giuvaier,
Nici vorbe prea frumoase, nici pana cea măiastră.

În seara asta sînt, slavă domnului,
Deasupra tuturor acestor lucruri.
În seara asta sînt un cîntăreţ al străzii,

Cu vocea-mi limpede și simplă,
Cînt pentru tine-o melodie,
Un cîntec pe care tu nu-l vei auzi.

Ninge în întuneric.
Tu ești la porțile Madridului
Și-n fața ta,
Orașele asemeni unei armii —
O oaste ridicată să ucidă tot ce iubim mai mult:
Speranța, libertatea, copiii, dorința fierbinte.
Ninge în întuneric
Și-n noaptea asta, poate,
Picioarele tale ude sînt două sloiuri de gheață.
Ninge
Și poate-acum cînd mă gîndesc la tine,
În clipa asta chiar,
Un glonte te-a izbit acolo —
Și n-or mai fi nici vînturi, nici zăpezi.
Ninge.
Tu, cel ce zici: „No passaran" la porțile Madridului
Trăiai fără-ndoială și-nainte.
Cine erai? Din ce loc vii tu oare?
Și ce-ai făcut pînă acum?
Poate tu vii
Din minele adînci ale Asturiei.
Sau poate,
Bandaju-nsîngerat îți înconjoară fruntea
Acoperind o rană rea
Pe.care ai primit-o-n nord;
Poate din țeava puștii tale
Porni ultimul glonte
Asupra junkers-urilor aprinzînd Bilbao.

Poate ai fost argat
Pe domeniul vreunui conte Fernando Valescero de Cartoban,
Sau poate-aveai în Puerta del Sol
O tarabă plină cu fructe,
Bătînd în caldele culori ale Spaniei.
S-ar fi putut să n-ai nici o-ndeletnicire
Ori poate-aveai un glas frumos.
Poate erai student în drept ori în filozofie
Şi cărţile ţi-au rămas, toate,
Sub carele de-asalt italiene...
Cine eşti tu? Ce nume porţi? Ce vîrstă ai?
Nu te-am văzut şi cred că niciodată n-am să-ţi văd chipul.
Poate obrazul tău mi-ar aminti
Feţele-acelor oameni ce-au înfrînt pe Kolceak, în Siberia;
Poate ai semăna cu cel ce zace
Pe cîmpul de bătaie din Dumlumpinar,
Sau poate — cine ştie? — chipul tău
Ar fi leit cu-al lui Robespierre...
Numele meu tu nu l-ai auzit.
Şi cred că nici n-ai să-l auzi vreodată.
Sînt între noi atîtea mări şi munţi
Şi blestemata-mi neputinţă
Şi Comitetul de neintervenţie.
Nu pot veni acolo, lîngă tine
Şi nici nu-ţi pot trimite o ladă de cartuşe,
Ouă proaspete
Sau o pereche de ciorapi de lînă.
Cu toate astea ştiu:
Picioarele tale înfipte la porţile Madridului
Îngheaţă sub zăpadă
Ca doi copii desculţi —
Şi ştiu de-asemeni

Că tot ce e în lume mai frumos, tot ce-i măreţ,
Tot ce de-acum încolo va fi descoperit de oameni frumos
şi fără seamăn,
Înflăcăratul dor al inimii din piept
Sclipeşte-acum în ochii sentinelei
Ce stă la porţile Madridului,
Şi că nici ieri, nici azi şi nici în astă seară,
Nu pot decît să te iubesc, să te iubesc...

1937

În romîneăte de *Virgil Teodorescu*

## DUŞMANUL

### I

Iată-l: e duşmanul lui Regep, ţesător din Brussa,
Duşmanul lui Hassan, muncitor la uzina Karabuk.
Duşmanul bătrînei Hadjen, ţărancă săracă,
Duşmanul lui Suleiman, cel care munceşte ogorul,
Duşmanul oamenilor asemeni mie, asemeni ţie,
Duşmanul celui care se gîndeşte.
Dar patria aceasta-i casa noastră,
A oamenilor mulţi asemeni nouă
Şi deci acesta e duşmanul patriei, iubita mea.

### II

Ni-s braţele ca ramuri de fructe încărcate,
Duşmanul le scutură, duşmanul scutură zi şi noapte roadele
muncii noastre.

Şi ca să-i fie mai uşor, să ne despoaie-n linişte deplină,
Cu lanţurile lui cuprinde nu numai glezna noastră,
Ci cugetele noastre vii, iubita mea.

1948

În romîneşte de *Virgil Teodorescu*.

## DESPRE MÎINILE VOASTRE ŞI DESPRE MINCIUNĂ

Mîinile voastre grave ca pietrele,
triste ca nişte melodii cîntate în închisoare,
grele, masive ca nişte vite de povară,
mîinile voastre care seamănă cu chipul mînios
al unor ţînci flămînzi!

Mîinile voastre uşoare, dibace cum sînt albinele,
grele ca ugerele doldora de lapte,
cutezătoare ca natura,
mîinile voastre care ascund sub pielea lor aspră
dragostea, prietenia.

Soarta planetei noastre nu atîrnă de coarnele
unui bou,
ea atîrnă de mîinile voastre...
O, oameni, oameni ai noştri,
ei vă hrănesc cu minciuni,
atunci cînd, înfometaţi,
voi aveţi nevoie de pîine, de carne,

voi părăsiți lumea asta cu ramuri grele
de fructe
fără să fi mîncat o singură dată
pe o față de masă curată.

O, oameni, oameni ai noștri,
mai ales cei din Asia, din Africa,
din Orientul mijlociu și din cel apropiat,
din insulele Pacificului
și cei din țara mea,
adică mai mult de șaptezeci la sută
din oameni,
sînteți adormiți, sînteți bătrîni...
Sînteți dornici să știți, sînteți tineri
ca mîinile voastre...
Oameni, o, oameni ai noștri,
frate din Europa sau din America,
tu ești ager, ești îndrăzneț,
ești năucit ca și mîinile tale,
ei te mint, ei te-nșeală...

Oameni, o, oameni ai noștri,
dacă antenele mint,
dacă mint rotativele,
dacă și cărțile mint,
dacă minte afișul, anunțul pe stîlp,
dacă mint pe ecran
pulpele goale ale fetelor,
dacă minte păcatul,
dacă minte cîntul de leagăn,

dacă minte visul,
dacă minte cel ce cîntă la vioară în cîrciumă,
dacă minte lumina lunii
în nopţile fără nădejde,
dacă minte cuvîntul,
dacă minte culoarea,
dacă minte glasul,
dacă minte acel ce exploatează mîinile voastre,
dacă toată lumea şi toate lucrurile mint,
cu excepţia mîinilor voastre,
e pentru ca ele să fie supuse asemeni argilei,
oarbe ca-ntunericul,
neghioabe ca şi cîinele ciobanului
şi pentru ca ele, mîinile voastre, să nu se revolte,
şi pentru ca nedreptatea să dăinuie,
să dăinuie visul speculantului,
în acest univers muritor,
în acest univers unde ar putea fi
atît de frumos de trăit.

În romîneşte de *Maria Banuş*

## CEA MAI NĂTÎNGĂ DINTRE FIINŢE

Ca scorpionul, frate-al meu,
tu eşti ca scorpionul
într-o noapte de groază.

Ca vrăbiuţa, frate-al meu,
tu eşti ca vrabia
în grijile-i mărunte.
Ca midia eşti, frate-al meu,
tu eşti ca midia
tăcută-n închisoarea-i de sidef.
Şi semeni spaimă, frate-al meu,
eşti înspăimîntător ca gura vulcanilor ce-au amuţit.
Nu eşti doar unul singur, vai,
nu sînteţi cinci,
ci milioane.
Cu oaia semeni, frate-al meu,
cînd gîdele-mbrăcat în pielea ta,
cînd gîdele ridică bîta
şi tu alergi să intri-n turmă,
goneşti spre zalhana, aproape mîndru.
Cea mai nătîngă şi ciudată dintre fiinţe eşti tu, frate-al meu,
mult mai nătîngă decît peştii
care trăiesc în mare fără-a cunoaşte marea.
Şi dacă e atîta jale şi-amărăciune pe pămînt
se datoreşte ţie, frate-al meu,
dacă sîntem flămînzi şi storşi de vlagă
şi jupuiţi pînă la carnea vie,
dacă sîntem striviţi ca un ciorchine
din care-aştepţi să iasă vinul
eu m-aş încumeta să spun că e greşeala ta, — dar nu:
mai mare-aici ţi-e vina, frate-al meu.

În romîneşte de *Virgil Teodorescu*

## ACEASTĂ ŢARĂ E A NOASTRĂ

Ţara aceasta ca un cap de iapă
Care-a venit în lung galop din Asia îndepărtată
Să se arunce-n apele adînci ale Mediteranei —
Ţara aceasta este a noastră.

Cu încheieturile pline de sînge, cu dinţii strînşi, desculţă,
Pămînt asemeni unui covor de mătase —
Acest infern, acest paradis este al nostru.

Să se închidă porţile prin care nu pot pătrunde decît vreo cîţiva,
Să se închidă pentru totdeauna,
Oamenii să nu mai fie robii altor oameni —

Chemarea aceasta-i a noastră.
Să-ţi duci viaţa-n libertate, ca un copac,
Să trăieşti, înfrăţit, ca arborii unei păduri —
Acesta este visul nostru.

1948

În romîneşte de *Virgil Teodorescu*

## ANGINA PECTORIS

Dacă mi-e jumătate din inimă aici,
Cealaltă jumătate e, doctore, în China,
În mijlocul armatei ce-atinge Fluviul Galben.
Şi-n fiecare revărsat de zi,
Da, doctore, cînd zorii se ivesc
Inima mea e-n Grecia-mpuşcată.

Iar cînd prizonierii-au adormit,
Cînd în infirmerie e liniște deplină,
Da, doctore, în orice miez de noapte,
Inima-mi pleacă oaspete să fie
În veche casă mică de lemn din Istanbul
Și iată, doctore, sînt zece ani.
În vremea asta n-am avut nimic pentru poporul meu
Și nici acuma n-am alt dar decît
Mărul acesta.
Mărul acesta roșu: inima mea.
Da, iată, doctore din ce pricină
Sînt eu bolnav de-anghină pectorală.
Degeaba-mi spui de nicotină, de-arterio-scleroză,
Degeaba îmi vorbești de închisoare.
Privesc cum trece printre gratii noaptea
Și zidurile îmi apasă pieptul.
Cu toate astea inima mea bate
În steaua care-abia se vede-n zare.

În romînește de *Virgil Teodorescu*

## SCRISORI ȘI POEME

(1942—1946)

### II

Am zgîriat cu unghia numele tău
pe brățara de piele a ceasului de mînă.
Tu știi prea bine că aici unde mă aflu
nu poate fi vorba de briceagul meu cu mîner de sidef—

„Oprit a se purta obiecte tari" —
şi nici de bradul cu vîrful pîn'la cer.
Va fi un arbore pipernicit
în curte,
dar e oprit să-ţi treacă norii pe deasupra capului...

N-aş şti să-ţi spun
cîţi sîntem strînşi în această clădire.
Sînt singur, departe de ceilalţi
şi ei sînt departe de mine.
Nu mi-e îngăduit să vorbesc decît cu mine însumi.
Şi chiar aşa şi fac.
Convorbirile astea mi se par însă destul de searbede,
şi-ncep să cînt mai bine, draga mea.
Şi iată cum deodată, glasul meu,
vocea pe care o cunoşti,
sărmana mea voce dezacordată,
pătrunde în mine atît de adînc
că-mi sfîşie inima.
Asemeni băieţaşului orfan din istorioarele lacrimogene,
care străbate, desculţ, prin zăpada drumurilor,
inima mea rîvneşte să plîngă
ştergîndu-şi ochii albaştri şi nasul cît un bumb.
Să plîngă
nu pentru a-l ţintui în drum
pe călătorul care trece pe calul lui strălucitor;
să plîngă
nu pentru a înăbuşi
în hohotele ei prelungi
ţipătul hrăpăreţ al păsărilor negre;
să plîngă tremurînd în vîntul îngheţat;
să plîngă fără să aştepte nimic,

de la nimeni, nimic;
să plîngă neştiută,
să plîngă pentru mine.
Nu mă sfiesc să-ţi spun:
Nu mi-e ruşine de această stare a inimii mele
şi nu roşesc de loc
văzînd-o cum se-nchide-n ea,
cu bietul ei cap înclinat,
şi că rămîne atît de slabă,
de singură,
de simplu omenească.
Trec poate acum printr-o criză,
sau s-ar putea vorbi aici
de raţiuni psihologice, fiziologice etc.
Poate că sînt aşa
din pricina acestor două ferestre zăbrelite,
din pricina tinetei, a urciorului de lut,
din pricina acestor patru ziduri
care-mi opresc de luni şi luni de zile
auzul altei voci
decît a mea.

. . . . . .

E ora cinci acum, iubita mea,
şi dincolo de ziduri,
cu setea ei nepotolită, cu şoaptele-i ciudate,
şi cu acoperişul de pămînt,
pe calul ei schilod şi descărnat
care rămîne nemişcat în mijlocul infinitului,
dincolo de ziduri,
cu vicleşugurile ei şi umbrele amestecate,

cu tot ce poate, în sfîrşit, înnebuni pe cel care-i închis,
dincolo de ziduri,
împurpurată-n golul fără arbori
coboară o seară de stepă.
Şi noaptea o să-nceapă curînd.
Lumina va zbura, în ultimu-i ocol,
pe calul ei subţire.
Şi firea de la care nu am să sper nimic,
întinsă lîngă mine — un mort cu-obrazul aspru —
va-nlocui cu stele copacii ce lipsesc.
Va fi sfîrşitul cunoscut al unei vechi afaceri,
cînd totul va fi gata
la locul său,
şi pregătit,
pentru o uriaşă nostalgie.

. . . . . .

III

Am să-ţi spun un lucru
de-o-nsemnătate fără de pereche:
Omul îşi schimbă firea
atunci cînd schimbă locul.
Iubesc nesăţios, aici în închisoare,
somnul care-mi trimite prietenoasa-i mînă
să dea în lături lacătele porţii
şi să răstoarne zidurile care mă închid.
Ca într-o comparaţie banală,
alerg prin somn,
aşa precum alunecă în apele tăcute,
lumina.

Sînt minunate visurile mele:
ele se desfăşoară într-o lume
de dincolo de ziduri.
E limpede şi e frumoasă această lume
şi niciodată
n-am fost prizonier în ea.
În visurile mele niciodată
eu n-am căzut din creasta unui munte în funduri de genună.
Îngrozitor va fi, spui tu,
cînd te vei deştepta din somn.
Nu, draga mea,
găsesc în mine de ajuns curaj
să dau întotdeauna visului
bucata sa de vis.

IV

Dacă prin mijlocirea domnului Nuri,
comisionarul,
oraşul Istanbul, oraşul meu, mi-ar trimite
o ladă de cipru, un cufăr de mireasă,
dacă l-aş descuia
şi izbitura cheii-n broască
ar suna dintr-o dată: tinnn!
două trîmbe de pînză de Chili,
două perechi de cămăşi,
batiste albe brodate cu fir de argint,
flori de lavandă într-un săculeţ de tul
şi tu —
şi dacă tu ai ieşi de-acolo,
te-aş aşeza pe marginea patului meu,
aş aşterne sub picioarele tale piele a mea de lup

şi aş rămîne-n faţa ta cu mîinile împreunate şi
fruntea plecată.
Te-aş privi, bucuria mea, te-aş privi fermecat...
Cît eşti de frumoasă, doamne, ah, cît eşti de frumoasă!
Ai în surîsul tău văzduhul şi apa Istanbulului,
în privirea ta e desfătarea oraşului meu,
stăpîna mea, iubita mea, de mi-ai îngădui,
şi dacă sclavul tău Nazim Hikmet ar îndrăzni —
pe-obrazul tău curat eu aş sorbi suflarea Istanbulului.
Dar nu, fereşte-te,
păzeşte-te să-mi spui: „apropie-te",
pentru că-i de-ajuns
ca mîna ta doar să-mi atingă mîna
şi eu m-aş prăbuşi pe ciment, fără viaţă.

## V

De-o ultimă-ncordare sclipesc, pe cîmp, copacii,
cu strălucire de aur, de-aramă şi de lemn;
domol apasă boii copita-n lutul reavăn
şi munţii plini de neguri şi uzi se-neacă-n fum...

## VI

Iată,
sfîrşeşte toamna poate azi
şi raţele de baltă acum au şi trecut
cu-aripile întinse.
Se duc spre lacul Isnik, fără-ndoială, toate,
şi parcă simţi în aer arome-ndepărtate —
şi proaspete — şi gustul înţepător de fum...
În aer e aroma zăpezii ce-o să vină.

Să fii acum afară,
afară pe un cal,
luînd în galop cîmpia
spre munţii-ntunecaţi.
Dar nici nu ştii măcar să urci pe cal —
mi-ai spune tu.

Nu-ţi bate joc de mine şi nu mă pizmui.
Aici, în închisoare, mi-am făcut o nouă dragoste:
Iubesc atît
cît şi pe tine, sau aproape-atît, natura,
şi tu şi ea îmi sînteţi prea departe...

În romîneşte de *Virgil Teodorescu*

## EI NU NE LASĂ SĂ CÎNTĂM

Ei nu ne lasă să cîntăm, Robeson,
canarul meu cu-aripi de vultur,
frate negru, cu dinţii ca perla.
Ei nu ne lasă să ne strigăm cîntecul.
Lor le e frică, Robeson,
frică de aurora, frică să vadă,
frică s-audă, frică s-atingă.
Frică le e să iubească,
să iubească, aşa cum iubise Ferhat, pătimaş.
(Fără-ndoială că şi voi, fraţi negri,
aveţi un Ferhat; ce nume îi dai tu, Robeson?)

Frică le e de grăunte şi de pămînt,
frică de apa ce curge,
frică să-şi amintească.
Mîna unui prieten care nu vrea
nici scont, nici comision, nici păsuire
nu le-a strîns niciodată mîna
ca o pasăre caldă.
Frică le e de speranţă, Robeson,
Frică le e de speranţă!
Frică le e, canarul meu cu-aripi de vultur,
Frică le e de cîntecul nostru, Robeson.

În romîneşte de *Maria Banuş*

## ÎN A CINCEA ZI DE GREVĂ A FOAMEI

Tovarăşi,
dacă-mi vin
cuvintele cu greu
să spun ce se cuvine povestit,
veţi şti de ce: mi se întoarce capul,
dar nu c-am luat o duşcă de rachiu;
cinci zile sînt de cînd n-am mai mîncat.

O, fraţi ai mei,
din Europa, Asia şi-Americi,
vă văd în întunericul albastru,
plecîndu-vă uşor deasupra mea,

şi-n ochii fiecărui
e o stea.
Sînt fericit. În jur acum e ora
cînd mîna-mi strînge
mîna tuturora.
Şi vă păstrez o vreme într-a mea,
mîini dragi, mîini bătucite,
asemeni mîinii mamei
şi mîinilor iubitei,
şi ale vieţii înseşi.

Eu ştiu:
cu mine-aţi fost
în anii grei,
şi cu poporul,
şi cu fraţii mei;
(nimic nu va putea să ne despartă!)
Mi-s scumpe patriile voastre
cu îndrăzneţele popoare.
Primiţi salutul meu, recunoştinţa,
de-aici din închisoare.
Nu vreau să mor.
Dar dacă zbirii
m-or chinui sub gratii
pîn' la moarte,
în ciuda lor, voi fi şi mai departe
alături, printre voi:
în cîntecul lui Robeson voi trăi,
în versul aprig al lui Aragon,
în albul porumbel al lui Picasso,
pe steagurile voastre, şi-n surîsul
docherilor din Franţa, fiii mei.

Eu voi păşi în rînduri, lîngă ei
alături, printre oameni,
pentru oameni!

Aceasta mi-e puterea,
aceasta-mi dă mîndria
şi aceasta-i fericirea,
fraţii mei!

1950

În romîneşte de *Veronica Porumbacu*

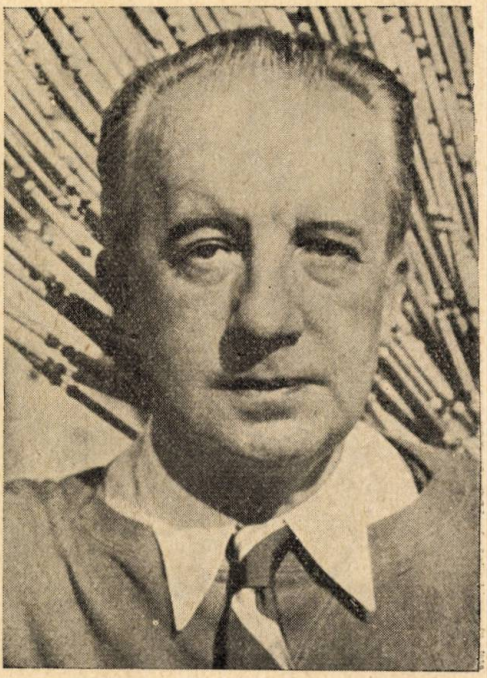

*Paul*

# ELUARD

**Distins cu Premiul Internațional al Păcii**

1952

*Paul Eluard, unul dintre cei mai mari poeți ai vremii noastre, s-a născut în 1885 și a murit la Paris în 1952, la 18 noiembrie. Încă din tinerețe, Eluard a izbutit să desăvîrșească în personalitatea lui contopirea poetului cu cetățeanul, a creatorului de frumuseți cu prietenul oamenilor. Toată grozăvia războiului, trăită în noroiul tranșeelor din 1914, străbate primele sale poezii, insuflîndu-le tăria unei pătimașe revendicări: Pacea. Cîțiva ani mai tîrziu, luptînd împotriva războiului, pentru pace și independența națională, Eluard descoperea, cum spune el însuși, „o voce colectivă". După război, Eluard și-a închinat activitatea creatoare și influența din ce în ce mai covîrșitoare a poeziei sale, luptei pentru pace. Opera lui poetică este impresionantă. Iată numai cîteva dintre cele mai însemnate titluri:* Datoria și neliniștea *(Le Devoir et l'Inquiétude)*, Poeme pentru Pace *(Poèmes pour la Paix)*, Capitala durerii *(Capitale de la Douleur)*, Ca să se vadă *(Donner à voir)*, Întîlnirea cu nemții *(Au rendez-vous allemand)*, Curaj *(Courage)*, Pe treptele scării umane *(A l'échelle humaine)*, Libertate *(Liberté)* etc. *Cele mai frumoase cîntece ale sale sînt așadar închinate libertății, dragostei de oameni, păcii. Pînă în cea din urmă clipă a vieții, Paul Eluard și-a slujit curajos idealul, cu credință și geniu.*

I

Femeile, fericite acum
Şi-au regăsit bărbatul.—
Pare-a veni din soare
Atîta răspîndeşte lumină şi dogoare.
El rîde şi şopteşte bun-găsit
Şi-abia pe urmă îşi sărută
Tăcuta lui minune.

II

Strălucitoare şi cu pieptul asemeni corzii unui arc,
Femeia mea cea sfîntă, tu eşti a mea mai mult decît pe vremea
Cînd împreună cu acesta, cu el, cu el, cu el, cu el,—
Ţineam în mîini o puşcă neghioabă şi-o gamelă, —
Adică viaţa noastră.

VIII

Prin viaţă am purtat mult timp un chip lipsit de căutare.
Dar iată-acum,
Am un obraz spre-a fi cu el iubit,
Un chip pentr-a intra în fericire.

## LIBERTATE

Pe foile caietelor de şcoală,
Pe banca de şcolar şi pe copaci,
Pe-ntinderi de nisip şi pe zăpadă, —
Scriu numele tău.

Pe paginile cărţilor citite,
Şi pe mulţimea paginilor albe,
Hîrtie, piatră, sînge sau cenuşă, —
Scriu numele tău.

Pe chipurile înmuiate-n aur,
Pe armele războinicilor dîrji,
Şi pe-ale domnitorilor coroane,—
Scriu numele tău.

Pe jungla-ntinsă şi-n pustiul gol,
Pe cuiburi şi pe floarea de grozamă,
Pe al copilăriei zvon prelung,—
Scriu numele tău.

Pe fermecata nopţilor minune,
Pe alba pîine-a zilei pămînteşti,
Pe anotimpurile logodite,—
Scriu numele tău.

Pe peticele mele de azur,
Pe iazul verde ca un soare muced,
Pe lacul ca lumina vie-a lunei,—
Scriu numele tău.

Pe şesuri şi pe-al zărilor opal,
Pe aripile păsării, deschise,
Pe moara umbrelor învîrtejite,—
Scriu numele tău.

Pe orice izbucnire-a aurorii,
Pe mări şi pe vapoarele din larg,
Pe culmea muntelui ieşit din minţi, —
Scriu numele tău.

Pe coama neagră-a norilor de tuci,
Şi pe sudoarea vînătă-a furtunii,
Pe pînza ploii, deasă şi sălcie, —
Scriu numele tău.

Pe formele mereu scînteietoare,
Pe clopotul culorilor, bătînd,
Pe tot ce-arată adevărul fizic,—
Scriu numele tău.

Pe şerpuiri de agere poteci,
Pe drumurile lungi şi despletite,
Pe revărsate pieţe de oraş, —
Scriu numele tău.

Şi pe lumina lămpii ce se-aprinde,
Pe pîlpîirea lămpii ce se stinge,
Pe zidul caselor învecinate, —
Scriu numele tău.

Pe fructul răcoros crăpat în două
Slujindu-mi de oglindă şi-ncăpere,
Pe patul meu, cochilie deşartă, —
Scriu numele tău.

Pe cîinele meu bun şi-atît de lacom,
Pe ascuţitele-i urechi ciulite,
Pe labele lui blînde şi stîngace, —
Scriu numele tău.

Pe lemnul porţii mele, pe zăplaz,
Pe lucrurile dragi şi cunoscute,
Pe binecuvîntatul val de foc, —
Scriu numele tău.

Pe trupurile vieţii dăruite,
Pe frunţile prietenilor mei,
Pe mîinile spre alte mîini întinse, —
Scriu numele tău.

Pe geamul uimitoarei întîmplări,
Pe arcuirea buzelor atente
Care întrec de multe ori tăcerea, —
Scriu numele tău.

Şi pe cotlonul meu părăginit,
Pe farurile mele prăbuşite,
Pe zidurile plictiselii mele, —
Scriu numele tău.

Pe-absenţa lungă ce-a gonit dorinţa,
Şi pe singurătatea despuiată,
Pe treptele de gheaţă ale morţii, —
Scriu numele tău.

Pe sănătatea care-nvinge boala,
Şi pe primejdia ce-a dispărut,
Pe o nădejde fără de-amintire, —
Scriu numele tău.

Şi prin puterea unei vorbe doar
Îmi reîncep cu-nverşunare viaţa,
Căci pentru-a te cunoaşte m-am născut,
Pentru a te rosti, —

O, Libertate!

## STINGEREA

Ce vreţi, era păzită uşa,
Ce vreţi, eram închişi grămadă,
Ce vreţi, era barată orice stradă,
Ce vreţi, era oraşul la pămînt,
Ce vreţi, era-nsetat, era flămînd,
Ce vreţi, eram cu toţii dezarmaţi,
Ce vreţi, era lumina-n asfinţit,
Ce vreţi, noi ne-am iubit.

## CEA DIN URMĂ NOAPTE

### V

Din gîrlă-şi scoteau pîinea toţi oamenii sărmani,
Privirea lor acoperea lumina
Şi nu mai aveau teamă de-ntunecimea nopţii.

Erau atît de slabi,
Că slăbiciunea-aceasta le aducea un zîmbet,
În bezna nopţii lor îşi cărau trupul
Şi nu se mai zăreau

Decît prin pînza groasă a durerii;
Aveau un grai de tainice cuvinte
Şi-i auzeam şoptind cu luare-aminte,
Despre-o nădejde veche şi mare cît o palmă.

Îi auzeam cum socoteau
Mărimea înmulţită a frunzelor de toamnă,
Cum se topeşte valul în sînul mării calme,
Îi auzeam cum socoteau
Mărimea înmulţită-a puterii viitoare.

## ANUNŢ

Noaptea dinaintea morţii sale
A fost, din toate, noaptea cea mai scurtă
Şi gîndul că trăieşte încă
Îi aprindea tot sîngele în pumni,
Iar greutatea trupului
I se părea o silnică povară;
Puterea care dăinuia în el
Îl împingea să geamă.
Dar cînd dădu de fundul chinuitoarei groaze,
Pe faţa lui se-ntipări un zîmbet:
Nu UN tovarăş numai,
Ci mii şi milioane
Erau ca să-l răzbune,—
Îşi dădea bine seama,—
Şi zorile, afară, ţîşniră pentru el.

## CURAJ

Parisului i-e foame, Parisului i-e frig
Şi nu mai ronţăie pe străzi castane coapte,
S-a-nveşmîntat Parisul în trenţe vechi de babă,
Parisul doarme de-a-n picioare
În subterane de metro,
Sărmanii-şi duc povara de chinuri mai grea încă,
Şi-nţelepciunea, şi-ndrăzneala
Nefericitului Paris
Îşi au izvoru-n aerul curat,
În focul, frumuseţea şi-adînca bunătate
A muncitorilor înfometaţi.
Să nu strigi ajutor, Paris al meu!
Tu eşti mereu neasemuit de viu
Şi dincolo de pustiirea ta,
Şi de paloarea, slăbiciunea ta,
Puterea omenească, ne'nvinsă niciodată,
Străluminează-n ochii tăi!
Paris, oraşul meu, tu frumuseţea mea,
Subţire ca un ac, puternic ca o spadă,
Neştiutor şi-atoateştiutor,
Tu nu poţi îndura fărădelegea!
Revolta singură e legea ta
Şi te vei dezrobi, Paris al meu,
Paris, tremurător ca steaua
În zarea cea îndepărtată,
Nădejdea noastră, renăscînd mereu,
Vei alunga noroiul şi-oboseala.
Curaj, deci, fraţii mei!
Noi care n-avem casă,
Nici cizme, nici mănuşi,
Nici bună creştere!

O rază vie ni se-aprinde-n vine,
Lumina se întoarce-n noi,
Cei mai buni dintre noi au murit pentru noi
Şi iată că sîngele lor ne regăseşte inima,
E din nou dimineaţă, dimineaţă-n Paris:
Înaltă culme-a libertăţii noastre,
Cîmpie-a primăverii ce se naşte.
Nesăbuita forţă mai tare pare-acum
Şi aceşti robi sînt inamicii noştri.
Dar dacă-au înţeles cît de puţin,
Dacă mai sînt în stare să-nţeleagă,
Se vor trezi!

## UN SINGUR POEM ÎNTRE VIAŢĂ ŞI MOARTE

*Lui Jacques Grou-Radenez*

Ţi-ai văzut fratele, fără-ndoială,
Cum ştie să se bucure de toate,
Cu fruntea luminoasă
Şi capu-nvăpăiat,
Sub coperişul soarelui,
Sub blîndul coperiş de aur dublu,
Sînt ochii lui doi trandafiri fierbinţi,
Pentru că fratele acesta
E bun la inimă.

Ţi-a arătat cărarea
Ce duce spre zăbrele şi spre cheie,
Spre poarta pe unde-ai să-ajungi
La prunci şi la nevastă,

Spre locul înţesat de oameni,—
În dar ţi-aduce libertatea.

Dar eu visez şi mi-e ruşine—
Că o să te supună morţii,
Fulgerătoarei morţi spurcate
Ce doar în moarte-şi are seamăn.
Porneşte totul dintr-un loc
Vuind de viaţă spre pustiu,
Izvorul sîngelui tău scade, se-mpuţinează şi dispare.
Duşmanii noştri au nevoie să spînzure şi să omoare,
Şi au nevoie să ne poarte o vrăjmăşie-nverşunată.

Căci pentru ei cel mai de seamă lucru
E să distrugă omenirea, s-o nimicească om cu om.
Cel mai de seamă lucru însă
E să creezi întreaga viaţă cuprinsă într-un singur trup,
Respectul vieţii şi respectul acelora care-au pierit
Murind pentru vieaţă,
Ca tine, frate-al meu,
Tu, ce-ai urît o viaţă-ntreagă moartea.

## AL CINCILEA POEM VIZIBIL

Trăiesc în chipurile fără număr ale-anotimpurilor
Şi ale anilor,
În chipurile fără număr ale vieţii eu trăiesc,
Şi în dantelele
Atîtor forme şi culori, mişcări şi vorbe,

În frumusețea uimitoare
Și în sluțenia comună,
În transparența frăgezimii, în calde gînduri, în dorințe,
Trăiesc în sărăcie, în jale — și învîng,
Trăiesc în ciuda morții.

Trăiesc în gîrla răcoroasă, scăpărătoare,
Întunecată, străvezie,
În gîrla ochilor și-a genelor,
Trăiesc în codru fără aer și-n calmele livezi deschise
Spre-o mare ce-și revarsă, departe, apa-n cer,
Și în deșertul unui neam pietrificat,
În furnicarea celui singuratec,
În frații regăsiți,
Și în același timp trăiesc în foamete, în abundență,
În zăpăceala zilei și-n ordinea nocturnă.

Eu sînt răspunzător de viață,
Răspund de astăzi și de mîine,
De-ntindere și de strîmtoare,
De flacări și de fum,
De-nțelepciune și de nebunie,
În ciuda morții și în ciuda pămîntului ce-i mai puțin firesc
Decît nenumăratele chipuri ale morții.
Sînt pe pămînt, aici, și toate sînt pe pămînt cu mine-o dată,
Sînt stelele în ochii mei și, iată, născocesc misterul,
Atîta cît îl cere cuprinsul pămîntesc.

Memoria, speranța, n-au drept hotar misterul,
Ci ele plămădesc de astăzi substanța vieții pentru mîine.

## ATENA

Popor grec, tu, neam rege, şi neam făr' de nădejde,
Atît doar: libertatea rămîne s-o mai pierzi,
Iubirea de-a fi liber, iubirea de dreptate,
Respectul fără margini ce pentru tine-l ai.

Dar, neam regesc, zadarnic stă moartea rea la pîndă,
Asemeni cu iubirea-ţi tu eşti nevinovat
Cu inima şi trupul de veşnicii flămînde,
Tu ai crezut că dreptul la pîine ţi s-a dat,

Crezut-ai că pe faţă, cinstit, ţi-au dat ei arme
Pentru-a-ţi salva onoarea, şi-a fi dreptăţii scut,
Popor făr' de nădejde, în arma ta te-ncrede
Şi mila dăruită-n speranţă s-o preschimbi.

Înfruntă cu speranţa lumina cea mai neagră,
Necruţătoarea moarte pe care o alungi,
Popor fără nădejde, dar neam de mari eroi,
De muritori de foame, flămînzi de ţara lor.

Mărunt eşti şi eşti mare cum vremea ta o cere,
Popor grec, tu stăpînul voinţei tale-n veci,
Tu carnea, idealul acestei cărni, unind
Fireştile dorinţe: pîine şi libertate.

O libertate-asemeni cu soarele şi marea
Şi pîinea-asemeni zeilor, pîinea ce-alătură pe oameni,
Adevăratul bine mai luminos, mai tare,
Mai tare decît chinul, mai tare ca duşmanul.

9 decembrie 1944

## „POEZIA TREBUIE SĂ AIBĂ DREPT SCOP ADEVĂRUL PRACTIC"

Prietenilor mei pretenţioşi

Dacă vă spun că soarele-n pădure
E ca un pîntec ce se dăruie-ntr-un pat, —
Îmi daţi crezare şi dorinţa v-ar place să mi-o-îndeplinesc.

Dacă vă spun că-n leneşa iubire
Cristalul unei zile ploioase se aude, —
Îmi daţi crezare şi răstimpul iubirii voi îl prelungiţi.

Dacă vă spun că-n patul meu de ramuri
O pasăre şi-a făcut cuib care nicicînd nu spune: da, —
Îmi daţi crezare, tulburarea cu toţii mi-o împărtăşiţi.

Dacă vă spun că cheia unui fluviu
Se răsuceşte-n bucla izvorului spre-a descuia verdeaţa, —
Îmi daţi crezare, ba mai mult: începeţi să mă înţelegeţi.

Dar dacă fără-a ocoli eu cînt această stradă-a mea
Şi toată ţara mea asemeni cu-o stradă nesfîrşită,
Voi încetaţi să-mi daţi crezare şi vă retrageţi în pustiu.

Pentru că mergeţi fără ţintă, fără să ştiţi că omenirea
Nevoie are de speranţă şi de unire şi de luptă
Ca să explice şi să schimbe lumea.

Cu-o singură mişcare-a inimii am să vă iau cu mine.
Lipsit sînt de putere şi am trăit şi, iată, trăiesc încă,
Dar mă uimeşte că vorbesc pentru-a vă fermeca pe voi
În vreme ce dorinţa mea e să vă scap din închisoare,
Spre-a vă putea asemui cu algele şi trestiile zorilor, —
Dar şi cu-ai noştri semeni care-şi clădesc lumina.

## SURORI ALE SPERANȚEI

Surori ale speranței, femei cutezătoare,
Voi ați făcut o înțelegere-mpotriva morții:
Să strîngeți la un loc virtuțile iubirii.

Surori fără de moarte,
Vă puneți viața-n joc
Ca viața să triumfe.

O, surori ale măreției, s-apropie-acea zi
În care noi vom izbucni în rîs
La vorbele război și suferință.
Din ce a fost durere nimic n-o să rămînă

Și-orice obraz va avea dreptul atunci la mîngîiere.

## CÎNTECUL ULTIMULUI SOROC

(fragment)

.....

Îngăduiți-mi să vorbesc
Despre acei ce-mi sînt în viață sprijin.
Aduc nădejde celor sleiți de oboseală
Cu toată bucuria robustă a iubirii.

E-o diademă, pentru ei, iubirea,
Iar truda lor pentru cei dragi
E o povară dulce,

Dar ei trudesc, de-asemeni, pentru voi.

Şi dragostea cu marile-i extaze
Nu poate stinge oboseala
Acestei sleitoare munci
Făcută pentru voi, trîndavii.

Dezvălui lumii nedreptatea,
Smulg spinii
Şi vreau să netezesc obrazul brăzdat de suferinţe.

Vorbesc şi uşa se deschide.

Îngăduiţi-mi să vorbesc
Despre acei ce-mi sînt în viaţă sprijin.
Dorinţa-mi de mai bine a mistuit pîrjolul,
Omăt sub soare, — m-a adus pe lumea asta o femeie
Şi-i moştenesc virtutea
Căci golful pîntecului ei a zămislit doar oameni liberi.

Doar împărţind trăieşti, urăsc din răsputeri singurătatea,
Încătuşarea morţii mă mai apasă încă,
Nu strîng la piept pe nimeni la fel ca mai 'nainte, —
Era atuncea pîinea pecetea fericirii
O, pîinea bună ce făcea sărutul nostru mai fierbinte,

Un singur adăpost e cu putinţă: lumea toată.
Trăind azi pentru mine eu dau răspuns enigmei
Şi neg durerea oarbă-a zămislirii,
Zadarnic totdeauna întunecat luceafăr,
Trăieşti numai atuncea cînd dispari,
Cînd rătăceşti spre-a te găsi în oameni

Cum fluviu-nghite rîuşorul, ştergîndu-l în paloarea lui,
Iar minunaţii ochi zăresc, la locul lui, oricare lucru,
Şi sărăcia nimicită, perfecta ordine-a privirii,
O ordine ce se înalţă din sîmbure în flori şi arbori,
O schelă vie rezemînd tot universul, —

Copilu-ntinerind în oameni cu hohotele lui de rîs.

## PUTEREA SPERANŢEI

Despre-a mea soartă să vorbesc aş vrea.
Nimica n-am, căci totul mi-a fost luat.
Cărările ce duc spre moartea mea
Eu le străbat ca rob încovoiat;
Durerea mi-e averea pe pămînt:
Sudoare, trudă, lacrime, suspine.
În lumea celor tari atîta sînt:
Prilej de milă, scîrbă şi ruşine.

Aş vrea pe săturate să mănînc,
Aş vrea să beau şi eu, peste măsură,
Şi mă gîndesc cu jind, să dorm adînc,
Fără sfîrşit, ca vita la căldură.
Mereu mi-e somn, chef n-am făcut nicicînd,
Pe vreo frumoasă să sărut, nici gînd;
Dar inima mea goală totuşi bate,
Din drumul ei durerea n-o abate.

Aş fi putut să rîd cu poftă mare.
Să-şi facă-n mine cuib frumoşii zori
Şi să-şi arunce raza protectoare
Peste-ai mei semeni ce puteau da flori.
Să nu vă fie milă, de-aveţi parte
De asuprire şi de nedreptate,
Căci va veni o zi cînd eu voi fi
Printre zidarii unei case vii

Şi în mulţimea unde omu-i frate.

## DREPTATE ADEVĂRATĂ

Calda lege-a omului, să ştii,
E să-şi facă vin din struguri buni,
Focul să-l aţîţe cu cărbuni,
Din sărut să facă mulţi copii.

Aspra lege-a omului, ştiţi voi,
E să fie-ntreg, să fie tare
Cît ar fi mizeria de mare,
Chinuri şi primejdii şi război.

Dulcea lege-a omului, aflaţi,
E să schimbe apa în lumină,
Visu-n faptă bună şi deplină
Şi vrăjmaşii să-i preschimbe-n fraţi.

Lege veche, lege nouă-n lume
Şi cu vremea mai desăvîrşită,
De la inima copilului, smerită,
Pînă la suprema-nţelepciune.

## NOI DOI

Noi doi ţinîndu-ne de mînă,
Noi doi simţindu-ne oriunde-acasă
Sub pomii blînzi, sub cerul negru,
Sub streşini sau la gura sobei,
Pe străzi pustii, în ziua mare,
În ochii fără margini ai mulţimii,
Lîngă nebuni, lîngă cuminţi,
Printre copii, bărbaţi în toată firea, —
Iubirea n-are nici o taină
Căci evidenţa însăşi sîntem noi,
În noi îndrăgostiţii se-ntîlnesc.

## MOARTEA, DRAGOSTEA, VIAŢA

Crezut-am că-am să pot adîncul cel fără margini să-l sfărîm
Doar prin durerea mea deşartă şi singură, fără răsunet,
Şi m-am întins în temniţa mea cu porţi nepătrunse
Ca un mort înţelept care-a ştiut să moară,
Un mort încununat numai de propriul său neant.

M-am culcat pe valurile absurde ale otrăvii
Sorbită din cenuşa iubirii,
Singurătatea mi s-a părut mai vie decît sîngele.

Voiam să despart viaţa,
Voiam să împart moartea cu moartea,
S-arunc în gura golului inima mea, şi vieţii să-i dau golul,
Să şterg totul, să nu mai fie nimic, nici geamul, nici aburul,
Nimic înainte, nimic înapoi, nimic pretutindeni,
Aruncasem departe de mine sloiul mîinilor unite,
Departe de mine aruncasem hibernalele oase
Ale făgăduinţii de-a trăi, care se nimiceşte.

*

Dar ai venit tu şi-atunci focul a prins din nou viaţă,
Întunericul s-a supus, frigul s-a acoperit de stele,
Pămîntul s-a învelit cu trupul tău transparent,
Şi eu m-am simţit uşor.
Ai venit: singurătatea a fost învinsă,
Aveam o călăuză pe pămînt, ştiam
Să mă conduc, ştiam că sînt nemăsurat
Şi pornind înainte cîştigam spaţiu şi timp.

Mergeam către tine, mergeam fără sfîrşit către lumină,
Viaţa avea un trup, nădejdea îşi desfăcea pînzele,
Somnul strălucea inundat de vise şi noaptea
Făgăduia aurorei priviri încrezătoare,
Razele braţelor tale dădeau în lături uşile negurii,
Gura ta era umedă de roua zorilor,
Odihna minunată lua locul oboselii
Şi adoram iubirea ca-n zilele dintîi.

*

Cîmpia e brăzdată de plug şi uzinele scînteiază,
Îşi face grîul cuibul într-o enormă hulă,
Culesul, secerişul au martori fără număr,
Nimic nu este simplu, nimic nu e ciudat,
Marea se adînceşte în ochii cerului sau într-ai nopţii,
Pădurea e un scut pentru copaci
Şi zidurile caselor au toate-acelaşi înveliş
Şi drumurile se-întîlnesc fără-ncetare.

Oamenii sînt făcuţi să se asculte unul pe altul,
Să se-nţeleagă şi să se iubească.
Oamenii au copii care vor fi părinţii oamenilor,
Copii fără foc, fără loc,
Care vor născoci din nou pe oameni,
Vor născoci din nou natura şi patria lor,
Patria tuturor oamenilor,
Patria tuturor timpurilor.

În romîneşte de *Virgil Teodorescu*

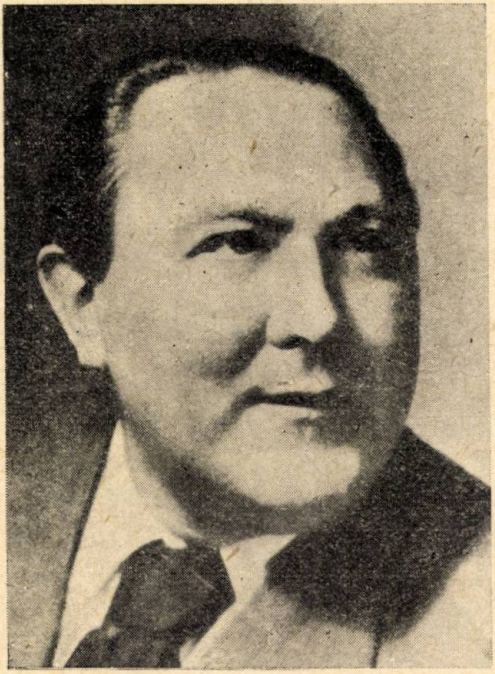

*Vítězslav*

# NEZVAL

Distins cu Medalia de Aur a Păcii

1952

*Vîtězslav Nezval s-a născut la 26 mai 1900 la Biskupovice în Cehoslovacia. Este autorul a peste cincizeci de opere poetice, a nenumărate romane şi piese de teatru.*

Cîntecul Păcii, *scris în 1950, e socotit de critica literară drept cea mai de seamă operă cehă închinată luptei pentru pace.*

*Poem legat de popor, prin simplitatea lui, prin claritatea limbii poetice, prin zugrăvirea veridică a numeroaselor tipuri omeneşti,* Cîntecul păcii *este recitat, discutat în grupuri, citit la întruniri şi la radio, căci exprimă bogăţia sentimentelor încercate de oameni şi pe care aceştia ar voi să le poată rosti ei înşişi.*

*Scurtă vreme de la apariţie, această operă a fost tălmăcită în limbile rusă, franceză şi germană.*

## CÎNTECUL PĂCII

*Luptătorilor pentru Pace*

Pentru ca omul să aibă viaţă-ndelungată,
belşug ciobanii ca să strîngă din mulsoare,
şi iazurile să nu sece de dogoare
în bietul meu sătuc şi-n lumea toată —
pacea o cînt.

Pentru ca fiul tău să nu pălească
zărind pe ceruri păsări uriaşe
şi ca să nu se teamă de ostaşi
de s-o-ntîmpla cumva ca să greşească —
pacea o cînt.

Pentru ca naltul cer albastru,
şi-ntreg seninul larg, să nu devină
imensă paraşută asasină,
umanităţii un dezastru —
pacea o cînt.

Pentru ca Roma, Praga sau Paris
să nu se frîngă-n scrum şi în ruine
de viforul ce suflă din Bichini,
şi New York să nu cadă în abis —
pacea o cînt.

Ca niciodată un tablou etern,
bătut de Rembrandt însuşi în perete,
să nu se mai distrugă, şi crima să desfete,
cum bucură o crimă în infern —
pacea o cînt.

Ca puişorii galbeni fără încetare
prin curte să alerge, ciugulind
unde betegii şi bătrînii, odihnind,
întinşi stau, ca şezlongurile-n soare —
pacea o cînt.

Ca grădinarul ceh, care sădeşte
pe malul Elbei pomii, să privească-n jur la
livada largă, ascultînd din turla
clopotniţei cum zvonul păsărilor creşte —
pacea o cînt.

Pentru ograda colectivei de la ţară,
unde, fără moşieri, sudălmi şi bice,
strîng oamenii tot aurul din spice
în zecile şi sutele de care —
pacea o cînt.

Pentru îmbrăţişările dintre perechi —
bărbatul bucuros să dănţuiască,
femeia pruncul scump să-şi crească
în leagănele patriei, străvechi —
pacea o cînt.

Pentru imensele cortegii animate
şi pentru seara cu fîntînile-nstelate,

ca, noaptea, somnul lin să cadă pe pleoape,
pentru tăcerea trestiilor lîngă ape —
pacea o cînt.

Pentru matrozii care cîntă pe corăbii,
pentru privirile copiilor, curate,
pentru-ntîmplările neaşteptate,
pentru boschetele ce ciripesc de vrăbii —
pacea o cînt.

Pentru-a morarilor nopţi lungi de iarnă,
cînd roata morii ciocăneşte — ghionoaie, —
pentru ca suferinţa lumii să se-ogoaie
şi viaţa fericită să se-aştearnă —
pacea o cînt.

Pentru Stavrula, fata cea sprinţară —
biata-i Heladă prin fumul pomilor se pierde —
ca să-şi revadă duzii în livada verde,
albinele-n ştiubeie, cînd se va-ntoarce-n ţară —
pacea o cînt.

Pentru-a parizilor privire blîndă,
cu care-ndură foame şi osîndă,
tînjind la vechea patrie elenă;
pentru o nouă primăvară madrilenă —
pacea o cînt.

Pentru-al Veneţiei albastru adriatic,
pentru armonicile italiene
şi ca Italia din jugul cel sălbatic
să-şi smulgă gîtul ei superb, ca al Dianei —
pacea o cînt.

Pentru culesul nou din viile renane,
pentru incandescenţa proaspătă din vinul
de care nu va mai roşi vreodată Rinul,
uitînd de amintirile din vremi duşmane —
pacea o cînt.

Pentru-ale valsului valuri albastre,
cînd, sub umbrelele teraselor vieneze,
perechile se prind ca să danseze
şi vesele surîd privirii noastre —
pacea o cînt.

Pentru-ai Genevei ochi de apă, — de pe mal
zadarnicul palat ca să nu-l oglindească
în haină de-mprumut, să nu se mai gătească
de parc-ar fi nevastă de telal —
pacea o cînt.

Pentru Parisul drag, ca slava-i legendară
să-şi afle-n cucerirea unei noi Bastilii
poporul, cînd va arunca vechilii
şi pe înrobitorii săi, pe uşi afară —
pacea o cînt.

Pentru imensul furnicar din vasta Londră,
ca lumea-n Hyde Park, prin peluzele agreste,
să cînte veselă un cîntec din poveste:
a fost odată un împărat şi-o fată blondă —
pacea o cînt.

Ca să nu mai cuteze-n veci piloţii
să răspîndească molime şi moarte,

zburînd peste Coreea, şi să poarte
ucigătoarele lor bombe, ca roboţii —
pacea o cînt.

Ca să nu sîngereze, în războiul urii,
poporul, pentru fabricanţii de-arme,
pentru acei ce lumea vor să darme,
slujiţi de lorzii cu trabucu-n colţul gurii —
pacea o cînt.

Pentru ca — deşi-s mîhniţi că boiul
lor scump n-o să mai strălucească-n lume —
cei de la Casa Albă să-nţeleagă-anume
că omenirea nu va-ngădui războiul —
pacea o cînt.

Ca matematicienii miopi să socotească
milioanele de glasuri, pentru ca să
afle că această uriaşă masă
în orice luptă o să izbîndească —
pacea o cînt.

Cînt lauda păcii. La luptă, popoare,
vă chem, nenumărate, vajnic şir
deasupra cărora se-nalţă, vast Pamir,
Uniunea Sovietică biruitoare —
pacea o cînt.

Pentru ea, ţara glorioasă-n care
străvechiul vis, de veacuri, se-mplineşte
şi unde se trăieşte omeneşte,

unde pămîntu-i brazdă roditoare —
pacea o cînt.

Pentru ca bietele femei pe-ogoare
să nu se mai tîrască-ncovoiate,
— movile omenești — după tractoare
s-adune-n coșuri spicele uscate —
pacea o cînt.

Zidarul ca să nu mai stea pe vatră,
fără de lucru, mîngîind mistria,
ci ca să dăruiască faptei măiestria,
durînd înaltele clădiri de piatră —
pacea o cînt.

Ca-n marile orașe, naltele terase
în parcuri și grădini să se prefacă,
unde copiii se vor lua la joacă
cu soarele, cu stele luminoase —
pacea o cînt.

Ca bieții croitori sau ciobotarii,
trudind tot în subsolul plin de bezne,
să nu-și mai piardă ochii, lesne —
cum pierzi un ban, un ac sau ochelarii —
pacea o cînt

Ca să nu revenim spre-acele vremuri
cînd, ghemuit în carierele de marnă,

omul trăia ca-ntr-o eternă iarnă
și se hrănea cu rădăcini și ierburi —
pacea o cînt.

Ca tatăl și cu fiul în veci să nu revină
la vremile de la-nceputul firii
cînd, ca și taurii din grotele-Altamirii,
se ucideau în lupta lor haină —
pacea o cînt.

Și ca oglinda din Comedia Divină,
purtată prin Infern de Alighieri,
în lumea de desfrîu a decăderii
să se fărîme-n cioburi, de rușine —
pacea o cînt.

Ca milioanele de zodii, acum,
care din Fluviul Galben străluciră,
pe Cian Kai-și de-l îngroziră,
să lumineze-asemeni lui Mao Țze-dun —
pacea o cînt.

Ca munții Indiei — lungi trompe-ntinse
de elefanți — spre cer să unduiască
sub flamurile libertății-aprinse,
în care omul pururi să trăiască —
pacea o cînt.

Ca pentru totdeauna să-și închidă
setosul cioc, de sînge, cormoranul,

și-n Filipine și-n tot Vietnamul
poporul să-l doboare, să-l ucidă —
pacea o cînt.

Ca să se înfrățească în Bosforuri
drapelele — popoare cu popoare —
și trîndavii stăpîni ai lumii piară,
făptașii-atîtor jafuri și omoruri —
pacea o cînt.

Ca iadul crunt din Wall Street să dispară
și-atomicele bombe răbufnească
în chiar bîrlogul lui, să-l nimicească
în sunete de rumbă funerară —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Către ea vă chem. Și vouă,
de orice neam, de orișice culoare,
bărbați, femei, copii — și pentru fiecare
care-ndrăgește-o viață nouă
pacea o cînt.

Vă chem de peste tot. Vouă, păstori,
vouă, plugari cu aspre mîini trudite,
femei din promenadele-nsorite,
vouă croitori, pescari și țesători —
pacea o cînt.

Pe voi, pe toți vă chem cu voie bună,
vă chem secerătoare și poștari,

vă chem, băieţi şi fete, marinari,
şi din această goarnă ce răsună —
pacea o cînt.

Vă chem, cum cheamă omul, noaptea, zorii,
cum cheamă fericirea toţi, cei mulţi,
vă chem cu lovituri de tobă — le asculţi?
şi ca s-adun în pieţe muncitorii —
pacea o cînt.

Vă chem, voi, invalizi de prin tutungerii,
din magazine chem toţi amploiaţii,
pe voi vă chem din vastele plantaţii,
pe voi din Africa vă chem alături şi
pacea o cînt.

Vă chem spălătorese, turnători,
voi, măcelari din abatoare,
din faţa-oglinzii, domnişoare,
vă chem, mineri, olari — şi tuturor
pacea o cînt.

Vă chem, voi, comis-voiajori amabili,
din scenă, baletiste ce dansaţi,
din braţele nevestelor, bărbaţi,
din trenuri eu vă chem, din bănci, contabili —
pacea o cînt.

Pe voi ce-alegeţi grîul de neghină,
voi potcovari, voi lăutari din sate,

vă chem pe cei cu suflete curate,
și vouă, ce trudiți fără hodină —
pacea o cînt.

Și vouă, condamnații la galere,
și vouă, cetățeni plini de obidă
pe cari șerifu-n temnițe-i închide,
și vouă-ngrijitoare din capele,
pacea o cînt.

Vouă, bravi cetățeni și fără pată,
vouă, cei întristați de pesimiști nebuni,
care se tem de gîndul oamenilor celor buni,
de tot ce nu se-ntîmplă și în zadar așteaptă,
pacea o cînt.

Cîntecul păcii îl cînt, să vă cheme,
o, Joliot-Curie, la lupta vieții ca să
alcătuiți acele jurii grandioase
din toți savanții lumii, cît mai este vreme —
pacea o cînt.

Voi, academicieni de prin întreaga lume,
v-amenință războiul, umilința,
știți bine că și pacea e știință,
vă chem cu-această goarnă și, anume,
pacea o cînt.

Charlie Chaplin, te chem, actor fără cuvinte,
cu care lumea rîde și petrece,

cu tine timpul pare că nu trece,
dar el nu stă, ci zboară înainte —
pacea o cînt.

Vă chem pe voi, rebelii permanenţi,
pe tine, Petr Bezruci[1], sileziane bard,
pe tine Picasso, pe tine Eluard,
pe tine Ehrenburg, cu voi, mereu prezenţi —
pacea o cînt.

Vă chem pe toţi ai Franţei partizani,
al căror cînt şi azi pluteşte peste Ron,
vă chem pe toţi, şi ţie, Aragon,
tovarăşi, vouă, cei din sîngeroşii ani —
pacea o cînt.

Ca să veniţi din nou din depărtări,
ostaşi ai lui Budionîi, nevăzute polcuri,
să apăraţi mereu aceste locuri,
duşmanul să se teamă, cînd porniţi călări —
pacea o cînt.

Vă chem la jurămînt, voi ce luptaţi,
să mulţumesc eroilor de ieri,
să mulţumesc că-aţi devenit pionieri
şi versul despre Praga ascultaţi —
pacea o cînt.

---

[1] *Petr Bezruci, poet ceh, autorul volumului* Cîntece din Silezia.

Pentru oraşu-oraşelor, din care
ar fi rămas ruine şi cenuşe
sub diadema stelelor Libuşei[1],
oastea de n-ar fi fost, liberatoare —
pacea o cînt.

Şi pentru uliţele şerpuite,
cu turnurile vechi, de cer aproape,
ce se-oglindesc în Vîltava, pe ape,
de Hradul nalt al Pragăi străjuite —
pacea o cînt.

Şi veacuri — din trecutul ceh — de umilinţă
istoria cu aripa-i a şters,
cînd tot poporul la Hradcian a mers
cu Clement Gottwald înspre biruinţă —
pacea o cînt.

Pentru compatrioţii săi, pentru tot neamul
acest de muncitori şi de meşteşugari,
el ţine cu-ale sale braţe tari
cîrma corăbiei — Hradcianul —
pacea o cînt.

Pentru această navă aurită,
pentru corabia cu turnuri şi cu stele,
care-a plutit adesea-n vremuri grele,
fără cîrmaci, de bezne vitregită —
pacea o cînt.

[1] **Libuşa**, *domniţă legendară, întemeietoare a oraşului Praga.*

Ca să n-o mai răstoarne nici un vînt
și nici un val să n-o mai smulgă iară
din mîna hotărîtă, proletară,
care-o conduce-n larg, spre pacea pe pămînt —
pacea o cînt.

Pentru orașu-n care din ferești
privesc atîtea mame veacurile brave
în tulburea oglindă a Vîltavei,
care șoptește basmele cehești —
pacea o cînt.

Pentru acest oraș și luminosul mîine,
care se naște-n noua primăvară,
la strunguri, la ciocane, la chitară,
la bere, la rachiu, la pîine —
pacea o cînt.

Pentru frumoasele palate, aceste
de oameni frămîntate furnicare
ca docurile pe-o Tamisă oarecare,
dar unde-n muncă doar, viața crește —
pacea o cînt.

Pentru străvechea piață cu arcade,
durată-n Mediul Ev, sub templieri,
pentru castelele fără boieri,
pentru minunea vechilor balade —
pacea o cînt.

Pentru acele vechi, tăcute ulicioare,
— demult pe-aici Beethoven se plimba — și
unde pe-același drum își poartă pașii
din garda fabricii o muncitoare —
pacea o cînt.

Pentru acest nou veac al lumii-n care
trăi-vor oamenii în bucurie,
cînt pentru larma-i, pentru poezie,
pentru acest oraș de muncitoare —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Dușmanii cîțiva sînt doar,
iar noi sîntem cei mulți, nenumărați.
O, clopote din Praga, anunțați
că pacea nu e pradă și nici dar —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Cînt ca oamenii să vină
la lupta pentru fericirea vieții,
cînt pentru floarea din obrajii tinereții,
și pentru cîntec, pentru om, pentru mașină —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Și cu fruntea ridicată,
cu ochii-n ochii dușmanului țintă,
ca nu cumva în minte-i să se-aprindă,
sălbatic, gîndul de război, vreodată —
pacea o cînt.

Ca negustorul alb de sclavi şi moarte,
ce-şi plimbă pieptul încărcat de-onoruri,
să se prezinte-nsîngerat de-omoruri
plutonului cu puştile-ncărcate —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Dúşmanii, în urma lor,
lăsară doar oraşe în ruine,
pe cînd acel ce Praga a salvat rămîne
de-a pururi viu, în inimi, tuturor —
pacea o cînt.

Cînt pacea. Şi, din turn, un orologiu
ceasul din urmă l-a bătut, sonor.
Un semn, şi-ascultă-acum măreţul cor,
cîntînd solemn — suprem elogiu —
cîntecul păcii.

Pentru ca omul să-aibă viaţă-ndelungată,
belşug ciobanii ca să strîngă din mulsoare
şi iazurile să nu sece de dogoare
în bietul meu sătuc şi-n lumea toată —
pacea o cînt.

Să urle dar Wall Street-ul cît poftеşte
mîrşavele-i cuvinte-n difuzoare,
arşíţa lor n-ajunge pe ogoare!
De strajă, hotărît şi bărbăteşte,
pacea o cînt.

În romîneşte de *Andrei Tudor*

## MAMEI MELE

Cînd ai să fii foarte bătrînă cînd ai să fii tare de urechi
Cînd mîinile tale-ndemînatice vor depăna umbra-n tăcere
Cînd vor fi reci de tot mîinile tale şi voi sufla asupra lor
Cînd va-ncepe să-mbătrînească şi fiul tău neascultător

Cînd greutatea unui nor va fi deajuns să te-ncovoaie
Cînd voi fi frînt sub mine vreascul ţepenei mele mîndrii
Cînd va trebui să ne-aşezăm cum se-aşează ologii
Pe-o veche canapea în faţa mesei noastre bătrîne

Cînd amîndoi vom pleca fruntea spre acest pămînt
Pe care fără veste — de unde — abia străluciţ-a o cheie
Poate că-atunci vom înceta să tăcem amîndoi
Poate că-atunci îmi voi uita durerea ruşinea şi biciul

Poate-ţi voi spune atunci bătrîna mea fără nepoţi
Ceea ce ei ţi-ar fi şoptit dacă ţi i-aş fi dat
Unde-ţi vei ascunde atunci tulburarea ta spune-mi
Unde stînjeneala aceea de care mereu m-am temut

Nu te-am căutat oare în toate femeile ce-au fost ale mele
Pentru-o zi o săptămînă o lună pe tine-ntîia după tată
Nu te-am căutat aşezată la căpătîiul patului meu
În timpul lentelor mele febre şi-al nesfîrşitelor boli

Mai mult ne strivesc cuvintele decît aceste simţăminte
Cu spaimă prelungă ecoul lor în noi se continuă
Şi ca şi tine trăiesc larvar în cuvintele mele
Fluviu de vene şi-artere o fluviu cu delta în mine

Cînd ai să fii foarte bătrînă cînd ai să fii tare de urechi
Cînd mîinile tale-ndemînatice vor depăna umbra-n tăcere
Cînd vor fi reci de tot mîinile tale şi voi sufla asupra lor
O dată cu sîngele tău şi fiul tău va fi-nghețat în ele.

În romîneşte de *Nina Cassian*

## CĂDEREA PARISULUI

O cetate perlă cenuşie-a unui veşnic pelerinaj
Cum e cu putință să treacă huruind pe pavajele tale
Aceleaşi tancuri de care-am putut să ne temem odată

Noi nu ne mai temem de ele nostalgic Paris
Astăzi abia pe tine oraş în colivie închis
Te plîngem pentru mina ta pentru prestigiul tău furat

Şi te plîngem pe tine care-ai fost farmecul şi blîndeţea
Dulce şi frumoasă-ntre toate cetate iubită şi mamă
O ciudată răscruce a zilei de astăzi

Trădători galonaţi te-au lăsat pradă jafurilor
Şi e greu o Paris e ca un vis nespus de-apăsător
Da iată cucută şi fiere în loc de absint

De-ai fost rău sfătuit cînd ai aruncat piatra în noi
Ţi-am iertat-o în numele flăcării tale străvechi
Nu plînge crede în clipa cînd povara-ai s-o scuturi

Ţi-am iertat totul, totul în numele Bastiliei
Nu eşti înfrînt ci numai în surghiun
Şi-ai să te-ntorci împotriva duşmanelor hoarde

Ai să-ţi aduci aminte din nou de poporul Comunei
Şi-ai să dărîmi din nou cu-ndrăzneala ta idolii
Şi din nou o să sune răscolitoarea ta liră

În romîneşte de *Nina Cassian*

*Carlos Augusto*

LEÓN

Distins cu Medalia de Aur a Păcii

1952

*Carlos Augusto León s-a născut la Caracas, în Venezuela, la 20 octombrie 1914.*

*Poezia lui, pătrunsă de un puternic sentiment național, crește în semnificație pînă la dobîndirea unui răsunet mondial. Ultimele lui cîntece au fost consacrate laudei păcii. Carlos Augusto León a mai scris de asemenea o carte remarcabilă în care denunță primejdia propagandei războinice susținute de anumite cercuri cinematografice.*

*Iată cîteva din operele lui:*

Cîntecul țării mele în războiul acesta, Copilul cu țeasta, Singur cu viața, Cîntec de Pace, Cîntec pentru Coreea, Moartea la Hollywood, Pietrele magice, Omagiu lui Jorge Manrique, Cei care nu trăiesc, Trei poeme etc.

## *COPLAS* DESPRE MOARTEA H ŞI VIAŢA POPULARĂ

Ţin în coliba mea un junghi
tăios, cît nu-i găseşti potriva,
cu vîrfu-i, moartea, cînd veni-va
ca să mă caute, s-o-njunghi.
(Copla[1] *populară venezolană*)

### I

Un peşte-n pîntecele undei
dacă murea odinioară,
pe-ntinderi vii de ape lúcii
plutea doar moartea-i solitară.

Dacă-i mureau în mîini fecioarei
răsuri, în de demult prilejuri,
păleau petale doar, cruţîndu-i
a' degetelor suple vrejuri.

De-şi legăna o mumă pruncul,
să-i fie somnul lin, uşor,
şi-l săgeta năpraznic moartea,
ca pe-un lăstun răpus în zbor,

[1] *Copla* — cuplet, strofă variind între 3 şi 6 versuri, ce se spune cu acompaniament de ghitară.

nu se curma vieaţa mumei
nici de durerea asta grea,
chiar dacă trupul, sub povara-i,
asemeni ierbii se-ndoia.

Putere veşnică a vieţii!
Simţind al pruncului ei sînge
că şi-ngheţase — trupu-i frînt
părea tărie nouă-a strînge!

Copacul moare, cade-n ţărnă,
trăieşte ţărna mai departe;
nici aerul ce-l împresoară
nu va muri, căci n-are moarte.

Cînd moare-un fruct, rămîne pomul
ca muma-al căreia fiu moare;
urmează să trăiască roada
livezii pururi roditoare.

N-am pomenit să sece rîul
fiindcă moare-n val un peşte
sau pentru că muri bîtlanul
ce-arar pe grindu-i poposeşte.

De trage a muri în luntre
un năvodar pierdut în larg,
nu moare văduva-i, nici vîntul
ce umflă pînza pe catarg.

Un mînz adoarme în otavă:
păşunea verde-n veci nu moare,
căci înflorind subt ploi fecunde
n-adastă-a secetei dogoare.

Înaltul *frailejón*[1] păleşte
pe munţi golaşi, cu cerul gemeni,
în Páramo pier pururi pájeri,
ci nu mor culmile de cremeni.

Se frînge-n codrii Guyanei
un arbor zvelt de cauciuc,
dar singură-i rămîne moartea
cînd negurile-n zori se duc.

Lovesc popoarele, n-au preget
vieţi de oameni să sugrume;
trăieşte,-n veci nemuritoare,
mulţimea celor fără nume.

De mine-alături cade Moartea,
îi simt răsufletul de ger;
dar ţintă o privesc în faţă
şi teamă nu mi-i că-am să pier.

Îmi spuneţi: „E o lege veche
s-avem de soarta asta parte!
Aşa a fost..." Aşa fusese
pîn-a veni această Moarte.

II

Atomul ce se sparge-i moartea,
— fărădelegea şi năpasta!
(Dar nu e vinovat atomul
de toată mîrşăvia asta.)

[1] *frailejón* (citeşte frailehón) — floare cu petale albe, specifică podişurilor andine.

Să scrieţi *Moarte* nu cu *M*,
Cu *H* de astăzi înainte,
căci n-a fost mai grozavă moartea
de cînd mă ţin pe lume-aminte.

E o ciupercă-mprăştiindu-şi
viclean, otrava-n toată clipa.
Şi moare pasărea, şi zarea
spre care i-a vîslit aripa,

şi moare casa, moare omul,
hulubăria şi hulubii,
şi moare peştele în apă,
şi moare apa-n mări şi fluvii,

şi moare muma şi feciorul,
şi luntrea-n larg, şi năvodarul,
şi cade pomul, cade fructul,
şi cade-n codru pădurarul.

Nu osteneşte Moartea asta,
nici un ostróv nu cruţă-n lume;
se-ncúră pururi, pretutindeni,
al morţii murg scăldat în spume.

Tot ce-i fiinţă secerat e
de Moartea H într-al ei spulber;
pătrunde porii şi petala,
şi macină şi stînca-n pulberi,

căci Moartea H aleargă-n lanţ,
puhoi ce creşte din adaos,
şi trece de la pom la prunc,
şi trece de la om la haos.

III

Alături s-o-nfruntăm, căci Omul
mai tare e pe-acest tărîm.
Dă-mi mîna, frate, Moartea nouă
cu pumnul strîns s-o omorîm.

Trec în revistă Viaţa, semeni!
Ostaşii ei de-a rînd îi număr:
ca să zdrobim această Moarte,
sus, vii, umăr lîngă umăr!

Noi sîntem Viaţa, sîntem Viaţa,
sîntém copilul şi izvorul,
sîntém femeia, sîntem rîul,
sîntém bărbatul şi zăporul.

Sîntém popoarele şi Omul
putere nu-i să ne răpună.
Noi, viaţă, năzuim, în pace,
şi să murim... de moartea bună

ce-o să ne-ajungă într-o zi,
cum ziua-ajunge-o zi din urmă;
de moartea ce se luptă veşnic
cu Viaţa din făpturi, şi-o curmă.

IV

Tu n-ai putere Moarte H,
căci mai puternică-i subt brumă
sămînţa, şi-i mai tare încă,
de viaţă dătătoarea mumă.

Tu n-ai putere Moarte H,
căci grîul mai presus e întru
putere, mai presus porumbul
ce-şi poartă naltul creştet, mîndru.

Tu n-ai putere Moarte H,
căci n-ai cît Dragostea putere.
Tu nú dai vieţii frumuseţi
din suferinţă şi durere.

Tu n-ai putere Moarte H
nici cît un rîu ce-şi rupe scocul;
străbătător prin codrii mei
e mai puternic Orenocul.

Tu n-ai putere Moarte H
cît au popoarele, anume
cînd ştiu de unde vin şi ştiu
şi încotró să se îndrume.

Dacă deplina Moarte eşti,
cu tine ne-om lua la trîntă.
Deplina Viaţă sîntem noi
şi-n luptă tu vei fi înfrîntă.

Aduni putere Moarte H?
Mai tari sînt grădinarii! Vezi-i
cum fac să dea lămîii muguri,
pe-ntinsul neted al livezii.

Cît eşti de tare Moarte H?
E muncitorul şi mai tare —
stăpîn adevărat şi vrednic,
maşinii-atotfăuritoare.

Tu n-ai putere Moarte H,
căci are înţelepţi, pământul,
mai tari, cînd luptă-n slujba vieţii,
şi adevărul li-i cuvîntul.

Eu, pentru Viaţă, vreau puterea
ce-o mistuie a morţii torţă.
Ştiu ţara-n care îmblînziră
lumina — viu izvor de forţă.

V

Tu n-ai putere Bombă H!
Răsună mai puternic viersul
poetului, — mulţimii glas —
luceafăr ce-i veghează mersul.

Cel care-n ghiara lui te ţine,
vrăjmaşă Bombă, e acela
ce-ţi suge păcura, şi-ţi smulge
tot fierul tău, Venezuela!

O sută de yankei, zadarnic
mai ameninţă cu atomul,
căci se ridică, fraţi de luptă:
pământul, mările şi Omul.

Pornim la luptă, spice, pasări,
puhoaie, porumbişti, răsuri;
veniţi la luptă, fii ai vieţii,
murgi, arbori de cafea, păduri.

Noi, marea viaţă populară,
toţi fiii-acestui viu tărîm,
să mergem, fraţilor, la luptă
şi Moartea H s-o doborîm.

Poporul are un pumnal:
nu poate, lama lui, fi ruptă!
Chiar dacă Moartea-l va-nfrunta,
înfrînta, ea va fi, în luptă.

Sîntém popoarele şi Omul:
văpaia vieţii veşnic arde.
Sculaţi, voi făclieri ai Vieţii,
să nimicim această Moarte!

*Aceste* coplas *au fost scrise în octombrie 1954, în Ciudad de México, de Carlos Augusto León, care le închină:*

*lui Frédéric Joliot Curie*

*şi*

*Poporului Sovietic, ce-a realizat aplicarea energiei atomice în scopuri paşnice.*

În romîneşte de *Romulus Vulpescu*

# Troza

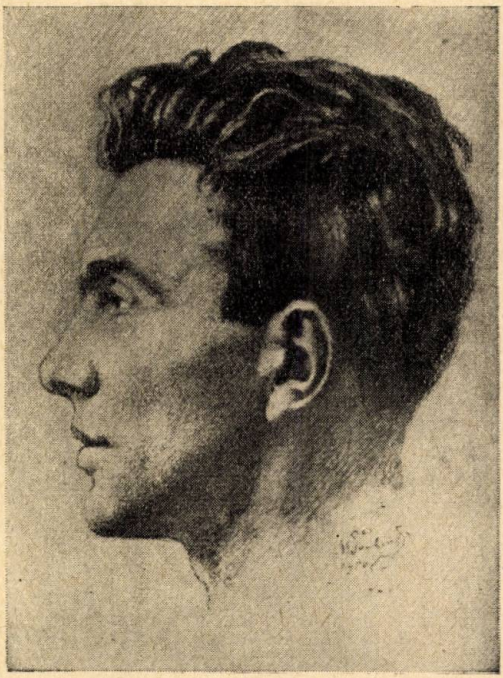

*Julius*

# FUCIK

Premiul de Onoare al Păcii

1950

*Julius Fucik s-a născut la Praga la 23 februarie 1903. La optsprezece ani se înscrie la facultatea de filozofie şi ceva mai tîrziu începe să colaboreze la ziarele progresiste din Cehoslovacia. Prin studiul şi analiza patrimoniului cultural al patriei sale, el îmbărbătează şi păstrează vii sentimentele de neatîrnare ale poporului său, care, în 1939, vor fi supuse la o atît de grea încercare.*

*Din primele zile ale invaziei naziste Fucik ia parte, cu toată înflăcărarea temperamentului său şi cu toată puterea inteligenţei sale, la rezistenţa naţională. În primăvara anului 1942 cade în mîinile naziştilor. Timp de un an şi jumătate îndură schingiuirile şi închisoarea cu stoicismul voios pe care i-l insuflă marea lui iubire de oameni şi neclintita lui încredere într-un viitor de libertate şi de dreptate. În perioada aceasta care ar fi zdrobit oameni mai puţin valoroşi, Iulius Fucik scrie unul din cele mai frumoase documente ale literaturii contemporane:* Cu ştreangul de gît, *pentru care, cîţiva ani mai tîrziu, i se va decerna, cu titlu postum, Premiul de Onoare al Păcii.*

*Iulius Fucik a murit glorios la 8 septembrie 1943.*

## REPORTAJ CU ȘTREANGUL DE GÎT

*(fragmente)*

*19 mai 1943*

La noapte, Gusta mea urmează să fie trimisă în Polonia „la muncă". La muncă silnică, la moarte. Eu însumi nu mai am de trăit decît vreo cîteva săptămîni sau, în cel mai bun caz, două-trei luni. Dosarul meu a fost înaintat pentru judecare. Aceasta înseamnă că voi mai sta vreo lună în prevenție la Pankrác, iar după aceea sfîrșitul o să se apropie. Nu-mi voi putea termina reportajul. Totuși voi încerca să continuu, dacă voi putea. Astăzi nu pot. Astăzi, capul și inima îmi sînt pline de Gusta, ființă nobilă, atît de sinceră și de devotată, tovarășa credincioasă a vieții mele zbuciumate.

În fiecare seară fredonez cîntecul ei favorit; e vorba într-însul despre întinderea nemărginită a stepei, al cărei foșnet șoptește povestea glorioaselor lupte de partizani. Povestea femeii cazace, care a luptat cot la cot cu bărbatul ei pentru libertate. Povestea vitejiei ei, a ultimei lupte în care „jej podňatsja s zemli něprišlos" [1].

Vot, moj družok bojevoj! [2] Cîtă putere se ascunde în femeia măruntă, cu trăsături regulate și ochi mari de copil care privește cu atîta duioșie! Munca ilegală și desele noastre despărțiri au păstrat în noi sentimentele primelor zile; de sute de ori am retrăit clipele înflăcărate ale primelor îmbrățișări. Inimile noastre băteau totdeauna la fel. În clipele noastre de bucurie, ca și în cele de neliniște, emoție sau tristețe, ne contopeam amîndoi într-o singură respirație și o singură bătaie de inimă.

[1] i-a fost sortit să nu se mai ridice niciodată de la pămînt.
[2] Aceasta este tovarășa mea de luptă.

În toți acești ani am lucrat ajutîndu-ne unul pe altul, ca doi tovarăși. În toți acești ani ea a fost primul meu cititor și critic și mi-era greu să scriu cînd nu simțeam asupra-mi privirea ei plină de duioșie. În toți acești ani am luptat umăr la umăr și am avut mult de luptat. În toți acești ani am cutreierat mînă-n mînă locurile noastre favorite. Am trecut prin multe greutăți, am cunoscut și multe bucurii, am fost bogați de bogăția săracilor, de ceea ce este înăuntrul nostru.

Gustina? Să vă spun cum e Gustina:

Cele ce urmează s-au întîmplat în luna iunie a anului trecut, în zilele stării de asediu. Ne-am revăzut șase săptămîni după arestarea noastră, după atîtea zile chinuitoare de celulă izolată, cînd mă credea mort. A fost chemată ca să mă „influențeze".

„Convinge-l, i-a spus la confruntare șeful secțiunii. Convingeți-l să-și bage mințile în cap. Dacă nu vrea să se gîndească la el, cel puțin să se gîndească la dumneata. Vă dau o oră de gîndire. Dacă va continua să se încăpățîneze, vă vom împușca pe amîndoi chiar în seara asta."

Gustina m-a mîngîiat cu privirea și a zis:

„Domnule comisar, aceasta nu este pentru mine o amenințare; e tocmai ceea ce vă cer: dacă-l omorîți pe el, omorîți-mă și pe mine."

Aceasta este Gustina: iubire și hotărîre.

Gustino, ei ne pot lua viața; dar onoarea și iubirea nu ni le va putea lua nimeni.

Ah! prieteni, vă închipuiți voi cum am trăi dacă ne-ar fi dat să ne mai întîlnim după chinurile acestea? Dacă ne-am întîlni într-o viață luminoasă de libertate și spirit creator? Să trăim și să vedem cu ochii visul spre care am năzuit, pentru care mergem acum la moarte. Dar chiar morți, vom trăi într-o părticică a marii voastre fericiri, căci noi i-am dăruit viețile noastre. Aceasta e bucuria noastră, și totuși e atît de trist să ne despărțim!

Nu ne-au dat voie nici să ne luăm rămas bun, nici să ne îmbrățișăm, nici să ne strîngem mîinile. Dar colectivul din închisoare, care leagă Pankrác pînă și cu centrul orașului, a avut grijă să comunice fiecăruia din noi ce i s-a întîmplat celuilalt.

Tu ştii, Gustina, după cum ştiu şi eu, că nu ne vom mai revedea niciodată. Dar îţi aud glasul din depărtare: la revedere, dragul meu.

La revedere, Gustina mea!

. . . . . .

Testamentul meu.

N-am avut nimic în afară de bibliotecă. A fost distrusă de oamenii Gestapoului.

Am scris multe articole critice, literare şi politice, schiţe şi reportaje, recenzii de teatru. Multe din acestea n-au trăit decît o singură zi, murind o dată cu ea. Să le lăsăm. Unele, însă, sînt şi astăzi actuale. Speram ca Gustina să pună ordine în toate. Acum sînt puţine speranţe. De aceea îl rog pe credinciosul meu prieten Lád Štoll să alcătuiască, din materialul meu, cinci cărţi:

1. Articole politice şi polemice,
2. O culegere de reportaje din ţară,
3. O culegere de reportaje din Uniunea Sovietică,

4 şi 5. Articole şi schiţe literare şi dramatice.

Cea mai mare parte din acestea au fost publicate în *Tvorba* şi în *Rudé právo*, unele în *Kmen*, *Pramen*, *Proletkult*, *Doba*, *Socialist*, *Avantgarda* etc.

Editorul Girgal (la care ţin mult pentru curajul vădit cu care a editat în timpul ocupaţiei cartea mea *Božena Nemcova*) are în manuscris schiţele mele despre Julius Zeyer. O parte din studiul asupra lui Sabina şi din articolele despre Jan Neruda este ascunsă undeva în casa în care au locuit familiile Jelinek, Vysušil şi Suchánek (cei mai mulţi dintre tovarăşii aceştia nu mai sînt în viaţă).

Am început să scriu un roman despre generaţia noastră. Două capitole sînt la părinţii mei, celelalte, după cît se pare, s-au pierdut. Am observat că printre hîrtiile Gestapoului se aflau cîteva povestiri în manuscris.

Celui care va scrie în viitor o istorie a literaturii, îi las prin testament dragostea mea pentru Jan Neruda. Acesta este cel mai mare poet al nostru. El scruta viitorul pînă departe. Nu s-a scris pînă acum nici un studiu critic în care Neruda să fie înţeles şi apreciat după merit. I s-a pus eticheta: „amatorul de idilă din Mala Strana", fără să se vadă că el a fost pentru această Mala

Strana „idilică" şi mic-burgheză „o haimana", că s-a născut la periferia Smichovului, într-un centru muncitoresc şi că a trebuit să-şi caute *Florile de cimitir* în jurul uzinelor Ringhofrovka. Creaţia lui Neruda de la *Flori de cimitir* pînă la foiletonul *1 Mai 1890*[1] nu poate fi înţeleasă fără aceasta. Toţi criticii, pînă şi un critic cu orizont atît de larg ca Šalda, consideră activitatea ziaristică a lui Neruda ca o frînă pentru creaţia lui poetică. E absurd! Ziarist fiind, Neruda a putut să scrie lucruri atît de frumoase ca *Balade şi romanţe* sau *Melodii de vineri* şi cea mai mare parte a *Motivelor simple*. Ziaristica istoveşte, poate chiar fărîmiţează pe om, dar tot ea îl apropie pe autor de cititor şi-l ajută în opera lui poetică. Şi aceasta se poate spune mai ales despre un ziarist atît de strălucit ca Neruda. Fără articole de ziar, care nu trăiesc decît o singură zi, Neruda ar fi putut scrie multe cărţi şi versuri, dar nu ar fi scris nici o carte care să supravieţuiască peste secole, aşa cum vor supravieţui operele lui.

Poate că altcineva va termina studiul despre Sabina. O merită.

Prin toată munca mea am vrut să le asigur părinţilor mei, pentru dragostea şi nobleţea lor, o toamnă însorită. Ce greu îmi e să-i ştiu singuri! „Artistul moare, dar opera lui trăieşte." Voi fi mereu cu ei în lumina şi căldura care-i înconjoară.

Rog pe surorile mele, Ľiuba şi Věra, să-i ajute pe tata şi pe mama să uite pierderea suferită de familia noastră. Au plîns destul cînd au venit să vorbească cu noi în Palatul Petschek. Dar în ei trăieşte bucuria, de aceea îmi sînt atît de dragi, de aceea sînt ei iubiţi şi de alţii. Ľiuba şi Věra au semănat bucurie, şi aşa trebuie să fie mereu.

Strîng cu tărie mîna tovarăşilor care vor supravieţui acestei ultime lupte şi celor care vor veni după noi. Le-o strîng în numele meu şi al Gustinei. Noi ne-am făcut datoria.

Repet: noi am trăit pentru bucurie, pentru bucurie ne-am avîntat în luptă, pentru ea murim. De aceea tristeţea nu trebuie niciodată legată de numele nostru.

---

[1] Mala Strana este un vechi cartier mic-burghez din Praga. *Flori din cimitir* şi *1 Mai 1890* sînt culegeri de poezii ale lui Neruda. Ringhofrovka este un orăşel industrial.

*22 Mai 1943*

S-a hotărît. Judecătorul de instrucţie a terminat de cercetat cazul meu. Totul a mers mai repede decît am crezut. După cît se vede, se grăbesc cu cazul acesta. Împreună cu mine sînt acuzaţi şi Lida Plachá şi Mirek. Laşitatea lui nu i-a servit la nimic.

Judecătorul de instrucţie e atît de corect şi de rece încît numai uitîndu-te la el te trec fiori. La Gestapo mai simţeai puţină viaţă, groaznică, ce-i drept, totuşi puţină viaţă. Se simţea pasiune, pasiunea luptătorului pe de o parte şi a vînătorului, ori a animalului de pradă, ori a hoţului de rînd de partea cealaltă. Ba de partea cealaltă unii dintre oamenii aceia au avut chiar şi un fel de convingere.

Aci la judecătorul de instrucţie au fost numai formalităţi de birou. Tinichelele mari cu crucea încîrligată atîrnate de reverele uniformei afirmă convingeri pe care, cel ce le poartă, desigur, nu le are. Aceste tinichele nu sînt decît o firmă sub care se ascunde un biet funcţionar, care trebuie într-un fel oarecare să-şi cîştige existenţa în anii aceştia. Cu acuzaţii nu este nici bun, nici rău, nu-şi permite să rîdă sau să se încrunte. E un funcţionar. În venele lui nu curge sînge, ci mai degrabă un fel de apă chioară.

Totul este şnuruit, parafat, împărţit minuţios pe articole. De şase ori trădare de stat, complot împotriva imperiului german, pregătire de răscoală armată, mai ştiu şi eu ce. Oricare din punctele acestea ar fi de ajuns, cu vîrf şi îndesat.

Timp de treisprezece luni am luptat aci pentru viaţa mea şi a tovarăşilor. Am luptat cu îndrăzneală şi cu viclenie. Duşmanii mei au în programul lor „şiretenia nordică". Dar nici eu nu m-am lăsat mai prejos. Dacă am pierdut partida, asta este numai pentru că, în afară de şiretenie, ei mai au în mînă şi securea.

Aşadar, s-a terminat cu lupta. Acum nu-mi rămîne decît să aştept. Vor mai trece două, trei săptămîni pînă vor întocmi rechizitoriul, apoi voi fi dus în Germania, va urma procesul, sentinţa, şi după aceea execuţia. Acestea sînt perspectivele. Aşadar, mai am în rezervă patru, poate chiar şi cinci luni de zile. În timpul acesta se pot schimba multe. Totul se poate schimba. Poate. E greu să judeci de după gratii. Dar grăbirea deznodămîntului

de dincolo de zidurile închisorii poate grăbi şi sfîrşitul nostru. Cine ştie?

Şi speranţa se ia la întrecere cu războiul. Moartea se ia la întrecere cu moartea. Ce se va întîmpla mai curînd: moartea fascismului sau moartea mea? Această întrebare nu mi-o pun numai eu.

Şi-o pun zeci de mii de prizonieri, milioane de soldaţi, zeci de milioane de oameni din Europa şi din lumea întreagă. Speranţele unuia sînt mai mari, ale altuia mai mici. Dar asta numai în aparenţă. Capitalismul în descompunere a umplut lumea cu grozăviile lui şi grozăviile acestea ameninţă pe oricine cu nenorociri aducătoare de moarte. Sute de mii de oameni — şi ce fel de oameni! — vor cădea înainte ca cei rămaşi în viaţă să poată spune: am supravieţuit fascismului.

Nu mă mai despart de hotărîre decît luni şi în curînd nu vor mai fi decît zile. Aceste zile vor fi cele mai cumplite. De multe ori m-am gîndit cît de dureros este să fii cea din urmă jertfă a războiului, soldatul care cade în ultima clipă, răpus de cel din urmă glonţ. Dar cineva trebuie să fie totuşi ultimul. Dacă aş şti că după mine nu vor mai fi jertfe, aş merge cu bucurie la moarte, fără să mai întîrzii o clipă.

## CELULA 267

. . . . . .

Celula 267 cîntă. Toată viaţa mea am cîntat şi nu ştiu ce m-ar putea sili să nu mai cînt tocmai acum înaintea sfîrşitului, cînd simt viaţa cu o deosebită intensitate. Dar tătucul Pešek? Minunat: şi lui îi place grozav să cînte. Nu are ureche, nici voce şi nici un fel de memorie muzicală, însă iubeşte cîntecul cu o dragoste frumoasă şi statornică. Se bucură atîta de el, încît nu mai observi cum sare de la un ton la altul şi cum se încăpăţînează să ia un „sol" acolo unde trebuie un „la". Cîntăm. Cîntăm ori de cîte ori ne apucă un dor, cîntăm ori de cîte ori se arată o zi cu soare; cu cîntec îl conducem pe tovarăşul pe care probabil nu-l vom mai vedea niciodată, cu cîntec salutăm veştile bune de la Răsărit; cîntăm pentru a ne consola şi cîntăm de bucurie,

aşa cum cîntă oamenii de cînd e lumea, şi vor cînta cît va mai fi viaţă.

Nu există viaţă fără cîntec, aşa cum fără soare nu există viaţă. Şi nevoia noastră de cîntec e cu atît mai mare cu cît la noi nu pătrunde soarele: celula 267 dă spre nord. Doar uneori vara, pe peretele dinspre răsărit al celulei, o dată cu umbra gratiilor, se furişează cîte o rază de soare. Tătucul stă în picioare, rezemat de pat, urmărind petele trecătoare de lumină... Şi privirea lui e tristă, cea mai tristă din cîte am văzut vreodată.

Soare! Cu cîtă dărnicie îşi revarsă strălucirea lui orbitoare acest vrăjitor cu chip rotund, cîte minuni face el să apară înaintea ochilor noştri! Şi cu toate acestea, cît de puţini au parte de lumina soarelui. Soarele va străluci, va străluci, şi oamenii vor trăi în lumina razelor lui. Ce minunat e să-ţi poţi da seama de acest lucru! Şi, totuşi, aş mai vrea să ştiu ceva. De bună seamă e ceva mult mai puţin important: va străluci el oare vreodată şi pentru noi?

Celula noastră dă spre nord. Numai vara, cînd e cîte o zi senină, vedem uneori cum asfinţeşte soarele. O, tătucule, ce mult aş vrea să mai văd o dată un răsărit de soare!

## OAMENI ŞI MARIONETE

Un singur lucru vă cer vouă, celor care veţi supravieţui acestor timpuri: să nu uitaţi. Nu uitaţi nici pe cei buni, nici pe cei răi. Strîngeţi cu răbdare mărturii despre cei care au căzut pentru ei şi pentru voi. Va sosi ziua cînd prezentul va deveni trecut, cînd se va vorbi despre aceste timpuri măreţe şi despre eroii anonimi, făuritori ai istoriei. Dar ţineţi minte: n-au existat eroi anonimi. Au fost doar oameni, fiecare cu numele lui, cu chipul lui, cu năzuinţele şi speranţele lui. Chinurile celui mai neînsemnat dintre ei n-au fost mai mici decît chinurile celui al cărui nume va intra în istorie. Fie ca pe cei căzuţi în luptă să-i simţiţi aproape de voi, ca pe nişte prieteni, ca pe cineva care vă este drag, ca pe voi înşivă.

Au căzut mii de eroi. Învăluiţi cu iubirea voastră măcar pe unul dintre ei, ca pe un fiu sau o fiică dragă, fiţi mîndri de el,

ca de un om mare care a trăit cu gîndul la viitor. Toţi cei care au fost credincioşi viitorului şi au murit pentru ca el să fie frumos merită un monument. Acela, însă, care din pulberea trecutului vrea să ridice un stăvilar pentru a opri apele mari ale revoluţiei nu este decît un manechin de lemn putred, chiar dacă poartă astăzi, pe umeri, galoane de aur! Dar şi manechinele acestea trebuiesc privite în toată nimicnicia lor jalnică, în întreaga lor cruzime, laşă şi zadarnică. E un material care va fi judecat de viitor.

Ceea ce vă voi povesti acum nu este decît materialul brut, depoziţiile martorilor şi nimic altceva. Fragmente pe care le-am putut culege pe un teren restrîns, lipsit de perspective. Dar ele conţin cîteva trăsături autentice, contururi de figuri mari şi de manechine.

## SCRISOARE DESCHISĂ MINISTRULUI Dr. GOEBBELS

### RĂSPUNSUL INTELECTUALILOR CEHI

Goebbels, ministrul propagandei şi bufonul curţii naţional-socialismului, a ales pe cîţiva dintre intelectualii cehi, i-a poftit în Germania, le-a arătat ce a binevoit să le arate, iar la sfîrşit le-a indicat şi rostul acestei călătorii spectaculoase. Discursul său, în care cumpărarea grosolană a sufletelor se îmbina cu ameninţările, nu li se adresa numai lor, ci tuturor intelectualilor cehi. „E încă timpul, a zis el, ca naţiunea cehă să arate dacă se va integra uşor şi de bunăvoie în orînduiala germană, sau dacă va rămîne refractară.“ Din cîte le-a spus, reiese că în primul caz Germania ne va onora cu prietenia ei, iar în al doilea va începe lupta. De asemenea pare-se că intelectualilor le stă în putere — şi a stăruit mai ales asupra acestui punct — să determine calea pe care naţiunea cehă o va urma, fiindcă naţiunea are totdeauna aceleaşi concepţii ca şi pătura ei intelectuală conducătoare. Iată fondul discursului său.

Prin mijloacele cele mai deosebite, au încercat să destrame rezistenţa curajoasă a poporului ceh. Niciodată n-au izbutit. Au încercat să cîştige de partea lor tineretul ceh. În zadar. Au încercat să cîştige muncitorii cehi. Dar agenţii lor n-au ştiut pe

unde să fugă cît mai iute din uzine şi din ateliere. Aşa că acum ar voi să pătrundă în corpul naţiunii cu ajutorul intelectualilor cehi. „Intraţi în slujba noastră, spune pe şleau Goebbels. Ar fi avantajos pentru voi" şi îşi freacă mîinile, ca şi cum ar încheia un tîrg... intraţi în slujba noastră, iar dacă vă stăpînim pe voi, stăpînim întreg poporul vostru. Fiindcă naţiunea are totdeauna aceleaşi concepţii ca şi pătura ei intelectuală diriguitoare. În termeni mai puţin aleşi, dar mai decişi asta înseamnă: dacă trădaţi voi, naţiunea întreagă e trădată.

Această propunere ticăloasă, acest mîrşav afront făcut intelectualilor cehi nu poate rămîne fără răspuns. Iar răspunsul acesta ni-l datorăm nouă înşine şi onoarei noastre, îl datorăm poporului nostru, tuturor forţelor lui progresiste, tuturor acelora alături de care ne ridicăm în frontul luptei naţionale revoluţionare pentru libertate. Iată de ce vom răspunde. Noi, muzicieni, actori, scriitori, ingineri cehi, noi cărora cenzura voastră ne-a pus căluşul în gură şi ale căror braţe sînt înlănţuite de teroarea voastră, noi tovarăşii acelora care îndură suferinţe neomeneşti în temniţele şi lagărele voastre de concentrare,

*noi, intelectualii cehi, îţi răspundem, domnule ministru Goebbels!*

Niciodată, înţelegi, niciodată nu vom trăda lupta revoluţionară a poporului ceh, niciodată nu vom intra în slujba voastră, niciodată nu vom sluji întunericul şi sclavia!

Ce vreţi de la noi? Să vă ajutăm a răspîndi în mijlocul poporului ceh propaganda voastră scîrboasă, din care orice cuvînt e o minciună, să-i dăm cu numele noastre, cîştigate printr-o muncă cinstită în domeniul nostru cultural, pecetea de autenticitate care-i lipseşte, să punem glasurile şi condeiele noastre la cheremul ticăloşiilor voastre, să înşelăm încrederea naţiunii, silind-o să apuce pe o cale ce n-ar duce-o decît la pieire în chinuri groaznice? Nu, asta n-o vom face!

Ce vreţi de la noi? Să colaborăm la sîngeroasa voastră teroare, să mergem cot la cot cu Gestapoul vostru, coborîndu-ne la nivelul său, să schingiuim gîndirea cehilor aşa cum Gestapoul le schin-

giuieşte trupurile, să-i ajutăm pe toţi călăii voştri să zdrobească mîndra şi minunata rezistenţă a poporului ceh, pe care zadarnic vă străduiţi să-l subjugaţi? Nu, asta n-o vom face!

Ce vreţi de la noi? Să ne sinucidem? Evident că n-o vom face!

Noi, „pătura intelectuală conducătoare a naţiunii", cum spui dumneata, ne-am înfrăţit într-adevăr cu poporul ţării noastre, prin legături trainice care nu ne pot desface. Dar nu fiindcă l-am sili să primească concepţiile noastre, ci, dimpotrivă, fiindcă noi le exprimăm pe ale lui. Noi, oamenii de cultură, sîntem legaţi, pe viaţă şi pe moarte, de forţele progresiste ale poporului nostru, şi o ştim. Toate epocile în timpul cărora intelectualii cehi au fost cu adevărat pătura spirituală conducătoare, toate epocile mari ale culturii cehe, toate numele mari sînt legate de ideile cele mai curajoase ale progresului omenirii, în numele cărora poporul nostru a luptat şi a suferit *pentru viaţa lui*, a suferit, dar n-a fost doborît, *fiindcă nu le-a părăsit*. „Pentru libertatea oamenilor — odinioară înfloritoare la noi! — cehul se ridică astăzi, ca şi altădată: ideea aceasta care ne-a dus în mormînt ne va mai duce la glorie — înainte, mereu înainte!" Asta a spus-o un poet ceh, domnule ministru Goebbels! Sînt ani de zile de cînd poetul ne-a arătat tuturor — nouă şi poporului ceh — singura cale a libertăţii şi a chezăşiei existenţii noastre naţionale. Nu-i calea trădării în folosul asupririi voastre, ci dimpotrivă e calea luptei contra asupririi, a luptei pentru libertatea omului la noi, la voi, în toată Europa! Calea aceasta o vom urma cu credinţă!

Istoria cehă cuprinde multe pagini despre trădarea politică a nobililor cehi reacţionari, care vindeau bucuros libertatea poporului ceh şi chiar viaţa întregii naţiuni, numai ca să-şi sporească bunurile şi foloasele. Dar nu veţi găsi în toată istoria cehă nici măcar o singură pagină de trădare politică a culturii cehe. Şi nu noi, fii bine încredinţat, nu noi vom scrie această pagină în istoria noastră! „Ne-am născut în furtună şi, pas cu pas, înaintăm cu mîndrie prin mulţimea zbuciumată, spre nobila noastră ţintă, plecîndu-ne grumazul numai în faţa poporului nostru". Şi asta a spus-o tot un poet ceh! Şi-ţi închipui dumneata, domnule ministru Goebbels, că intelectualii unui popor care a trăit veacuri

de groaznică asuprire, fără să fie doborît, fiindcă n-a îngenuncheat îţi închipui că noi, sînge din sîngele unui astfel de popor, ne vom pleca fruntea în faţa voastră? Nebun ce eşti!

Dar ne făgăduieşti şi cîteva „avantaje". Serios? „Cînd aceste chestiuni vor fi orînduite (adică atunci cînd trădarea intelectualilor cehi îşi va urma cursul), se vor deschide debuşeuri mult mai mari cinematografiei cehe... Cehii vor avea posibilitatea să-şi exporte filmele, muzica, literatura." Chiar aşa te-ai exprimat? Da, într-adevăr, ai spus asta. Sărmană Lorelei pocită de pe malurile Spreei, unde ţi-e farmecul? „Cînd vrei să prinzi pasărea, îi cînţi ceva frumos", spune o zicătoare cehă, dar voi nici măcar nu ştiţi să cîntaţi. Iată cu ce vreţi să ne ademeniţi. Cu exportarea filmelor cehe, voi, tocmai voi, care aţi furat cineaştilor cehi studiourile cele mai desăvîrşite şi care striviţi în faşă orice posibilitate pentru cinematografia cehă de a se dezvolta tot mai mult? Cu „exportarea" literaturii cehe, voi, tocmai voi care pustiiţi cu barbarie toată literatura noastră, voi care confiscaţi şi nimiciţi cele mai bune lucrări ale autorilor cehi, care scoateţi literatura cehă din bibliotecile cehe, care pîngăriţi pînă şi poemul *Mai* de Macha[1], care sechestraţi culegerile de poeme contemporane, precum şi biografia lui Carol al IV-lea, veche de şase sute de ani şi, într-un cuvînt, urmăriţi să distrugeţi toată literatura cehă. Şi vreţi să ne amăgiţi cu exportarea muzicii cehe, voi, tocmai voi care, prin neîncetate oprelişti, zădărniciţi viaţa noastră muzicală, voi care înăbuşiţi prin teroare opera celui mai mare compozitor al nostru, voi care ne-aţi oprit să cîntăm, voi care luaţi copiilor noştri pînă şi micile culegeri de cîntece populare cehe? Ne-aţi închis universităţile, germanizaţi şcolile comunale, aţi ocupat şi aţi jefuit cele mai frumoase clădiri şcolare, aţi pus stăpînire pe teatre, săli de concert şi galerii de expoziţii, prădaţi institutele ştiinţifice, împiedicaţi munca ştiinţifică, prefaceţi ziariştii în automate de îndobitocire, ucideţi mii de muncitori culturali, nimiciţi bazele oricărei culturi, tot ce creează pătura spirituală a naţiunii — şi apoi vă adresaţi tocmai acestei pături ca să vă ajute să ne menţineţi în starea aceasta de nebunie fără margini?

[1] Mai — nemuritor poem (1836) al unuia dintre cei mai mari romantici cehi, Karel-Hynek Macha (1810—1836).

Domnule, „gluma asta cere o lovitură", putem noi răspunde, repetînd cuvintele marelui dramaturg german.

Da, un dramaturg german ale cărui drame nu mai au nici ele dreptul să fie jucate pe scenele voastre. Asta ne arată „avantajele" voastre în toată frumusețea lor. Și ne aduce aminte că, înainte de a porni o cruciadă împotriva culturii cehe, ați săvîrșit o cruciadă nimicitoare împotriva culturii germane. Ați doborît cea mai înaltă știință filozofică germană, ați expulzat din țara lor pe cei mai mari savanți germani contemporani, ați surghiunit sau ați torturat pe cei mai mari poeți și scriitori germani, ați ars la granițe operele celor mai mari filozofi germani, ați pustiit galeriile de tablouri germane, ați călcat în picioare gloria teatrului german, ați falsificat istoria germană, ați șters din literatura germană numele și opera lui Heinrich Heine, unul din cei mai mari creatori, și cîteva zeci de alții, abia mai puțin însemnați, i-ați înlăturat pe Goethe și pe Schiller, ați prefăcut „spațiul vostru cultural" într-un pustiu nemărginit, ați ucis „pătura voastră spirituală conducătoare!" sau ați silit-o să tacă — și acum poftiți pătura spirituală conducătoare cehă să „ia parte" la binefăcătoarea voastră activitate? În ce calitate? Ca nouă victimă. Fiindcă nu-i puteți da alte „avantaje". Voiți s-o decapitați și-i propuneți să-și pună ea singură capul pe butuc. Foarte-ți mulțumim de invitație. Dar noi nu ademenim oamenii!

Cunoaștem noi „avantajele" voastre. Cît despre amenințări, le disprețuim. Nu reținem decît un singur lucru din lungul dumitale discurs: mărturisirea că n-ați izbutit să zdrobiți națiunea cehă. De un an și jumătate țările noastre se zbat sub cizmele voastre potcovite, ne urmăriți pas cu pas, umpleți închisorile cu bărbații, cu femeile, ba chiar și cu copiii noștri, omorîți cei mai buni cetățeni ai țării. De un an și jumătate gîtuiți viața noastră politică, economică și culturală. De un an și jumătate încercați prin teroare să ne siliți a îngenunchea în fața crucii încîrligate. Iar după un an și jumătate de asemenea maltratări, dumneata, domnule ministru mincinos al propagandei naziste, ești nevoit să mărturisești că toate acestea nu v-au folosit la nimic și că am rămas „refractari". Da, această mărturisire o ținem minte. Sîntem mîndri

de ea. Iar dacă-ţi închipui dumneata, nemernic calomniator, că noi avem mai puţină mîndrie, mai puţin caracter decît poporul ceh din care ne tragem, dacă-ţi închipui că ne vom lăsa ispitiţi sau înspăimîntaţi de dumneata, că ne vom trăda ţara şi vom intra în slujba Gestapoului, împotriva poporului nostru, atunci poftim şi acum acelaşi răspuns:

*Nu, nu, niciodată!*

Şi dacă ne întrebi dacă vrem să luăm parte la construcţia unei Europe noi, îţi răspundem:

*Da, da, da şi cît mai curînd.*

Fără îndoială că va fi cu totul deosebită de Europa despre care vorbeşti. „Noua voastră ordine" e o veche dezordine şi mai dăinuieşte numai datorită injecţiilor ce i s-au făcut cu sîngele milioanelor de oameni pe care i-aţi ucis. Tocmai de aceea eşti aşa de grăbit să te ocupi de noi! De aceea vrei să-ţi procurăm repede, cît mai repede, o nouă injecţie, care trebuie să fie mai eficace, fiindcă este „voluntară", „pînă nu este prea tîrziu". Prea tîrziu pentru cine? *Pentru dumneata!*

Fiindcă vedem bine *în ce moment* ne adresezi neruşinatul dumitale apel. Faceţi războiul, un război de jaf, repurtaţi victorii, învingeţi, înaintaţi, ocupaţi, împuşcaţi, bombardaţi, cufundaţi — şi care-i rezultatul? În fiecare clipă se desluşeşte tot mai limpede caracterul iluzoriu al ţelurilor pentru care aţi intrat în război, la fiecare pas pe care-l faceţi înainte, ţelul vostru dă iar îndărăt, îndepărtîndu-se tot mai mult. Acum vă daţi seama şi voi. Aţi ocupat ţări pe care le-aţi sortit să fie ariergarda agresiunii voastre împotriva Uniunii Sovietice, aţi distrus în ele tot ce propaganda şi reacţiunea acestor ţări întocmiseră în cursul mai multor ani, aţi deschis ochii poporului, după ani întregi de orbire voită, aţi umplut zeci de milioane de inimi cu o ură înverşunată împotriva voastră, împotriva reacţiunilor naţionale, împotriva oricărui fascism, orice cămaşă ar purta, le-aţi umplut cu o singură şi puternică dorinţă de libertate adevărată, şi iată cu ce voiţi să organizaţi astăzi „noua" Europă fascistă.

Puteţi lovi cu furie în toate părţile, dar nu puteţi organiza nimic în afară de propria voastră ruină. Şi de ce nu sînteţi în stare

nici măcar să sfîrşiţi războiul, nici voi, nici foştii parteneri din Anglia, astăzi potrivnicii voştri? Aţi dezlănţuit un prăpăd groaznic în Europa, aţi început războiul în aer, pe mare şi pe pămînt — dar îl veţi isprăvi *sub pămînt*, unde aţi aruncat poporul ceh, popoarele din Franţa, Belgia, Olanda, Danemarca, Norvegia, Spania, Italia şi poporul din propria voastră ţară.

Aşadar nu voi, v-o mai repetăm — de altfel astăzi o ştiţi voi singuri — nu voi cei care aţi dezlănţuit războiul acesta, ci popoarele pe care le-aţi tîrît în el şi cărora vă străduiţi zadarnic să le altoiţi o mentalitate de sclavi, popoarele conduse de clasa muncitoare revoluţionară şi bizuindu-se pe puterea uriaşă a Uniunii Sovietice, care creşte cu fiecare din „succesele" voastre, popoarele înseşi vor isprăvi războiul acesta, vor rupe în bucăţi planurile voastre şi vor construi Europa care trăieşte astăzi în gîndurile lor. O Europă fără nazişti, fără fascişti de tot soiul, o Europă fără ticăloşi şi hrăpăreţi, o Europă a muncii libere, o Europă de naţiuni libere, o Europă într-adevăr nouă, o Europă socialistă!

Reprezentanţii intelectualilor cehi
(Manifest ilegal redactat de Iulius Fucik în toamna anului 1940)

*William E. B.*

# DU BOIS

Distins cu Premiul Internațional al Păcii
1952

*William Edward Burghard Du Bois s-a născut la 23 februarie 1868 în Statele Unite.*

*Timp de aproape cincizeci de ani a dus o campanie neobosită pentru rezolvarea problemei rasiale în țara lui. Totodată a desfășurat o intensă activitate ca cercetător științific, profesor universitar și scriitor. Din 1949 profesorul Du Bois e un neobosit luptător pentru pace, din care pricină i s-a intentat, ca „agent al străinătății", un proces de mare răsunet în lumea întreagă. În fața protestelor opiniei publice mondiale provocată de această odioasă prigoană, tribunalul a dat hotărîre de neurmărire.*

*Idealul acestui ilustru american se rezumă în următoarele două versuri dintr-un poem pe care l-a scris în 1911:*

*Spirit al lumii, ne mîntuiește de-a noastră nimicnicie!*
*Și ne ajută să se sfîrșească războiul și ura pentru vecie.*

*Din bogata operă a profesorului Du Bois citãm aceste lucrări:* Sufletul negrilor, Popoarele negre odinioară și astăzi, Culoare și democrație, Lumea și Africa, În căutarea lînii de argint, Apă întunecată, Prințesa întunecată.

## SUFLETUL NEGRILOR

*(fragment)*

Georgia nu este numai centrul geografic al populaţiei noastre negre, ci, pe cît se pare, în acest stat se concentrează, azi ca şi în trecut, multe probleme ale negrilor. În S.U.A. nu e nici un alt stat care să numere printre cetăţenii lui un milion de negri — o populaţie egală cu numărul sclavilor din întreaga Uniune în 1800; nici un alt stat n-a luptat atît de mult şi de dîrz ca să adune o asemenea mulţime de africani. Oglethorpe[1] era de părere că sclavia este ilegală şi în contradicţie cu Biblia; dar împrejurările care i-au dat Georgiei pe primii ei locuitori nu erau menite să-i furnizeze cetăţeni cu idei măreţe despre rom şi despre sclavi. În ciuda opreliştilor decretate de administraţie, aceşti georgieni, ca şi unii dintre urmaşii lor, şi-au făurit legi proprii. Judecătorii au fost atît de maleabili, contrabanda atît de nerușinată şi rugile lui Whitefield[2] atît de fierbinţi, încît pe la mijlocul secolului al optsprezecelea restricţiile fură înlăturate cu totul şi comerţul cu sclavi înflori nestingherit timp de încă cincizeci de ani.

La Darien, unde a avut loc într-una din verile trecute binecunoscuta rebeliune, se primeau adesea proteste vehemente împotriva sclaviei din partea scoţienilor highlandezi, iar moravilor din Ebenezer nu le era de loc pe plac acest sistem. Dar pînă la teroarea din 1 noiembrie (Toussaint)[3] din Haiti, negoţul cu sclavi nu fu nici măcar îngrădit, iar statutul naţional din 1808 nu avu puterea

[1] James Edward Oglethorpe — general englez (1696—1785). El a fondat colonia Georgia în America.

[2] George Whitefield — metodist englez (1714-1770)

[3] Sărbătoarea tuturor sfinţilor.

să-l desființeze cu totul. Și africanii veneau în valuri! — cincizeci de mii între 1790 și 1810; apoi, timp de mulți ani, veniră, fie din Virginia, fie aduși de contrabandiști, cîte două mii pe an; încît cei treizeci de mii de negri care trăiau în Georgia din anul 1790 se dublară în cursul decadei ce urmă și se urcară la o sută de mii în 1810, atinseră două sute de mii în 1820 și o jumătate de milion în timpul războiului. Astfel populația neagră urca, încolăcindu-se ca un șarpe.

Dar să ne continuăm călătoria. Locul acesta prin care trecem ca să ne apropiem de Atlanta este vechea așezare a cherokeeilor — acea inimoasă națiune indiană care a luptat atîta vreme ca să-și apere patria, pînă cînd soarta și guvernul Statelor Unite îi alungară dincolo de Mississippi. Dacă vrei să vii cu mine, trebuie să te urci în „*Jim Crow Car*“[1]. Nimeni nu va avea ceva împotrivă, căci se și află în el patru albi și o fetiță albă cu dădaca. În acest vagon rasele se amestecă; numai vagonul albilor trebuie să rămînă alb, neîntinat. Firește că Jim Crow Car nu e chiar atît de bun ca vagonul pentru albi, dar e destul de curat și de confortabil. Stingherea sălășluiește doar în inimile celor patru negri de colo și într-a mea.

Călătorim spre sud conform itinerariului. Pămîntul sterp, roșiatic și pinii Georgiei de Nord încep să se facă nevăzuți; în locul lor se ivește un teren accidentat și rodnic, acoperit de o vegetație bogată; pe alocuri e foarte bine lucrat. Aceasta e țara indienilor Creek. Georgienilor nu le-a fost de loc ușor să pună mîna pe ea. Orașele devin tot mai dese și mai interesante și fabrici noi-nouțe de bumbac răsar pretutindeni. Mai jos de Macon, călătorii încep să se întunece, căci ne apropiem de Black Belt[2], această țară ciudată a umbrelor, la numele căreia înșiși negrii se înfiorau odinioară și de unde străbat acum zvonuri slabe și nedeslușite către lumea din afară. „Jim Crow Car“ devine mai încăpător și parcă ceva mai bun; s-au mai urcat trei agricultori necioplți și vreo două-trei haimanale albe; la unul din capetele vagonului băiatul cu ziare tot își mai ține marfa întinsă. Soarele apune, totuși, pe măsură ce înaintăm, mai putem desluși marea țară a

[1] Vagonul în care călătoresc numai negrii; denumirea vine de la Jim Crow, porecla dată negrilor.

[2] Centura Neagră.

bumbacului şi cît ţine drumul spre Albany, solul este ba negru şi roditor, ba uscat şi cenuşiu, cu pomi fructiferi şi cu case dărăpănate.

Ne oprim la Albany, în inima Centurii Negre. La două sute de mile spre sud de Atlanta, două sute de mile spre apus de coasta Atlanticului şi la o sută de mile spre nord de Great Gulf[1] se află Dougherty County[2], cu zece mii de negri şi două mii de albi. Rîul Flint şerpuieşte de la Andersonville în jos şi, cotind deodată la Albany, capitala ţinutului, se grăbeşte să se unească cu Chattahoochee şi cu marea. Andrew Jackson a cunoscut bine Flintul, chiar l-a şi trecut o dată, ca să răzbune masacrul indienilor de la Fortul Mims. Aceasta s-a întîmplat în 1814, în preajma bătăliei de la New Orleans. Prin tratatul de la Greek, care s-a încheiat după această campanie, tot ţinutul Dougherty fu cedat Georgiei, împreună cu o mare suprafaţă de pămînt roditor. Totuşi noii colonişti nu se simţeau în apele lor, căci indienii se mai aflau pe aci şi pe vremea aceea erau vecini foarte incomozi. Panica din 1837, pe care Jackson o lăsă ca moştenire lui Van Buren, făcu pe plantatori să părăsească ţinuturile sărăcite ale Virginiei, ale Carolinelor şi ale Georgiei de răsărit şi să se îndrepte spre apus. Indienii fură alungaţi pe teritoriul indian şi peste aceste ţinuturi mult rîvnite se revărsară colonişti, ca să-şi refacă averile risipite. Pe o rază de o sută de mile în jurul oraşului Albany se întindea un ţinut mare şi roditor, bogat în păduri de pin, stejar, frasin, *hickory*[3] şi plop, dogorit de soare şi umezit de smîrcuri negre şi grase. Aici fu pusă piatra fundamentală a Regatului Bumbacului.

Albany este azi un oraş sudic, liniştit, cu străzi largi, mărginite de magazine şi localuri de petrecere şi de şiruri lungi de case; albii locuiesc de obicei la nord şi negrii la sud. Şase zile pe săptămînă pare un biet orăşel adormit, dar sîmbătă întregul ţinut se revarsă dintr-o dată şi un adevărat potop de ţărani negri se împrăştie pe străzi, umple prăvăliile, blochează trotuarele, înăbuşă stradelele şi pune cu totul stăpînire pe el. Sînt oameni de la ţară, negri, voinici, neciopliţi, blajini şi simpli, cam vorbăreţi, totuşi mult mai tăcuţi şi mai visători decît mulţimea de prin Rhinepfalz, Naples sau Cracow. Dau pe gît uriaşe cantităţi de whiskey, dar

[1] Marele Golf.
[2] Ţinutul Dougherty.
[3] Nuc de America.

nu se prea îmbată ; vorbesc şi rîd tare, însă numai arareori se ceartă şi se bat. Se plimbă pe străzi în sus şi în jos, se întîlnesc şi flecăresc cu prietenii, se zgîiesc pe la vitrine, cumpără cafea, bomboane ieftine şi haine, iar pe-nserat o iau din nou spre casă — fericiţi? nu, nu tocmai fericiţi, dar, în tot cazul, mult mai fericiţi decît dacă n-ar fi venit încoace.

Astfel Albany este o adevărată capitală — un oraş tipic din sud, centrul vieţii a zece mii de suflete, punctul de contact cu viaţa dinafară, sursa de ştiri şi de zvonuri, piaţa de cumpărare şi de vînzare, de împrumut şi de credit, izvorul dreptăţii şi al justiţiei. Odinioară viaţa rustică era mult mai bine cunoscută decît cea de la oraş şi de aceea ne închipuiam că viaţa de la oraş seamănă cu aceea a unui district rural foarte populat. Acum omenirea a uitat aproape cu totul ce este satul şi trebuie să facem un efort ca să ne putem imagina cum arată o aşezare de oameni negri, împrăştiaţi de-a lungul şi de-a latul a trei sute de mile pătrate de pămînt singuratic, fără tren şi fără troleibus, în mijlocul lanurilor de porumb şi de bumbac şi a unor mari petice de nisip şi de pămînturi sterpe.

În luna iulie e foarte cald în Georgia. Se lasă o zăpuşeală mohorîtă, neclintită, care pare a nu avea de loc de-a face cu soarele. Ne trebuiră cîteva zile pînă să ne luăm inima-n dinţi şi să părăsim terasa, pentru a ne aventura pe nesfîrşitele drumuri de ţară, ca să aruncăm o privire în această lume necunoscută. Într-o dimineaţă luminoasă şi înviorată de o uşoară adiere de vînt, o pornirăm, în sfîrşit, pe la vreo zece şi o luarăm încet cu maşina spre sud, pe valea Flintului. Trecurăm de colibele ca nişte cutii, împrăştiate pretutindeni, ale muncitorilor de la fabricile de cărămizi şi de şirul lung de locuinţe numite cu tîlc „Arca" şi ne aflarăm imediat în cîmp deschis, la marginea marilor plantaţii de odinioară. Iată şi „Joe Field's place"[1]. Ce moşneag aprig a mai fost şi ce de negri a mai ucis la viaţa lui! Plantaţia lui se întindea pe o suprafaţă de douăsprezece mile — o adevărată moşie de baron. Acum s-a risipit aproape în întregime; familiei nu i-au mai rămas decît cîteva parcele stinghere ; restul a trecut în mîinile evreilor şi ale negrilor. Dar chiar parcelele care au mai rămas sînt ipotecate şi răs-ipotecate şi, ca oricare alt pămînt, lucrate de arendaşi.

[1] Aşezarea lui Joe Field.

Iată-l pe unul din ei — un om înalt, cu pielea cafenie, muncitor destoinic şi băutor straşnic, neştiutor de carte, dar mare specialist în arta cultivării pămîntului, precum o arată tălăzuirea largă a grînelor lui. Casa asta de bîrne, supărător de nouă, este a lui. S-a mutat de curînd în ea din coliba de colo, pe care a crescut muşchiul şi care nu cuprinde decît o cameră mare, pătrată.

De după perdelele casei lui Benton, de lîngă şosea, priveşte la străini o drăgălaşă faţă brună; căci doar nu în fiecare zi trec maşini pe aici. Benton, un om inteligent, cu obrazul gălbui, e capul unei familii numeroase. Administrează o plantaţie distrusă de război, care este azi reazemul de zile negre al unei văduve. După cîte se spune, s-ar putea să strîngă ceva avere, dar prea chefuieşte mult la Albany. Atmosfera apăsătoare de delăsare, născută din chiar acest pămînt, pare să se aştearnă şi peste lanurile lui. Odinioară fuseseră aci maşini de egrenat bumbac şi tot felul de alte maşini, care însă s-au irosit.

Întreaga regiune pare părăsită şi părăginită. Iată şi rămăşiţele nesfîrşitelor plantaţii ale familiilor Sheldon, Pellot şi Renson. Sufletele lor s-au stins de mult; casele zac pe jumătate dărîmate sau au dispărut fără urmă; garduri nu se mai văd. Urmaşii acestor familii rătăcesc prin lumea largă. Aceşti stăpîni din vremuri apuse au avut o soartă ciudată. Bucata de colo face parte din întinsele hectare ale lui Bildad Renson; a murit în război, dar supraveghetorul parvenit se grăbi să se căsătorească cu văduva. Pe urmă a plecat de-aci, ca şi vecinii lui, şi nu mai rămase în locu-i decît arendaşul cel negru; dar mîna nevăzută a strănepotului stăpînului, sau a vărului lui, sau poate a vreunui creditor, se întinde din negurile depărtării ca să încaseze arenda fără nici o mustrare de cuget. Şi aşa pămîntul rămîne părăginit şi sărac. Numai arendaşii negri pot îndura un asemenea sistem şi nici ei n-o fac decît pentru că n-au încotro. Am străbătut azi zece mile cu maşina şi n-am întîlnit ţipenie de alb.

Ne cuprinde pe nesimţite deznădejdea cu tot soarele strălucitor şi cîmpurile cele verzi de bumbac. Iată aşadar Regatul Bumbacului — umbra unui vis minunat. Dar unde-i regele? Poate că e cel pe care-l vedem colo arătîndu-şi, brobonit de sudoare, cei optzeci de acri[1] cu doi catîri costelivi şi luptînd din greu cu

[1] un acru — 40 ari şi jumătate; dar variază de la o ţară la alta.

datoriile. Ne pierdem aşa pe gînduri, pînă cînd, de după cotitura şoselei nisipoase, ni se arată deodată în faţa ochilor o privelişte frumoasă — o vilă drăguţă, retrasă puţin de la şosea, iar lîngă ea o prăvălioară. Un bărbat înalt, bronzat se ridică de pe terasă cînd îi facem semn şi vine pînă la maşină. E înalt de şase picioare şi cu faţa serioasă. Zîmbeşte grav. Calcă prea apăsat ca să fie numai arendaş — da, e proprietarul a două sute patru zeci acri. „Pămîntul s-a părăginit şi nu mai e ca în zilele de belşug din 1850", ne lămureşte el, şi apoi şi preţul bumbacului a scăzut. Are trei arendaşi negri pe moşie şi în prăvălioară ţine un mic stoc de tutun, tabac de tras pe nas, săpun şi sodă pentru cei de prin împrejurimi. Iată-i şi maşinile de egrenat, instalate de curînd. Trei sute de baloturi de bumbac au trecut prin ele anul trecut. Are doi copii la şcoală la oraş. Da, adaugă trist, la capăt o scoate el, dar bumbacul a scăzut la patru cenţi. Înţeleg prea bine că îl pîndesc datoriile.

Nu ştim ce s-a ales cu regele, dar cel puţin parcurile şi palatele din Regatul Bumbacului n-au dispărut cu desăvîrşire. Chiar şi acum ne cufundăm sub bolţi adînci de stejar şi de pini înalţi, printre tufişuri de mirt. Iată şi conacul familiei Thompson, stăpîni de sclavi, adevăraţi baroni, care şi-au mînat caleştile în veselele timpuri de mult apuse. Pretutindeni a crescut acum tăcerea, cenuşa şi buruienile încîlcite. Proprietarul şi-a băgat întreaga avere în industria de bumbac, care pe atunci, adică prin 1850, era în plină ascensiune, şi o dată cu scăderile mari de preţuri de prin 1880 şi-a strîns catrafusele şi a şters-o. Iată colo alt mormînt, cu pajişti netunse, cu magnolii mari şi cu poteci acoperite de iarbă. Castelul e gata să se dărîme, uşa principală se holbează căscată la stradă, iar partea de din dos a casei a fost reparată caraghios de administratorul negru — un negru jerpelit, bine făcut, nenorocit şi şovăitor. Sapă din greu ca să poată plăti arenda fetei aceleia albe căreia îi aparţin rămăşiţele averii şi care s-a măritat cu un poliţist şi locuieşte la Savannah.

Din cînd în cînd trecem şi pe lîngă biserici. Aceasta e a păstorului — cum îi spun ei — un fel de hambar mare, văruit, cocoţat pe picioroange de piatră şi avînd aerul că s-a oprit doar să se odihnească puţin. Pare gata în orice moment s-o pornească iarăşi la drum pe şosea. Şi, totuşi, e centrul a o sută de colibe; ba cîteodată,

în cîte-o duminică, cinci sute de persoane se adună aci, venind nu numai din împrejurimi, dar chiar şi de departe, să vorbească, să mănînce şi să cînte împreună. Mai este şi o şcoală pe-aproape— o hardughie goală, prin care vîntul se plimbă în voie. Chiar şi aşa înseamnă un progres, pentru că, altfel, şcoala se ţine în biserică. Dimensiunile bisericilor variază de la cele ale colibelor de bîrne pînă la ale clădirilor de mărimea bisericii Păstorului; ale şcolilor, de la nimic pînă la căsuţa aceasta, care şade umilă la marginea ţinutului. Este o căsuţă de scînduri, de vreo zece pe douăzeci. Înăuntru se înşiră două rînduri de bănci de lemn nedate la rîndea, sprijinite fie pe picioare, fie pe nişte lădiţe. În faţa uşii se află un pupitru pătrat, lucrat primitiv. Într-un colţ se vede o sobă dărîmată, iar în celălalt o tablă neagră, mohorîtă. Aceasta e şcoala cu aspectul cel mai vesel din cîte am văzut în ţinutul Dougherty, afară doar de cele din oraş. În dosul şcolii se află o magherniţă cu două etaje, neterminată, unde au loc şedinţele societăţilor — societăţile pentru „îngrijirea bolnavilor şi înmormîntarea decedaţilor"; aceste societăţi se înmulţesc şi prosperă.

Ajunsesem la graniţa ţinutului Dougherty şi eram gata s-o luăm spre apus de-a lungul frontierei, cînd toate aceste privelişti ne fură arătate de un bătrînel cumsecade, de şaptezeci de ani, cu părul alb. Locuieşte aci de patruzeci şi cinci de ani şi acum trăieşte, împreună cu nevastă-sa, de pe urma juncii priponite mai încolo şi din mila vecinilor negri. Ne arată ferma Hills, care se zăreşte spre Baker, dincolo de graniţa ţinutului. Aparţine unei văduve cu doi vlăjgani de feciori, care au recoltat zece baloturi (pe-aci nu-i nevoie să mai adaugi „de bumbac") anul trecut. Au ocoale cu vaci, au porci, îl au şi pe Memnon cel cu glasul dulce şi cu blana ca mătasea, care a ieşit în întîmpinarea străinilor, cam ruşinos, dar foarte mîndru de căminul său. Acum ne îndreptăm spre apus, de-a lungul frontierei ţinutului. Trunchiuri de pini, mari, despuiate, se ridică deasupra cîmpurilor verzi de bumbac, trosnindu-şi degetele noduroase, pînă în marginea pădurii din zare. Nu e prea frumos pe-aci — e mai mult un pustiu care-ţi aminteşte vigoarea, un fel de măreţie dezgolită, ca să zicem aşa. Casele sînt sărăcăcioase, fără ornamentaţii; nu se văd hamacuri sau jilţuri şi numai foarte puţine flori. Şi cînd dai cu ochii, ca aici, la Rawdor, de un butuc de viţă căţărîndu-se deasupra bal-

conului şi a unor ferestre adevărate, de locuinţă omenească, care se arată pe deasupra gardului, îţi pierzi răsuflarea de mirare. Cred că nu mi-am dat niciodată seama pînă acum de locul pe care-l ocupă Gardul în civilizaţie. Aceasta este lumea Neîngrădirii, unde stau înghemuite, de ambele părţi ale drumului, zeci de colibe urîte, cu o singură cameră, mohorîte şi murdare. Problema negrilor apare aci în toată goliciunea murdăriei şi sărăciei ei. Aci nu există garduri. Doar din cînd în cînd ţi se arată în faţa ochilor barele încrucişate ale unei balustrade şi atunci simţi că o urmă de civilizaţie este pe aproape. Pentru că Harrison Gohagen — un bărbat liniştit, cu pielea gălbuie, cu obrazul neted, un om tînăr şi harnic — este stăpînul cîtorva sute de acri, nu ne mirăm să vedem în casa lui camere bine întreţinute, cu paturi moi şi cu copii zburdalnici. Oare nu pămînturile lui sînt împrejmuite cu garduri frumoase? Dar de ce şi-o fi ridicînd cei de dincolo garduri pe pămîntul pe care-l ţin în arendă? Asta o să le urce şi mai mult arenda.

Gonim mereu înainte prin nisip şi pini. Din cînd în cînd apar privelişti fugare ale vechilor plantaţii, pînă răsare în faţa ochilor un grup de clădiri — lemn şi cărămizi, fabrici, case, prăvălii şi colibe, împrăştiate peste tot. Parcă ar fi un orăşel. Dar pe măsură ce se apropie, aspectul lor se schimbă; clădirile sînt dărăpănate, cărămizile căzute, fabricile tăcute şi prăvălia închisă. Doar în colibe tresare, din cînd în cînd, un strop de viaţă leneşă. Aveam impresia că locul e sub puterea unei vrăji şi mai că îmi venea să caut prinţesa. Un negru bătrîn şi trenţăros, cu gîndul cinstit, simplu şi spontan, ne spuse povestea. Vrăjitorul din Miază-noapte — Capitalistul — se repezise aci cam pe la 1870, ca să peţească acest pămînt negru şi sfios. Cumpără cam vreo milă pătrată sau poate ceva mai mult şi cîtva timp muncitorii cîntau pe cîmpuri, maşinile uruiau, fabricile duduiau. Pe urmă, lucrurile luară o nouă întorsătură. Fiul agentului şterpeli banii şi o şterse cu ei, apoi şi agentul se făcu nevăzut. În cele din urmă, noul agent fură pînă şi registrele, şi societatea, furioasă, îşi încetă activitatea, închizînd fabricile şi refuzînd să mai vîndă ceva, lăsînd locuinţele, mobila şi maşinile să putrezească şi să ruginească. Astfel plantaţia Waters-Loring fu nimicită de vraja necinstei şi se ridică şi astăzi ca o sinistră acuzaţie împotriva unui ţinut pîrjolit.

Cu plantaţia Waters-Loring se termină călătoria noastră de azi, pentru că nu mă pot scutura de obsesia acestui peisaj încremenit. Lunecăm din nou înspre oraş, printre pinii drepţi ca aţa, lăsînd în urmă un eleşteu pe apa căruia cade umbra întunecată a copacilor ; de jur împrejur aerul e îmbîcsit de un parfum dulceag ; cocostîrci cu picioare subţiri ţopăie pe lîngă noi, iar florile sîngerii de bumbac se conturează vesel pe fondul verde sau purpuriu al tulpinilor. Pe cîmp sapă o fată drăguţă cu un turban alb pe cap şi cu picioarele şi braţele negre. Noi le vedem pe toate, deşi vraja mai pluteşte încă deasupra noastră.

Ciudată ţară mai e şi asta, plină de poveşti pe care nu le-a povestit încă nimeni, de tragedii, de rîsete şi de bogata moştenire a vieţii omeneşti, umbrită de un trecut dureros şi măreaţă prin făgăduinţa viitorului! Aceasta este Centura Neagră a Georgiei. Ţinutul Dougherty formează capătul ei de apus. Oamenii l-au supranumit odinioară Egiptul Confederaţiei. Prezintă un interes istoric deosebit. Mai întîi, e spre apus, mlaştina pe unde Chickasawhatchee curge posomorît spre sud. Umbra unei vechi plantaţii se întinde, părăsită şi întunecată, de-a lungul malului. Apoi vine balta, pe a cărei apă sălcie pluteşte un muşchi verde ; apoi pădurile în care mişună păsări sălbatice. Într-un loc, pădurea arde mocnit, întunecată, cu un fel de furie roşie ; dar nimănui nu-i pasă. Deodată smîrcurile devin frumoase, o şosea înaltă, construită de puşcăriaşi negri în lanţuri, se afundă în ele, formînd un drum întărit de o parte şi de alta cu ziduri şi aproape acoperit de verdeaţă. Din vegetaţia luxuriantă a tufişurilor se înalţă copaci rotaţi şi umbra de un verde închis se pierde în întunericul tufişurilor, pînă ce totul se amestecă într-o încîlceală compactă de frunziş semitropical, minunat în splendoarea lui, de o fantastică sălbăticie. Trecem un rîu negru şi tăcut unde copacii trişti şi plantele agăţătoare de un verde-gălbui ţipător, răsucite unele în jurul altora, par o catedrală imensă—de parcă ar fi domul din Milano construit din plante sălbatice. Şi pe cînd o străbatem, mi se pare că am din nou înaintea ochilor acea înfiorătoare tragedie de acum şaptezeci de ani. Osceola, comandantul negro-indian, se ridică din mlaştinile Floridei, jurînd răzbunare. Strigătul lui războinic ajunse pînă la indienii Greeks din Dougherty şi strigătul de război al acestora răsună mai departe, de la Chattahoochee şi pînă la mare. Bărbaţi, femei şi copii

o luau la fugă şi se prăbuşeau în faţa lor, pe cînd ei pustiau Dougherty. În umbra de colo, un războinic cu faţa vopsită hidos se furişează înainte, apoi încă unul şi încă unul, pînă cînd trei sute intrară pe brînci în mlaştinile înşelătoare. Amăgitoarea mocirlă care îi cuprinsese, atrase şi pe albii dinspre răsărit. Cufundaţi pînă la brîu, se luptară sub copacii cei înalţi pînă cînd strigătul de război fu înăbuşit şi indienii se traseră înapoi spre apus. Nu-i de mirare că pădurea e roşie.

Pe urmă veniră sclavii cei negri. Zi de zi răsună prin ţinuturile acestea mlăştinoase zăngănitul lanţurilor de la picioarele care se tîrau din Virginia şi Carolina spre Georgia. Zi de zi cîntecele celor năpăstuiţi, tînguirea orfanilor şi blestemele înăbuşite ale nenorociţilor se înălţau de la Flint şi pînă la Chickasawhatchee, pînă cînd, în partea de vest a Doughertyului se înfiinţă, prin 1860, poate cel mai bogat regat al sclavilor pe care l-a cunoscut vreodată lumea modernă. O sută cinci zeci de stăpîni de sclavi dispuneau de munca a aproape şase mii de negri, ţinînd cu mînă de fier ferme de cîte nouăzeci de mii de acri de pămînt arat, evaluate, chiar şi în epocile de ieftinire a solului, la trei milioane de dolari. Se trimiteau anual douăzeci de mii de baloturi de bumbac egrenat în vechea Anglie şi în Noua Anglie; şi oamenii care soseau aci falimentari făceau bani şi se îmbogăţeau. Numai în zece ani producţia de bumbac crescu de patru ori şi valoarea pămîntului se triplă. Aşa se aducea apa la moara îmbogăţitului şi stăpînii trăiau o viaţă de lux nepăsător. Caleşti trase de patru şi şase armăsari pur sînge, cu coada retezată, zburau spre oraş. Ospitalitatea largă şi veselia ospeţelor erau lege. Se făcură parcuri şi boschete încărcate de flori şi de viţă, iar în mijlocul lor trona „casa cea mare", joasă, cu săli imense, cu terase şi coloane şi cu căminuri enorme.

Şi cu toate acestea mocnea aci ceva dezgustător, ceva nefiresc, neliniştitor, care împingea la o cutezanţă febrilă; căci, la urma urmei, nu era oare toată această panoramă şi falsă strălucire clădită pe un geamăt? „Ţinutul acesta a fost un adevărat iad", îmi spune un om jerpelit, brun şi cu faţa serioasă. Ne opriserăm lîngă un atelier de fierărie din marginea şoselei. La spatele lui se aflau ruinele unei case boiereşti. „Am văzut negri căzînd morţi pe brazdă şi împinşi cu piciorul la o parte pentru ca plugul să nu

se oprească nici o clipă din lucru. Şi colo jos, la postul corpului de gardă, e locul unde curgea sîngele."

Un regat clădit pe asemenea temelii trebuia să se clatine şi să cadă cu vremea. Stăpînii se mutară la Macon şi Augusta şi lăsară pămînturile pe mîna supraveghetorilor, care nu aveau nici un fel de răspundere. Rezultatul este această ruină, „căminul Lloyd" cu stejari înalţi şi umbroşi, cu o pajişte întinsă, cu mirt şi cu castani, neîngrijiţi şi sălbăticiţi; un stîlp singuratic pe locul unde se ridica odinioară o poartă de castel; o nicovală veche şi ruginită zăcînd lîngă nişte foale sparte şi nişte bucăţi de lemn putrezite, în mijlocul ruinelor unui atelier de fierărie; un castel vechi şi dărăpănat, întunecat şi murdar, în care azi trăiesc înghesuiţi nepoţii sclavilor care serveau odinioară la mese; pe cînd familia stăpînului s-a risipit încetul cu încetul pînă n-a mai rămas din ea decît o orăşeancă singuratică, care trăieşte la Macon şi înghite cu lăcomie ultimele firimituri ale unui comitat. Şi aşa trecem mai departe, prin faţa fantomelor unor porţi şi unor case gata să se prăbuşească — prin faţa fermelor odinioară înfloritoare ale familiilor Smith, Gendy şi Lagore — şi le găsim peste toate dărăpănate şi aproape năruite chiar şi acolo unde cîte o femeie albă, relicvă a vremurilor apuse, şade singuratică şi plină de ifose în mijlocul unei întinderi de kilometri întregi locuită numai de negri şi se duce zilnic la oraş în careta ei străveche.

Şi, de fapt, acesta a fost Egiptul Confederaţiei — bogatul grînar din care se revărsau cartofii, porumbul şi bumbacul pentru înfometatele şi jerpelitele trupe ale confederaţilor, care luptau pentru o cauză pierdută cu mult înainte încă de 1861. Adăpostit şi sigur, el deveni locul de refugiu al familiilor, avuţiilor şi sclavilor. Dar jefuirea aspră şi lipsită de scrupule a pămîntului începu să-şi arate urmările. Subsolul de argilă roşie începu să se ivească de sub stratul de pămînt fertil. Cu cît sclavii erau trataţi mai aspru, cu atît munceau mai de mîntuială şi rezultatele erau mai dăunătoare. Pe urmă veni şi răsturnarea adusă de război şi de Emancipare[1], apoi deruta Refacerii — şi ce s-a ales din Egiptul Confederaţiei, ce importanţă mai prezintă el pentru prosperitatea sau nevoile naţiunii?

[1] Eliberarea sclavilor.

Ţara contrastelor rapide şi a unui ciudat amestec de nădejde şi de durere... Iată o drăguţă carteroană[1] cu ochi albaştri, care-şi ascunde picioarele goale; s-a căsătorit abia săptămîna trecută şi cel de colo, de pe cîmp, este soţul ei, un tînăr negru, care sapă pentru treizeci de cenţi pe zi, fără mîncare, ca să aibă cu ce-o ţine pe ea. Peste drum stă Gatesby, un negru înalt, stăpîn a două mii de acri, cîştigaţi şi stăpîniţi cu şiretenie. E şi proprietarul unei prăvălii ţinute de fecioru-său, al unui atelier de fierărie şi al unuia de egrenat bumbac. La o depărtare de cinci mile se află un oraş care aparţine unui alb din Noua Anglie şi e condus tot de el. Acesta este stăpînul unui ţinut aproape tot atît de întins ca şi Rhode Island[2], cu mii de hectare şi cu sute de muncitori negri. Colibele lor par destul de bune, iar ferma mecanizată, folosind îngrăşăminte artificiale, este mult mai activă decît oricare alta din ţară, deşi administratorul se tocmeşte aprig la salarii. Dacă ne întoarcem şi ne aruncăm privirea la o depărtare de cinci mile mai în sus, vedem la marginea oraşului cinci case de prostituţie — două pentru negri şi trei pentru albi. Acum doi ani, în casele pentru albi a fost primit, cam prea în văzul lumii, un băiat negru; a fost condamnat la spînzurătoare pentru viol. Iată şi gardul înalt şi văruit cu alb al „Îngrăditurii", cum e numită închisoarea ţinutului; albii spun că-i înţesată cu delicvenţi negri, iar negrii spun că numai oamenii de culoare sînt băgaţi la închisoare şi nu pentru că ar fi vinovaţi, ci pentru că statul are nevoie de criminali, ca să-şi poată mări veniturile prin muncă forţată.

Cei ce vin să se stabilească aici sînt moştenitorii stăpînitorului de sclavi din Dougherty; şi cu cît mergem mai departe spre apus printre holde întinse şi livezi dese de piersici şi de peri, vedem înflorind pretutindeni în jurul nostru, înăuntrul cercului închis de pădurile întunecate, o adevărată ţară a Canaanului. Ici şi colo se văd urmele întreprinderilor de stors bani, născute în goana zilelor Refacerii, societăţi de „perfecţionare", societăţi şi fabrici pentru vin. Aproape toate au dat greş şi-au fost moştenite de străini. Frumoasă ţară acest Dougherty dinspre partea de apus a

---

[1] fiica unui mulatru căsătorit cu o albă.

[2] Unul din Statele Unite ale Americii de Nord, cu o suprafaţă de 6800 de km².

Flintului! Pădurile sînt minunate; pinii solemni s-au făcut nevăzuți și iată „Oakey Woods"[1] cu abundența lui de *hickory*, mesteceni și *palmetto*[2]. Dar această țară frumoasă e învelită într-un giulgiu de datorii: negustorii sînt datori angrosiștilor, plantatorii sînt datori negustorilor, arendașii sînt datori plantatorilor și muncitorii se încovoaie sub toată această povară. Ici și colo cîte unul și-a ridicat capul deasupra acestor ape tulburi. Trecem pe lîngă o fermă de vite împrejmuită cu gard, în mijlocul căreia crește iarbă și pasc vitele. O adevărată odihnă pentru ochi, după priveliștea fără sfîrșit a grîului și bumbacului. Din loc în loc vedem și proprietăți individuale, aparținînd negrilor: iată-l pe slăbănogul de Jackson cu pielea neagră, întunecată. Stăpînește o sută de acri. „Eu zic așa: înalță capul, că dacă nu înalți capul, nici nu te poți ridica", filozofează Jackson. Și s-a și ridicat. Pătulele vitelor negrului Carter făceau cinste Noii Anglii. Stăpînul l-a ajutat la început să-și încropească averea; dar cînd muri negrul, toamna trecută, feciorii stăpînului ridicară îndată pretenții asupra proprietății. „Și să știți că albii ăștia or să pună mîna pe ea!" ne spune palidul nostru interlocutor.

Părăsesc aceste ogoare bine îngrijite, cu sentimentul liniștitor că negrii se ridică. Chiar și atunci cînd, pe măsură ce înaintăm, cîmpurile încep să se roșească și copacii dispar. Se văd șiruri de colibe vechi, pline de fermieri și de muncitori — triste, goale și murdare de cele mai multe ori, deși ici și colo însăși vechimea și dărăpănarea le împrumută un aer pitoresc. Ne întîmpină un tînăr negru. Are douăzeci și doi de ani și s-a căsătorit de curînd. Pînă anul trecut a avut noroc cu pămîntul luat cu chirie, apoi prețul bumbacului scăzu și șeriful îi sechestră și-i vîndu tot avutul. Atunci s-a mutat aci, unde chiria e mai scumpă, pămîntul mai sărac și proprietarul mai hain. Ține cu chirie un catîr, care valorează patruzeci de dolari și pentru care plătește douăzeci de dolari pe an. Bietul băiat! — rob la douăzeci și doi de ani! Această plantație, care aparține acum unui străin, făcea parte din faimoasa moșie Bolton. După război a fost lucrată timp de mulți ani de condamnați negri — pe vremea aceea erau încă și mai mulți pușcăriași negri

[1] Stejărișul.
[2] Copaci americani

decît astăzi; era un mijloc sigur de a-i face pe negri să muncească; cît despre chestiunea dacă erau sau nu vinovaţi, nimeni nu-şi bătea capul cu ea. Se povestesc lucruri groaznice despre cruzimi şi maltratări de oameni liberi ţinuţi în lanţuri. Autorităţile ţinutului rămaseră însă surde pînă cînd emigraţia în masă ieftini într-atîta mîna de lucru, încît desfiinţă aproape piaţa muncii libere. Atunci condamnaţii de pe plantaţii fură retraşi; dar prea tîrziu, căci una din cele mai frumoase regiuni, şi anume „Oakey Woods", fusese distrusă, părăginită şi transformată într-un pustiu roşu, de pe care doar un yankeu sau un emigrant mai e în stare să stoarcă sîngele arendaşilor înglodaţi în datorii.

Nu e nici o mirare că Luke Black, molatic, morocănos şi lipsit de curaj, îşi tîrîie picioarele pînă la maşina noastră şi vorbeşte fără pic de vlagă. De ce să se mai ostenească? Cu fiecare an care trece e şi mai înglodat în datorii. Ciudat, Georgia, acest trîmbiţat refugiu al bieţilor datornici din lumea întreagă, îi înăbuşă pe-ai ei în lîncezeală şi mizerie, cu o brutalitate tot atît de mare ca şi aceea arătată de Anglia. Bietul pămînt geme în durerile facerii şi abia de naşte patruzeci de funzi[1] de bumbac la hectar, pe cînd acum cincizeci de ani dădea de opt ori pe atît. Din această sărmană recoltă arendaşul plăteşte un sfert sau chiar o treime drept chirie şi cea mai mare parte din ce-i rămîne dă pe alimente şi pe alte lucruri de strictă necesitate, pe care le cumpără pe credit. De douăzeci de ani acest bătrîn negru, cu obrajii supţi, a lucrat aşa, şi acum, devenit ziler, îşi întreţine soţia şi pe el însuşi cu simbria lui de un dolar şi jumătate pe săptămînă, pe care o primeşte numai o parte a anului.

Ferma Bolton, unde lucrau deţinuţi, cuprindea şi plantaţia învecinată. Acolo erau adăpostiţi deţinuţii în marea închisoare de bîrne care se mai vede şi azi. E o aşezare tristă, cu şiruri de colibe urîte, pline de arendaşi morocănoşi şi ignoranţi. „Ce arendă plăteşti aci?" întreb. „Nu ştiu. Ce zici, Sam, cît plătim?" „Tot ce cîştigăm", răspunde Sam. E un loc deprimant, gol, fără umbră şi fără nici un farmec al trecutului; nu-i decît un monument al istovitoarei munci forţate a omului — de acum, de atunci şi de dinainte de război. Nu sînt fericiţi aceşti negri, pe care-i întîlnim prin toată această regiune. Nu prea se vede vesela nepăsare şi spiritul

[1] un fund — 0,45 kg.

jucăuș pe care ne-am deprins să-l găsim la negrii de pe plantații. În cel mai bun caz, firea blajină este însoțită de tonuri plîngărețe, ori s-a prefăcut în morocăneală și burzuluială. Din cînd în cînd, se schimbă într-o furie mocnită, dar clocotitoare. Îmi amintesc de un negru mare, cu ochii roșii, pe care l-am întîlnit lîngă șosea. A lucrat pe moșia asta patruzeci și cinci de ani, începînd cu nimic și neavînd nici pînă în ziua de azi nimic. Firește că patru din copiii săi au primit o educație școlară obișnuită și poate că dacă n-ar fi fost noua lege a îngrădirilor în West Dougherty, ar fi crescut și el ceva vite, și așa ar fi dus-o de bine de rău. Dar așa cum stau lucrurile, e înglodat în datorii, dezamăgit și sătul pînă-n gît. Ne-a oprit să ne întrebe despre negrul din Albany, despre care se spune că un polițist l-ar fi împușcat pentru că a vorbit tare pe stradă. Pe urmă spuse tărăgănat: „Numai să m-atingă pe mine un alb, că-l și ucid pe loc; nu că mă laud și nici n-o spun, așa, la toată lumea, mai ales față de copii — dar zău că așa aș face! I-am văzut cînd îi biciuiau pe lanurile de bumbac pe tata și pe mama pînă le-a dat sîngele — și mama era bătrînă, zău..." și se depărtă.

Ei, dar Sears — de care am dat apoi, trîntit sub stejarii rotați — e din altă stofă. Fericit? Da, s-ar putea spune și așa: rîdea și arunca cu pietricele și credea că lumea trebuie luată așa cum e. Lucrează aci de doisprezece ani și n-are altă avere decît un catîr, și acela sechestrat. Copii? Da, șapte. Dar la școală nu i-a trimis anul acesta, pentru că n-a avut cu ce să le ia cărți și să le facă haine și apoi nici la lucru nu s-a putut lipsi de ei. Cîțiva sînt și acum la cîmp — trei băiețandri, călări pe catîri și o fetișcană voinică cu picioarele negre și goale. Ignoranță și nepăsare de puturoși aci, ură fioroasă și sete de răzbunare dincolo, iată cele două extreme ale problemei negrilor, de care ne lovim în fiecare zi și nu prea ne putem da seama pe care s-o preferăm.

Din cînd în cînd dăm de temperamente diferite, care ies din comun. De pe o bucată de pămînt defrișată de curînd, ne ieși în cale un om, făcînd un ocol mare ca să se ferească de șerpi. Era un bătrîn cu obrajii scofîlciți, cu fața suptă și cafenie și foarte expresivă. Avea un fel foarte ciudat de a fi și un umor cam acru, imposibil de descris; o oarecare sinceritate cam cinică te surprindea la el. „Negrii erau geloși pe mine, dincolo, spuse el, și atunci eu și cu

baba mea am cerşit peticul ăsta de pădure şi l-am curăţat chiar cu mîna mea. N-a dat nimic timp de doi ani, dar nădăjduiesc să am în sfîrşit, şi eu recoltă anul ăsta. "Bumbacul părea înalt şi bogat şi noi îl lăudarăm. Făcu o închinăciune adîncă, plecîndu-se pînă aproape de pămînt cu o seriozitate netulburată, care ni se păru cam suspectă. Pe urmă ne spuse: „Mi-a murit catîrul săptămîna trecută" — în ţara aceasta e o calamitate egală cu un incendiu la oraş — „dar un alb mi-a împrumutat altul". Pe urmă adăugă privindu-ne cu coada ochiului: „Ei, eu mă am bine cu albii". Schimbarăm vorba. „Sînt ceva urşi, cerbi pe-aici?" „Au fost ei şi de ăştia", ne răspunse el, slobozi un şir de înjurături straşnice, povestindu-ne în acelaşi timp întîmplări vînătoreşti de pe la baltă. Îl părăsirăm în mijlocul şoselei, unde rămăsese să se uite după noi, părînd totuşi că nu ne vede.

Moşia Whistle, care cuprinde şi această bucată de pămînt, a fost cumpărată imediat după război de un sindicat comercial englez, „Dixie Cotton and Corn Company". De bine ce îşi instalară reprezentantul cu mare pompă, cu valet şi cu trăsură cu şase cai, se treziră foarte curînd azvîrliţi într-un faliment din care nu se mai putură descurca. Nimeni nu mai locuieşte acum în casa cea veche, dar un om al lor vine din nord în fiecare an ca să încaseze arenzile oneroase. Nu ştiu ce impresionează mai mult: aceste case vechi, mari şi goale, ori casele fiilor proprietarilor. Poveşti triste şi crîncene se ascund în dosul acestor uşi albe — poveşti despre sărăcie, despre luptă şi dezamăgire. O revoluţie ca aceea din 63 e un lucru teribil. Cei ce se sculau dimineaţa bogaţi, adesea se culcau seara în culcuş de om sărac. Cerşetori şi speculanţi ordinari puseră mîna pe averile lor şi copiii li se împrăştiară care încotro. Vezi casa aceea mohorîtă de colo, înconjurată de colibe, împrejmuită cu garduri şi cu ogoare bogate? În ea nu-i nici o bucurie; luna trecută, fiul risipitor al acestui om care se zbate în nevoi a trimis o scrisoare de la oraş şi a cerut bani. Bani! De unde să-i mai scoată? Şi atunci fiul se sculă peste noapte, îşi ucise copilul, îşi ucise nevasta şi-apoi îşi trase şi lui un glonte. Şi viaţa merge înainte.

Îmi amintesc că, la o cotitură a drumului, lîngă o pădurice frumoasă, cu un pîrău care murmura vesel, am văzut o casă lunguiaţă, cu o terasă susţinută de stîlpi, cu o uşă mare de stejar şi cu

o peluză largă strălucind în lumina amurgului. Dar geamurile erau sparte şi stîlpii mîncaţi de cari; acoperişul plin de muşchi se prăbuşise. Mînat de curiozitate, privii prin uşa desprinsă din ţîţîni şi văzui scrise în hol, pe peretele din faţa mea, cuvintele „Bine-aţi venit".

Nord-vestul formează un contrast izbitor cu sud-vestul ţinutului Dougherty. E înveşmîntat în păduri întunecate de stejari şi de pini şi nu are nimic din bogăţia pe jumătate tropicală a sud-vestului. Pe aici sînt mai puţine urme lăsate de trecutul romantic şi mai multe de sistemele moderne de stoarcere a pămîntului şi de acumulare a banilor. Pe-aici se văd mai mulţi albi; moşierul absenteist şi arendaşul jupuit de el nu se mai ocupă astăzi de administrarea pămîntului. Locul lor a fost luat de fermier şi de salariaţii agricoli. Recoltele sînt departe de abundenţa pămînturilor mai bogate din sud-vest şi nici nu poartă urmele neglijenţei atît de des întîlnite acolo. Ici şi colo dai de îngrădituri şi de păşuni. Înainte de război, cea mai mare parte a pămîntului era sărac şi nedemn de luat în seamă din partea stăpînitorilor de sclavi. Şi aşa rudele sărace ale acestora şi imigranţii au pus mîna pe el. Veniturile fermierului sînt prea mici ca să-i îngăduie să plătească salarii mari şi totuşi nu vrea să vîndă şi să-şi îmbucătăţească pămîntul. Iată-l şi pe negrul Sandford; a lucrat paisprezece ani ca supraveghetor pe moşia Ladson şi „a plătit atîta pentru îngrăşăminte, încît ar fi putut să-şi cumpere o fermă", dar stăpînul nu vrea să vîndă nici măcar cîţiva acri.

Doi copii — un băiat şi o fată — sapă de zor la pămînt, la ferma unde lucrează Corliss. Acesta, ras proaspăt, face o îngrăditură pentru porci. Pe vremuri conducea o instalaţie foarte productivă de egrenat bumbac, dar „Cotton Seed Oil Trust" a scăzut preţul egrenatului atît de mult, încît spune că nu-i mai convine să lucreze. Ne arată o casă impunătoare peste drum: e casa lui „Moş Willis". Ne îndreptăm repede cu maşina într-acolo, căci „Moş Willis" fusese un adevărat Moise negru, înalt şi voinic, care a păstorit pe negri timp de o întreagă generaţie şi i-a păstorit foarte bine. Era predicator baptist şi, cînd a murit, două mii de negri îl petrecură la groapă şi-i mai fac şi-acum parastas în fiecare an. Văduva lui locuieşte aci — o băbuţă mărunţică, cu trăsături ascuţite, care ne făcu o reverenţă graţioasă cînd îi dădurăm bună

ziua. Mai încolo locuieşte Jack Delson, cel mai prosper fermier negru din acest ţinut. E mai mare plăcerea să te vezi cu el — un negru vînjos, cu umeri laţi, inteligent şi jovial. Stăpîneşte şase sute şi cincizeci de acri şi are unsprezece arendaşi negri, un cămin drăguţ şi curat, cuibărit într-o grădină înflorită şi, alături, o prăvălioară.

Trecem şi pe la moşia Munson, unde o văduvă albă, energică şi inimoasă, ia pămînt în arendă şi-l munceşte, ducîndu-şi viaţa de azi pe mîine, precum şi pe la plantaţia Sennet, cu o suprafaţă de o mie o sută de acri, administrate de un supraveghetor negru.

Pe urmă caracterul fermelor începe să se schimbe. Aproape toate pămînturile aparţin evreilor ruşi; supraveghetorii sînt albi. Colibele sînt nişte cocioabe goale de scînduri, răspîndite ici şi colo. Chiriile sînt mari şi zilerii şi muncitorii cu contract permanent mişună pretutindeni. Aici are loc o luptă aspră pentru existenţă şi nu-i vreme de pierdut cu palavre. Osteniţi de drumul cel lung, intrăm bucuroşi în Gillonsville, un mănunchi de case de fermă, tăcute, aşezate la răspîntii; una din prăvălii e închisă, iar pe cealaltă o ţine un predicator negru. Asta spune mult despre vremurile bune ale Gillonsville-ului, pe cînd calea ferată nu ajungea încă pînă la Albany; acum n-a mai rămas decît o amintire. O luarăm de-a lungul străzii şi ne oprirăm la predicator, chiar în faţa uşii. Nu vom putea uita aşa de curînd căsuţa largă şi joasă, al cărei acoperiş se întinde matern dincolo de perete ca să adăpostească o terasă mică şi cochetă. Acolo ne aşezarăm după ce călătoriserăm atîta sub arşiţă şi băurăm apă rece cu negustoraşul cel vorbăreţ care-mi ţine de urît în fiecare zi, cu bătrînica cea neagră care cîrpeşte tot timpul la pantaloni şi nu scoate o vorbă, cu nenorocitul (adevărată imagine în zdrenţe a nefericirii) care tocmai a venit să vorbească cu predicatorul şi în fine cu soţia predicatorului, o matroană curăţică, grăsuţă, cu pielea gălbuie şi cu aerul inteligent. „Pămînt? întreabă soţia, ba, numai căsuţa asta". Apoi adaugă liniştită: „Am cumpărat noi colo şapte sute de acri şi i-am şi plătit, dar ne-au tras pe sfoară. Proprietarul era Sells". „Sells", spune ca un ecou nenorocitul zdrenţăros care venise să vorbească cu predicatorul şi care stătea acum rezemat de balustradă şi asculta. „Ăsta-i un adevărat bandit. Am lucrat primăvara asta treizeci şi şapte de zile la el şi mi-a dat nişte cecuri, nişte cartoane, care

urmau să fie încasate la sfîrşitul lunii. Dar nu le-am mai încasat niciodată, că mă amînă într-una. Pe urmă a venit şeriful, mi-a luat catîrul, grîul şi mobila...“ „Mobila? am întrebat eu, dar mobila e scutită prin lege de sechestru.“ „Ei, şi! răspunse omul cu obrazul împietrit, vezi că tot a luat-o!“

În romîneşte de *Elisabeta Gălăţeanu*

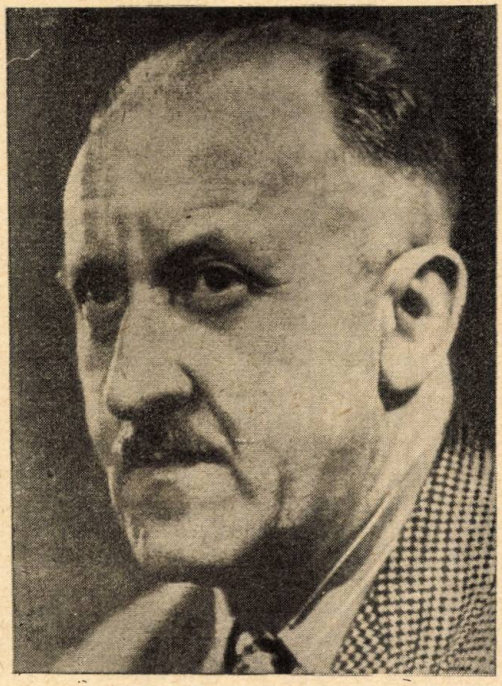

*Halldor Kiljan*

# LAXNESS

Distins cu Premiul Internațional al Păcii

1952

*Halldor Kiljan Laxness s-a născut în 1902 într-o fermă din Islanda.*

*„Toate operele sale — spune un critic — sînt pline de citate, de aluzii şi de imagini scoase din literatura veche islandeză. El este scriitorul cel mai legat de literatura ţării sale, de lupta poporului său pentru un trai mai bun. „Alt critic scrie: „Laxness e un adevărat geniu, un creator de mari romane epice, în care zugrăveşte viaţa poporului islandez, suferinţele şi lupta lui în trecut şi în epoca modernă".*

*„Să nu obosim niciodată, să nu devenim pasivi în lupta noastră pentru pace, scrie Laxness. Vom cîştiga, dacă nu ne vom lăsa tîrîţi într-un joc în care tot avutul nostru şi tot ce ne e drag pe lume e ameninţat de nimicire. Morala e mai puternică decît sabia — altminteri omenirea nici n-ar mai exista."*

*Iată cîteva din operele literare ale lui Laxness:* Copiii naturii, Salka Valka, Clopotul din Islanda, Oameni independenţi, Staţiunea atomică *şi trilogia* Olaf Karason Ljosvi Kingen.

## SALKA VALKA

Salka Valka e numele unei fetiţe islandeze care, împreună cu maică-sa, Sigurlina, soseşte într-o bună dimineaţă în satul Ossyri din Aklarfjord. Amîndouă găsesc un adăpost vremelnic la un han ţinut de Armata Salvării, dar Sigurlina, care căuta de lucru, e alungată de fruntaşii tîrgului: „negustorul" Johann Bogessen, de care atîrnă toată viaţa tîrgului, intendentul general şi medicul-farmacist. De aceea Sigurlina şi cu fiica ei se văd nevoite să primească găzduirea marinarului Steindor, un vînturatic ce a cutreierat lumea întreagă, îndurînd cele mai mari mizerii. El le duce la unchiul său, bătrînul orb Eyjolfur, care drege plase, şi la mătuşa lui Steinunn. Pînă la urmă Sigurlina nu se mai poate împotrivi stăruinţelor lui Steindor.

### SALKA VALKA

### Viaţa ei

*(fragment)*

Se pare că niciodată nu era vreme frumoasă prin meleagurile acelea. Creatorul făcea mereu tot felul de experienţe pe cer. După îngheţ se porneau viscole, care ridicau zăpada în troiene ; iar după viscole venea dezgheţul, care topea îndată mormanele de omăt, înălţate cu atîta osteneală.

Ţinînd seamă de toate împrejurările, erai silit să recunoşti că timpul care-i plăcea mai mult Creatorului aici era atunci cînd ploaia se amesteca cu duhoarea ierburilor de mare şi a tuturor

lucrurilor pe care le aruncau valurile: peşti, capete, măruntaie, gudron, gunoaie, murdărie. Iar din munţii dimprejur coborau cel puţin cincizeci de puhoaie, care se năpusteau deodată peste grădinile de zarzavat ale satului, le înecau şi cădeau revărsîndu-se şiroaie peste garduri. Ba uneori se revărsau chiar prin case, prin pivniţe şi bucătării. Copiii răceau; mulţi se îmbolnăveau de congestie şi mureau. Uliţele şi drumurile nu se mai vedeau sub stratul gros de zăpadă îngheţată şi de noroi. Afară de cîţiva copii zgribuliţi, cu nasul vînăt de frig şi cu ghetele scîlciate, abia mai întîlneai ici-colo cîte o femeie care se ducea la băcănie sau cîte un cal bătrîn istovit, împroşcat pînă la burtă cu noroi. Încolo nimic, nici ţipenie de om. Şi deasupra priveliştii, norii cenuşii ca oţelul se tîrau alene pe cer sau se aruncau furioşi cu toată puterea de la un creştet de munte la celălalt. Iar cînd zăpada se topea şi nu mai rămînea decît noroiul şi duhoarea, vremea din nou se schimba. Se ridica o pîclă înecăcioasă şi îngheţată. Pe urmă venea poleiul. Într-adevăr, nu era uşor să născoceşti ceva nou; aşa că, uneori, spre seară vremea se îndrepta, se lăsa un ceas ori două un frig uscat şi pe cerul albastru se iveau stele, iar dacă se potrivea cu calendarul, le însoţea şi luna. Creatorul se oprea o clipă să cugete. Dar, bineînţeles, vîrtejurile de zăpadă se porneau din nou, fulgii cădeau fără să mai contenească de dimineaţă pînă seara; apoi furtuna îngrămădea omătul în troiene uriaşe: ciclul se încheia şi atunci Creatorul începea alt ciclu de vreme rea, ca şi cum asta l-ar fi desfătat.

Viaţa în sat parcă ţinea isonul horei nebuneşti a elementelor naturii. Alunecai, tropăiai pe loc, din furtună în furtună, fără nici o ispravă. Aici oamenii păreau osîndiţi pe vecie să pornească în largul mării după peştele neghiob, să-i reteze capul, să-l cureţe, să-l săreze, şi, în sfîrşit, să-l strîngă pentru la vară. Şi goana asta necurmată, cot la cot cu vremea, parcă n-avea nici un rost. Totul pierea din nou în marea din care venea totul, fie că pescuiai cu simbrie, fie că erai părtaş la cîştig. Pînă la urmă, datoriile pe care le aveai la Johann Bogessen înghiţeau tot. Niciodată nu erau bani în sat. Dogma „să ai credit la Johann Bogessen" era, la drept vorbind, tot atît de abstractă ca şi credinţa în revelaţia lui Dumnezeu sau în mîntuirea prin Iisus Cristos. Totuşi, urmările ei erau mai reale, mai vădite decît sfintele taine, de pildă, sau

decît harul ceresc: însemna un cont curent în anii cînd pescuitul n-aducea bani, o siguranţă, chiar dacă vînzarea se arăta mai prielnică; însemna de asemenea şi gudron, carton, vopsea, stafide, mirodenii, zaharicale şi micile găleţi colorate care se dăruiau copiilor de Crăciun; în sfîrşit, însemna încredinţarea că nu vei fi înmormîntat pe cheltuiala comunităţii, cînd o suna ceasul. Fiindcă o astfel de nenorocire era socotită aici drept cea mai mare ruşine care putea să se abată asupra cuiva. Şi, dimpotrivă, era un semn de adevărată vază, de cinste neprihănită în viaţă, ca şi la moarte, dacă lăsai bani destui ca să-ţi plăteşti cheltuielile de înmormîntare.

Dimineaţa nepăsătoare abia îşi deschisese ochii neîndurători peste searbăda viaţă a satului, cînd Salka Valka fu nevoită s-o pornească la drum, încălţată cu nişte ghete vechi, cu fîn între degete, ca să ducă laptele colindînd de-a lungul uliţelor pline de noroi şi de zăpadă. Avea cinci bidoane, două aninate în faţă şi trei în spate, pe care trebuia să le lase în prag la cinci cocioabe sărăcăcioase. Laptele era creditat de Johann Bogessen în contul vînzătorului, iar cumpărătorii îşi vedeau, bineînţeles, contul scăzut cu aceeaşi sumă. Aşa se făceau aici toate vînzările. Dacă aveai nevoie de un ac, trebuia să înştiinţezi casa, cinci ore erau scăzute din socoteala lui Petru şi adăugate la socoteala lui Pavel. Datorită acestui sistem dumnezeiesc lumea o scotea de bine de rău la capăt cu relaţiile comerciale care puteau să existe la Oseyri, în Exlarfjord. Sătenii făceau negustorie între ei cu ajutorul acestor cifre schimbătoare, dar toate bunurile reale rămîneau statornic în mîinile lui Johann Bogessen.

La început fiica Sigurlinei fu primită cu neîncredere prin cocioabele pescarilor; pe aici lumea se arăta, din principiu, cam duşmănoasă faţă de cei care n-aveau un cămin al lor. Fata stătea în prag şi aştepta ca gospodina să deşarte bidonul. Într-una din căsuţe o bătrînă îi vîrî în gură o fărîmă de candel, un dar minunat pentru nişte oameni care trebuiau să se mulţumească la prînz cu ficatul de peşte. Dar, încetul cu încetul, femeile începură să arate mai mult interes pentru Salka Valka şi pentru maică-sa. O poftiră înăuntru şi-i dădură cafea. Fata primea cu lăcomie tot ce i se punea dinainte, mai ales pesmeţii marinăreşti; istorisea tot ce ştia, vorbea de maică-sa şi de ticălosul acela de vîn-

turatic; ba chiar spunea că ea nu mai doarme cu mamă-sa, ci pe podea, sus la bătrîni. Toate acestea pentru ca nimeni să nu se mai poată îndoi că maică-sa se logodise cu Steindor. Mai povestea că aceasta era nelipsită de la toate întrunirile Armatei Salvării, că, fără îndoială, va putea în curînd să ajungă ofiţer, fiindcă de pe acum ştia cîntări tare frumoase. Dar Salka Valka îşi dădu seama îndată că logodna maică-si, ca şi încercările ei de a o lăuda că se duce la Armata Salvării, unde cîntă tot mai bine, nu-i făceau nici un fel de cinste. Tot mai des i se întîmpla ca lumea să o ia în rîs, iar cînd se apropia de vreun pici, dădea într-însa cu bulgări de zăpadă, ba uneori şi cu murdării, înjurînd-o. De obicei erau ocări din cele mai grosolane, care de cele mai multe ori se adresau maică-si. În scurt timp i se păru că tot satul gemea de plozi răutăcioşi şi obraznici. De acum înainte se putea aştepta ca deodată să-i iasă înainte vreo cîţiva de după colţul unei case, aruncînd cu bulgări de zăpadă, sau să se ivească de oriunde, dîndu-se de-a berbeleacul de pe un dîmb, ori să răsară dinspre ţărm. Adeseori se oprea, drept în mijlocul uliţei, cu povara pe umeri, cerceta de unde venea bulgărele care o lovise şi începea să strige: „Ian veniţi încoace, dacă nu vă temeţi! Vă aştept pe toţi, eu singură, ceată de mişei ce sînteţi!“ Cît timp se uita înspre partea unde se piteau, nimeni nu crîcnea, dar de cum întorcea spatele, începeau din nou şi mai înverşunat: „Vai ce urîtă-i! Vai ce sfrijită-i! Mamă-sa-i o curvă!“ Atunci rămînea încremenită locului cîteva clipe, ca pironită în noroi şi în zăpadă, aproape plîngînd de ciudă şi de ruşine, fără să se poată apăra. Fiecare zi aducea noi umilinţe plăpîndei lăptărese. Cu timpul faţa i se trase cumplit şi deslueşeai pe ea spaima animalului fugărit de o haită de cîini ce urlau. „Dă, Doamne, să-i prind“, îşi zicea fata. I se părea că ar fi în stare să-i facă ferfeniţă pe toţi; că ar putea să le rupă ciolanele. Ar fi vrut să-i încapă o dată în mînă vreo cîteva haimanale de astea. Ce i-ar mai fi scuipat în obraz! Se fereau însă de ea ca de un cîine turbat şi făceau ocoluri mari ca să n-o întîlnească pe uliţă. Iar cînd erau mulţi la număr, se înghesuiau spate la spate şi o măsurau din cap pînă-n picioare cu o înfăţişare plină de ură, de curiozitate şi de sfială. Dar abia se îndepărta, de mai puteai s-o atingi cu pietricele, că înjurăturile se porneau din nou. Dacă voia să le răspundă, nu era în stare să le arunce

decît niscaiva blesteme nedesluşite şi cîteva biete ameninţări fără rost. Se întorcea acasă plîngînd, cu un nod în gît; parcă o ardea gura şi nu mai putea scoate o vorbă. De obicei fugea la stînă şi, în faţa nevinovatelor animale, plîngea cu lacrimi amare. Oile se adunau — ceva mai deoparte — şi se uitau la ea cum sta în iesle şi plîngea cu faţa în pumni. Cînd i se năzărea vreunei oi mai şirete decît celelalte că fata avea ceva de mîncare pentru ele, atunci se apropia tiptil, se oprea la cîţiva paşi de copilă, ciulind urechile, o privea o clipă şi, pînă la urmă, bătea cu piciorul în pămînt, lăsîndu-şi caraghios capul pe spate, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: „Hai, dă-ne o dată!" Apoi oaia se apropia şi mai mult, căutînd să ghicească ce putea oare să mănînce fata din pumn şi simţea un gust sărat. Atunci Salka Valka o alunga.

Dar ceea ce-i frîngea mai tare inima era răutatea prostească şi nedreaptă a oamenilor care vor să te jignească, numai ca să te facă să suferi, şi te ating acolo unde te doare mai mult numai ca să se bucure de chinul unui nenorocit fără apărare. Poate că era adevărat tot ce îndrugau ei: era urîtă şi toantă, iar maică-sa era o curvă. De altfel, nici nu prea ştia ce înseamnă cuvîntul ăsta, ştia numai că era ceva scîrbos şi îngrozitor, ca „hoţ" sau „ucigaş"; poate chiar şi mai cumplit, judecînd după felul cum cei mai înrăiţi derbedei din sat îl foloseau mereu, în orice împrejurare. Şi nu se întrista fiindcă îşi dădea seama de nimicnicia şi de ruşinea care-o acoperea pe maică-sa, ci mai ales pentru că simţea că n-are nici o putere împotriva răutăţii oamenilor, care se vădea cu atîta înverşunare în purtarea cetei de copii. N-avea cum să se apere de răutatea aceasta şi găsea în lacrimi o zadarnică mîngîiere.

Nu numai că era urîtă ca un cîine rătăcit — cum spuneau oamenii din sat — dar era, într-adevăr, urîtă şi n-avea decît să se uite în ciobul de oglindă al maică-si ca să se încredinţeze. Cum de se gîndise Dumnezeu să însufleţească puiul ăsta de om atît de amărît şi de neisprăvit, el care era atît de bogat şi de puternic, el care ar fi putut copleşi cu frumuseţe toate fiinţele. Era îmbrăcată cu un fel de rochie veche zdrenţuită, pe care i-o dăduse mătuşa Steinunn. Ciorapii de lînă cafenii îi cădeau pe călcîie. Mai purta şi un surtuc bărbătesc, prea mare, dar care-i

îngăduia, la nevoie, să-şi vîre mîinile în mîneci şi să-şi cruţe mănuşile. În sfîrşit, pe cap n-avea decît claia de păr galben murdar care-i atîrna în două cosiţe nevinovate.

Oseyri era unul din satele cele mai înstărite din judeţ. Acolo nu murea nimeni de foame şi, în privinţa aceasta, Salka Valka mînca de nu mai putea la Marbud, cu toate că hrana se alcătuia numai şi numai din peşte. Peşte proaspăt, icre, ficat, măruntaie de peşte. Mai era cafeaua tare şi feliile de pîine prăjită, aşa de bune, unse cu margarină gustoasă, la care bătrîna Steinunn nu se zgîrcea. După două luni Salka arăta mult mai bine. Începu să crească şi avea bujori în obraz. Buzele-i cărnoase, totdeauna întredeschise, se înviorară şi ele, iar sub piele i se aşeză un pic de grăsime. Uneori şedea pe scaun, cu ochii pierduţi în gol. Se gîndea tot mai adînc la viaţa omenească, încerca să-şi explice întîmplările şi căuta să înţeleagă ce rost avea ea pe lume; iar ochii ei erau ca apa vie care aleargă printre cele mai adînci vîlcele. Cînd prindea să cugete la partea aceea din viaţă pe care unii o numesc realitate, i se iveau în adîncul ochilor neliniştite întrebări. Privirea ei arăta interesul pe care-l purta vieţii, un interes viu ce se prefăcea foarte repede în curiozitate, da, o curiozitate neînfrînată, nestăpînită. Două lucruri mai ales o deosebeau de ceilalţi copii: glasul ei grav, aproape bărbătesc, şi freamătul feţei, de care nu-şi dădea seama, cînd se străduia să lămurească pricina întîmplărilor zilnice. Văzînd-o atît de dezvoltată, lumea credea că avea vîrsta primei cuminecături; iar în sat se vorbea că nu ştie nici să citească, nici să scrie, ceea ce mai întărea renumele de tîmpită ce i se făcuse cu atîta mărinimie.

Atunci veni învăţătorul.

Un bărbat slab, îngîmfat, foarte solemn, cu mustaţa căruntă lăsată în jos, de o parte şi de alta a gurii. Avea mărul lui Adam ieşit în afară şi ramele ochelarilor ruginite. Era un om de cincizeci de ani. O chemă la el pe Salka Valka. Fata se înfăţişă cu rochia ei cea veche, cu surtucul prea mare şi încălţămintea plină de nisip; venea de la plajă, de unde adusese oile, ca să nu le înece fluxul ce se urca. Învăţătorul îşi aţinti asupra ei privirea aspră şi pătrunzătoare ca a unui judecător de instrucţie, fiind aici în exerciţiul funcţiunii pentru a desluşi, pe cît se

putea, dacă fetişcana asta de curînd sosită era într-adevăr proastă sau nu. O chemase şi pe maică-sa, ca să dea cîteva lămuriri despre copila ei.

Învăţătorul întrebă mai întîi de vîrsta Salkăi şi rămase foarte surprins cînd află că n-avea mai mult de unsprezece ani.

— De ce n-ai trimis-o la şcoală, îndată ce aţi sosit, aşa cum cere legea?

— Păi, nu ne-a trecut prin minte, răspunse mama.

— Ce ştie copila?

— Te miri ce şi mai nimica.

— Poţi pleca, îi zise învăţătorul şi se întoarse către fetiţă: Ştii să citeşti?

— Nu, răspunse ea cu glas răguşit şi grav.

— Nu cunoşti literele?

— Nu, afară de cele din Biblie...

— Care anume?

— Habar n-am. Ştiu numai că-s litere.

— Cunoşti vreo poezie din Islanda noastră?

Copila se gîndi cu luare-aminte, dar nu-şi amintea nimic alta decît: „Einînger, meninger, sukana di", pe care o învăţase pe lîngă alţi copii, în Nord. Dar, cînd să înceapă, îşi zise că asta nu putea să fie o poezie şi răspunse:

— Nu, nu ştiu nici una.

— Gîndeşte-te bine, fetiţo. Nu cumva ştii vreo cîntare, vreun cîntec de cor?

Fata îşi aduse aminte de un cîntec nou al Armatei Salvării pe care, în vremea din urmă, îl cînta maică-sa în fiecare dimineaţă la bucătărie. Începea aşa: „Iisus mîntuieşte-mă de toate păcatele mele..." sau mai degrabă: „Iisus mîntuieşte-l de toate păcatele lui?" Salka Valka nu izbutea să-şi amintească vorbele întocmai; ce caraghios era!

— Va să zică, reluă învăţătorul, nici o poezie, nici un psalm, nici un cîntec. Bine! Ai auzit vorbindu-se de Pjetursson?[1]

— Da.

— Ce poţi să-mi spui despre el?

— Mai deunăzi a vorbit de dînsul Todda cea grasă la Armata Salvării.

— Todda?... Şi ce poţi să-mi spui despre Jon Sigurdsson?[2]

1 şi 2 Personaje din istoria islandeză.

— Lucrează pe corabia cu motor a lui Leo.

— Hm... Cine a fost cel dintîi locuitor de pe insulă?

— N-am auzit pomenindu-se de el. Poate că-i norvegianul cel cu fabrica de conserve de scrumbii din Nord?

— Cum se numește președintele nostru de consiliu? Ei, cel care conduce Islanda.

— N-am nevoie să mă conducă nimeni! răspunse răspicat fetița, cu ochi scînteietori.

— Atunci spune-mi, care sînt oamenii cu vază din insulă?

Fetița se gîndi ce se gîndi și răspunse:

— Negustorul... Mîntuitorul.

— Desigur, desigur, făcu învățătorul și nu găsi cu cale să meargă mai departe. Dar fiindcă își dădu seama că fetița avea unele cunoștințe despre lucrurile de prin partea locului, îi veni în minte s-o întrebe pe care poet auzise că-l laudă lumea mai mult, de cînd venise ea în sat. Învățătorul era el însuși un poet eminent, ale cărui opere apăreau adeseori prin ziare și care nădăjduia să scoată cîndva un volum mare de versuri, chiar dacă pentru asta ar fi trebuit să mai economisească cinci ani de zile din salar.

— Haide, o să-ți mai pun o întrebare, îi zise el. Care-i cel mai mare poet islandez, despre care ai auzit vorbindu-se?

— Coaforul, răspunse numaidecît Salka Valka, fără pic de șovăire.

— Poți să pleci, îi spuse cu răceală învățătorul. E limpede că nu mai avem mare lucru să ne spunem.

Se ridică, smiorcăind, își drese glasul, ca să-i dea a înțelege bătrînului Eyjolfur că voia să plece și că era nemulțumit.

— Convorbirea asta n-a făcut decît să-mi întărească temerile, zise el. Facultățile ei intelectuale mi se par din cale afară de reduse. Nu văd altă soluție decît să-l înștiințăm pe intendentul general.

— Haidade! Intendentul! făcu scurt bătrînul Eyjolfur. Cred că mai bine ar fi s-o înveți să citească.

— Menținem ce am spus. Tîmpiții nu sînt de competența mea. Treaba intendentului, să hotărască el ce-i de făcut.

— Doar nu-i mai tîmpită decît intendentul. Să ne înțelegem, sînt orb, dar nu sînt surd.

— Ce, n-ai auzit-o cum spunea că Iisus Cristos era islandez?

— Ei şi ce-i cu asta? — i-o întoarse bătrînul, — e cel puţin tot atît de islandez cît şi diavolul cela de negustor.

Orbul pipăi maşinal nodurile de pe băţul pe care nu încetase să înnoade ochiurile plasei, sigur pe sine, fără să-şi încetinească ritmul muncii, ca şi cum şi-ar fi făcut observaţiile usturătoare din culise.

— Dacă este aici un tîmpit, apoi eu sînt acela. Totdeauna am fost şi voi rămîne un tîmpit.

— N-am vrut să spun asta, reluă învăţătorul, dar aş dori, cu tot dinadinsul, să-ţi mai pun o întrebare, Eyjolfur: Vezi tu, într-adevăr, în Sveinn Paulsson un poet?

— Nu pot să-l văd, ştii prea bine, nici ca poet şi nici altfel!

Cîteva clipe învăţătorul mai încercă, dar fără a izbuti, să-l descoase pe bătrînul Eyjolfur, doar o afla adevărata lui părere despre darurile poetice ale coaforului Sveinn Paulsson; apoi înhăţă pălăria şi îşi luă rămas bun...

În romîneşte de *Livia Storescu*

## OAMENI INDEPENDENŢI

*(fragment)*

### BALADE

În cele din urmă se păru că renul se pregătea să iasă la mal; Bjartur băgă de seamă că nu-i mai despărţeau decît două-trei palme de marginea colţuroasă a stratului de gheaţă care acoperea malul răsăritean al rîului. Fură tîrîţi de sloiuri încă o bucată de vreme, dar cum gheţarii se ridicau peste tot la fel de abrupţi, nu-i surîdea de loc gîndul că va trebui să iasă pe uscat. Totuşi Bjartur îşi dădu seama că, dacă renul s-ar fi apropiat destul de mal, cel mai bun lucru ar fi fost să prindă momentul să sară în apă, iar apoi să încerce să se caţere pe gheaţă, căci răceala apei îl pătrundea tot mai nemilos. Îşi dădea, firește, foarte bine seama că un asemenea salt mortal nu putea să se isprăvească decît numai în două chipuri. În sfîrşit veni şi vremea cînd renul începu să

înoate la o depărtare de numai jumătate de braţ de mal. Omul pîndi momentul, dădu drumul coarnelor, se săltă din apă şi se avîntă cu partea de sus a trupului peste gheaţă; şi aşa Bjartur se despărţi de ren, pentru a nu-l mai vedea niciodată în ochi — dezgustat pentru totdeauna de toţi renii din lume.

Mult timp după aceea Bjartur fu convins că renul acesta nu fusese altcineva decît demonul Kolumkilli în carne şi oase.

Gheaţa era subţire şi se sparse îndată sub greutatea omului, care era cît pe-aci să fie tîrît la vale de sfărîmături; dar cum zilele nu-i erau încă numărate, izbuti să se agaţe de colţurile de gheaţă care nu se spărseseră încă şi să-şi tragă şi picioarele din apa îngheţată. Tremura din cap pînă-n picioare şi îi clănţăneau dinţii de frig, fiindcă hainele erau leoarcă de apă. Nu se simţea însă de loc în siguranţă pe fîşia îngustă de gheaţă. Începu să se tîrască pe povîrnişul ţărmului, ceea ce însemna o mare îndrăzneală, nu numai pentru că ţărmul era prăpăstios, dar mai era şi acoperit de ţurţuri, de cînd apele se umflaseră şi, dacă i-ar fi alunecat mîna sau piciorul, sfîrşitul nu putea fi decît unul singur.

Cum era frînt de oboseală după lupta istovitoare cu apa, avu nevoie de mai multă vreme decît i-ar fi trebuit altă dată ca să ajungă pînă în vîrf, dar, în cele din urmă, se văzu şezînd întreg şi nevătămat pe malul răsăritean al Rîului Gheţarilor, pe păşunile îndepărtate ale unui ţinut străin. Îşi scoase haina şi o stoarse, apoi se rostogoli prin zăpadă ca să se usuce; faţă de apa gheţarilor zăpada i se păru caldă. Din cînd în cînd se ridica în picioare şi-şi zvîrlea cu putere braţele în lături, luptînd astfel împotriva fiorilor care-i scuturau trupul. Nu trecu mult, firește, şi-şi dădu seama de renghiul pe care i-l jucase renul, trecîndu-l pe malul celălalt al Rîului Gheţarilor. În primul rînd nu mai putea poposi în noaptea aceea unde avusese de gînd, adică în coliba păstorilor de pe malul apusean al rîului. Dar, la urma urmei, asta era doar un fleac. Partea cea mai proastă era că se pomenea deodată aruncat pe malul de răsărit al rîului care curgea spre nord-est, pe cînd casa lui se afla ceva mai la apus de nord-vest. Ca să treacă rîul din nou, ar fi trebuit să facă un ocol nu spre Summerhouses, ci în direcţie opusă, adică pînă hăt la podul suspendat din regiunea agricolă şi asta însemna nu mai puţin de douăzeci de ore de mers ţeapăn, căci cea mai apropiată fermă din Valea Gheţarilor se afla

la cel puţin cincisprezece ore. Chiar dacă ar fi umblat zi şi noapte, asta tot ar fi însemnat o întîrziere de patruzeci şi opt de ore — şi încă pe o vreme ca asta cînd oile stăteau neadăpostite.

Se simţea sfîrşit, cu toate că nu voia să şi-o mărturisească; hainele îi erau prea ude ca să-l poată apăra, dacă s-ar fi hotărît să se îngroape în zăpadă pe gerul acesta crîncen. Zăpada se cernea în fulgi din ce în ce mai mici şi mai ascuţiţi; nici nu apuca bine să cadă, că vîntul o şi ridica, spulberînd-o de-a lungul pămîntului, într-o învolburare care-i ajungea pînă la genunchi. Cîtă vreme se mişca, veşmintele de pe dedesubt rămîneau neatinse de ger, pe cînd hainele de deasupra erau îngheţate toacă, iar sprîncenele şi barba, înţepenite de gheaţă. În rucsac nu-i mai rămăsese decît un cîrnat întreg umplut cu sînge, pe care gerul îl făcuse tare ca piatra şi încă o jumătate de cîrnat; bastonul şi-l pierduse de mult. Noaptea era neagră ca smoala. Puteai parcă să tai întunericul cu cuţitul. Vîntul sufla dinspre răsărit, aruncîndu-i în faţă vîrtejurile de zăpadă. Din cînd în cînd se rostogolea în cîte-o adîncitură, unde se înfunda pînă la şold în zăpada afînată, care zbura în jurul lui, ca o pulbere fină de cenuşă. Avea o singură mîngîiere: orice s-ar fi întîmplat, nu putea pierde drumul, pentru că în stînga se auzea urletul înăbuşit, lugubru al Rîului Gheţarilor.

Înjura într-una şi înjurăturile erau tot mai cumplite, pe măsură ce picioarele îşi pierdeau siguranţa. Dar, ca să-şi ţie mintea trează, păstra cu îndărătnicie cadenţa versurilor celebre în lumea întreagă. Recita unul după altul pasajele cele mai viguroase, luîndu-le mereu de la început şi oprindu-se îndelung asupra descrierii demonilor Grimur, Aegir şi Andri. Acum i se părea că luptă cu Grimur, demonul cu gura puturoasă şi cu înfăţişare de trol[1], cel mai respingător dintre toţi diavolii, care-i stătuse toată vremea împotrivă. Dar o să-i vină el de hac acestui duşman de moarte, căci acum totul era pregătit pentru lupta hotărîtoare. În minte i se desfăşura toată viaţa înfiorătoare a lui Grimur, din clipa cînd vrăjitoarea Groa dăduse peste el, la mal, galben şi îmbuibat de atîtea vicleşuguri. Repeta mereu vorbele poetului despre dihania care se tîra urlînd şi bolborosind vrăji, turbînd de-o ură drăcească,

[1] Zmeul din poveştile nordice.

scuipînd foc pe gura rînjită şi neputînd fi răpusă de putere omenească:

În smîrc dihania trăia
Domnind peste stihie;
Cu sînge cald se adăpa,
Mînca doar carne vie,

Se despica înaltul stei,
A rîului vîltoare
Se înturna, sub vraja ei,
Pornind către izvoare!

În sufletul lui Bjartur nu era pic de milă pentru acest diavol. Cînd se poticnea şi se întindea cît era de lung, prin gropi, se ridica pe loc neînfricat şi o pornea mai îndîrjit, scrîşnind şi azvîrlind blesteme în obrazul rînjind al diavolului, hotărît să nu se oprească, pînă ce duhul cel rău al lui Grimur nu va fi fost izgonit în cele mai îndepărtate unghere ale iadului şi pînă ce tăciunii aprinşi nu-l vor fi sfredelit, iar pe pămînt şi pe mări nu va fi început vîrtejul chinurilor care să-i aducă moartea.

Din cînd în cînd îşi închipuia că-i venise de hac lui Grimur şi că-l trimisese urlînd de-a dreptul în iad cu nemuritoarele cuvinte ale poetului. Dar vijelia îl împresura cu o furie nepotolită de cîte ori ajungea în vîrful unei ridicături şi-i înfigea ghearele în ochi şi în barbă, urlîndu-i răzbunător în urechi şi încercînd să-l zvîrle la pămînt. Aşadar bătălia nu se isprăvise şi el mai avea de luptat corp la corp cu cavalerii iadului, care scuipau venin şi se repezeau asupra pămîntului cu o furie nestăvilită, făcînd să se cutremure bolta cerului de ecoul năvalei lor.

Cumplitul glas îşi ridica
Mugind cu-adîncă ură
Şi gura-i hîdă revărsa
Blestem şi-njurătură.

Şi tot aşa, mereu, tot de la capăt.

Nu se pomenise vreodată ca aceşti cavaleri ai iadului să fi scăpat de ceea ce li se cuvenea. Nimeni nu auzise ca Harekur, sau

Gongu-Hrolfur, sau Bernotus să fi fost înfrînţi în cea din urmă bătălie. Tot aşa, nimeni nu va putea spune că Bjartur din Summerhouses a fost bătut în lupta lui pămînteană împotriva duhurilor ţării sale, chiar dacă avea să se poticnească într-una în gropi sau să se dea de-a dura cu capul în jos în vreo rîpă — „atîta vreme cît mai sînt în stare să-mi trag sufletul, n-or să mă dea jos, oricît de tare ar sufla!" În cele din urmă se opri, rezemîndu-se cu spatele de vijelie, ca de un zid, şi nici unul nu izbuti să-l urnească din loc pe celălalt. Pe urmă se hotărî să se cuibărească în zăpadă şi începu să caute un loc adăpostit, în fundul unei gropi mai adînci. Scobi cu mîinile o văgăună într-un troian, încercînd s-o sape în aşa fel, încît să poată sta pe vine şi să îngrămădească zăpada la gura ei; dar zăpada, afînată şi pufoasă, nu voia de loc să se ţină şi cum omul nu avea nici o unealtă la el, văgăuna se prăbuşi. Nu stătuse mult pe loc şi frigul îi şi pătrunsese în oase; simţea că i se strecoară în mădulare o înţepeneală şi o toropeală care i se urca pînă la şolduri; dar cel mai rău lucru era că simţea cum îi vine să aţipească, cuprins încet, încet de somnul zăpezii, care te farmecă şi-ţi îndulceşte moartea în mijlocul vijeliei. Totul e să fii în stare să respingi cît colo mîna care te ispiteşte şi te cheamă cu atîta voluptate spre împărăţia căldurii şi a odihnei. Ca să se împotrivească vrăjii zăpezii, Bjartur obişnuia să declame sau, şi mai bine, să cînte în gura mare toate cîntecele deocheate pe care le prinsese cu vremea, din copilărie şi pînă azi. Dar decorul din jur nu era propice cîntatului şi, de data aceasta, nici glasul nu voia să-l ajute. Toropeala îi învăluia tot mai mult simţurile ca într-o ceaţă, pînă cînd în faţa ochilor minţii începură să plutească oameni şi momente din propria-i viaţă şi din balade — carne de cal aburind pe o tavă mare, turme de oi behăind în ţarc, Bernotus Borneyarkappi sub diferite înfăţişări, fete de popă dezmăţate purtînd ciorapi de mătase naturală şi în sfîrşit, pe nesimţite, luă şi el altă înfăţişare şi se trezi în pielea lui Grimur cel Falnic, frate cu Ulfar cel Voinic, cînd cu întîmplarea din iatac. Se întîmplase, anume, că regele — tatăl celor doi fraţi — se însurase cu o fată tînără, care, pentru că regele era foarte înaintat în vîrstă, nu găsi de loc pe plac patul nupţial şi căzu pradă tristeţii. În cele din urmă dădu cu ochii de fiul regelui, Grimur cel Falnic, care lăsa în umbră pe toţi bărbaţii din regat, şi tînăra regină se îndrăgosti

atît de tare de acest prinţ, încît nu-şi mai află nici somn şi nici foame, şi se hotărî să se ducă noaptea în camera lui. Despre bătrînul rege, tatăl lui, ea vorbi foarte batjocoritor:

Inimii nedomolite
Să-i dai ierburi veştejite?
Dorul fetei să-l alini
Doar cu cioturi şi cu spini?

Dar lui Grimur venirea ei nu-i fu pe plac şi nici nu gustă de loc pălăvrăgeala neruşinată a fetei, ci cîtva timp ocoli deznodămîntul şi se ţinu, cumpătat, deoparte. Dar:

Orice vorbă chibzuită
Să dea greş parcă-i menită;
Fiindcă tînăra crăiasă
Lin în patul lui se lasă.

Înainte chiar ca Grimur să fi apucat să-şi adune toate puterile ca să se apere, se întîmplară următoarele:

Ea în braţe îl cuprinde;
Dorul ei e jar fierbinte,
Miere-i fragedu-i sărut,
Trupu-i din plutiri născut.

Dar deodată falnicul Grimur se lumină şi-şi dădu seama de întreaga nemernicie a celor ce se petreceau. Sări ca ars şi se întoarse furios către dezmăţata cea fără de ruşine:

Sare volnicul viteaz,
O izbeşte în obraz,
Şi, scîrbit, cu faţa cruntă,
La pămînt el o aruncă.
Strigă-apoi cu crîncen glas:
„De ruşine ai rămas!
Eşti o scroafă desfrînată
Şi în cinste prea săracă!“

„Atunci să mă ia dracu!“ strigă Bjartur care stătea înfipt în zăpadă, după ce respinsese seducătoarele îmbrăţişări ale de-

străbălatei regine. Şi-au îngăduit oare vreodată eroii baladelor să fie ispitiţi de-o viaţă de adulter, de desfrîu şi de acea laşitate în luptă care caracterizează pe cei mai mari eroi ai îmbrăţişărilor femeieşti? Să nu se poată spune vreodată despre Bjartur din Summerhouses că pe cîmpul de bătaie a întors spatele inamicului şi că s-a dus să se culce cu o javră destrăbălată de regină. Acum se înfuriase de-a binelea. Se zbătea în zăpadă ca un nebun, se lovea din răsputeri cu pumnii şi nu se mai aşeză, pînă nu simţi că îşi alungase din trup toată dorinţa arzătoare de odihnă şi de linişte, adică tot ceea ce încearcă să te convingă să te pleci zeilor cu inima slabă. După ce luptă aşa cîtăva vreme, băgă cîrnaţii îngheţaţi în buzunare şi-i încălzi de trup, pe urmă îi ronţăi de-a dreptul din pumn, în întunecimea acestei nopţi neîndurătoare de iarnă. Zăpada viscolită care-i intra în gură i se părea o mîncare foarte gustoasă.

Noaptea părea că nu se mai sfîrşeşte. Arareori i se întîmplase să recite atîtea versuri într-o singură noapte: spusese toate poeziile pe care le ştia de la tată-său, toate baladele pe care şi le putuse aminti, palindroamele lui proprii, de la cap la coadă şi de la coadă la cap, în patruzeci şi opt de versiuni diferite, un şir întreg de poezii porcoase, un imn religios pe care-l auzise de la maică-sa şi toate satirele care circulau în ţinuturile acelea din timpuri străvechi, despre bailifi[1], negustori şi şerifi[2]. Din cînd în cînd izbutea să se smulgă din încleştarea zăpezii şi se lovea cu pumnii peste tot trupul de i se tăia răsuflarea.

În sfîrşit, teama ca nu cumva să degere îi spori pînă într-atîta, încît i se păru că ar însemna să îmbie moartea dacă ar mai rămîne liniştit pe loc. Oricum, zorile nu puteau fi departe; şi cum nu avea de loc chef să stea o zi întreagă nemîncat pe un asemenea viscol, la kilometri întregi departe de orice aşezare omenească, hotărî să-şi părăsească adăpostul şi să se arunce în voia soartei. Mai întîi de toate, cu capul în piept, îşi croi drum împotriva furtunii, dar cînd ajunse pe creasta de deasupra gropii, nu mai putu să înainteze în acest fel şi fu nevoit să se trîntească pe brînci şi să se tîrască prin vijelie, în patru labe, ca o sălbăticiune, peste rîpe şi povîrnişuri pietroase,

---

[1] Bailiff — guvernator sau primar.

[1] Sheriff — împărţitor de dreptate, un fel de judecător.

rostogolindu-se în fundul gropilor ca o bucată de lemn. Deşi îşi scosese mănuşile, nu mai simţea frigul muşcător.

În noaptea următoare, mult timp după ce oamenii de la Brun, cea mai apropiată fermă din Valea Gheţarilor, se culcaseră — furtuna urlase fără încetare timp de douăzeci şi patru de ore încheiate — gospodina fu trezită de un zgomot la fereastră; era un geamăt, sau poate chiar o ciocănitură. Îl trezi pe bărbatu-său. Socotiră că vreo fiinţă cugetătoare dă tîrcoale casei, deşi prin aceste meleaguri singuratice numai la musafiri nu te puteai aştepta pe-o asemenea viforniţă. Era oare făptură omenească ori diavol? Îşi traseră ceva pe ei şi se duseră la uşă cu o lumină în mînă. Cînd deschiseră uşa, din vijelia de afară se prăvăli în casă o făptură care nu semăna decît pe departe a om. Se rostogoli înăuntru învesmîntat din cap pînă-n picioare într-o armură de gheaţă, din care ieşeau numai nasul şi gura şi se aşeză pe vine cu spatele rezemat de perete şi cu capul în piept, ca şi cum dihania ceea de strigoi, nemaindăjduind să-i vină de hac, îl zvîrlea, în sfîrşit, pe uşa asta, hăt colo, de perete. Lumina din casă căzu pe trupul oaspetelui. Abia îşi trăgea sufletul; pieptul i se ridica gemînd, făcu o sforţare să-şi cureţe gîtlejul şi să scuipe, iar cînd ţăranul îl întrebă cine este şi de unde vine, se opinti să se ridice în picioare, ca un animal care încearcă să stea pe labele de dinapoi, şi-şi spuse numele: „Bjartur din Summerhouses."

Se trezi şi fiul ţăranului şi împreună cu tată-său încercă să-l ducă pe oaspe în cameră, dar acesta respinse orice ajutor. „Merg eu şi singur, spuse el, mă iau după femeia cu lampa." Se trînti pe patul băiatului şi cîtăva vreme nu răspunse la întrebări, ci mormăi ca un om beat şi mîrîi ca un taur gata să mugească. În sfîrşit spuse:

„Mi-e sete."

Femeia îi aduse un castron de trei pinţi[1] plin cu lapte şi el îl duse la gură şi bău laptele dintr-o sorbitură. Cînd îi dădu înapoi castronul, spuse: „Îţi mulţumesc pentru băutură, mătuşă." Cu mîinile ei calde, femeia îi topi bulgării de gheaţă din barbă şi din sprîncene, pe urmă trase de pe el hainele îngheţate şi-l pipăi cu pricepere să vadă dacă nu-i degerat pe undeva. Degetele de la mîini

[1] pint — măsură de capacitate egală cu 0,56 litri.

şi de la picioare erau amorţite de tot şi pielea îl ustura din pricina gerului; încolo, nu părea să aibă vreun beteşug. După ce se topi scoarţa de gheaţă de pe el, se întinse gol în patul cald al băiatului. Niciodată în viaţa lui nu se simţise atît de bine. Gospodina se duse să-i pregătească ceva de mîncare, iar tatăl şi fiul se aşezară lîngă el, privindu-l înspăimîntaţi, ca şi cum nu le venea să creadă că ceea ce se întîmpla era aievea. Nu ştiau ce să spună. În sfîrşit vorbi tot el, întrebînd răguşit de sub cergă:

„Mieii v-au fost la adăpost?"

Îi răspunseră că da, şi, la rîndul lor, îl întrebară cum se face că trecuse pe malul de răsărit al Rîului Gheţarilor tocmai pe o vreme cîinoasă ca asta, care putea ucide omul.

„Omul? făcu el cu jale. Dar ce însemnătate are omul? Cred că animalele vin în primul rînd."

Îi mai puseră şi alte întrebări.

„La drept vorbind, ieşisem puţin la plimbare, mărturisi el. Îmi lipsea o mioară şi-atunci am luat-o aşa, peste dealuri, ca să mă mai liniştesc."

Tăcu un moment, apoi adăugă:

„A fost o vreme cam proastă azi."

„Nici aseară n-a fost mai bine, îi răspunseră ceilalţi; un uragan în toată puterea cuvîntului."

„Da, făcu Bjartur, nici aseară n-a fost mai bine."

Îl întrebară unde a petrecut noaptea şi el răspunse:

„În zăpadă."

Îi interesa foarte mult să ştie cum a făcut ca să treacă Rîul Gheţarilor, dar el nu le dădu nici o lămurire. „Frumoasă treabă să-ţi laşi afară mieii pe-o vreme ca asta", mormăi el morocănos.

Îi spuseră că, în locul lui, nu şi-ar mai bate capul cu mieii în astă-seară, ci ar fi bucuroşi că se află aci.

„Se vede cît de colo, răspunse el, că staţi bine înfipţi pe picioarele voastre; eu însă mai am de luptat pentru independenţa mea. Optsprezece ani m-am trudit ca să-mi adun cîteva vite şi dacă au fost cumva îngropate-n zăpadă, atunci mai bine să zac şi eu lîngă ele."

Dar cînd femeia îi aduse să mănînce, se îndopă cît putu, apoi se culcă fără să mai scoată o vorbă şi adormi sforăind tare.

În după-amiaza celei de-a cincea zile, Bjartur îşi croi drum spre casă, printre mlaştini, umblînd prin zăpadă pînă la genunchi. Era foarte nemulţumit de el însuşi şi-i era ruşine de călătoria aceea care nu-i făcea de loc cinste. Şi-apoi mai era şi foarte îngrijorat de soarta oilor de pe păşunile de-acasă. Şi, colac peste pupăză, cînd, în cele din urmă, se văzu acolo, nu zări nici o licărire de lumină la fereastră ca să-i ureze bun sosit. Casa era îngropată în zăpadă şi nu se făcuse nici o încercare să se libereze uşa sau fereastra; nu se tăiase nici un drum printre nămeţi şi din coş nu se ridica nici un firicel de fum. Se căţără pe acoperiş, curăţă zăpada de la fereastră şi strigă: „Ia vezi, Rosa, nu poţi să-mi dai cumva o lopată prin uşă?"

Cîinele urlă jalnic din casă; acesta fu singurul răspuns. Cînd fermierul începu s-o strige din nou pe nevastă-sa, cîinele sări la fereastră, pe dinăuntru, şi începu să zgîrie cu labele. Se întrebă atunci dacă nu cumva s-o fi îmbolnăvit nevastă-sa şi, foarte neliniştit, începu să lupte înfrigurat cu nămeţii. Începu să scurme zăpada cu mîinile, o muncă fără spor, şi izbuti în sfîrşit să-şi facă destul loc ca să se poată strecura pe uşă.

Cînd ajunse în capul scării, cîinele începu să sară ca un nebun, urlînd jalnic, de parcă l-ar fi călcat cineva tot timpul pe coadă. Noaptea de iarnă căzuse devreme şi în casă era beznă, mai ales că ferestrele erau astupate pînă sus de zăpadă. Fu nevoit să pipăie ca să nimerească drumul. Dar nici nu făcu bine un pas, că se şi împiedică şi căzu cît era de lung. Trase o înjurătură, cum avea obiceiul să facă de cîte ori îşi pierdea echilibrul — dar peste ce dracu căzuse?

Bîjbîi mult pînă să găsească chibriturile şi cînd dădu de ele, văzu că lampa era goală, fitilul ars şi sticla neagră de fum. După ce umplu lampa şi fitilul începu iar să ardă, putu să desluşească în lumina ei slabă cele ce se petrecuseră la Summerhouses în lipsa lui. Piedica de care se lovise era chiar nevastă-sa. Zăcea moartă, şi sîngele se închegase în jurul ei. Se dăduse, pesemne, jos din pat să ia ceva şi, prea istovită ca să se mai poată întoarce la loc, se prăbuşise lîngă pat; în mînă ţinea un prosop ud, pătat de sînge. Starea cadavrului arăta limpede ce se întîmplase. Şi cînd se uită

în pat, unde cîinele sărise deodată, văzu iţindu-se, de sub burta lui, o feţişoară neagră-gălbuie, zbîrcită şi cu ochii închişi, ca a unui moşneag nou-născut. Pe obraz treceau convulsiuni slabe. I se părea că aude din cînd în cînd un scîncet uşor ridicîndu-se din ghemotocul acela nenorocit.

Căţeaua încerca să învelească cu blana ei trupşorul pe care îl luase pe seamă ; îi dădea singurul lucru pe care îl mai avea : căldura trupului ei păduchios, flămînd şi slăbit. Cînd Bjartur se apropie să-l privească mai de aproape, ea îşi arătă colţii, ca şi cum ar fi vrut să-i dea a înţelege că pruncul nu era al lui.

Mama înfăşurase biata făptură într-o zdreanţă de lînă, îndată ce-i tăiase buricul şi se ridicase, se vede, din pat ca să încălzească apă să-l spele, căci pe vatră se afla o cratiţă cu apă, de mult răcită, pe focul stins. Dar pruncul mai atîrna de viaţă de un fir, sub căldura animalului.

Bjartur ridică trupul nevesti-si şi-l întinse pe patul cel gol din faţa patului lor, apoi, pe cît putu, şterse sîngele de pe jos. Trebui să facă sforţări foarte mari ca să întindă corpul, căci membrele înţepeniseră în poziţia în care căzuse femeia şi braţele se încăpăţînau să nu stea cruciş pe piept ; ochii tulburi nu voiau să se închidă, mai ales ochiul drept, care era saşiu, tot îndărătnicia ei ! Dar Bjartur nu avea de loc încredere în sine pentru ceea ce avea de făcut acum şi care era mult mai important, şi anume să aţîţe scînteia de viaţă care mai pîlpîia în noul-născut. Acest lucru punea în mare încurcătură pe omul cu spirit independent, pentru că vedea bine că era nevoie de mîini pricepute şi, probabil, chiar de mîini de femeie. Nici nu îndrăznea să-l atingă. Trebuia, oare, să ceară ajutor ? Lucrul cel mai însemnat pe care i-l insuflase nevesti-si era să nu ceară nimănui nimic — un om independent care cere ajutor îşi vinde sufletul dracului ; şi acum, iată că avea să sufere această umilinţă chiar el, Bjartur din Summerhouses. Dar era hotărît să plătească oricît i s-ar fi cerut !

## RAUTHSMYRI

„Ei, bine c-ai mai ieşit în lume, băiete", îşi spuse Bjartur în seara aceleiaşi zile, pe cînd bătea la uşa bucătăriei de la Rauthsmyri.

„Iată-te în sfîrșit! spuse argatul care se ivi în ușă. Era numai în ciorapi și în mînă ținea o cîrpă din care ieșeau aburi — treburile domestice erau în toi. Crezusem c-ai murit."

„Da' de unde!, răspunse Bjartur. Am trecut dincolo de dealuri, după oi."

„Nu te-i fi scrîntit cumva la cap?"

„Am pierdut o mioară."

„Așa ești tu; lași baltă toată turma, ca să umbli haihui, peste dealuri, după o singură oaie care s-a rătăcit."

„Poate că n-oi fi avînd eu dreptate, frate-meu, dar eu așa știu, că Biblia spune că o singură oiță pierdută pe deal face mai mult decît o sută de-acasă, spuse Bjartur, căruia îi plăceau pasajele din Biblie în care se vorbește despre oi. Și afară de asta, doar nu degeaba locuiești chiar alături de mai-marele locului, dacă se întîmplă să se strice vremea."

Fiindcă se dovedi că lucrurile se petrecuseră așa: cirezile de la Rauthsmyri trăseseră după ele și oile lui Bjartur în seara în care se pornise viscolul, și bailiful nu poruncise să fie duse înapoi a doua zi dimineață și să se vadă dacă proprietarul lor mai trăia sau nu. „Ți-ai găsit mioara?"

„Ba n-am văzut nici pe dracu pe drum, decît o păsărică lîngă izvorul cald de la poalele Munților Albaștri, o păsărică de izvor cald, răspunse Bjartur. Dar, ia spune, au început să se deprindă mieii cu fînul?"

„Cît despre asta, da, mirosiseră ei fînul cîte puțin", spuse argatul, dîndu-i să înțeleagă lui Bjartur că inimoasele lui oițe vor deprinde foarte curînd arta mîncatului. Dar pe cînd stăteau așa de vorbă, îngrijitoarea casei, Gudny, se apropie de ei, în ușă, căci recunoscuse glasul lui Bjartur; îl pofti în bucătărie și-l întrebă dacă nu vrea o farfurie de griș și-o coastă de cal. Bjartur își răzui cu cuțitul zăpada de pe haine și-și scutură cușma, bătînd-o de ușorul ușii.

Era o bucătărie spațioasă, care servea și de cameră de locuit; argații trebăluiau, împletind păr de cal, servitoarele torceau lînă, iar cîinii stăteau întinși pe dușumea. Toți erau vechi prieteni de-ai lui Bjartur, chiar și cîinii. Lui Bjartur îi era tare foame. Se vorbea de furtuna care venise pe neașteptate și de ce vor fi pățit vitele; „o să avem un ianuarie foarte păcătos, spuneau femeile,

de vreme ce a şi început viforul şi nici nu sîntem încă în postul Crăciunului. Ce mai face Rosa?"

„Hm, făcu Bjartur cu gura plină, a fost o chestie cam tîmpită de partea cealaltă a Rîului Gheţarilor, dar am văzut eu altele şi mai rele."

„Cum de partea cealaltă a rîului?" întrebă argatul mirat. Că doar n-ai vrea să spui c-ai trecut Rîul Gheţarilor!"

„Şi de ce nu? Multe rîuri se pot trece cu piciorul, chiar dacă curg sus între mlaştini, răspunse ţăranul, şi poate că nici noi nu sîntem nişte cloci ţi ca voi."

„Nu cumva ai hoinărit printre mlaştini şi-ai lăsat-o pe biata Rosa singură, în starea în care e?" strigă cu milă îngrijitoarea.

„Fac ce-mi place, Gunsa fetiţo, răspunse Bjartur cu un rînjet batjocoritor. Acum sînt de capul meu, nu-i aşa, şi nu trebuie să dau nimănui socoteală, iar ţie mai puţin decît oricui." Şi aruncînd unuia din cîini carnea de cal care i se dăduse, adăugă: „Dar, ia spune, oare buna noastră doamnă s-o fi culcat?"

Soţia bailifului îşi făcu intrarea cu capul sus şi cu pieptul ţanţoş, privindu-l întrebător pe Bjartur prin ochelarii care-i săpau şanţuri în obrajii roşii şi umflaţi de grăsime. Arborase zîmbetul ei rece, intelectual şi artistocratic, care, în ciuda talentului şi idealurilor ei poetice, ridica un zid de nepătruns între ea şi cei a căror bunăstare cuprindea mai puţin romantism. Bjartur îi mulţumi din inimă pentru carnea de cal şi fiertura de griş.

„Doar n-ai trimis după mine numai ca să-mi mulţumeşti pentru o lingură de griş", spuse ea, fără să pomenească de carnea de cal.

„Nu, nu tocmai, răspunse Bjartur. De fapt voiam cu totul altceva." Îi era, firesţe, ruşine să ceară, dar se întreba dacă ea nu l-ar putea ajuta, în cazul în care ar izbuti să-i vorbească între patru ochi. „Şi afară de asta, trebuie să vă mulţumesc dumneavoastră şi soţului dumneavoastră pentru oile pe care oamenii dumneavoastră mi-le-au adăpostit pe cînd umblam să-mi găsesc mioara pierdută."

Poeta îi atrase atenţia lui Bjartur că ar fi fost cu cale să le cunoască într-atîta gospodăria, încît să ştie că ea nu se ocupă niciodată de vite, ci că lăsa treaba asta pe seama altora mai potriviţi.

„Ei, știu asta, spuse Bjartur. Știți, am hotărît să vin să le iau mîine —nădăjduiesc că n-or să-i mănînce urechile bietului bailif în seara asta. Dar, ține-l Cel-de-Sus, dacă la primăvară n-o să mai aibă nutreț, n-are decît să trimită la mine după o căruță de paie pentru mielușei."

„Mai bine spune-mi cum îi mai merge Rosei, draga de ea", spuse poeta.

„Tocmai aici am vrut să ajung, spuse Bjartur. De fapt am cerut să vă văd numai pentru că am să vă comunic ceva. Fără nici o importanță, firește."

Soția bailifului se uită la el, ca și cum era aproape sigură că-i va cere ceva, din care pricină sufletul ei se depărtase ca o stea în spațiile înghețate ale infinitului și doar zîmbetul cel rece mai rămăsese pe pămînt.

„Nădăjduiesc, spre binele tău, că nu-i ceva de care nu trebuie să audă soțul meu", spuse ea cu hotărîre.

„Nu, nu, răspunse Bjartur, și apoi bailiful, drăguțul de el, nu-i chiar atît de sperios."

Doamna îl conduse pe Bjartur în camera de lucru a bailifului Jon de Myri, una din cele mai mici încăperi ale casei. Cei doi soți renunțaseră de mult la obiceiul de a dormi împreună; doamna dormea în altă cameră cu fata ei cea mică, Audur. Cămăruța aceasta a bailifului nu s-ar fi deosebit cu nimic de mansarda păcătoasă acordată de parohie unui calic, lăsat acolo fără multe fasoane, în plata Domnului, dacă unul din pereți n-ar fi fost acoperit de rafturi încărcate cu volume cuprinzînd dezbateri parlamentare, legate în negru, cu o etichetă albă, pe care era scris anul. Patul, prins în cuie de perete, era un pat țărănesc din scînduri nedate la rîndea și acoperit cu o zdreanță de cuvertură, vopsită în casă. Depe dușumea te privea o scuipătoare albastră în formă de clepsidră, deasupra patului era o poliță din lemn nevopsit, pe care se aflau un castron de griș, pictat, o ceașcă grea de porțelan și o sticlă cu unsoare contra reumatismului; lîngă unul din pereți sta rezemată o masă grosolană, cu tot felul de obiecte de scris, de calitate proastă; sub fereastră se afla un sipet mare; în fața mesei, un jilț jerpelit, neacoperit, cu încheieturile slăbite și legat cu sfoară. Pe perete atîrna un tablou viu colorat al răstignirii

lui Isus şi un altul, tot atît de colorat, al ţarului Nicolae, precum şi un calendar care purta numele negustorului din Vik.

Bailiful Jon stătea întins pe pat cu mîinile sub cap şi cu ochelarii pe vîrful nasului; tocmai pusese deoparte ultimul vraf de gazete. Salută pe musafir cu un mîrîit nedesluşit, grijuliu să nu-i scape vreo picătură din zeama preţioasă de tutun pe care o adunase în gură. Avea obiceiul să nu scuipe prea repede, ci să tragă cît mai mult folos din zeama pe care izbutea s-o sugă din fiecare ghemotoc de tutun. Era îmbrăcat ca un cerşetor. Purta o haină care pierduse orice formă, cîrpită de n-o mai recunoşteai şi prinsă la gît cu un ac de siguranţă. Pe lîngă diferitele pete de murdărie care proveneau din timpuri de mult apuse, mai erau prinse de ea bucăţi de pămînt şi scame de lînă, care arătau că abia se întorsese din ţarcurile oilor. Pantalonii erau atît de vechi, încît stofa nu mai ţinea peticele şi se destrăma pe la cusături. O pereche de ciorapi gălbui, nevopsiţi, îi atîrnau peste glezne şi ghetele scîlciate de piele de cal, pe care le avea în picioare, întăreau bănuiala că tocmai se întorsese dintr-o inspecţie generală a staulelor. Dar, ceea ce dovedea încă şi mai mult acest lucru, era mirosul. În ce privea îmbrăcămintea şi aspectul întregii lui persoane, Bjartur din Summerhouses era mult superior acestui bailif cu înfăţişare de vagabond.

Dar oare nu era nimic caracteristic în figura acestui om, nimic care să-l deosebească de ţăranul acesta trudit? Ba da. Cu toată îmbrăcămintea lui de vagabond, nimeni nu s-ar fi îndoit, chiar de la prima aruncătură de ochi, că era un om care stăpînea pe ceilalţi şi care le ţinea soarta în mîini. Buzele i se încleştau peste ghemotocul de tutun ca un simbol inconştient al faptului că nu dădea drumul la nimic pînă nu-i sugea toată vlaga. Avea ochi cenuşii, aspri, reci şi de-o limpezime deosebită; trăsăturile feţei erau regulate, părul de culoare închisă, cărunt numai la tîmple; o linie frumoasă a bărbiei şi a obrajilor, faţa palidă a celor ce duc o viaţă sedentară; şi în sfîrşit, nu mai puţin important, mîinile mici şi fine, neaşteptat de albe şi de moi cu toată lipsa evidentă de îngrijire — toate acestea erau semnele exterioare ale unei personalităţi bine stabilite, a unui caracter mai puternic şi mai complicat decît întîlneşti de obicei printre acei care trăiesc şi-şi agonisesc existenţa precară din propria lor trudă.

Bjartur îi întinse mîna în chip de salut; bailiful, care-i fusese patron, îi dădu, ca de obicei, numai degetul cel mare şi arătătorul, ţinînd pe celelalte trei strînse cu grijă în palmă, fără să scoată un cuvînt. În timpul celor douăzeci de ani de experienţă, Bjartur îşi crease o tehnică proprie în relaţiile lui cu bailiful. Aceasta pornise de la atitudinea defensivă a unui tînăr neînsemnat în faţa unui despot bănuitor şi se prefăcuse cu vremea în dorinţa arzătoare a omului conştient de a se impune în faţa puterii superioare, după care trecuse într-un fel de manie a persecuţiei, într-o tensiune întotdeauna trează, care are în faţa ochilor numai propria sa cauză şi refuză cu încăpăţînare să se întîlnească pe teren neutru cu personalitatea celui mai tare.

Poeta oferi musafirului un loc pe sipetul de la fereastră, spunînd că nimeni nu se pricepe să şadă în jilţ, afară de bailif.

„Ei, exclamă Bjartur indignat, cui i-a folosit vreodată să stea jos? O să avem destulă vreme să şedem cînd o să ne ramolim; tocmai îi spuneam doamnei, Jon, că dacă cumva n-ai să mai ai paie către sfîrşitul iernii, din pricină că oamenii tăi mi-au adăpostit oile vreo două nopţi, n-ai decît să vii să-ţi dau eu o căruţă la primăvară."

Ridicîndu-şi capul de pe pernă încetişor şi cu băgare de seamă, în aşa fel ca dumicatul să rămînă la nivelul potrivit, nici să nu lunece pe gît şi nici să nu se scurgă pe buza de jos, bailiful crăpă gura de-un milimetru şi, privindu-l lung, răspunse cu un dispreţ plin de toleranţă:

„Vezi-ţi mai bine de tine, băiete."

Acest ton plin de o milă binevoitoare, deşi nu era niciodată de-a dreptul insultător, punea necondiţionat oamenii la locul lor, adică în rînd cu gunoiul şi îl făcea întotdeauna pe Bjartur să se simtă parcă acuzat de vreo pornire ilegală. Acest ton cultivase în firea lui pornirea agresivă şi patima pentru libertate şi independenţă.

„Să văd de mine? De asta poţi fi sigur. Las' că am eu grijă de mine! Pînă acum nu ţi-am datorat încă nimic, prietene, afară doar de cele stabilite."

Soţia bailifului îi atrase fermierului atenţia că îi dăduse să înţeleagă că avea să le spună ceva la amîndoi; să fie atît de bun şi să le spună ce-avea de spus, căci vremea nu stă pe loc.

Bjartur se așează pe sipet, așa cum fusese poftit la început. „Hm", făcu el, scărpinîndu-se în cap și făcînd o strîmbătură.

„Lucrurile s-au petrecut așa", spuse, privind-o cu coada ochiului, după cum îi era obiceiul, cînd trebuia să înceapă un lucru. „Mi s-a rătăcit o mioară."

Urmă o tăcere lungă, în timpul căreia ea îl privi sever prin ochelari. Cînd pierdu orice nădejde că va continua, îl întrebă: „Ei, și?"

Scoțîndu-și cornul de tutun din buzunar, răsturnă pe dosul mîinii o grămăjoară de tabac de prizat.

„O chema Gullbra, spuse el; împlinise un an în primăvara trecută, sărăcuța de ea, și era o oaie de mîna întîia. Fusese împerecheată cu Golly al dumneavoastră, știți, din rasa Reverend-gudmundur în care am avut întotdeauna mare încredere. Sînt animale de soi. Am lăsat-o acasă ca să-i țină nevestii de urît, cînd am plecat întîia oară să-mi adun turma și pe urmă, să fiu al dracului dacă știu cum s-a întîmplat, dar se vede că s-a pierdut cînd am plecat a doua sau a treia oară. Și ce mi-am spus acum cîteva zile? Cel mai bun lucru pe care-l ai de făcut, băiete, este să tragi o raită peste smîrcuri și să ți-o cauți pe Gullbra, căci multe oițe ai mai căutat tu la poalele munților după ce te întorceai de la pășune, și încă pentru străini, după cum cred că sînteți amîndoi în stare să depuneți mărturie, de vreme ce s-a mai petrecut chiar și în toamna trecută."

Nevasta bailifului privea mirată spre țăran, neștiind unde voia să ajungă.

„Și așa, am luat-o spre miazăzi peste smîrcuri, urmă el, m-am dus pînă la Munții Albaștri, ba chiar am sărit și peste Rîul Ghețarilor."

„Peste Rîul Ghețarilor?" se miră doamna.

„Da, spuse el, și nici n-ar fi fost cine știe ce mare lucru dacă aș fi întîlnit vreo vietate, dar n-am văzut nici țipenie, decît doar o păsărică, lîngă izvoarele cele calde de la poalele munților; cred că era o păsărică de izvor cald. Cît despre vreo lighioană cu patru picioare, nici vorbă de așa ceva, afară doar de un ren (pe care nici nu-l socotesc animal). Și așa rătăcii pe drumuri cinci zile și patru nopți. Și ce primire credeți că m-a așteptat în astă-seară acasă?"

Cei doi, fie că nu erau în stare să dezlege ghicitoarea, fie că n-aveau chef să-şi bată capul, nu-i răspunseră. Nevasta bailifului îl îmboldi apoi pe Bjartur să le spună mai repede cum fusese primit, dacă ţinea atît de mult ca ei s-o ştie.

„Ei, bine, stimată doamnă, de vreme ce eşti atît de iubitoare de poezie, m-am gîndit să-ţi spun acest mic catren — o biată inspiraţie a mea, pe cînd priveam acasă, prin oblon, acum cîteva ore."

Şi Bjartur recită aceste versuri:

A pornit să cate
Turma rătăcită
Şi-a aflat, în noapte,
Roza-i veştejită.

Bailiful întoarse încetişor capul ca să-l privească pe Bjartur în faţă; ridică întrebător sprîncenele, dar avu grijă să nu-şi desfacă buzele, ca nu cumva să facă gestul necugetat de a întreba ceva. Tot nevastă-sa făcu şi această observaţie:

„Nădăjduiesc că nu vrei să spui că Rosa a păţit ceva".

„N-aş putea să vă spun dacă a păţit sau nu ceva, spuse Bjartur. Totul e din ce punct de vedere priveşti lucrurile. Oricum, ea nu mai trăieşte pe acelaşi pămînt cu mine."

„Rosa noastră? întrebă doamna foarte neliniştită. Nu cumva vrei să spui că a murit Rosa?... Era doar aşa de tînără!"

Bjartur trase tacticos tabacul pe nas pînă i se umplură ochii de lacrimi. Ridică privirea şi răspunse mîndru: „Da. Şi a murit singură".

La această veste, bailiful se ridică din pat, aruncîndu-şi picioarele peste margine. Se aşeză pe muchia scîndurii şi continuă o bucată de vreme să rumege ghemotocul de tutun, deoarece găsea că nu venise încă momentul să scuipe zeama care-i umplea gura.

„Dar mai e altceva şi mai rău, spuse Bjartur filozofic. Moartea, la urma urmei, nu-i decît o datorie pe care trebuie s-o plătim fiecare, chiar şi voi cei de-aci, de vă este sau nu pe plac. Aşa-zisa viaţă, pe care mulţi nu izbutesc s-o ţină în pas cu punga, e mult mai rea. După cum ştiţi, mereu îţi vine de hac şi e caraghios să faci caz de întrebarea cine ţi-e tatăl, cu toate că în unele împrejurări ar fi bine de ştiut, mai ales pentru plata oalelor

sparte. Deci, ca să spun adevărul, nu pentru nevastă am venit eu astă-seară aici, pentru că nu cred că mai are vreun rost să încercăm s-o înviem, în starea în care se află. Mai degrabă pentru pruncul ăla, săracul, care atîrnă de viaţă doar de-un fir, sub burta cîinelui, am venit eu astă-seară să vă cer, onorată doamnă, cîteva lămuriri."

„Şi la ce faci aluzie, omule?" întrebă doamna repede; răceala zîmbetului ei se contopise cu aceea a ochilor care luceau, de gheaţă, în dosul ochelarilor. Bailiful se plecă peste scuipătoare şi goli toată zeama dintr-o dată, apoi, rostogolind ghemotocul de sub limbă tocmai pînă în fundul gurii, împinse ochelarii în sus pe nas şi aruncă musafirului o privire ascuţită.

„Îmi dai voie să te întreb ce lămuriri vrei să ceri dumneata? vorbi mai departe poeta. Dacă ai de gînd să spui că ţi-a murit nevasta la naştere şi că pruncul mai trăieşte încă, spune-o pe şleau, fără atîtea ocolişuri. Probabil că vom încerca să te ajutăm şi pe dumneata, cum am mai ajutat şi pe alţii înaintea dumitale, fără să ne gîndim la răsplată. Dar un singur lucru cerem, şi anume ca nici dumneata şi nici altul să nu vină aici cu tot felul de subînţelesuri privitoare la mine sau la gospodăria mea."

Cînd bailiful văzu că nevastă-sa luase hăţurile în mînă, se lăsă din nou liniştit pe pat şi începu să caşte, cum îi era obiceiul cînd asculta o convorbire şi gura nu-i era plină de zeamă de tutun. În asemenea cazuri i se făcea întotdeauna somn şi-şi plimba peste tot ochii plictisiţi. Nevastă-sa însă nu se muie pînă ce Bjartur nu-i îndepărtă definitiv orice bănuială că ar fi venit aici cu intenţia de a cerceta paternitatea copilului de-acasă de la el, de la Summerhouses.

„Limba mea, vedeţi, e mai obişnuită să vorbească despre miei, decît despre făpturi omeneşti, spuse el ca să se scuze, şi intenţia mea fusese să vă întreb dacă nu credeţi c-ar merita să încerc să-i dau cîteva picături de lapte cald, ca să vedem de-l putem ţine pînă mîine dimineaţă. Vă plătesc oricît cereţi, firește."

După ce fu lămurită şi această nenorocită neînţelegere, doamna declară cu convingere că, pentru ea, cea mai mare fericire în viaţă era să-i ajute pe cei slabi şi să trezească viaţa în vremurile acestea grele. Îşi dăruise întreaga inimă nu numai la bucurie, ci şi la necaz.

Nevasta bailifului se ţinu de cuvînt.

Chiar în seara aceea o trimise pe îngrijitoare la Summerhouses, călare pe cal, cu cîteva sticle de lapte, o sobiţă de petrol şi ceva îmbrăcăminte pentru noul-născut; Bjartur călca zăpada înaintea calului, cu capul plin de balade după întîmplările din ultimele zile.

Cel dintîi lucru despre care vorbi această moaşă, cînd păşi pragul lui Summerhouses, fu mirosul; din staulele de sub casă se ridicau duhorile îngrozitoare ale pereţilor de pămînt umed, ale resturilor putrede de peşte, iar camerele de sus puteau a mort, a lampă care fila, cu mucul iarăşi uscat şi cu ultima pîlpîire gata să se stingă.

Femeia ceru aer proaspăt. Întinse o cuvertură peste cadavrul din patul cel gol, pe urmă se întoarse spre copil. Dar căţeaua nu voia să se mişte de acolo, ţinîndu-se de el ca o mamă însetată şi flămîndă, pe care însă nimeni nu se gîndeşte să o răsplătească, pentru că nu-i decît un animal. Îngrijitoarea încercă s-o gonească, dar căţeaua se repezi la ea ca şi cum ar fi vrut s-o muşte, şi Bjartur fu nevoit s-o înhaţe de ceafă şi s-o arunce pe scări în jos. Cînd examinară copilul, văzură că nu mai dădea de loc semne de viaţă. Femeia îl răsturnă cu capul în jos, îl legănă în toate felurile, ba îl duse chiar la uşa de afară şi îl ţinu cu faţa în bătaia vîntului, dar degeaba; făpturii acesteia zbîrcite, care venise pe lume nepoftită şi nedorită de nimeni, îi pierise orice chef de a-şi revendica drepturile.

Dar îngrijitoarea, care rămăsese văduvă de tînără, nu voi să creadă în ruptul capului că bietul copil ar putea fi mort; ştia ea prea bine ce înseamnă să stai închis, cînd furtuna urlă prin văgăuni. Puse apă la încălzit pe sobiţa de petrol — pentru a doua oară în scurta lui viaţă se făceau pregătiri ca să fie scăldat. Îndată ce apa fu destul de caldă, femeia îmbăie copilul, ba chiar îl cufundă în apa foarte fierbinte, lăsîndu-i afară doar vîrful nasului. Bjartur o întrebă dacă avea de gînd să-l fiarbă, dar ea se vede că nu-l auzi. Cum copilul nu dădea nici un semn de viaţă, îl scoase afară de-un picior şi-l zgîlţîi în aer cu capul în jos. Bjartur începu să se supere; urmărise totul cu mare interes pînă acum,

dar așa ceva nu mai putu îndura și-i venea să ceară să lase nenorocitul copil în pace. „Ce dracu, doar nu vrei să cotonogești bietul copil?" întrebă el.

La care Gudny, ca și cum abia atunci și-ar fi dat seama că e și el de față, îi răspunse aspru:

„Ia isprăvește și cară-te de-aci! Să vii cînd te-oi chema!"

Pentru întîia oară Bjartur era dat afară din casa lui, și dacă împrejurările ar fi fost altele, ar fi avut cu siguranță și el ceva de spus împotriva unei asemenea enormități, căutînd să-i bage Gunsei bine în cap că nu-i datora nici o centimă; dar așa cum stăteau acum lucrurile, văzu el bine că i se dăduse o coadă ca să poată pleca cu ea între picioare și o luă cu nasul în jos pe urmele căței. Dar pentru nimic în lume nu știa de ce să se apuce acolo jos, în întuneric. Era un om sfîrșit; nu se simțise niciodată în viața lui mai puțin independent decît în seara aceasta și se socotea aproape de prisos pe lume. Era chiar convins că viața prețuiește mai puțin decît moartea. Trase un braț de paie și, împrăștiindu-le pe jos, se întinse pe ele ca un cîine. La urma urmei era acasă la el.

A doua zi, îl trezi un plînset de copil.

Cînd se duse sus, o găsi pe Gudny șezînd pe marginea patului cu pruncul în brațe; ba mai mult, își desfăcuse rochia la piept ca să împartă cu copilul căldura trupului ei, pe cînd nevastă-sa, mama copilului, zăcea fără viață pe celălalt pat. Femeia legase puțină lînă în jurul gîtului uneia din sticle și încercă să-l facă pe copil să sugă. Bjartur stătea și privea cam încurcat, stînjenit de lipsa de sfiiciune a femeii; apoi i se furișă un zîmbet pe obrazul bărbos și ars de vînt și în ochii injectați de furtună.

„Iată-ți fiica în carne și oase", spuse Gudny, mîndră de a fi adus la viață acel obiect neînsuflețit.

„Așa se pare, spuse el. Sărăcuța de ea!" Se mira cum poate fi atît de mică și de delicată. „Dar nici nu poți să-i pretinzi mai mult, adăugă el ca s-o scuze, dacă te gîndești bine cît de amărîți sînt oamenii."

„Puișorule, gunguri femeia mîngîind copilul. Cum o să ne boteze oare tăticul?"

„În privința asta, e sigur că o să fiu eu tatăl ei, spuse el; o să aibă ea un nume fără pereche de frumos."

Gudny nu-i răspunse, căci gungurea către copil, încercînd să-i bage sticla în gură.

Bjartur le privi un timp țintă, dus pe gînduri, pe urmă declară cu convingere:

„Gata, s-a făcut, și atinse fața copilului cu mîna lui puternică și murdară, care se luptase cu stafiile ținutului. O s-o cheme Asta Sollilja."

Se simțea mîndru că această făptură neajutorată nu avea pe nimeni altul pe lume decît pe el și era hotărît să împartă soarta cu ea. „Așa, și despre asta nu se mai discută."

Erau multe de făcut: oile mai erau încă la Rauthsmyri; pe urmă trebuiau să facă și înmormîntarea, cu coșciug, preot, ciocli, drumul pînă la oraș și praznicul. „Știi la ce m-am gîndit, Gunsa fetițo? Poate ai vrea să frămînți o covată de cozonac de cela de Crăciun. Bagă-i și mirodenii și stafide și, dacă vrei, și de cele negre mari, care parcă-s bube de cal, mi se pare că le spune prune. Nu te uita la cheltuială; plătesc eu! Și, firește, clătite multe, atîtea cîte poate înghiți fiecare. Și cafea tare, femeie, auzi; o cafea atît de tare, să poți vopsi cu ea un berbec întreg; nu vreau să bea oamenii spălătură de vase la înmormîntarea nevestii mele."

În romînește de *Elisabeta Gălățeanu*
Versurile traduse de *Dan Grigorescu*

## O ÎNTÎMPLARE LA REYKJAVIK

Există în lume o țară fără armată: Islanda. Nu e de mirare deci că un popor insular atît de simplu n-a cunoscut mult timp strălucirea uniformelor militare și nu s-a descurcat ușor cînd era vorba de grade și de diferitele semne distinctive de pe aceste veșminte.

Nu s-ar putea spune totuși că în Islanda o uniformă era chiar o raritate care să fi făcut senzație. Trebuie să acordăm în această

privință meritul cuvenit Armatei Salvării: ea a introdus pentru prima dată pe insulă trompetele și, în general, instrumentele de suflat, dînd astfel populației din partea locului posibilitatea de-a face cunoștință cu ceea ce se numește de obicei o uniformă. Puțin timp după aceea, polițiștii din Islanda au primit ordinul să îmbrace uniforme asemănătoare cu cele ale Armatei Salvării. Apoi a venit rîndul poștașilor, care au primit și ei niște veșminte aducînd întrucîtva cu echipamentul de campanie al răsculaților din Cuba sau de mai știu eu unde. Nu demult, cum au început să se deschidă în Islanda hoteluri, proprietarii lor, oameni cu experiență, au mai născocit o îndeletnicire: aceea de picolo. Și răsunătoarei titulaturi italienești i s-a găsit un înveliș corespunzător sub forma unei livrele luxoase.

La drept vorbind, minunăția aceasta răsărită la ușile hotelurilor nu a stîrnit prea mare admirație în rîndurile islandezilor. Oameni dintr-o bucată, care nu-și ies ușor din fire, islandezii erau deprinși, ca și pescărușii ori balenele, să înfrunte vitregiile sorții printre stîncile și bancurile de nisip primejdioase, pe unde se pescuiesc scrumbiile.

Cu totul altfel au stat însă lucrurile în Italia. Acolo, acum douăzeci de ani, nu te lua nimeni în seamă dacă n-aveai uniformă. Și cu cît era mai iscusit croită, cu cît coloritul ei semăna mai mult cu al penelor de păun, cu cît avea mai multe zorzoane de aur, ciucuri, fireturi și ceaprazuri, cu atît i se cuvenea mai mult respect celui care o purta. Gurile rele spuneau pe vremea aceea că vistieria națională a Italiei era în primejdie să secătuiască de tot din pricina patimii guvernanților pentru costume de operetă și pentru parade, ca și pentru expediții militare în ținuturi depărtate — de preferință în deșert. Un străin nepriceput, care s-ar fi plimbat în anii aceia pe Via Venetto sau pe Via Nazionale din Roma, și-ar fi zis în sinea lui că din doi inși întîlniți pe stradă unul trebuia să fie picolo la vreun hotel de lux. Dar, de bună seamă, lucrurile nu stăteau astfel. Toți oamenii aceia în uniforme erau fasciștii lui Mussolini, amatori de războaie în deșert. Și bietul străin tare se minuna: cum de poate acel care poartă pe umeri un veșmînt de operetă, mai mult decît ciudat, să păstreze totuși o ținută atît de mîndră și de solemnă!...

Dar fiindcă aşa e şartul povestirii noastre, să ne întoarcem în Islanda, la insularii noştri cumsecade, care s-au încăpăţînat să nu priceapă înaltul rost al uniformelor şi al livrelelor în care se travestesc toate demnităţile şi gradele. S-ar putea totuşi să aibă oamenii şi un temei: islandezii sînt deprinşi cu balenele, cu diferiţi alţi peşti mari, în genere foarte modest coloraţi; cea mai pestriţă dintre toate vietăţile care mişună prin mările nordice fiind doar prea cinstita scrumbie...

Povestea noastră începe chiar în vara aceea în care pe bancurile de nisip de lîngă Nautholsvik se prindeau excepţional de mulţi delfini. Întîmplarea face ca tocmai pe timpul acela să fi fost angajat la hotelul „Geiser" un comisionar numit Stefan Johnson. Fetişcanele care spălau vasele, ca să-l necăjească, îi făcuseră un cîntecel:

Colo-n vale la izvor
Stebby meliţă de zor,
Bietul Stebby se căzneşte,
Dar nimic nu izbuteşte.

Stebby era un băiat ca toţi băieţii, nu prea-i păsa de livreaua şi de răsunătorul lui nume de import: „picolo". În primăvara acelui an împlinise paisprezece ani. Pentru vîrsta lui era destul de vînjos, nici slab, nici peste măsură de gras — într-un cuvînt, un băiat ca atîţia alţii în Islanda. Neavînd din fericire nici cea mai mică aplecare către manierele simandicoase, se purta la fel cu toată lumea, era gata oricînd să servească pe oricine şi se aştepta să fie răsplătit cu aceeaşi monedă.

Dar să ne întoarcem la fasciştii italieni. În patria lor foarte stimaţi — cel puţin aşa li se părea că lumea se înclină cînd îi vede — aceşti flăcăi tot unul şi unul n-aveau, la drept vorbind, altceva de făcut decît să-i înveţe bunele maniere pe negrii despuiaţi din pustiurile Africii cu ajutorul unor aparate care împrăştiau gaze otrăvitoare; lumea întreagă urmărea, desigur, cu admiraţie faptele lor eroice. Într-o bună zi însă, înainte de a porni în vizită la negri, au dorit foarte mult să-şi arate incomparabilele uniforme acelora pe care-i considerau un fel de afri-

cani albi. De ce să nu-i admire şi ei pe flăcăii chipeşi, să nu-i vadă ce bine le şade cînd poruncesc indigenilor de tot soiul, care locuiesc prin deşerturi calde şi reci...

Aşadar în ziua aceea şi-au pus avioanele la punct şi au pornit în stol spre diferitele ţări în care puteau să aterizeze, ca să-şi arate cu fală splendidele lor uniforme. Printre ţările cărora le-au făcut această cinste a fost şi Islanda.

O întreagă flotă aeriană din Italia a aterizat la Vatnagardar şi în fiecare avion se aflau cel puţin două uniforme noinouţe. Oaspeţii au sosit în anotimpul cînd nopţile sînt luminoase şi cînd pe cîmpii înfloresc lăcrimioarele. Înainte de a coborî din avion, uniformele au transmis prin radio, la Roma, informaţia că în cinstea sosirii lor, capitala Islandei a fost luminată „a giorno" şi inundată de flori.

Un scriitor islandez care locuia în Danemarca, dar se simţea irezistibil atras de Marile Puteri, a scris chiar, ca o confirmare a informaţiei sus-menţionatei, o carte întreagă în limba daneză. Ca mărturie a atitudinii exemplare a islandezilor faţă de reprezentanţii aerieni ai unei Mari Puteri, scriitorul invoca faptul că, de îndată ce insularii au auzit vuietul avioanelor, s-au simţit cuprinşi de atîta entuziasm, încît au început să se îmbrăţişeze în mijlocul străzii, să se sărute, vărsînd lacrimi de bucurie.

Dar una era povestea cu aclamaţiile şi alta faptele.

Nu avusese loc nici un fel de iluminaţie, nici o efuziune, nici o îmbrăţişare. Atîta doar că, a doua zi după venirea oaspeţilor, nu puteai face un pas pe East-street, strada principală a Reykjavikului, fără să nu te loveşti de tot felul de oameni care aduceau a poştaşi ori a portari. Oamenii stăteau pîlcuri-pîlcuri pe trotuare şi discutau gălăgios, gesticulînd de zor. Sobrii localnici, făcîndu-şi loc cu greu spre prăvăliile sau birourile lor, bombăneau supăraţi:

— De unde dracu or fi răsărit atîtea creste de cocoşi!

Iată, aşadar, care erau faptele.

Ofiţerii armatei aeriene au fost încartiruiţi în toate hotelurile din oraş, umplîndu-le pînă la refuz. În aceeaşi zi îşi luase în primire şi Stebby postul la uşa hotelului „Geiser", mîndru de titlul de picolo şi de livreaua lui nouă şi elegantă.

Ofiţerii intrau pîlcuri-pîlcuri pe uşa hotelului, iar Stebby se simţea încîntat văzînd că erau îmbrăcaţi cam la fel cu el. Urmărea din ochi, chiar cu oarecare condescendenţă, uniformele care se perindau prin faţa lui. Locotenent, căpitan, maior — erau titlurile cu care se chemau ofiţerii între ei. Dar şi Stebby avea un titlu italienesc întru nimic mai prejos, bə chiar mai fistichiu decît al lor.

Toţi aceşti „tenente, capitano, maggiore" făceau destulă zarvă la hotel. Cînd vorbeau între ei, strigau cu toţii atît de tare, de parcă ar fi fost fuduli de o ureche şi dădeau neîncetat din mîini şi din picioare.

Chelnerii care-i serveau la masă făcură apoi o nouă descoperire: în ciuda regulilor de bună-cuviinţă, oamenii îşi sugeau mustăţile, scuipau printre dinţi sîmburii fructelor şi-şi vîrau cuţitul în gură cu atîta furie, de parcă ar fi vrut să-şi taie limba. Cînd li se aduceau ţigări de foi, se uitau nedumeriţi din care cap să muşte şi numai bine muşcau de unde nu trebuia. Chelnerii şi-au spus deci că oaspeţii lor par să fie nişte vagabonzi prinşi pe gîrlă şi gătiţi cu uniforme.

Ofiţerii mîncau la o masă lungă, aşezată în mijlocul sălii. Zgomotul pe care îl făceau acoperea convorbirile tuturor celorlalţi vizitatori. Intrau în sala de mîncare doi cîte doi şi-şi ocupau locurile conform unei etichete stricte: bogăţia de culori şi strălucirea de aur a uniformelor mergea crescînd de la un capăt la altul al mesei. Ultimul care intră în sală fu un ofiţer numit Pittigrilli. Avea ochi negri cum e cărbunele şi sta atît de ţeapăn, de ţi se părea că e gata-gata să cadă pe spate. Doar beteala îi mai lipsea de pe uniformă ca să semene în totul cu un pom de Crăciun. Cum apărea în prag, toate uniformele se sculau în picioare, băteau din călcîie şi încremeneau ca nişte manechine, pînă cînd, după cîteva clipe de gîndire, Pittigrilli le poruncea să-şi reia locul pe scaune.

Stebby se holba la ei şi găsea cît se poate de absurdă toată această ceremonie.

Chelnerii au înţeles de îndată că Pittigrilli era cel care plătea masa pentru toţi ceilalţi şi au început deci, după obiceiul pămîntului, să servească supa de la capătul opus al mesei, lăsîndu-l pe el la urmă. Tot aşa au procedat şi la felul al doi-

lea. Faptul acesta a stîrnit o nemaipomenită uimire printre uniformele aşezate la masă. Cînd însă chelnerii au repetat aceeaşi ordine şi la desert, Pittigrilli s-a sculat în picioare împreună cu cei cîţiva din suita lui, l-a chemat pe oberchelner şi a început să zbiere la el într-o limbă italiană — probabil tot atît de aleasă ca şi purtările lor — cu o viteză de patru sute de cuvinte pe minut, însoţindu-şi diatriba cu o serie întreagă de gesturi furtunoase.

— Da, sir, răspunse oberchelnerul, care nu înţelesese nimic şi se înclină în faţa lui Pittigrilli.

A fost chemat imediat directorul şi torentul verbal s-a revărsat cu puteri noi, ca o mitralieră. În cele din urmă, oaspeţii şi-au reluat locurile şi s-au apucat să mănînce.

A doua zi chelnerii au început din nou să servească supa de la capătul cel mai îndepărtat al mesei. Pittigrilli sări ca ars şi le porunci oamenilor săi să părăsească pe dată sala de mîncare. Chelnerii înlemniră de mirare, văzînd că oaspeţii se aliniază doi cîte doi şi ies din sală, fără a mai privi la supa aburindă din farfurii.

Spre seară a apărut la hotel consulul italian în persoană şi i-a poruncit oberchelnerului să servească supa începînd numai şi numai de la Pittigrilli. În caz contrar, va adresa nota de rigoare Ministerului Afacerilor Externe.

— Da, sir, a răspuns oberchelnerul plin de uimire şi s-a înclinat.

Vorbi chiar atunci cu chelnerii, aşa cum făgăduise, dar aceştia declarară că de vreme ce plăteşte Pittigrilli, el trebuie servit la urmă — asta e regula restaurantelor şi ei n-o pot schimba.

— Mussolini e cel care plăteşte! zise supărat consulul.

— Da, sir, răspunse oberchelnerul înclinîndu-se, dar, vedeţi, din clipa cînd au intrat aici oamenii dumneavoastră, nici un englez nu mai calcă în restaurantul nostru. Englezii nu pot suferi, sir, să vadă oameni care îşi sug mustăţile cînd mănîncă...

— Asta nu mă interesează, îi ripostă consulul. Cine îl insultă pe Pittigrilli îl insultă pe Mussolini.

— Da, sir, răspunse în şoaptă oberchelnerul, înclinîndu-se mai adînc ca totdeauna.

Cu aceasta, conversaţia diplomatică a luat sfîrşit.

Stebby îşi isprăvi serviciul a doua zi la amiază. Era o vreme minunată, soarele scălda în lumina lui caldă intrarea hotelului şi caldarîmul.

Băiatul stătea în uşă şi nu se îndura să se ducă să-şi scoată livreaua: soarele sclipea atît de vesel pe nasturii săi de aur, pe vipuşca lată care-i şerpuia de-a lungul pantalonului şi mai cu seamă pe chipiul său aurit, care semăna cu o cratiţă bine curăţată, pusă ştrengăreşte pe o ureche.

Trebuie să mai spunem că lui Stebby îi făcea mare plăcere să stea acolo, să-şi dea aere, să se foiască cu nasul pe sus şi pentru că avea un titlu italienesc răsunător! Cu atît mai mult cu cît prin faţa lui se perindau băieţandri de aceeaşi vîrstă, dar îmbrăcaţi cu haine ponosite şi pantalonaşi scurţi, fără nici un chichirez. Apoi nu ştiu cum se făcea, că pe stradă treceau într-una fetiţe...

Pe uşa hotelului ieşiră doi englezi. Se opriră, îşi aprinseră cîte o ţigară. Îl salutară prietenește pe Stebby şi-i dădură şi lui una.

Vezi bine, se înţelege că nu-i venea să mai plece de acolo, să-şi schimbe hainele şi să se transforme deodată într-un om obişnuit. Mai ales că, avînd şi o ţigară, lui Stebby nu-i mai lipsea nimic ca să apară în faţa lumii în toată splendoarea sa. Ba da, un chibrit, atîta tot! Să vedem cine s-ar mai încumeta să cînte acum prostia aceea despre Stebby la meliţat cînepă! A lui era viaţa, livreaua şi pe deasupra şi ţigara. Ar fi tot stat acolo, pe trotuar, la soare!

Un om se îndrepta spre hotel, cu paşi mari şi ţeapăn de parcă ar fi înghiţit un băţ. Purta o uniformă — să zici că-i livreaua lui Stebby. Ţinea între degete, ca şi el, o ţigară, iar în cealaltă mînă, un baston aurit. Stebby îl recunoscu: era Pittigrilli. Se vede că italianul se gîndea la frumuseţea propriei sale uniforme; de aceea nu băgase de fel în seamă livreaua lui Stebby care, în bătaia soarelui, îi stătea atît de minunat!

— Hallo, Pittigrilli! strigă Stebby, imitînd felul de a vorbi al negustorilor americani şi-l bătu prietenește pe umăr pe generalul fascist. Întrucît purtau uniforme asemănătoare, Stebby simţea că erau şi unul şi celălalt oameni foarte importanţi şi

că împodobeau prin persoana lor trotuarul, strada, întregul univers.

— Un chibrit! ceru voios Stebby, arătînd cu degetul spre ţigara din gura italianului.

Stefan Johnson nu văzuse niciodată încă, în scurta lui viaţă, un om apucat de o mînie mai cumplită decît acest „picolo italian". Aşa, din senin, după un salut atît de prietenesc, pe o zi cu soare atît de minunată!

Fascistul italian se făcu stacojiu la faţă. Se vedea că l-au năpădit uimirea, mînia şi spaima, de parcă un asasin ar fi ridicat deodată asupra lui cuţitul ucigaş. Nu scoase o vorbă; smulse pur şi simplu ţigara din gura lui Stebby, o trînti cu furie de pămînt, îşi ridică bastonul aurit şi-l lovi pe flăcău peste faţă.

Întîmplarea aceasta puse capăt voioşiei visătoare a lui Stebby. Islandezii — după cum zic unii — au îndurat mai multă împilare şi umilinţă decît alte popoare. Timp de veacuri, pînă în zilele noastre, au suportat asuprirea cu răbdare, au fost împăciuitori, n-au încercat niciodată să se răscoale. Alţii cred, de asemenea, că nu sînt multe popoare în lume atît de îndepărtate de ideea revoluţiei ca ei.

Dar oricît ar părea de necrezut, poporul acesta insular potolit şi plin de răbdare, şi-a uitat uneori de obiceiul de a ierta orice, de a ceda în toate, de a fi împăciuitor cu asupritorii şi a procedat cum era firesc să procedeze. Stebby suferi aceeaşi transformare bruscă, dar binefăcătoare, pe care o suferise din cînd în cînd poporul său.

Pittigrilli nu apucă să-l lovească a doua oară cu bastonul peste obraz, că Stefan Johnson şi sări la general apucîndu-l de piept. În faţa acestui neaşteptat atac, Pittigrilli înlemni; în Italia comisionarii de la hoteluri nu obişnuiesc să se repeadă la persoane sus puse. După cîteva clipe, generalul îşi veni în fire şi pe caldarîmul devenit arenă se încinse între el şi băiat o luptă în toată regula. Se adună o mulţime de oameni: toţi erau curioşi să vadă cum avea să se termine acest meci neaşteptat. Nu se ştie cît timp a durat încăierarea; dar nici vorbă că pînă la urmă Stefan Johnson obţinu victoria deplină asupra acelui „erou al deşertului".

— *Mamma mia!* scîncea generalul, zăcînd în praful din mijlocul străzii.

Stebby se suise călare pe adversar şi-l ţinea cu străşnicie în poziţie de învins.

Islandezii adunaţi nu mai aveau nici o îndoială că „creasta de cocoş" se afla într-o situaţie deznădăjduită. Din bunătate, cîţiva se hotărîră să-i sară în ajutor. L-au ridicat deci pe general, l-au pus pe picioare şi l-au scuturat de praf. Alţii l-au luat la o parte pe comisionar şi l-au sfătuit s-o şteargă.

Trebuie să menţionăm că, în caz de bătaie, islandezii ţin întotdeauna partea celui înfrînt. Probabil că procedează astfel, ca unii care s-au aflat toată viaţa în situaţia de învinşi.

Repus pe picioare şi sigur că nu-l mai ameninţă nici un „picolo", „eroul deşertului" deveni iar ţanţoş şi sigur de sine. Proţăpindu-se în pragul hotelului, începu să rostească un discurs. Vorbea atît de sonor şi de bombastic, îşi întindea atît de înduioşător mîinile, sălta pe picioare şi mişca atît de teatral din sprîncene şi din cap, încît pe la casele din apropiere începură să se deschidă ferestrele. Mulţimea creştea: toată lumea dorea să-şi desfete ochii cu un spectacol atît de neaşteptat. Mulţi credeau că însuşi Mussolini binevoise să descindă în Islanda. Doi englezi doar, după ce ascultară o clipă-două cu mîinile în buzunar, intrară repede în hotel pe scara de serviciu.

Între timp Stefan Johnson părăsise cîmpul de bătaie.

Nimeni din cei de faţă nu pricepea o vorbă din discursul oratorului italian. Unii se grăbeau să-i ofere apă rece, alţii un chibrit; fiecare căuta să-l liniştească, să-l îmbărbăteze pe generalul fascist copleşit de emoţie.

Spre seară consulul italian veni iar la hotel. Avea o înfăţişare şi mai severă decît data trecută. Că doar nu era glumă! Fusese insultat în Islanda Mussolini! *La gloria de la patria* [1] fusese tăvălită în praful drumului, acolo, pe stînca aceea singuratică, pierdută în mijlocul oceanului, pe care arma sacră a fascismului italian ar fi putut-o cufunda în adîncul mării numai în cîteva clipite! Omul cel mai de jos, cel mai vrednic

[1] Gloria patriei (ital.).

de dispreţ, după concepţia uniformelor italiene, un picolo, îndrăznise să insulte *la grandissima, eternissima patria de la gloria*![1] Despre toate acestea nu numai că se va notifica Ministerului Afacerilor Externe, dar Italia nu se va lăsa pînă nu va primi satisfacţie, chiar dacă ar fi să-l coste pe regele Danemarcei pînă şi coroana.

— Da, sir, răspunse oberchelnerul, înclinîndu-se cu obişnuitul său surîs amabil.

Cîţiva englezi şi-au luat bagajele şi au părăsit hotelul în grabă.

S-au început tratativele.

La drept vorbind, cartierul general italian nu cerea chiar categoric ca regele Danemarcei să-şi părăsească tronul. În schimb pretindea cu fermitate ca guvernul să-i ceară public lui Mussolini cuvenitele scuze. Unul din negociatori observă că Mussolini ar putea trage, din aceste scuze, concluzii cu totul de altă natură. Atunci Pittigrilli propuse ca proprietarul hotelului să-i ceară scuze lui personal. Îl căutară mult şi bine, dar nu-l găsiră. Plecase undeva în interiorul insulei, la vînătoare de sitari. De altfel, nu voia să aibă nici un amestec în această chestiune; comisionarul Stefan Johnson nu fusese angajat de el, ci de oberchelner, aşa că să se descurce singur!

În cele din urmă, Pittigrilli făcu o concesie. Zise că s-ar mulţumi şi cu neîntîrziata concediere a lui Stefan Johnson.

— Da, sir, zise oberchelnerul şi se înclină.

Stebby ajunsese între timp acasă. În ziua aceea era de altfel liber. Nici nu bănuia că se petrecuse ceva grav. Străinul l-a lovit peste faţă, iar el, firește, nu i-a rămas dator, l-a trîntit la pămînt. E drept că lunganul era în uniformă; dar parcă el, Stebby, nu era tot în uniformă! Cum să-i treacă prin cap acestui picolo că un alt picolo ar putea să se supere că l-a trîntit la pămînt! Doar şi el a fost doborît în atîtea încăierări şi nu s-a supărat niciodată.

Cînd doi inşi se bat, unul ajunge dedesubt, iar celălalt se suie călare pe el. Aşa trebuia să se întîmple şi aşa s-a întîmplat. Nu era nimic neobişnuit.

---

[1] Cea mai măreaţă, cea mai eternă patrie a gloriei (ital.).

Spre seară Stebby uitase de-a binelea întreaga poveste.

A doua zi era o dimineaţă şi mai plăcută decît cea din ajun. Flota aeriană a lui Pittigrilli decolă şi-şi văzu de drum. Plecară toate uniformele şi de atunci nu le mai zări nimeni niciodată în Islanda.

Stefan Johnson îşi reluă de dimineaţă ocupaţia, îşi îmbrăcă livreaua şi-şi potrivi pe cap şapca în formă de castron. La hotel totul se desfăşură ca de obicei; de fapt, nici nu se petrecuse cine ştie ce şi dacă cineva i-ar fi spus lui Stebby că flota aeriană a fasciştilor italieni suferise în ajun la Reykjavik o înfrîngere, băiatul n-ar fi înţeles desigur nimic.

Pe Stebby nu-l frămînta decît un gînd: nu mai era chip de trăit din cauza acelei drăcoaice de la bufet, mica şi vesela Gunno. Ca şi înainte, ea nu arăta nici un fel de stimă faţă de tînărul gentleman care, orişicît, avea acum chipiu strălucitor ca un castron de aur şi nasturi tot de aur. Mai mult încă! Fetişcana asta nu scăpa niciodată ocazia să-l necăjească. Îi striga: „Stebby — cînepă" şi-i cînta cîntecul acela stupid ori de cîte ori îl zărea trecînd prin faţa bucătăriei...

În romîneşte de *Tatiana Berindei*

*Mulk Raj*

ANAND

Distins cu Premiul Internațional al Păcii

1952

*Romancierul și criticul indian Mulk Raj Anand s-a născut în 1905. Prin activitatea sa literară și artistică a exercitat o acțiune permanentă asupra opiniei publice din țara lui, în ceea ce privește cele mai însemnate probleme naționale și internaționale. Opera lui literară e astfel nedespărțită de activitatea lui politică și socială. În calitate de vicepreședinte al Consiliului Pan-indian al Păcii, M. R. Anand a fost printre cei dintîi intelectuali care au contribuit la crearea puternicei mișcări indiene pentru pace.*

*Cele mai însemnate romane ale lui Mulk Raj Anand sînt:* Inimă largă, Dincolo de Apele Negre, Cel care nu poate fi atins, Culii, Sindicatul coaforilor, Prințesa industană *și* Apologia eroismului.

## DINCOLO DE APELE NEGRE

*(fragment)*

În ziua aceea domnise o vie activitate în flancul stîng, mai ales în zona unde se afla 34 pionieri. Germanii, sprijiniţi de artilerie, atacaseră la baionetă şi cu grenade de mînă pe sikhii[1] adăpostiţi în tranşeele întărite pe care le construiseră pînă aproape de liniile ocupate de al 34-lea. Pe urmă, inamicul deschisese din flanc un foc de mitralieră atît de puternic, încît pionierii fură covîrşiţi şi se retraseră în grabă în poziţiile regimentului „Connaughts"[2] din stînga lor. Pe măsură ce înaintau, germanii „curăţau" cu grenade de mînă şanţurile de legătură. O companie de pionieri încercă să recucerească tranşeele pierdute; dar îndată ce începură să înainteze, fură întîmpinaţi din nou de un foc de mitralieră din flanc, care îi opri în loc. Nemţii îşi croiau drum prin şanţurile de legătură împingîndu-i pe „Connaughts" şi dîndu-i înapoi din tranşee în tranşee, mai ales că aceştia erau handicapaţi de lipsa de muniţii. „Connaughts" se retraseră pas cu pas, pînă ce izbutiră să se baricadeze într-o tranşee din dreapta celui de-al 69-lea; acolo ţinură piept tuturor încercărilor inamicului de a-i urni din loc.

Al 69-lea, fiind unitate de rezervă, nu era direct angajat în luptă, dar urmărea bătălia cu încordare. Trebuiau să fie cu ochii în patru şi să întrebuinţeze mai cu folos muniţiile suplimentare care li se distribuiseră peste micile cantităţi primite de obicei. Intensitatea atacului îl extenuase. Fiindcă, din momentul în care, în dimineaţa aceea cumplită,

[1] Soldaţi indieni.
[2] Regiment irlandez.

nemţii ţîşniseră pe neaşteptate şi-i surprinseseră pe pionieri printr-un atac vijelios, însoţit de urletele şi bubuiturile artileriei şi de explozia grenadelor de mînă, ei trebuiseră să-şi croiască drum — în ciuda grămezilor de morţi şi răniţi pe care le lăsau în urmă — sub ochii celor care apărau poziţiile, aşa încît li se păruse că fiecare minut le va aduce pieirea. Poate că frica de „huni", aceşti „sălbatici ai junglei europene", pe care Sarker le-o insuflase „sepoy"-lor[1], îi făcuse ca, la vederea nemţilor, înalţi şi voinici, în uniforme cenuşii şi cu căşti ciudate pe cap, repezindu-se cu puternica ferocitate a celor mai îndrăzneţe animale, să încremenească într-o curiozitate amestecată cu spaimă. Al 69-lea se afla însă destul de departe de tranşeele în care se dădea bătălia, aşa încît nu erau direct angajaţi în luptă. După-amiază, deoarece „Connaughts" rezistau şi, pe deasupra, se lăsase o ceaţă deasă peste cîmp, violentul foc al artileriei se mai linişti şi irlandezii căutară să se refacă.

Grupele de aprovizionare nu izbutiseră să ajungă pînă la tranşee din pricina intensităţii focului artileriei germane şi sepoy-i începură să-şi încălzească în gamele rămăşiţe de ceai, la un foc de cîrpe vîrîte în bidoanele de petrol. Se îngrămădeau în jurul bidoanelor şi apucau zdrenţele care ardeau mocnit, încercînd să-şi dezgheţe mîinile şi obrajii înţepeniţi de gerul aprig.

— Nu stingeţi focul! strigă Dhayan Singh. Căraţi-vă de-aci... N-avem alt combustibil şi n-o să se mai încălzească niciodată ceaiul.

— O să-ţi dau batista s-o pui pe foc.

— Ia şi moletierele astea.

— N-am nevoie de ceai.

Sepoy-i se îmbrînceau şi bodogăneau. S-ar fi lipsit bucuroşi de ceai, de băutură, de mîncare, de orice pentru o clipă de căldură, pentru pîlpîirea unei flăcări roşii care să le încălzească inima.

— Treceţi la loc! strigă Dhayan Singh, scos din sărite. Te pomeneşti că vine vreun ofiţer sau vreun N.C.O.[2] şi poate că nici atacul nu s-a isprăvit încă.

---

[1] Soldaţi din India engleză.

[2] Native Colonial Officer — ofiţer indigen din colonii.

Dar ceilalţi stăteau mai departe pe vine în jurul bidoanelor, surzi şi nepăsători; clănţăneau din dinţi, scuturaţi de fiori şi dîrdîiau. Nu pentru că nu priviseră cu calm cum explodează bombele, ci pentru că frigul, un frig teribil îi cuprinsese, îi paralizase...

Lalu se plimba încoace şi-ncolo cu capul în piept. Părea că găseşte o adevărată voluptate în disecarea propriului său suflet. Într-însul se ciocneau veşnic cei doi poli ai naturii umane, ca şi cum nu s-ar fi putut hotărî dacă să evadeze din el însuşi şi să trăiască în afară, sau să se retragă înăuntrul său, autoexilat, îndurerat şi schilodit de amintirea piedicilor pe care lumea i le pusese în cale. Încă din copilărie cele două tipuri contradictorii din care era plămădit se învolburaseră într-un vîrtej furios în jurul unei axe principale. Această contradicţie dădea naştere unei mîndrii ce depăşea demnitatea, încă de pe vremea cînd hoinărea fără nici o grijă, jucînd renghiuri băieţilor din sat şi bătîndu-şi joc de bărbile cărunte, înclinat să-şi urmeze impulsurile nestăpînite, ca şi cum aşa ar fi putut să tragă pe sfoară natura şi să ia cu asalt fericirea.

Şedea de mult lîngă Dhayan Singh, fără să scoată o vorbă, cînd, deodată, îl cuprinse dorinţa de-a rupe vraja care plutea asupra lui şi a celorlalţi.

Mai întîi îi dădu lui Dhayan Singh un brînci care rupse cercul şi-i făcu pe toţi să se răstoarne. Pe urmă luă un pumn de zăpadă amestecată cu noroi şi-l aruncă în Rikhi Ram. Lance-naikul, luat prin surprindere, tocmai cînd şedea lîngă sacii de nisip şi privea batjocoritor în jurul lui, nu ştiu de unde venise atacul. Dhayan Singh rîdea, căutînd să-şi recapete echilibrul. Se sculă ca să se răzbune pe Lalu, dar cînd dădu cu ochii de faţa solemnă a lui Rikhi Ram, se răzgîndi şi aruncă în el cu un bulgăre de zăpadă. În momentul cînd îl nimeri bulgărele, Rikhi Ram tocmai se apleca să se şteargă de urmele primei lovituri. Dhayan Singh marcă un punct. Rikhi Ram privi prosteşte în jurul lui. Asta îi încurajă şi pe ceilalţi sepoy să arunce în el. Nu prea izbutiră să-l nimerească pe naik, care acum se ferea rîzînd de păţania lui şi înjurîndu-i blajin: „Mama voastră!" Asta nu făcea decît să înteţească joaca. Acum sepoy care şedeau în stînga lui Rikhi Ram şi chiar lance-naikul în persoană luară ofensiva.

— Ehei, porcilor! se auzi deodată glasul aspru al lui Jemadar Subah Singh, pe care nimeni nu-l simţise venind. „Hai, gata!"

Băieţii erau fericiţi că se mai încălziseră o leacă şi continuară să azvîrle cu bulgări de zăpadă, ca şi cum s-ar fi antrenat la aruncarea grenadei. Un bulgăre îl nimeri pe Jemadar Subah Singh în faţă, făcîndu-l să încremenească într-o atitudine solemnă şi autoritară. Apoi izbucni:

— Ce-i azi? Nunta mă-tii? Ce rageţi ca măgarii şi aruncaţi cu toată murdăria asta? Porcilor! Drepţi! Neam de curvă! Ce dracu, nu m-aţi văzut? Drepţi!

Oamenii se astîmpărară şi se întoarseră la locurile lor, cu nasul în jos.

— Ce-i asta, Holdara? Ce, nu-i poţi stăpîni? întrebă Jemadar Subah Singh.

— Oamenii s-au jucat puţin, Jemadar Sahib[1], răspunse Rikhi Ram, privind în pămînt.

— Las' că le dau eu de lucru, ca să le treacă de urît, spuse Jemadar scurt. Latten[2] Hobson Sahib şi cu mine ne ducem în recunoaştere astă-noapte. Vreau să vină doi oameni cu mine.

— Bine, Huzoor, o să aleg doi oameni, spuse Rikhi Ram.

— Alege-te pe tine, ordonă Subah Singh. Şi...

— Huzoor, cine va răspunde de pluton în lipsa mea? întrebă Rikhi Ram.

— Am eu grijă! răspunse Jemadar. Mai bine ai învăţa să asculţi, să ştii cum să comanzi, şi... Aruncă o privire prin tranşee, ca să descopere cea de a doua victimă.

— Dhayan Sing, Huzoor? întrebă Rikhi Ram. Întotdeauna a mers cu mine.

— Nu, că-i prea gras pentru treaba asta, făcu Jemadar. Unde-i Lal Singh? Tu şi Lalu.

— M-ai chemat, Subah? întrebă Lalu ieşind în faţă.

— Jemadar Sahib, tîmpitule! spuse Subah. Ţi-am spus o dată să nu vorbeşti cu mine cum ai vorbi cu un măturător!

— Iertaţi-mă, Jemadar Sahib! răspunse Lalu intimidat.

— Ba nici nu-mi trece prin gînd, răspunse Subah. Ai să mergi în patru labe cu mine şi cu Rikhi Ram. Deci, încinge-te!

---

[1] Sahib — domnule.

[2] Locotenent.

Ne întîlnim la adăpostul lui Lok Nath. Adă-l şi pe porcul ăsta obraznic! ordonă Jemadar lui Rikhi Ram. Trebuie să ieşim în recunoaştere. Grăbeşte-te şi să fii acolo la nouă fix. Îşi înţepeni muşchii feţei şi privi încordat prin întuneric, cercetînd feţele oamenilor; pe urmă întoarse spatele, se încovoie şi o luă înapoi prin tranşee.

— Hai, băiete, să ne pregătim, spuse naikul Rikhi Ram, după ce Jemadar se depărtă. Ce dracu l-o fi apucat azi?

— O fi îngheţat şi s-o fi gîndit la mă-sa, poate, încercă să-l lămurească Dhayan Singh.

— Îl are doar pe tat-su aici, ca să-i poarte de grijă, încercă să se amestece un sepoy.

— Potaia! L-o fi făcut mă-sa cu vreun porc! spuse Rikhi Ram, apropiindu-se de Dhayan Singh şi de căldura iluzorie din tinicheaua în care fumegau cîrpele. Cel puţin, maiorul Subedar Sahib e bine crescut.

— Mai degrabă l-a făcut tat-su cu vreo spălătoreasă, răspunse Dhayan Singh. E înfumurat ca Arbel Singh.

— Din oricine s-ar trage, spuse Lalu cu un gest larg şi hotărît de arbitru, una ştiu, că-i e frică să iasă în recunoaştere!

— Da' ţie nu-ţi e, nu-i aşa, măi băiete? spuse naikul Rikhi Ram, scoţînd funingine din bidon şi ungîndu-se cu ea pe faţă.

— Nu, spuse Lalu ca să facă pe grozavul, cînd de fapt simţea că „Da".

— Ei, atunci unge-ţi faţa cu negru, aşa ca mine, spuse Rikhi Ram.

— Ţi-a plecat mintea-n vacanţă, Holdara, ori ce ţi-a venit? făcu Lalu. Faţa asta neagră o să lucească pe zăpadă ca un ochi de bivol. O ţintă numai bună pentru ăia din tranşeele nemţeşti.

— Bine zici, băiete, aprobă Rikhi Ram dînd din cap. Chestia e cum scot acum negreala asta de pe faţă? Avea aerul că-l zăpăcise de tot venirea neaşteptată a lui Jemadar Subah Singh şi că nu-şi revenise din lovitura pe care i-o dăduse ordinul de plecare în recunoaştere.

— Şterge-te cu scuipat, îşi dădu cu părerea Dhayan Singh în glumă. Că doar n-are cine să care apă pentru tine.

— Ia mai lasă-mă-n pace, „Moartea mie, joaca ţie", spuse Rikhi Ram.

— Las' că-ţi dau eu o cîrpă să te ştergi, Holdara, se oferi unul din sepoy cu un glas înăbuşit, ce părea că vine din depărtare.

— Ţine pumnul ăsta de zăpadă, Holdara; freacă-ţi încet faţa, spuse Lalu, care-şi scosese echipamentul şi se bandaja la cap şi peste faţă cu fîşii de tifon din sacul de prim-ajutor, şi ai să te pomeneşti cu un ten de fritz.

Timp de cîteva minute continuară să se pregătească în tăcere. Era ciudat că acum, cu moartea în faţă, uitau să bodogănească şi îndurau, fără să crîcnească, frigul care le pătrundea pînă-n oase. Dar, în sinea lui, Lalu îşi simţea fiinţa răsfirîndu-se tot mai mult departe, deasupra tranşeelor. „Aşadar, gîndi el, am căzut mesa." Şi se gîndi la prietenii lui, la Daddy Dhance, la Havildar Lachmann Singh şi la moş Kirpu, care într-un fel sau altul căzuseră fiecare la rîndul său. Din pricina amestecului lui Subah şi Lok Nath în toate sforăriile care sfîrşiseră cu moartea lui moş Kirpu şi pentru că îşi dădea seama că Jemadar îl alesese acum numai fiindcă avea necaz pe el de cînd cu incidentele cu încartiruirea, arunca în spinarea lui răspunderea împrăştierii întregului grup. Căutînd astfel să găsească vini imaginare, se simţea mulţumit, deşi îl stăpînea un sentiment de nesiguranţă.

— Haide o dată, frate, spuse Rikhi Ram. Trebuie să ajungem la Lok Nath înaintea lui Jemadar.

— Va să zică trebuie să ne mai întîlnim cu ticălosul ăla! spuse Lalu. Las' că-i dau eu una să mă ţină minte... Hei, Dhayan Singh, uite-aici raniţa mea. N-am în ea decît nişte fleacuri şi o scrisoare pentru mama...

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, spuse Dhayan Singh, sculîndu-se repede ca să dea mîna cu el.

— Hehei! Ia îmbrăţişaţi-vă! Poate-i pentru ultima oară, spuse Rikhi Ram, rînjind.

Dhayan Singh şi Lalu se îmbrăţişară rîzînd.

— Dacă omori vreun neamţ, să-mi aduci un cadou, spuse un sepoy.

— Ţi-aduc eu un par, să ţi-l bagi în ... îi răspunse grosolan Rikhi Ram şi se repezi să-l îmbrăţişeze cu căldură pe Dhayan Singh.

— Păzeşte-ţi dovleacul, îi strigă Dhayan Singh naikului, şi vezi să nu-ţi dea untura-n ochi.

Deşi erau emoţionaţi şi cam palizi, se ţineau tare, încercînd să facă faţă la orice s-ar întîmpla. O luară spre stînga unul după altul, salutaţi cu vorbe prosteşti, vesele, sau încurajatoare şi cu urări fără rost.

Cînd ajunseră în dreptul companiei Dogra, dădură de Havildar Lok Nath.

— Hei, voi ăştia, mişcaţi-vă şi luaţi cîteva bombe din adăpostul sahibului, spuse Lok Nath.

— Credeam că-i vorba de-o patrulă de recunoaştere, şopti Lalu lui Rikhi Ram, pe cînd înaintau prin tranşeea de comunicaţie către adăpostul ofiţerului.

— Ei, frate al meu, ce-ţi mai pasă de fum, cînd eşti în mijlocul flăcărilor? spuse Rikhi Ram orbecăind prin tranşeea întortocheată.

Tocmai ieşiseră din tranşee, cînd întîlniră pe locotenentul Hobson, un ofiţeraş tînăr, care fusese trimis de curînd la al 69-lea de la un regiment englez.

— Aţi venit pentru patrulă? întrebă el, văzîndu-i camulaţi.

— Huzoor, răspunseră ei, luînd poziţia de drepţi.

— Unde-i Jemadar Sahib? întrebă locotenentul.

— În adăpost, Huzoor, se băgă Lok Nath. Mă duc să-l aduc.

— Or fi grele bombele astea, Huzoor, spuse Rikhi Ram arătînd spre grenadele din mîinile ofiţerului şi se oferi să le ia.

Sahibul puse în braţele lui Rikhi Ram grenadele pe care le ţinea în mîna dreaptă.

— Cum le aruncaţi, Huzoor? întrebă Lalu, făcînd un pas înainte, ca să-şi ia partea lui.

Locotenentul Hobson îi dădu încărcătura din cealaltă mînă. Apoi, fără nici o vorbă, luă o grenadă, făcu un salt pînă la marginea tranşeei şi aruncă bulgărele peste „ţara nimănui", spre nemţi, măsurînd timpul de explozie cu un plescăit batjocoritor din buze: Poc!

Celor doi li se păru jocul primejdios, apoi însă se molipsiră de entuziasmul băieţandrului şi se repeziră unul după altul să arunce şi ei cîte o grenadă înspre „ţara nimănui". Detunăturile fură urmate de un zgomot care putea fi luat drept un rîs răguşit sau drept nişte strigăte sinistre.

— Unde-i Jemadar Subah, întrebă sahibul, de data aceasta cu nerăbdare.

— Uite-l că vine, Huzoor, răspunse Lok Nath.

— Salaam, Huzoor, spuse Subah.

— Li s-a comunicat santinelelor că ieşim, Jemadar Sahib? întrebă sahibul.

— Da, Huzoor, răspunse Subah, privind întrebător spre Lok Nath.

Sahibul nu băgă de seamă şovăiala şi întrebă: — S-au dat instrucţiuni oamenilor?

— Ne vom tîrî spre tranşeele germane şi vom vedea unde se află şanţurile pe care le-au săpat, începu Subah sigur de sine. Apoi... continuă el, dar fu întrerupt de un rîgîit.

— Inamicul îşi întăreşte poziţiile, izbucni nerăbdător sahibul. Împărţim grenadele între noi şi le ţinem pregătite. Baioneta la armă! Avem şi revolvere! Nu vă răsfiraţi prea tare; după mine!

— Simplu ca bună ziua, spuse Subah, încercînd să-şi ţină echilibrul şi închipuindu-şi că explică vorbele sahibului.

Lalu simţi un miros puternic de rachiu duhnind din gura lui Jemadar.

Locotenentul Hobson îi conduse de-a lungul unei poteci, la capătul căreia se afla un post de santinelă şi se căţără pe parapet. Jemadar Subah Singh şi ceilalţi doi îl urmară, dînd aproape buzna unul peste altul, zorindu-se să intre în acţiune. După ce ieşiră din tranşee, sahibul se opri o clipă; apoi se îndreptă spre o spărtură a sîrmei ghimpate. Aci se păru că dă de o piedică, căci stătu pe loc.

Lalu se lăsă pe vine, aşteptînd încordat să audă împuşcăturile trecîndu-i pe deasupra capului. Dar atacul german de după-amiază se potolise pentru cîtva timp şi supravieţuitorii din 34 pionieri, precum şi „Connaughts" se odihneau. Şi, totuşi, această recunoaştere părea o aventură îndrăzneaţă, dacă nu chiar o nebunie curată.

Sahibul, care mergea în frunte, se întoarse spre stînga şi începu să meargă de-a lungul sîrmei ghimpate pînă la spărtura următoare. Acum mergeau paralel cu propriile lor linii şi nu prea departe de gloanţele sepoylor.

Lalu se ruga în sinea lui că dacă Subah nu le spusese santinelelor de la posturile de observaţie că au plecat în recunoaştere, să le-o fi spus cel puţin Lok Nath după plecarea lor. Se mustra că n-a stăruit asupra acestui lucru, atunci cînd Jemadar răspunsese în doi peri la întrebarea sahibului. De după colţul tranşeei ocupate de-al 69-lea sufla un vînt tăios care-i muşca vîrfurile urechilor. Sub picioare zăpada se topea, devenind atît de alunecoasă, încît fiecare pas era foarte nesigur. Se lăsă la pămînt şi începu să se tîrască după locotenentul Hobson.

Deodată sahibul se opri din nou.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Jemadar Subah Singh aproape cu glas tare.

— Încet, şopti sahibul.

— Linişte, transmise înapoi Lalu.

Se părea că şi în acest punct spărtura era blocată.

— Înainte! urlă Subah pe cînd sahibul îi şoptea ceva lui Lalu.

Cum nu fu în stare să prindă cuvintele locotenentului Hobson şi temîndu-se ca nu cumva strigătele lui Jemadar, care venea în spatele lui, să atragă atenţia trăgătorilor nemţi, Lalu se îndreptă din proprie iniţiativă spre sîrmă şi încercă să ridice firele încurcate, care blocau colţul din dreapta al spărturii. I se păru că le-ar putea ridica dacă s-ar opinti puţin.

Se ridică în genunchi şi se apucă de treabă. Cînd trase în sus firele încurcate, acestea se desfăcură cu un zbîrnîit metalic, urmat de un zornăit. Hobson Sahib îi veni în ajutor şi ţinu capetele pe care Lalu încerca să le deznoade, dar firele erau ţepene. Le scuturâ cu nerăbdare, înlocui apoi forţa cu răbdarea şi îndoi vîrfurile în sus, pînă le ridică la un picior[1] şi jumătate de la pămînt. Cîteva lovituri furioase cu bocancii şi laturile se desfăcură.

Fără să mai sape şi să mai pună mine, începu să se tîrască de-a buşilea prin deschizătură.

— Bravo! îl încurajă sahibul, apucîndu-l de haină.

Cîteva smucituri şi scuturături îi liberară spatele de sîrma ghimpată. Înaintă pe burtă într-o gaură de obuz plină de zăpadă. Se ridică şi ţinu sîrma în sus, ca să treacă şi sahibul.

[1] Piciorul — măsură de lungime egală cu 0,30 m.

— Urmează-mă, şopti locotenentul Hobson tîrîndu-se; apoi ieşi de partea cealaltă, se ridică şi-şi scutură zăpada de pe faţă şi de pe mîini.

Jemadar Subah Singh veni primul după ei, rîzînd, ca şi cum totul n-ar fi fost decît o joacă şi, bătîndu-l pe Lalu pe umăr, strigă:

— Bravo, băiete, eşti grozav!

— Gura, spuse Lalu, neputînd să-şi înăbuşe furia şi enervarea.

Dar, de abia îl repezi pe Subah, că se şi temu ca acesta să nu se răstească la el, punînd astfel în primejdie tot grupul.

Locotenentul Hobson şi Rikhi Ram se cătărară pe pantă, suflînd din greu şi trăgînd grenadele după ei. Apoi sahibul începu să se tîrască printre gropi, ca să recunoască poziţia.

— Haideţi, spuse Subah. Se ridică în picioare cît era de lung şi o luă la goană. Faţa lui tînără şi buhăită era crîncenă ca a unui conducător viteaz.

Rikhi Ram îl trase înapoi de-un picior şi Jemadar căzu cu capul înainte într-o groapă, gemînd înăbuşit.

— Aşteaptă, mama ta de tîmpit, şopti naikul ajungîndu-l din urmă. O să ne ucizi pe toţi!

— Ţi-am spus că-i beat, mormăi Lalu către Rikhi Ram.

— Ce s-a întîmplat? întrebă locotenentul Hobson întorcîndu-se spre ei.

— Nimic, Huzoor, minţi Rikhi Ram. A alunecat Jemadar.

Deoarece Subah zăcea unde se lungise, Rikhi Ram îl atinse pe Lalu pe braţ şi arătînd spre baionetă îl întrebă:

— Ce zici, să-l uşurăm de suferinţe?

— Ba nu, Holdara! făcu Lalu scandalizat. Nu cutezase să se gîndească vreodată la modalitatea aceasta de a ieşi dintr-o încurcătură. O clipă se simţi năucit...

În timpul acesta sahibul se tîrîse încă vreo zece yarzi şi-şi croia drum, cu o mişcare înceată şi şerpuitoare, către un bolovan care părea un morman de pămînt îngrămădit acolo de geniştii germani şi acoperit de zăpadă.

Un obuz străbătu cerul, undeva în stînga, strecurînd în ochii lui Lalu, înecaţi de spaimă, sentimentul primejdiei apropiate.

După ce se stinse vîlvătaia, Lalu se tîrî afară şi-l urmă pe Hobson Sahib, care înaintase foarte repede spre bolovan.

— Ce javră! pătrunse pînă la el glasul lui Rikhi Ram.

— Lasă-l, răspunse Lalu, şi vino singur încoace.

O clipă îl aşteptă pe naik, îngrijorat să nu-l piardă din ochi pe Hobson Sahib, care se tîra repede, sfidînd necugetat primejdia. Pe cînd Rikhi Ram mai era încă la doi yarzi în spatele lui, Lalu zări la picioarele dărîmăturilor cîteva cadavre, nişte hoituri fantastice care, aşa cum zăceau pe jumătate acoperite de zăpadă, păreau să umple priveliştea cu o tristeţe înfiorătoare.

— Uite-l că varsă, îl informă Rikhi Ram pe Lalu.

— Sahibul a luat-o înainte, spuse Lalu; haide mai repede.

Începură să se tîrască, cîrmind la dreapta, dar ţinîndu-se pe cît putură în umbra bolovanului pe care-l socoteau un punct al fortificaţiilor. Un timp nu-l putură vedea pe Hobson Sahib şi înaintară orbeşte. Vîrfurile degetelor le îngheţaseră şi din haine le picura zăpada topită. Duhoarea care se ridica din leşurile de pe lîngă bolovan le făcea greaţă. Li se părea că înaintează ca nişte broaşte ţestoase. Începură să se grăbească, împiedicîndu-se de armă şi rostogolind grenadele înaintea lor, în loc să le tragă după ei.

— Îl vezi pe sahib? întrebă Rikhi Ram.

Lalu cercetă din ochi terenul din faţa lui şi încercă să desluşească trupul sahibului dintre cele cîteva cadavre de sepoy răspîndite în jur.

— Uite-l colo, lîngă şanţ, spuse Lalu.

Dar înainte chiar să-i fi ieşit cuvintele din gură, auzi glasul Subahului:

— Hei, unde sînteţi?

Jemadar sosi în goană, scîrţîind zăpada sub tălpi şi se aruncă la pămînt lîngă ei.

— Doamne! gemu Lalu, scos din minţi de spaimă din pricina unei asemenea nebunii.

Dar Rikhi Ram se ridică cu sînge rece şi-i trînti Subahului una răsunătoare în cap, şuierînd:

—Şezi jos, netotule! Fire-ai tu al dracului cu mă-ta şi cu soră-ta! şi naikul îl ţinu pe Jemadar de ceafă, cu faţa lipită de pămînt.

— Încearcă să faci o mişcare, potaie, că te ucid! Să nu-mi spui pe nume dacă n-o fac!

Chiar în acel moment se auzi o detunătură puternică şi cîteva ţipete şi strigăte răguşite din şanţurile de la douăzeci de yarzi de ei. Văzură braţul locotenentului Hobson descriind un semicerc. Urmă o detunătură, apoi alta, îndată după cea dintîi. Se iscă o scurtă busculadă, se auzi un strigăt de durere şi cîteva cuvinte răguşite. Apoi o mitralieră germană începu să vorbească în limba morţii.

Lalu rămase nemişcat, lipindu-se tare de pămînt, căci ghicise că Hobson Sahib nu făcuse decît să stîrnească viesparul cu grenadele lui. Banda mitralierei părea să nu se mai sfîrşească, umplînd pămîntul cu neîncetatul ei ta — ta — ta. Lalu închise ochii şi aşteptă glonţul, înnebunit de durere şi de frică.

Peste un minut deschise ochii şi ridică capul: se înspăimîntă, căci văzu ceva care i se păru că era locotenentul Hobson, stîrcit la pămînt.

Lăsă muniţiile şi începu să se tîrască spre bolovan. Înainta cu inima la gură şi cu trupul înţepenit de cîrcei. Zărindo adîncitură în stînga lui, se rostogoli în ea lovindu-se de un cadavru. Se opri o clipă să-şi tragă sufletul. Pe urmă o luă pe brînci, de-a curmezişul, spre bolovan, înjurîndu-l în gînd pe Subah pentru că îi ţinuse în loc şi pentru că stîrnise focul inamicului. Era sigur că Sahibul n-ar fi aruncat grenada, dacă nu l-ar fi auzit pe Jemadar făcînd scandal în spatele lui...

Dădu de alt cadavru şi se ridică, neputînd îndura duhoarea morţilor îngrămădiţi în crater.

Se opinti înainte şi atinse picioarele sahibului. Nici o mişcare. Scutură trupul. Era ţeapăn şi greu. Mort!

Adăpostindu-se după un cadavru, ajunse în dreptul sahibului. Ştia prea bine că ceea ce făcea era nebunie curată, pentru că de unde zăcea ofiţerul putea fi văzut din tranşee. Dar instinctul îl mîna să se tîrască cu orice preţ înainte şi să salveze trupul dacă nu de alta, dar cel puţin ca să se apere de acuzarea că din pricina lui ar fi dat greş recunoaşterea.

Auzi un zgomot de parcă cineva ar fi tăiat lemne în tranşee şi apoi cîteva cuvinte întretăiate.

Lalu se așează pe vine, în poziția care-i era atît de firească, și-și trecu mîna pe sub trupul lui Hobson Sahib. Își încordă brațul, cîntărind cadavrul înainte de a-l ridica.

Asuda, iar în fața ochilor îi jucau scîntei.

Așa ghemuit cum era, ridică trupul dintr-o smucitură.

— Houh, ho, hoi! glasuri germane răgușite sparseră liniștea.

Dădu drumul trupului și se trînti la pămînt înspăimîntat.

După cîteva minute focul amuți.

Lalu gemu din fundul gîtlejului ca un copil și începu să se tîrască repede înapoi.

— Ce-i, ce s-a întîmplat? E mort? îl întrebă Rikhi Ram în șoaptă pe Lalu, cînd acesta ajunse lîngă el.

Lalu dădu din cap, de abia suflînd. Și, deschizînd ochii, se văzu atîrnînd peste marginea craterului.

— Haide, băiete, coboară în groapă, spuse Rikhi Ram încercînd să-l liniștească și-l trase înăuntru, ținîndu-l încă de ceafă pe Subah.

Lalu se strînse ca un arici pînă intră cu tot trupul în crater.

Jemadar se trezise de-a binelea cînd ajunseră înapoi în tranșee sau, cel puțin, cum nu făcuse nimic alta în timpul recunoașterii decît să verse, părea treaz; în schimb, păreau beți Rikhi Ram și cu Lal Singh. Cînd intrară în șanțuri, poticnindu-se, o sudoare rece de spaimă curgea de pe ei și buzele le erau arse de sete. Subah nu le spusese santinelelor să bage de seamă și acestea deschiseseră un foc intermitent, luîndu-i drept patrulă inamică. Havildar Lok Nath îi primi în locul unde se aciuase împreună cu alți sepoy, în jurul unui foc.

— Ei, Jemadar Sahib, cum au mers lucrurile, bine? întrebă Lok Nath îngrijorat.

— Holdara, de ce nu ai înștiințat pe tîmpitele celea de santinele că am ieșit? îi întoarse Jemadar Subah Singh vorba, clătinîndu-se puțin pe picioare.

— Huzoor, începu Lok Nath.

— Huzoor, Huzoor! îl îngînă Subah, înțepenindu-se deodată. La ce dracu îți mai spun să faci ceva? Era cît pe ce să rămînem în „țara nimănui", între două focuri!...

Își dădea foarte bine seama de propria greșeală și citind acuzarea în ochii însoțitorilor lui căuta să-i îmbuneze, repezind cu brutalitate pe cel pe care îl urau ei.

— Lasă asta, Jemadar Sahib, și haide mai bine să raportăm maiorului Subedar Sahib, spuse Rikhi Ram, care nu se lăsa dus de nas de șmecheriile Subahului.

— Rămîneți să vă odihniți, spuse Jemadar. O să-i raportez eu mîine.

— Huzoor, recunoașterea a eșuat și Hobson Sahib a fost ucis și de vreme ce n-am putut îndeplini ordinul, trebuie să-mi fac datoria, insistă Rikhi Ram.

— A murit sahibul! exclamă Lok Nath. Și cum a murit? Ce s-a întîmplat?

— Ai să afli tu mîine cum a murit, din ordinul de zi pe regiment, spuse Rikhi Ram amenințător, deoarece părea hotărît să-și facă datoria cu credință, ca un adevărat N.C.O., cel puțin în ceea ce-l privea pe Jemadar.

— Ia spune tu, sepoy Lal Singh, ce s-a întîmplat? întrebă Lok Nath pe băiatul care stătea în lumina focului, ostenit și cu capul plecat.

— Sahibul a înaintat prea mult și o parte din noi au rămas prea mult în urmă, spuse Lalu fără să ia poziție de drepți și silindu-și gura înghețată să pronunțe cuvintele.

— Și sahibul a fost ucis? întrebă un sepoy.

— A urcat în rai, spuse Lalu.

— Așa-i, acuma e în deplină siguranță, spuse careva.

— Ați adus vreun trofeu? întrebă alt sepoy.

— Da, ține asta! spuse Lalu scurt, arătîndu-și fundul.

— Du-te și-ți ia singur trofeu, se amestecă Rikhi Ram, ținîndu-i partea lui Lalu.

— Zău? făcu sepoyul.

— Un glonte chiar în... răspunse Rikhi Ram.

— Mîine e ziua cea mare, spuse Lok Nath.

— Dar ce, ce-i mîine, Holdara? întrebă Subah, care avea tot interesul să treacă vremea, pînă s-o mai liniști Rikhi Ram.

— Un atac pe tot frontul, spuse Lok Nath.

— Și asta-i oficial? întrebă Subah.

— Haide, Jemadar Sahib, că aflăm noi, spuse Rikhi Ram. Luă inițiativa, punînd mîna pe brațul Subahului, și adresîndu-se în același timp lui Lalu: Tu, du-te, frate, de mănîncă ceva.

Lalu întinse vîrfurile degetelor și picioarelor la foc, apoi o porni prin zloată spre adăpostul lui.

— Hei, frate!

— Cum a fost recunoașterea?

— Ce, te-ai și întors?

Pe tot drumul plouau întrebările sepoylor.

Făcea semne cu mîna, dar nu răspundea, pînă dădu de Dhayan Singh, care ședea lîngă foc împreună cu alții.

— Teafăr, frate? întrebă Dhayan Singh.

— E o poveste cu Akbar și Birbal, începu Lalu oprindu-se lîngă foc. Birbal spunea că lumea întreagă orbise. Împăratul și curtenii spuneau că nu... „Veniți mîine dincolo de porțile palatului și-o să vedeți", spuse Birbal!

— Și ce s-a întîmplat? întrebă un sepoy.

— Ei bine, a doua zi Birbal ședea îmbrăcat ca un cîrpaci și dregea ghete. Cînd împăratul și curtenii ieșiră pe poarta palatului, îl întrebară pe rînd: „Ce faci acolo, Birbal?" „Ce, nu vedeți, ori ați orbit cu toții?"

Sepoyi rîseră.

— Bravo băiete, vino de mănîncă, ți-am păstrat ceva de mîncare, ție și lui Rikhi Ram.

— N-am nevoie de mîncare, dă-mi mai bine ceva să beau, spuse Lalu și se lăsă sfîrșit la picioarele lui Dhayan Singh.

— Mă duc să-ți aduc niște rom de la Lok Nath, spuse Dhayan Singh și-o luă la fugă.

Lalu se tîrî în adăpost și-și înfășură mantaua în jurul trupului, pe cînd Dhayan Singh se duse să-i aducă o rație de rom. Se simți ușurat, văzînd că mai respiră și că mai trăiește. Dar nu se putea ține să nu tremure. Spaima din momentul cînd auzise zgomote în tranșeea nemților, pe cînd ședea chircit lîngă Hobson Sahib, îl mai ținea și acum strîns ca în gheare. Ce noroc că nu fusese împușcat cînd începuse focul!

Încerca să-și potolească tremurul, dar deși îi mai trecuse spaima de gloanțe, se temea ca nu cumva moartea sahibului și faptul că recunoașterea dăduse greș să aibă urmări serioase.

Se auzi o bubuitură; un obuz zbură peste capetele lor şi căzu spărgîndu-se undeva pe cîmp. Aşteptă cu sufletul la gură. Urmă alt obuz. Apoi... ticăitul monoton al mitralierei... focul de armă se înteţea. Sepoyi strigau pe-afară. Îl cuprinse panica. Poate că era Rikhi Ram, care venea să-l tîrască în faţa maiorului Subedar sau a adjutantului... Se auziră din nou strigăte. Simţea cum îl cuprinde ameţeala şi cum îi bate inima în piept. Ridică capul şi strigă: „Dhayan Singh!"

Dar glasul îi fu înăbuşit de zgomotele de-afară. Aştepta ascultînd cu atenţie. Se pornise atacul şi cerul era luminat de focul de artificii al sutelor de proiectile care plesneau. Îşi blestemă soarta, căci se temea că, abia scăpat de moarte într-o recunoaştere îndrăzneaţă, să nu fie cuprins şi ucis de valurile de foc care se revărsau peste adăpost.

Pe cînd afară planetele se încrucişau, gîndurile i se învălmăşeau în cap şi trupul parcă îi clocotea. Îi venea să verse şi ar fi dorit să-şi poată opri tremurul din mădulare. Dar, mai presus de toate, ar fi dorit să se poată agăţa de viaţă, să se ţină de ea strîns şi tare. „Dhayan Singh, vai Dhayan Singh!" strigă el, înspăimîntat ca un copil, prin întuneric, deşi îşi dădea seama că dorinţa lui de a trăi era ceva caraghios în mijlocul sutelor de perturbări astronomice, căci oricare din acestea ar fi putut să-l şteargă de pe faţa pămîntului. Pe cînd aştepta să vadă pe cineva venind, îi creştea nerăbdarea. Simţea că procedase ca un laş, mai ales că părăsise trupul lui Hobson Sahib în locul unde căzuse.

Se mustră cîtva timp acuzîndu-se de laşitate. Dar, cînd aruncă o privire înapoi, îşi spuse cinstit că fusese întotdeauna un fricos şi că nu-i putea înţelege pe cei ca Subah, care se făleau că nu ştiu ce-i frica — deşi numai un fanfaron înfumurat ar fi fost în stare să se îmbete tocmai cînd pleca în recunoaştere, stricînd astfel treaba chiar de la început. Hobson Sahib căzuse în cealaltă extremă, pornind-o înaintea tuturor, ajungînd la tranşee şi aruncînd grenada cu o nepăsare inconştientă. Se simţea vinovat în sinea lui pentru că se repezise să salveze trupul sahibului, fără să-şi dea seama ce face. Îşi amintea foarte limpede că-i fusese frică din momentul în care atinsese cadavrul ofiţerului. Era ceva nemaipomenit cum putea să te atingă ameninţarea

propriei tale existenţe, făcîndu-te egoist şi dezbrăcîndu-te de orice scrupul sau simţămînt de loialitate, ba luîndu-ţi chiar şi iluzia că ţi-ai putea da viaţa pentru altul.

Încerca să nu se gîndească la acest episod. Se străduia să-şi stăpînească tremurul mădularelor şi dorea ca fie Rikhi Ram, fie Dhayan Singh să vină să-i curme aşteptarea. Exploziile de deasupra lui pierdeau din intensitate. Dar sepoyi trăgeau de zor şi nimeni n-avea grija lui. Simţi nişte dureri ascuţite în oase, pe unde-l amorţise frigul, şi gemu: „Mamă, mamă!" Buzele-i erau uscate şi n-avea nici măcar putere să strige. Se frămînta, întrebîndu-se ce vor spune Rikhi Ram şi Subah ofiţerilor superiori şi dacă Ajitan Sahib va crede despre el că-i un laş. Firește că nu luptase niciodată din toată inima. Bodogănise şi cîrtise împotriva tuturor şi a lui însuşi. Şi tot el fusese şi pierzania lui moş Kirpu şi poate că mai era de vină şi de moartea lui Hobson Sahib... Ar fi trebuit să-şi fi dat seama de răspunderea pe care o avea chiar din prima clipă a patrulării şi să fi pus întrebări şi să fi raportat că Subah era beat.

„Uf, uf!" oftă el întorcîndu-se pe-o parte şi strîngîndu-şi hainele în jurul trupului îngheţat.

— Răbdare, frate; sînt aici, îi spuse Dhayan Singh cu blîndeţe. Dă asta pe gît, zise el mîngîind capul băiatului.

Lalu se ridică în coate şi bău lichidul, strîmbîndu-se. Era amar. Rîgîi şi se strîmbă de parcă ar fi băut otravă. Pe urmă se rostogoli şi se întinse pe jos.

— Ia spune-mi ce s-a întîmplat? întrebă Dhayan Singh, învelindu-l cu nişte pături.

— Atotputernicul judecător a încercat să mi-o ia înainte, răspunse el, zîmbind, dar l-am bătut.

A doua zi dis-de-dimineaţă naikul Rikhi Ram îl trezi pe Lalu şi-i spuse că Subedar maior Arbel Singh vrea să-l vadă.

— Şi de ce vrea să-l vadă? sări Dhayan Singh. Lasă băiatul să doarmă, e trudit.

— De unde să ştiu eu de ce vrea să-l vadă? răspunse arţăgos Rikhi Ram, deşi ştia prea bine.

Totuşi, pe cînd mai şovăia în căldura iluzorie, înainte de a arunca păturile de pe el şi de a-şi veni în fire, Lalu bănui de ce voia Arbel Singh să-l vadă.

— Jemadar Subah Singh a umblat azi prin tranşee, spuse Dhayan Singh.

— Aşa? făcu Rikhi Ram, părînd interesat. Pe unde l-ai văzut?

— În adăpostul lui Lok Nath; cerceta nişte hîrtii, îl informă Dhayan Singh.

— Ordine de zi, poate, spuse Rikhi Ram.

— E adevărat că atacăm? întrebă Dhayan Singh.

— Se pare că într-acolo suflă vîntul, răspunse Rikhi Ram.

— Totdeauna spui lucruri cu două înţelesuri, observă Dhayan Singh. Ce s-a întîmplat azi-noapte cu recunoaşterea?

— Haide, Lalu, băiatule, spuse Rikhi Ram fără să răspundă la întrebare. Era tras la faţă după noaptea de nesomn.

— Nici unul nu vrea să-mi spună ce s-a întîmplat, făcu Dhayan Singh. Şi atunci cum pot să ţin cu voi?

— Sahibul şi-a pierdut minţile de atîta îndrăzneală şi Jemadar a mîncat cînepă, spuse Lalu ieşind din groapa de humă, scuturîndu-se de paie.

— Şi sahibul a fost ucis? întrebă Dhayan Singh.

— Haide o dată, insistă Rikhi Ram. Dacă te întinzi atîta la vorbă, pierzi mai multă vreme decît ţi-ar trebui să treci oceanul!

— Ei şi! spuse Lalu pe cînd îşi îndrepta o cută a turbanului. Apoi porni după Rikhi Ram.

— Unde-s doi, puterea creşte, băieţi — îi sfătui Dhayan Singh — ţineţi-vă strîns.

Aşteptară multă vreme, îngrămădiţi unul într-altul, înşanţul care ducea la adăpostul maiorului Subedar, dar nu se întîmplă nimic. Doar ordonanţa lui Arbel Singh, Din Dayal, care fusese prieten cu Moş Kirpu, le dădu două pahare de ceai şi-i încurajă spunîndu-le că maiorul Subedar Sahib îi va primi curînd. Comandantul indian al regimentului era, pesemne, ocupat cu lucruri confidenţiale, căci nici ofiţerii preferaţi, colegi cu el, ca Subedar Adam Khan de la compania Afridi şi Havildar Chanan Singh de la compania Sikh nu putură intra.

În cele din urmă fură chemaţi.

Intrară amîndoi şi salutară reglementar, pe cît le îngădui tavanul scund al adăpostului.

— Intraţi, băieţi, intraţi, mama lui de frig, că mă dă gata, spuse Subedar Arbel Singh zîmbindu-le prietenos. Avea bărbia bandajată.

— Subedar Sahib, nădăjduiesc că vă simţiţi bine cu pansamentul ăsta!... exclamă Rikhi Ram, deşi ştia prea bine că bătrînul îşi vopsise barba şi de aceea se legase.

— Cumetre! spuse Subedar Arbel Singh cu o licărire în ochii lui mari, cafenii, îţi baţi joc de-un om care ar putea să-ţi fie tată!

— Nahin Subedar Sahib... începu Rikhi Ram umil.

— Fiu al minciunii! spuse Arbel Singh. Băieţi, dacă voi aţi lua lucrurile în serios şi v-aţi îmbrăca mai ca lumea, aţi putea suci capul la toate franţuştele şi aţi ajunge maiori subedari. Numai că umblaţi morocănoşi de parcă v-ar fi murit mama...

Se întoarse apoi spre uşă şi strigă:

— Din Dayala, vino de scoate-mi moletiera asta de pe obraz, că nici nu pot să-mi mişc fălcile...

— Îndată, Huzoor! răspunse ordonanţa şi se repezi descriind un cerc în jurul maiorului.

După ce ordonanţa desfăcu bandajul şi ciocul de ţap, frumos înnegrit, al maiorului Subedar ieşi la iveală, Lalu simţi cum i se încălzeşte inima pentru acest stricat, care găsea timp chiar şi în ajunul unei bătălii să se preocupe de înfăţişare, de parcă ar fi fost în garnizoană. Fie că ştia că fecioru-său greşise şi dorea să-i cîştige pe cei doi de partea lui, fie că, datorită tiraniei pe care o exercita, îşi putea îngădui să fie şi prietenos cînd voia, în tot cazul izbutise să dezgheţe atmosfera.

— Ia du-te de-l cheamă pe ticălosul de fecioru-meu, i se adresă lui Din Sayal după ce acesta isprăvi cu bărbieritul. Apoi se întoarse spre Lalu şi-i spuse:

— Hei, tu, fiu al lui Lalu, mare nătărău mai eşti! Mereu te bagi în bucluc şi pe tine şi pe alţii! Ia spune-mi acum, aşa, între patru ochi, mie, care-ţi sînt ca un tată, ce s-a întîmplat cu biletele de încartiruire? Mare porc eşti, hai?

— Dar, Subedar Sahib... protestă Lalu pe drept.

— N-ai de ce să te ruşinezi, prostule, îl întrerupse Arbel Singh. Voi doi vă certaţi pentru o femeie şi bătrîna mea ordonanţă se împuşcă numai ca să-ţi ţină ţie parte şi, cînd colo, tu

vrei să mă tragi pe sfoară. Că doar te-ai dat în dragoste cu ea, că dacă nu...

— I-am mîngîiat mîna, spuse Lalu roşind ca focul.

În clipa aceea intră Jemadar Subah Sahib şi se opri cu capul plecat în faţa lui tată-său.

— Mama voastră! în garnizoană eraţi doar prieteni buni, spuse Arbel Singh către fecioru-său. Acum profiţi de situaţia pe care ţi-am creat-o şi te porţi rău cu toată lumea! Cumetre! ai cel puţin grijă de-ţi mai păstrează prietenii! Întîi te iei la harţă cu Lalu ăsta pentru o fată... mă rog, dacă i-a plăcut el mai mult, ce dracu nu te-ai dus să-ţi vezi de alta? Dacă nu eram eu, te trimiteau la curtea marţială pentru că ai pricinuit moartea lui Kirpu. Ei, şi azi-noapte ce s-a întîmplat?

— Subedar Sahib... începu Subah, dar se înspăimîntă de privirea de lup a lui taică-său.

— Toată nenorocirea e javra aia de Lok Nath, spuse Arbel Singh. Te-ai dat bine cu el, ca un prost ce eşti. Nu-mi semeni mie, că prea eşti tîmpit. Zău că încep să mă îndoiesc de cinstea mă-ti...

— Poate că mama mea vitregă ţi-a suflat asta... se aprinse Subah.

— Las-o baltă şi înţelege de glumă, spuse maiorul Subedar... Lalu, ia spune, ce s-a întîmplat aseară în recunoaştere?

— Huzoor, Jemadar Singh era beat şi...

— Nu permit! strigă Subah.

— Nici nu mă îndoiesc că erai beat, făcu Subedar Arbel Singh cu nepăsare. Ar fi fost cu cale să împarţi sticla cu camarazii tăi, porcule, şi să nu fii aşa de lacom. Vezi ce bucluc ai făcut! Spune, Lalu.

Lal Singh spuse toată povestea.

— Aşa mi-a spus şi Rikhi Ram, spuse Arbel Singh. N-aţi ticluit-o cumva amîndoi? rîse el.

— Am şi scris raportul! izbucni Subah furios. Îi acuz pe ăştia doi că nu mi-au ascultat ordinele: nu m-au urmat cînd le-am ordonat să fugă în ajutorul lui Latten Hobson, ceea ce e curată răzvrătire. Naikul Rikhi Ram m-a ameninţat că-mi dă una în cap, ceea ce e iar răzvrătire şi m-a ţinut cu forţa în craterul de obuz, deci a treia răzvrătire. Amîndoi m-au insultat pe mine,

superiorul lor, susţinînd că am minţit cînd am spus că am prevenit santinelele şi numai asta şi e de-ajuns să fie trimişi la curtea marţială!

— Sigur că sînt destule dovezi pentru curtea marţială, Huzoor, spuse Rikhi Ram liniştit, văzînd că Jemadar dădea cărţile pe faţă. Eşuarea misiunii din pricina beţiei; neglijenţă în executarea înaintării; slăbiciune totală în faţa primejdiei.

— Perfect, spuse maiorul Subedar Arbel Singh cu un hohot de rîs. Că doar n-ai să poţi spune în faţa curţii marţiale... că l-au apucat vărsăturile... dar ia ascultă, e adevărat că mi-ai ameninţat prinţul că-l omori?

— Da, Subedar Sahib, l-am ameninţat, spuse Rikhi Ram.

— Vezi că-şi recunoaşte vinovăţia, strigă Jemadar.

— Asta-i grav, spuse Arbel Singh cu o privire batjocoritoare. Şi care sînt, mă rog, acuzaţiile împotriva sepoyului Lal Singh?

— Nesupunere, spuse Subah.

— Răzvrătire, ca să fim mai precişi, adăugă Lalu.

— Am să te propun pentru decorare, spuse maiorul Subedar către Lalu. Cît despre tine, Rikhi Ram, urmă el, întorcîndu-se către lance-naik, iartă-mă dacă aseară am fost prea aspru. Moartea unui sahib e greu de justificat. Dar se pare că n-ai putut să-i struneşti avîntul, aşa cum te-ai împotrivit inconştienţei lui Jemadar.

— Tată!

— Jemadar Sahib, spuse Arbel Singh luînd în batjocură o atitudine marţială. Îmi îngădui să te sfătuiesc să nu uiţi că, dacă eşti căpitan, pentru că tatăl tău e din întîmplare judecător, ai şi anumite răspunderi. Şi cea mai mare este aceea de a nu mă face de rîs, silindu-mă să te degradez pentru că te-ai îmbătat în timpul executării misiunii.

Maiorul Subedar tăcu o clipă, ca şi cum i s-ar fi oprit ceva în gît. Apoi mîrîi ca un lup, care se preface dintr-o dată în leu:

— Îţi spun o dată pentru totdeauna că nu te mai apăr. Puteţi pleca. Întoarceţi-vă la locurile voastre.

Toţi trei luară poziţia de drepţi, salutară şi se strecurară afară din adăpost.

„Aerul şi apa" deveniseră îngrozitoare, căci, deşi temperatura scăzuse, zăpada se topea. Cîmpul din spatele tranşeelor, ciuruit de şrapnele şi de gloanţe, era aproape imposibil de stră-

bătut din pricina noroiului şi a lapoviţei; orice urmă de cărare se pierduse în haznaua asta. Tranşeele se prefăceau încet, încet în canale pline de apă; pămîntul adăposturilor era îmbibat şi din fiecare ungher se ridica o duhoare greţoasă, ca şi cum miile de sepoy şi de „tommies[1]" care trăiau şi mişunau în aceste şanţuri ar fi fost apucaţi deodată de dizenterie. N.C.O. ordonară oamenilor să cureţe lapoviţa şi zăpada, dar, cum nu erau destule sape mari pentru toţi, unii dintre sepoy se îngrămădiseră ca ciorchinii în cîte un colţ, pe cînd alţii aruncau zăpada în şanţurile de comunicaţie. Europenilor obişnuiţi cu climatul rece li se părea plăcut şi cald; sepoyi însă veneau din cîmpii arse de soare; unii nu văzuseră zăpada decît rareori, în zilele excepţional de senine, cînd vreunul din piscurile Himalaiei se arăta departe, la sute de mile; alţii nu văzuseră gheaţa decît în dughenele unde se vindea îngheţată. Toţi îşi aminteau că ultima ploaie cu grindină căzuse cel puţin cu şapte ani în urmă şi chiar şi verile din Europa li se păreau ierni. Frigul era cea mai mare suferinţă pe care şi-o puteau închipui şi pe care cu siguranţă că Dumnezeu o trimisese pe capul lumii războinice ca o pedeapsă bine meritată pentru faptele rele ale acestei epoci a fierului. Căci nu se spunea oare că pe măsură ce epoca fierului se va apropia de sfîrşit, iernile vor fi tot mai reci şi verile tot mai fierbinţi, pînă ce întreaga omenire va fi ori îngheţată de-a binelea, ori prefăcută în scrum? Cine ar fi putut spune că nu se apropiau de ajunul Zilei de Apoi, cînd fiecare în parte va fi judecat în faţa tronului ceresc?

Pe cînd Lalu îşi croia drum prin şanţul de legătură — unde-l lăsase Rikhi Ram, care se dusese să ia ordinele de zi — ca să ajungă la postul său din flancul companiei a II-a şi se strecura printre oamenii care şedeau jos sau în picioare, vorbeau sau se gîndeau la soarta lor deznădăjduită, simţi că-l cuprinde o bucurie nelămurită la gîndul că scăpase atît de ieftin din ceea ce ar fi putut deveni o situaţie foarte neplăcută. Maiorul Subedar fusese extraordinar de drept şi de bun. I se încălzea inima gîndindu-se la vulpoiul ăsta bătrîn. Omul avea calităţi minunate şi nu degeaba căpătase gradul de maior, pe cînd fecioru-său nu moştenise nimic din ceea ce avea el mai bun în firea lui...

---

[1] tommy — soldat englez.

— Ce-i, ce s-a întîmplat? îl întîmpină Dhayan Singh din colţul unde curăţa lapoviţa cu lopata şi-o arunca într-un şanţ transversal.

— Bătrînul Arbel Singh era în toane bune; ne-a dat drumul, spuse Lalu, ba chiar l-a frecat pe fiu-său.

— Kismetul vostru, spuse Dhayan Singh, ştergîndu-şi sudoarea.

— Lasă kismetul în pace, n-a fost decît prostia lui Jemadar, răspunse Lalu.

— Ba nu vorbi aşa, că ispiteşti ghinionul, spuse Dhayan Singh.

— Mama lui de ghinion! făcu Lalu.

Dar, pe cînd rostea aceste vorbe, se şi întrebă dacă n-o fi cumva cum spune Dhayan Singh. Aceşti oameni erau foarte superstiţioşi, aruncau totul în seama sorţii şi repetau mereu cuvîntul magic „kismet". Aşa făceau şi la ţară, lucrînd pămîntul, gemînd sub povara datoriilor şi a arendei pe care li se ducea toată recolta şi unde trăiau numai cu pîine goală şi cu o lingură de linte, ca animalele care se hrănesc cu rădăcini. De cînd se ţinea minte, nu dăduse crezare vorbelor bătrînilor şi căutase să-şi croiască viaţa după propria-i dorinţă, foarte sigur că ideile lui se pot pune în practică şi că va izbuti să-şi scoată familia din datorii şi că va izbuti să silească pămîntul să producă mai mult... Şi, totuşi, iată-l aci, la o mie de mile depărtare de casă, scăpat ca prin urechile acului de curtea marţială şi neştiind ce-l aşteaptă mai departe. Ca şi în multe alte rînduri, cu toată necredinţa lui, se întreba ce-i aducea kismetul lui, soarta lui?...

— Ei, şi ce mai ai acum? întrebă Dhayan Singh. Ar trebui să fii fericit! Ce s-a întîmplat?

— Rikhi Ram s-a dus să ia ordinele de zi, răspunse el. Reflecta asupra destinului lui şi-i fulgeră deodată prin minte că singurul lucru care îi schimbase întrucîtva viaţa a fost faptul că o dată, la bîlci, îşi tăiase părul, pe care religia cerea să-l poarte lung. Tata şi frate-său mai mare îi trăseseră atunci o bătaie straşnică, iar cei din sat i-au uns faţa cu funingine şi l-au purtat pe uliţe, călare pe un măgar. Aceasta fusese cea mai mare umilinţă pe care o suferise în viaţa lui şi de atunci nu mai îndrăznise să facă nimic ca să înceapă o viaţă nouă.

Şi totuşi, după această întîmplare, o nouă zvîcnire a sîngelui îl făcu să uite toate, căci făcu iar o poznă, îndrăgostindu-se. Nu numai că îşi bătea joc de obiceiurile satului şi că îl apuca furia la vederea hîrtiilor pe care le primea tatăl lui de la creditori şi le îngrămădea pe poliţă lîngă cartea sfîntă, dar se mai şi îndrăgostise de Maya, ceea ce îi aduse pierzania. Groaza că Ramji Das, peţitorul, va aduce o fată şi pentru el, aşa cum adusese şi pentru frate-său, îl împinse să-şi caute singur mireasa, o fată cu pielea netedă şi parfumată pe care s-o poată strînge la piept. Dar proprietarul veni cu poliţia să-l aresteze pe baza unei acuzaţii false, şi el fugi...

Singura cale să scape de închisoare era să intre în armată...

— Ia mai treziţi-vă o dată, îl auzi pe Dhayan Singh răstindu-se la ei. Ce v-a apucat azi pe toţi? Dacă staţi aşa, o să vă topiţi ca zăpada şi o să vă mătur o dată cu noroiul.

— Mă gîndeam ce mi s-ar fi întîmplat dacă nu intram în armată, spuse Lalu zîmbind.

— Te-ar fi băgat la închisoare, după cîte mi-ai spus, răspunse Dhayan Singh. Pentru că nu-s mulţi pe lume ca Ajitan Sahib.

— O condamnare de la trei la şase luni, făcu Lalu. Dar în nici un caz mai rău. M-aş fi întors apoi să iau eu grija familiei. Fratele meu mai mare n-ar fi ucis pe fiul proprietarului drept răzbunare şi n-ar fi fost spînzurat şi tata nu s-ar fi prăpădit din pricina nenorocirilor. Şi eu n-aş fi pus piciorul aici.

— Dacă tata nu s-ar fi culcat cu mama, spuse Dhayan Singh, n-aş fi venit eu pe lume şi nici n-aş fi fost aşa de gras...

— Am fost foarte fericit cînd am venit aci, spuse Lalu cu naivitate, a fost visul vieţii mele să văd Vilayat. Şi a fost o mare aventură...

— Dar acum că ai gustat din Vilayat...! începu Dhayan Singh. Ei, frate, totul e în mîinile Domnului. Hai, pune mîna ici, pe sapa asta şi nu mai ţese pînză ca un păianjen.

Lalu se ridică şi apucă lopata. Dhayan Singh era cel mai resemnat dintre ei. Toţi intraseră în armată de bunăvoie, dar cum din fiecare familie trebuia să meargă cîte cineva să cîştige ceva bani, aşa ca s-o ducă de azi pe mîine, nu avuseseră încotro. Aveau puţine speranţe şi încă şi mai puţine dorinţe. Dar, cum

puteai oare să-ţi ţii soarta în frîu, dacă viaţa nu era în mîna ta s-o trăieşti cum vrei? Putea oare să fie cineva stăpîn pe el însuşi?

Mătură lapoviţa de la postul de observaţie. Zăpada lipită de pereţi îi căzu la picioare. Începu să arunce lopeţi pline de zăpadă spre încîlcitura de sîrmă ghimpată. Se opri un moment să răsufle. În toate părţile era un cîmp deschis pe întinsul căruia nu se zărea nici un deal şi nici o vale, afară doar de mormanele cele mici din „ţara nimănui" şi de barajele construite din saci de nisip la marginea tranşeelor şi printre care ţîşnea cîte un glonte rătăcit.

— Uite-l pe Rikhi Ram, spuse Dhayan Singh, care mai era încă scăldat în sudoare, pufăind şi suflînd din greu.

— La noapte ofensivă generală, începu Rikhi Ram să citească ordinele de zi, ca şi cum ar fi răspuns întrebării mute din ochii grăsanului. Trebuie să atacăm pe toată linia şi să înaintăm. Tranşeele „Connaughts"-ilor şi ale pionierilor trebuie să fie recucerite înainte de zorii zilei şi ţinute cu orice preţ...

— Postul sanitar din spatele liniilor a fost bombardat astă-noapte şi medicii de la al 69-lea şi al 129-lea au fost ucişi cînd a luat foc clădirea.

Locotenentul Hobson a fost ucis astă-noapte în timpul unei recunoaşteri. Oamenii au cules informaţii preţioase, deşi mişcările lor au fost foarte mult stînjenite de zăpada care acoperea pămîntul, prefăcîndu-i în ţinte vizibile.

Lalu ridică din umeri şi reîncepu să cureţe lapoviţa din tranşeea de comunicaţie.

— Ia priviţi, oho! ia priviţi! îl întrerupse Dhayan Singh. Ia uitaţi-vă ce ciudăţenie!

— Ce s-a întîmplat? întrebă Lalu gîfîind.

— Colo, în „ţara nimănui", arătă Dhayan Singh.

Lalu întoarse capul.

— Ciudat, într-adevăr, spuse el şi, apărîndu-şi ochii de lumina orbitoare a zăpezii, privi lung în „ţara nimănui". Doi „Goras" englezi şi trei soldaţi germani îşi strîngeau mîinile şi îşi vorbeau cu gesturi largi, cu toate că se auzea cum rîdeau cam nervos... Şi uite... acum îşi oferă şi ţigări... ce s-a întîmplat? Azi-dimineaţă nu fuseseră împuşcături şi auzise cîntece din tranşeele „Connaughts"-ilor pe cînd vorbea cu sepoyi...

— Ce s-a întîmplat? întrebă Dhayan Singh.

Şi alte grupuri de „tommies" şi de soldaţi germani se căţărau acum afară din tranşeele lor şi o luau la fugă, şovăind, unii spre alţii.

— Ia uite-i cum mai mănîncă la bomboane unii din palma ălorlalţi! exclamă Lalu. Ciudat!

Clipi din ochi către Dhayan Singh şi către ceilalţi sepoy care ridicaseră capul să privească la fraternizarea dintre cele două tabere inamice, fără să le pese de sfaturile repetate ale ofiţerilor N.C. de a nu-şi expune viaţa. Dar acum nu zburau gloanţe rătăcite. Dimpotrivă, prin „ţara nimănui" răsunau din cînd în cînd hohote de rîs, care păreau că-şi bat joc de război şi din tranşee se înălţau strigăte de veselie.

— Şi eri am văzut foarte multă mişcare între tranşee, spuse un sepoy sigur de sine.

Lalu se scărpină în cap şi zîmbi. Ar fi dorit ca Rikhi Ram să fi fost destul de aproape ca să-l poată întreba care era cauza acestei purtări neaşteptate. Deodată auzi o convorbire cu voce tare între un german şi un soldat englez; apoi îl văzu pe german ieşind în fugă din tranşee cu un cozonac, pe care-l ţinea ca şi cum ar fi vrut să-l pună pe altar.

— Asta-i coroana Badshahului german, dată în dar armatei engleze, spuse sepoyul cel atotştiutor. Asta înseamnă isprăvirea războiului.

— Ba e un cozonac, spuse Lalu rîzînd de o asemenea naivitate. Un cozonac de Crăciun... Azi e Crăciunul şi, fiindcă aceşti doi duşmani sînt creştini, îşi urează sărbători fericite...

Ajunsese la concluzia asta prin toate asociaţiile de idei în legătură cu sărbătorile de Crăciun, mesele şi tot ceremonialul de la biserica şcolii de misionari din Skerhot.

— Mă duc să capăt şi eu nişte dulciuri de la duşman, spuse Dhayan Singh, căţărîndu-se pe parapet cu o repeziciune uluitoare.

— Ehei, bagă de seamă, strigară sepoyi după el.

— Du-te, du-te! îl încurajă Lalu şi-i dădu chiar o mînă de ajutor, împingîndu-l de coapsele lui grase, aşa încît Dhayan Singh se şi pomeni în vîrf.

După luni întregi de şrapnele şi de grenade, de foc de armă şi de mitralieră, acest giumbuşluc al lui Dhayan Singh cel gros

îl făcu să rîdă. Aceasta era contribuţia lor la sărbătoare. Şi mai nădăjduiră că o să le aducă şi ceva dulciuri.

— Fugi, grăsanule, ia-o la picior, strigau acum după el, fericiţi. O clipă se păru că-i molipsise şi pe ei umanitatea nevinovată care plutea în atmosferă.

— Nemţii sînt înalţi şi voinici ca indienii din nord, spuse un sepoy, care vedea pentru întîia oară pe nemţi ca pe nişte făpturi omeneşti.

— Uite că ştiu să şi zîmbească, spuse altul.

— Sigur că ştiu să zîmbească, spuse Lalu cam enervat; sînt doar oameni ca şi noi, şi nu măgari.

— Se zice că-s veri cu englezii, spuse iar cel dintîi sepoy.

— Uniformele lor sînt bune, curate şi viu colorate, dar ia priviţi pe piticii noştri de „Goras", stropiţi de noroi. Uitaţi-vă la „tommy" ăla cu fularul de lînă!...

Lalu se întreba dacă aceste întîmplări neaşteptate aveau vreo legătură cu pacea... Minunat ar mai fi, gîndi el, dacă aşa, din senin, ar sosi ordinul să iasă din tranşee şi ar fi duşi la plimbare pînă la Vilayat...

Dar văzu trei sergenţi englezi şi nişte caporali de lăncieri sărind peste parapete şi strigînd la „Goras" să se întoarcă, cu gesturi largi şi supărate. Dhayan Singh şi cu alt sepoy, care se dusese şi el acolo, se întorceau cu bucăţi de cozonac de Crăciun în mînă.

Unul din caporalii de lăncieri mîrîi la ei şi se părea că are de gînd să le sucească gîtul celor doi sepoy care trecuseră dincolo. Indienii se întoarseră cu un zîmbet înspăimîntat, ţinînd strîns în mînă bucata de cozonac. Fură ajutaţi să coboare în tranşee.

O linişte încordată se lăsă de-a lungul tranşeelor, ca în clasă după ce profesorul supărat ţipa la vreun elev obraznic. Se părea că ofiţerilor nu le era pe plac fraternizarea. Chiar şi bucăţile de cozonac pe care le aduseseră sepoyi aşteptau neatinse încă în mîinile lor. Apoi caporalul se făcu nevăzut, şi sepoyi împărţiră ceea ce aduseseră în bucăţi egale, ca în templu.

Pe cînd înghiţeau îmbucăturile, liniştea păcii se prefăcu în liniştea urii: cîteva gloanţe de-ale „Connaughts"-ilor răsunară doar ca să demonstreze că războiul nu se isprăvise încă.

În romîneşte de *Elisabeta Gălăţeanu*

*Jean-Richard*

BLOCH

Distins cu Medalia de Aur a Păcii

1950

*Printre cele mai frumoase romane ale epocii noastre vor fi totdeauna* socotite... et Compagnie *cît şi* La nuit Kurde; Prinos muzicii şi Toulon *sînt două piese de succes ale teatrului contemporan; seria* Încercări pentru a-mi înţelege mai bine timpul, *în şase volume, constituie o adîncă mărturie asupra lumii de astăzi. Aceste cărţi şi încă multe altele sînt opera lui Jean-Richard Bloch, înflăcărat luptător împotriva nazismului şi curajos apărător al păcii.*

*Din 1941 pînă în 1944, zi de zi, Jean-Richard Bloch a comentat la microfonul Radio-Moscova desfăşurarea războiului împotriva nazismului, vitejia de neuitat a Armatei Roşii, naşterea spiritului de rezistenţă în Franţa, prăbuşirea treptată a hitlerismului. Cu o credinţă nestrămutată în voinţa de luptă şi de eliberare a maselor populare, cu o mare dragoste pentru poporul său, pentru toate popoarele din lume, Jean-Richard Bloch prevestea totodată venirea păcii şi construirea fericită a unei vieţi mai bogate şi mai demne.*

## EXTRAS DINTR-UN CAIET DE NOTE (1928)

Sclavii lui Michelangelo: lanţul cel mai greu, atît al unuia, cît şi al celuilalt, e legătura care le taie pieptul în dreptul plămînilor, la înălţimea respiraţiei şi care îţi sugerează fără să vrei coşmarul de care suferea Michelangelo: coşmarul sufocării. Probabil că se scula tresărind, visînd că se înăbuşea — după ce se zbătuse multă vreme în somn împotriva asfixiei.

La Luvru au aşezat bustul lui Michelangelo în faţa sclavilor. Figura cu nasul turtit, cu nările dilatate, cu obrajii supţi, îţi impune ideea omului pentru care libertatea supremă era să-şi poată umple cu aer plămînii lacomi, plămînii nesăturaţi, nişte plămîni pe care mi-i închipui ca foalele fierarului, disproporţionaţi faţă de statura lui, avînd o capacitate neînchipuit de mare. Atunci cînd a trebuit să redea imaginea servituţii, el n-a făcut nimic altceva decît să strîngă cu o legătură oricît de subţire pieptul „sclavilor" săi.

Unul dintre ei, cel mai reuşit şi totodată cel mai puţin frumo- din punct de vedere sculptural, acela care îşi azvîrle un braţ deas supra capului, confirmă întocmai această idee. Nu e de loc legat. Nu are mîinile strînse la spate ca tovarăşul său. Are toate patru membrele complet libere. Şi totuşi îşi răsuceşte cu desperare braţele şi corpul pentru a scăpa de o misterioasă încătuşare. În ce constă această înlănţuire? În afară de legătura subţire despre care am vorbit şi care îi încinge pieptul, acest corp frumos este liber. Nici o legătură, nici un lanţ. Împotriva cui se zbate? Împotriva lui însuşi şi împotriva sclaviei sale interioare. Corpul îi e lanţul, ghiuleaua, condiţia fizică. Nu e decît prizonierul lui însuşi,

dar aceasta e sclavia de care nu poţi să scapi. El încearcă să ridice greutatea materiei sale fizice. Face o sforţare ca să evadeze din infirmitatea sa umană, din cuşca de carne şi de oase, ca să cucerească adevărata libertate a spiritului. Dacă astfel stau lucrurile cu acest semizeu, cu acest trup superb, ce am mai putea spune atunci despre noi înşine?

M-am învîrtit mult alaltăieri în jurul celor doi sclavi. Niciodată nu am simţit atît de puternic apropierea dintre Michelangelo şi Beethoven.

## SPANIA, SPANIA

### INTRODUCERE

Furtuna dinspre sud-vest, frumoasa furtună de toamnă, violentă, virilă, umedă, care se ridică drept din ocean, aducătoare de miresme puternice, se repede înspre faleză şi mătură golful. Sub muşcătura şi sărutul ei sînul pămîntului se umflă şi răspîndeşte mirosul cald al unui corp tînăr îndrăgostit.

Frunzele de aur se desprind cu un clinchet metalic şi foşnesc căzînd pe iarba netezită. Şi în mine forţele care mă părăsiseră încep să se adune. Sînt copleşit de bucurie, de vigoare şi dorinţă. Cu cîtă plăcere m-aş abandona, ca un nou Ganymede, acestei îmbrăţişări virile, cît aş dori să cînt reînvierea corpului convalescent sub fecunda înlănţuire a furtunii din sud-vest!

Dar cotitura unui drum din Vechea Castilie îmi apare în faţa ochilor; îmi revăd prietenii morţi sau în primejdie; mă gîndesc la libertate, la Spania şi inima mi se strînge de durere...

Aprind lămpile fără lumină a căror căldură va deschide calea glasului fără trup. O melodie a lui Liszt, aspră şi răscolitoare, umple încăperea. Un lied de Schubert îi urmează, hohot de plîns, chemare sfîşietoare. E vorba de o pasiune pentru o femeie, de un trandafir de mai. Şi eu vreau să scriu despre dragoste, despre dragostea pe care mi-o inspiră femeile, vreau să încerc să prind în cuvinte, cum n-a izbutit nimeni vreodată, cîntecul grangurului în livadă şi sufletul unei dansatoare zvîcnind în minunatele ara-

bescuri ale trupului ei. Simt nevoia să fiu un om simplu, naiv de fericit că trăiesc în această risipă bogată a lumii.

Şi iată că aud bubuit de obuze; vaierele răniţilor umplu aerul, văd linia pe care o formează tovarăşii mei retrăgîndu-se acolo, sub roiul avioanelor ce se rotesc, sub tancurile care zdrobesc totul în cale, simt în gură amarul deznădejdii eroilor fără arme, fără cartuşe, fără piloţi, fără care de luptă şi urmăresc cu privirea, cu o desperare fără margini, înspăimîntătoarea retragere a învinşilor neînvinşi.

## POVESTEA LUI PLATTARD

### SUBIECT

Închipuiţi-vă că un soldat demobilizat îşi comunică impresiile unuia dintre camarazii săi rămaşi pe front.

### TRATARE

Sublocotenentul din regimentul X infanterie Plattard către domnişoara învăţătoare de la şcoala din Pierre-Levée.

Domnişoară, ostaşul Plattard Eugène nu-şi împărtăşeşte astăseară impresiile sale de demobilizat chiar unui tovarăş rămas pe front, ci învăţătoarei de la şcoala unde învaţă mica lui Mainette.

Domnişoară, această scrisoare e lucrarea de compunere a lui Mainette. Sînt demobilizat de alaltăieri. Azi-dimineaţă, duminică, fetiţa mi-a adus caietul spunîndu-mi: «Uite, tăticule, tu care ai fost la război, trebuie să ştii mai bine decît mine ce trebuie să scriu aici».

Am început să glumesc cu ea, potrivit prostului obicei pe care-l avem noi, taţii, de a ne ascunde sfiala sau lenea de a gîndi.

Dar mi-am dat seama, după aceea, de însemnătatea rugăminții copilului și cu cît mă gîndeam mai mult la ea, cu atît o luam mai în serios.

Știți, domnișoară, că nu e de loc un fleac ce le-ați cerut acolo copiilor? Ce s-a întîmplat acasă de trei zile, de cînd m-am întors, privește un domeniu sentimental foarte delicat. Instinctul unei fetițe de zece ani îi depășește cu mult înțelegerea: și chiar din ceea ce a înțeles, ea nu ar putea să exprime decît foarte puțin.

Ce-ați face dacă biata fetiță a rotarului de alături v-ar aduce o lucrare în care ați citi:

«Șefule, i-am tras o beție număru unu! Da! ce beție! Nici cu gîndu nu gîndești! Am mardit-o pe muiere, i-am spart cratița... Puștoaica se băgase sub masă, dar am potolit-o eu. Sînt în sfîrșit un om liber!...»?

Ce-ați zice, dacă, nesinchisindu-se de legi, afurisitul de copil al potcovarului l-ar face pe pifanul lui să vorbească așa:

«Mangafalele alea ne-au pisat pînă în ultima clipă. Ce să-ți mai zic despre nepricopsitele de bronșite cu care ne-am căptușit la centrele lor de regrupare. Le-am trîntit în nas țoalele, dar dacă dumnealor își închipuie că o să ne mulțumim cu alocația de 52 de franci, îi bag în...»?

Ce-ați gîndi dacă ați găsi în compunerea fetei frumoasei tutungioaice tema tratată în modul următor:

«Dragul meu prieten, nevestica mea era mai frumoasă și mai drăgăstoasă ca niciodată. Am stat în pat o zi și o noapte, păpușica mea se scula din cînd în cînd ca să ne facă cîte o ceașcă de șocolată și ca să scape de aia mică, trimițînd-o la școală...»?

În sfîrșit, în ce prăpastie de gînduri v-ați fi scufundat descoperind, într-o altă temă, adevăruri amare ca:

«Bietul meu Alfred, nevasta mea n-a vrut să părăsească uzina de război unde petrece zile atît de plăcute, ca să nu mai vorbim de cinematograf sau de plimbările la țară. Pe fetiță o lasă la bunicăsa; plec de aici ca să nu se întîmple o nenorocire...»?

Domnișoară, nu trebuie să vă jucați cu focul, nici cu gîndurile fetițelor. Și dat fiind că tema trebuie făcută, mi-am îngăduit să o scriu eu însumi, pentru a evita vreo descriere a vieții mele intime, la fel de naivă și de izbitoare prin adevărul ei.

«Dragul meu Alfred, îţi mai aduci aminte de ultima masă pe care am luat-o împreună la popotă ? Am căutat în fundul portofelelor noastre vechi cărţi de identitate, ne-am trecut din mînă în mînă fotografiile îngălbenite şi ne uitam unii la alţii, rîzînd stîngaci în uimirea noastră atunci cînd vedeam omul simplu şi natural apărînd sub lustrul frumos al uniformei.

Nu mi-a fost niciodată ruşine de uniforma mea, pentru că ea îmi era haina de lucru. Uniforma are un mare merit, acela pe care i-l arată numele. În uniformă nu mai există nici sărac, nici bogat. Cel care e în ţinută de ofiţer e considerat de la bun început ca aparţinînd unei societăţi în care fiecare e om de cuvînt şi ştie să se poarte. Cel care poartă mantaua soldăţească e socotit băiat bun şi om curajos. Uniforma noastră a deschis multe porţi, care altfel pentru noi ar fi rămas veşnic închise.

Dar atunci cînd reapare individul cu rangul său social precizat de croiala hainei, cu firea pe care i-o trădează felul în care-i sînt tunse mustăţile, cu particularităţile sale, cu amprenta mediului, a originii şi obiceiurilor sale, atunci se întîmplă o adevărată minune.

E minunat într-adevăr să fii demobilizat, să zvîrli cămaşa de militar, să arunci bocancii şi centironul, gradele, insignele, drepturile, să te îmbraci din nou în hainele cenuşii, purtate, demodate, care ne iau îndărăt privilegiile şi ne redau libertatea.

E într-adevăr minunat să te plimbi fără să fii zărit de leatul care se pregăteşte de departe, după cum îi e placul, să te salute sau nu.

E într-adevăr minunat să călătoreşti din nou în clasa a III-a, să reiei legătura cu ceea ce gîndesc oamenii, să treci peste acel mic zid al treselor care în realitate e un adevărat zid chinezesc şi care ne-a rupt, de patru ani de zile, de viaţa intimă a naţiunii.»

(Ştiţi, domnişoară, în ceea ce priveşte tresele, nu aveam decît una. Un singur zid chinezesc. Eram sublocotenent. Dar fără îndoială că Alfred va fi la curent cu lucrul acesta. Să continuăm deci:)

«Doar n-o să m-apuc să-mi cumpăr acum ţoale noi».

(Cred că ştiţi, domnişoară — dat fiind că doriţi să vorbim pe limba soldaţilor — că aşa numim noi hainele civile. Continuu:)

...«Toale noi! Dar de unde! Sînt prea fericit să reintru în gloată, să ascult, să aflu unde a ajuns Franța.

E un lucru pe care l-am cam uitat. Nimeni nu bănuie cît e de greu să fii în armată și să stai neutru la frămîntările vremii. Prietenii noștri care au stat mai mulți ani sub arme au căpătat, adeseori, un fel de spirit subaltern, îngust și meschin. Subofițerii au deprins prea ușor obiceiurile și felul de a gîndi al funcției lor. Cît despre noi ceilalți, e foate simplu: cu excepția ofițerului de infanterie din tranșee, noi nu știm nimic; am trăit într-o cumplită nepăsare și orbie.

Toate acestea se vor schimba. Fiecare rupe cadrul artificial, își regăsește trăsăturile din fotografia cea mică — și drumul spre casă. Am zărit mai alaltăieri șase bătrîni care urmau să fie demobilizați, șase bătrîni care veneau de la vreun detașament de muncă din spatele frontului. Coborau din tren, cu foi de cort, gamele, raniție și puști noi. Traversau Piața Armelor din orașul nostru, cu toiegele lor de oameni ai pădurii, cu pași mari de nomazi, cu ochii ațintiți spre cazarmă, tăcuți, împinși de o grabă nemaipomenită.

Ghiceai parcă, dincolo de cazarmă, cîmpuri, căsuțe cu fum albăstrui, vite în staul, o curte noroioasă, o poartă care scîrțîie, bătrîna care gustă cu lingura ciorba și tot visul vieții lor de a-și mări peticul de pămînt.

Acești șase oameni sînt astăzi la ei acasă. Mă gîndesc la ei în fiecare dimineață, la pașii lor greoi de soldați-plugari. Și îmi spun că, cu cîteva milioane de demobilizați ca ei, nu sîntem amenințați să n-avem pîine la iarnă.

În momentul acesta milioane de bărbați se întorc la vetrele lor. Te-ai gîndit oare, vreodată, Alfred, la această minunată recoltă de oameni? Te-ai gîndit oare la cele cîteva milioane de femei care ne așteptau?

Nu rîd, bănuiești asta. Nu-i nimic de rîs. Îți amintești adevărurile simple și foarte puțin romantice pe care ni le împărtășeam, seara, plimbîndu-ne? Îmi spuneai:

„Nevastă-mea e zbîrcită, nu mai are prospețimea celor 25 de ani — în curînd o să împlinească 40. Un necunoscut nu ar mai spune că e frumoasă. Cu toate astea, pentru mine continuă să aibă

vîrsta pe care o avea la nunta noastră şi totdeauna aşa îmi va părea; o iubesc ca pe o femeie tînără."

Azi, adevărurile astea le găseşti în lumea întreagă — adevăruri a milioane de oameni care-şi privesc seara, cu sfială, copiii care au crescut în timpul războiului, dormind în paturile lor care nu mai sînt leagăne.

Îţi aduci aminte de chipul grav şi frumos al lui Gollingwoo din Vigny? Îţi aminteşti de Musset: „... *Din cînd în cînd taţii lor apăreau însîngeraţi, îi ridicau la pieptul lor împodobit cu fireturi de aur, apoi îi lăsau jos şi iarăşi încălecau...*"?

Nu eram decît un infanterist, rareori sîngerînd, pieptul meu nu era împodobit cu fireturi de aur şi plecam cu trenul. Dar cînd pe chipul copiilor mei, pe care îi cunoşteam doar cu puţin mai bine decît îi cunoşteau eroii de la 1806 pe ai lor, deslușesc oglindindu-se însuşi caracterul mamei lor şi cînd surprind pentru o clipă năluca fugară a adolescentului care am fost şi pe care credeam că l-am îngropat în haina disperărilor mele himerice, atunci, prietene, acest trecut îmi apare în faţă, îmi umple ochii cu lacrimi amare de fericire...»

Nu, zău, domnişoară, credeţi că era un subiect de compunere vrednic de fetiţa mea?»

1919

*19 iulie 1944*

## ...I-AM VĂZUT

*(fragment)*

### DE LA FRANŢA TRĂDATĂ LA FRANŢA SUB ARME

I-am văzut pe cei 57 600! Rămăşiţele armatei germane de pe frontul central. Prizonierii de la Vitebsk, de la Bobruisk, de la Minsk. Fiarele care au supravieţuit celor căzute în diferitele capcane întinse de Armata Roşie în timpul celor numai douăzeci de zile care i-au ajuns ca să ducă drapelele sovietice de la estul fluviului Soje, la vestul fluviului Niemen.

Cei 57 600 prizonieri germani din ultimele lupte au străbătut Moscova în coloane nesfîrşite. Cu generalii în frunte. 19 generali. Şi cu ofiţerii, destul de numeroşi ca să formeze un regiment.

M-am dus să-i văd, ca toţi locuitorii Moscovei. O mulţime imensă. Radioul rugase lumea să păstreze linişte.Grijă aproape inutilă. Această mulţime i-a minunat pe străini prin demnitatea, prin ţinuta ei. Şi cu toate acestea, care alt popor a avut mai mult de suferit de pe urma ferocităţii germane? În jurul meu se aflau multe femei care trăiseră sub ocupaţie. Ele vorbeau de brutalitatea calculată, de cruzimea savantă şi dementă a trupelor germane. Ochii rusoaicelor nu sînt făcuţi pentru ură. Totuşi ochii acestor femei scînteiau; vedeai întipărită în ei acea ură, gata să fie transmisă generaţiilor viitoare, fie chiar şi numai prin poveştile de copii.

Ruşii sînt un popor uman. În faţa duşmanului căzut îşi stăpîneau mînia. Chipurile lor exprimau mai degrabă uimirea şi indignarea. Cum adică? Această monotonă defilare de zdrenţăroşi, asta era armata care pretindea să cucerească lumea? Această paradă de păduchioşi, asta era rasa care se proclama, prin drept de naştere, regină a lumii?

În timpul verii ruşii poartă haine din ţesături albe şi rochii de culoare deschisă. Fluviul pămîntiu şi negru-cenuşiu al învinşilor curgea astfel printre două maluri omeneşti, formate parcă din flori, unde murmurul stăpînit al vocilor zumzăia ca vîntul verii.

Aceste milioane de oameni n-au ieşit decît un singur moment din contemplarea lor plină de dispreţ, iar acest moment are un caracter atît de profund sovietic, încît trebuie semnalat. După trecerea ultimului rînd al coloanei, apărură stropitoarele municipale, puternice, sclipitoare, argintate, care inundară asfaltul cu un torent de lichid dezinfectant. Atunci poporul rus a izbucnit în rîs. Hohotul de rîs al unui uriaş are ceva teribil. Rîsul acesta era recunoştinţa populaţiei Moscovei faţă de cei care le exprimaseră sentimentele cu atîta savoare şi superbă ironie... Şi pentru că o făcuseră în aşa fel, încît să nu fie o insultă adusă nenorocirii. Numai în Rusia poţi întîlni asemenea gesturi.

La cîţiva paşi de mine se afla poetul german Erich Weinert, preşedintele Comitetului Germaniei libere, bardul popular care, de atîţia ani şi zadarnic, din păcate, îşi îndeamnă compatrioţii la revoltă. Ceva mai încolo, noul ministru al Italiei la Moscova privea visător nesfîrşita defilare a acestor învinşi, aliaţii săi de

ieri, aceşti germani care îi împinseseră ţara în fundul unei prăpăstii atît de adînci.

Deodată mulţimea posomorîtă a prizonierilor a început să fremete zguduită parcă de un curent electric. Un murmur a străbătut rîndurile şi toţi au întors capul spre maşina care mergea încet de-a lungul coloanei. În maşina aceasta se afla generalul de divizie Ernest Petit, comandantul misiunii militare franceze, înconjurat de cîţiva ofiţeri de-ai săi. „Ein französischer General"—murmurau nemţii. Uimirea lor era lesne de înţeles. La toate celelalte subiecte de meditaţie pe care le oferea această Moscovă intactă şi monumentală, ce le fusese de atîtea ori zugrăvită ca fiind rasă de bombardamentele aviaţiei germane, se adăuga, pe neaşteptate, un altul. Generalul francez apărea ca imaginea Franţei renăscînde, al acelei Franţe pe care credeau că o zdrobiseră pentru totdeauna şi care se ridica acum, sub ochii lor, care renăştea pentru că se întorsese la prieteniile ei fireşti, la alianţele istorice, urmînd îndemnurile conştiinţei sale naţionale.

Eu, care-i văzusem pe nemţi intrînd şi instalîndu-se în oraşele noastre, mă desfătam la vederea acestui spectacol.

Deoarece asistasem la crimă, gustam acum din plin pedeapsa. Îi priveam cu nesaţ pe oamenii aceştia care îl aclamaseră şi-l suportaseră atîţia ani pe Hitler şi banda lui, ajungînd chiar să admită la un moment dat ca poporul german să fie confundat cu tot ce a putut fi vreodată mai josnic pe lume — nazismul; pe aceşti oameni dintre care cei mai mulţi s-au coborît pînă la a nu mai vedea viitorul naţiei lor decît în înrobirea şi nimicirea altor naţii; pe aceşti oameni dintre care mulţi, fără îndoială, defilaseră în „pas de gîscă" la Paris, care visaseră distrugerea patriei mele, sau cel puţin acceptaseră lucrul acesta fără să se revolte; pe aceşti oameni care, cu mîinile lor, sau cu cele ale semenilor lor, prefăcuseră în cenuşă o parte a Europei — soartă pe care o rezervau şi Franţei; pe aceşti oameni care nu ştiau să împădurească pămîntul decît cu spînzurători; pe aceşti oameni care s-au lăsat transformaţi într-o armată de călăi; — îi priveam pe aceşti schingiuitori cu ochi albaştri, îi priveam cu nesaţ.

Ah! dragii mei, aceşti prizonieri germani din ultimele lupte, care defilau cu zecile de mii prin Moscova, ofereau un spectacol

grandios şi dătător de viaţă. Pînă şi liniştea în care s-a desfăşurat această defilare venea parcă să întărească imaginea vie a uneia dintre cele mai extraordinare schimbări de soartă, a cărei urmă va rămîne neştearsă în istorie.

Dar această schimbare nu se datorează întîmplării, norocului. La ruşi, ea este rezultatul unei energii inepuizabile, al unei îndelungi perseverenţe, al unei clarviziuni generale, al unei voinţe nestrămutate.

În curînd şi Parisului îi va fi dat să privească aceeaşi defilare. A, nu, nu-i vorba aici de o răzbunare grosolană! La noi va fi consacrarea unei uriaşe munci de regenerare şi de purificare interioară. Va fi consacrarea alegerii pe care am făcut-o între comoditate şi eroism.

Slăbiciunea franceză, al cărei punct culminant a fost atins în 1940, a dus nu numai la dezastrul naţional, ci şi la nenorocirea întregii Europe. Ocuparea teritoriului nostru de către duşman este astfel imaginea vie a propriilor noastre greşeli. Cînd duşmanul învins şi dezarmat va defila pe străzile Parisului, îl vom privi în tăcere, cu dispreţ, cu demnitate, ca şi cum am asista la defilarea propriilor noastre greşeli biruite, a slăbiciunilor noastre depăşite, a greşelilor răscumpărate prin luptă, prin jertfă, prin curaj.Cu preţul acesta, şi numai cu acesta, spectacolul va fi vrednic de un mare popor viteaz şi mîndru. Pînă atunci, să facem ceea ce fac şi ruşii —să dăm în ei cît putem.

## DOMNUL RENAUT PLEACĂ LA VÎNĂTOARE

În dimineaţa aceea Renaut se sculă cu gîndul de a ucide. Deschise fereastra. O limbă de ceaţă palidă, cenuşie pătrunse în casă. Ceva lichid, împrăştiat — cerul pesemne — atîrna peste culmile munţilor.

Renaut era unul din acei oameni cărora totul le merge din plin, care dau din umeri cînd aud vorbindu-se de noroc, care surîd cînd se discută despre merite, care îşi închipuie că pentru a da gata o femeie e de ajuns să ai o pereche de mustăţi, precum şi îndemînarea de a descurca fuiorul şiretlicurilor ei, sau că e destul

să ai un „hammerless“[1], ca să vezi sărindu-ţi zăpăciţi în faţă mii şi mii de şoldani.

În dimineaţa aceea Renaut se sculă cu gîndul de a ucide, tot aşa cum în altă dimineaţă s-ar fi sculat cu gîndul de a fuma o pipă sau de a mînca ochiuri cu şuncă.

Fermierul îi spusese de cu seară, înainte de plecare:

„Domnule Joseph, să vedeţi ce mai vînat o să găsim mîine, devale, jos... iepure, şi nu-i scump de loc“. Renaut strîmbase din nas. Dar se lăsase dus, cam în silă ce-i drept, să i se arate terenul unde îl aştepta vînătoarea atît de grozavă.

„Ehei, ce-o să mă mai îmbogăţesc eu de pe urma pieilor, îi şoptise omul, rîzînd pe sub mustaţă şi plecînd să-şi vadă de ale lui.

Totuşi, în dimineaţa aceea, de cum se sculă — şi ceasurile erau abia patru — primul lui gînd fu să ucidă. Vînătoarea era oprită. Terenul împrejmuit. Dar lui Renaut nici că-i păsa.

„O să vină la sfîntu aşteaptă“, îi răspunsese fermierul, cînd îi pomenise de paznic.

Renaut salută ceaţa cu un fior şi se îmbrăcă în grabă, ca unul care ar fi fost grăbit să termine o treabă ce nu suferă amînare. Coborî, îşi luă puşca — era o puşcă grozavă de calibrul opt — şi o frînse spre a o controla.

Pîntecul înfometat al culasei apăru. O masă muşchiuloasă, rotundă şi tare la pipăit, de unde se iviră, prin basculare, cu o aviditate rece, găvanele celor două ţevi gemene. O rază de lumină, intrată pe gură şi răsfrîntă oblic, lăcuia cu un albastru metalic inima acestor fraţi ostili.

Împinse înăuntru cartuşele. Cilindrii de hîrtie albastră păreau nişte jucării inofensive. Dar după ce duliile de aramă astupară ţevile, ansamblul îşi recăpătă aspectul sever şi precis. Capsa cartuşului, înconjurată de un cerc de aramă roşie, bătea la ochi. Parc-ar fi zis: „Aici se loveşte. Aici se determină ireparabilul“.

Renaut lăsă cu vioiciune în jos arma îngreunată şi, ca omul căruia viaţa nu-i oferă decît desfătări, trase neglijent piedica. De altfel, băiatul luase pe el doar o haină de casă şi-şi pusese espadrilele în picioare. Nu ieşea decît ca să ucidă.

---

[1] Puşcă de vînătoare englezească.

Afară, acel ceva lichid pe care îl remarcase mai înainte îl aştepta. Cum puse piciorul pe scară, i se şi lipi de obraji umplîndu-i rările, ochii, urechile, gîtul, podul palmelor cu o materie rece, tăioasă ca eterul şi onctuoasă ca zăpada. Pleoapele i se zbătură.

Aventura universului nu este altceva decît reflexul unui vis, al visului pe care somnul Sibylei îl ţese în mijlocul pămîntului; la fel şi miresmele lumii nu sînt decît amintirea ştearsă şi îndepărtată a unui parfum originar, pe care noi l-am uitat de mult. Numai unele ceasuri au darul de a-l revela. Omul care stă treaz în ceasul acela află temelia tuturor lucrurilor.

În zorii acelei zile plutea parfumul adînc al apei torenţiale, îngheţate, mumă a oricărei vieţi. Beţia purităţii native învăluia ziua încă din zori.

Un înveliş mai mult lichid decît gazos circula la suprafaţa pămîntului. Ultimul fir de iarbă îşi înfigea în el tulpina, trăgîndu-şi perla de apă zilnică. Graminee în miniatură, cît degetul de mari şi ramificate la infinit, îşi întindeau scheletul mic în această baie de viaţă. Lungi dîre roşiatice se întindeau în licoarea palidă, de la o zare la alta. Parcă se răsturnase acvariul lumii. Germenii încolţeau pe pămînt ca pe mîlul din fundul apei şi băşici de aer se spărgeau, străvezii, în înaltul văzduhului.

Simţind în nări înţepăturile reci ale lichidului, Renaut coborî şi făcu cîţiva paşi pe o peluză uşor înclinată. Tălpile lui de sfoară striveau mii de vieţi. Dar ieşise ca să ucidă. Înaintă pînă la balustrada terasei şi privi valea, clipind din ochi, aşa cum fac oamenii hotărîţi.

Jos, în albia rîului, lichidul se făcu mai lăptos, ca în fundul unui recipient, cum e şi firesc să se întîmple. O lină învolburare de materie pufoasă ca vata şi totodată strălucitoare învăluia pomii. Florile roşcate ale plopilor se desenau pe fundalul acesta cu o precizie de stampă japoneză, apoi, cotropite de ceaţă, se pierdeau ca-n vis. Întreaga siluetă a pomului, minuţioasă şi diafană, era înghiţită de înaintarea tăcută a materiei lăptoase. Umbra acestei umbre se scufunda, pierind fără nici o tresărire.

Povîrnişurile văii se desprindeau astfel dintr-o noapte violetă, ca să alunece uşor într-o noapte albă. Dîrele roşiatice ale cerului lichid începuseră să păleasca.

Un cot al rîuleţului apăru în manejul aerului dens ca bumbacul. Apă moartă şi grea, adormită sub această apă vie şi aeriană, ea îi opunea suprafaţa sa lucie ca lacul. Ceaţa se oprea aici descriind o curbă lină, a cărei graţie îl făcu pe om să-şi lase barba în jos, fără să-şi dea seama de ceea ce se petrecea. Lovindu-se de această lespede de nepătruns, valul unduitor, enorm şi lăptos, se ridica leneş, lingînd masa celuilalt mal, cufundat în noapte.

Penumbra făcuse un gest de bun venit. O dîră viorie se strecură de sus, din spaţiile superioare. Baia lichidă se urcă cu un grad. Miresmele suferiră o schimbare. Din amestecul lor ieşiră altele, noi.

Şi cea dintîi fu aceea a pămîntului îmbibat de apă, mirosind a pîine; a pămîntului, a cărui pulbere se coagulase în pilule rotunde, ca nişte jaluzele minuscule pe care le-ar fi tras, pentru a-şi deschide larg toţi porii în faţa acestei pătrunderi virile.

Şi peste această exalaţie a pămîntului se ridică, bucată cu bucată, arhitectura miresmelor pe care le răspîndesc plantele născute din pămînt. Dintre toate întîia a fost aceea a elementelor verzi, care e simplă şi nu spune decît un singur lucru, dar îl spune pretutindeni şi oriunde pulsează viaţa. Apoi mireasma arbuştilor cu frunzişul veşnic, dar a căror dragoste se trezeşte în fiecare an; laurii, salba-moale, merişorul, iedera. Parfumul lor, amar şi dulce totodată, îi dă primăverii toată aroma ei.

Mai sus se ridică parfumul delicat al celor născuţi pentru dragoste şi lux: trandafirul, cireşul, pomii fructiferi. În sfîrşit, ca un fel de acoperiş pus pe întreaga schelărie, ca o grindă de pe creştetul casei, pe deasupra tuturor se întinse peste grădină mirosul puternic al arborilor mari, cu frunze căzătoare — al ulmului, al teiului, al castanului, al arţarului sîngeriu, al stejarului şi al fagului.

Apoi, cînd totul se termină şi se stabili un echilibru aerian, cînd fiecare parfum îşi luă locul şi simţurile omului atinseră gradul de la care purcede stingerea sentimentului, cînd nu mai era loc pentru nimic în lumea aceasta împlinită, o rezonanţă adîncă de arcuş pe o coardă de contrabas veni să adauge un sunet atît de nou armoniei, încît se păru chiar că lipsise; simfonia îşi făcu intrarea în palat şi dintr-o dată îl lărgi; mirosul brazilor, mirosul tare şi suav al coniferelor, voluptatea melodioasă şi virilă a mîn-

gîierilor lor, mirosul unei alte lumi, al drumurilor mării, al nopţilor de călătorie, al ţărilor apuse şi al ţărilor îndepărtate încheie lanţul în partea lui inferioară.

Zilei nu-i mai rămînea decît să se nască.

Atunci omul care ieşise ca să ucidă se urni din loc. Căută să stabilească o legătură între voinţa sa de acum şi cea din momentul trezirii sale. Le despărţea o inexplicabilă prăpastie.

Porni drept înainte. Nimic nu-ţi dă mai mult gustul de a acţiona decît acţiunea însăşi. Îşi potrivi puşca în palma mîinii drepte şi o luă pe povîrniş, de-a lungul unei poteci năpădite de iarbă. Se gîndi la iepure.

...Un spate adunat într-un ghem de păr roşcat, un arc azvîrlind înainte corpul prin pulsaţii prea scurte, două urechi lungi, pline, care parcă masează aerul cu mişcările lor fricoase, ca pentru a-i extrage toate zgomotele; două mărgele de sticlă prinse de fiecare parte a feţei, deasupra mustăţilor... Îşi aruncă ochii spre armă.

Linia spinării bronzate se întindea spre ierburile pe care gura ţevilor le atingea cu un aer punctual şi dispreţuitor. Atîta forţă calculată, atîta putere de destindere! Atîta siguranţă şi, pînă atunci, atîta calm!

Cînd măruntaiele puştii au scuipat foc, cînd totul e dezlănţuit de jur împrejur, cînd omul se clatină din cauza reculului şi se minunează de ceea ce a făcut — ţeava păstrează ţinuta unui servitor impecabil, uşor dispreţuitor.

Nepotrivirea dintre această precizie matematică şi acea întîmplătoare slăbiciune îl făcu să surîdă. Ce aveau cu el apele curgătoare şi toate parfumurile acelea?...

Îi era frig la picioare... Bucătăreasa ar ridica iepurele de urechi, în timp ce lăbuţele din faţă, ridicul de scurte, s-ar împreuna ca pentru rugăciune. I-ar pipăi pîntecele. Ar spune:

„Tiii, ce iepure a vînat domnul!"

La prînz el ar scoate din gură, cu gestul cel mai firesc, alicele care îi vor fi nimerit sub dinţi.

Toţi ai casei dormeau. Poate că împuşcătura i-ar trezi. Renaut fu mîndru că energia sa avea un ţel cînd tot restul plutea la întîmplare pe apele somnului.

Şi în timp ce înainta, lăsînd o dîră în urma lui printre ierburi, ca o cărăruie, gîndurile i se concentrară asupra detunăturii pe care ordinul său avea să o sloboadă şi care acum era ţinută în suspensie, o dorinţă năvalnică de a băga în sperieţi toată cîmpia îl cuprinse...

Deodată, de undeva, dinspre stînga, din dreptul a doi araci greoi, răbufni un val de aer; o vietate dădu buzna înainte, înfricoşată. De abia mai avu timp să zărească un fruct mare căzînd de pe o ramură şi de îndată o făptură — un ciudat amestec de alb şi negru — pătrunse cu mult zgomot într-un tufiş apropiat, dînd în lături tot ce-i stătea în cale. Gestului pe care-l făcu mîna stîngă a omului, pentru a ridica puşca, îi răspunse un cloncănit batjocoritor. Alte trei coţofene se ridicară din stufiş şi poposiră pe un arţar, după care un asurzitor concert de blesteme umplu toată pădurea.

Pentru Renaut a fost ca un semnal, căruia părură a-i răspunde cerul, aerul şi tot ce respiră. Această extraordinară abundenţă de sunete, de care pînă atunci nu-şi dăduse seama, îl ului. Poate că se pierduseră în propria lor forţă. Poate că nu se făceau auzite decît în momentul acesta.

Obosind de a se tot răspîndi, apa esenţială se condensase; din baia de culoare cenuşie-deschis, din ceaţa lăptoasă, din şuviţele portocalii se născuseră un număr neînchipuit de mare de globule, al căror freamăt se aşeza pe cele mai mici rămurele — ghemotoace mici de vată umedă, într-o continuă agitaţie — din care se scurgea în grabă, ca un preaplin al substanţei lor lichide, o ploaie de grăunţe sonore. Picături de cristal se spărgeau căzînd şi din ele răsăreau altele care se căţărau pe ramuri, săreau pe crengi; materia lor de abia stabilă, apărea printre frunze; perle mici mişunau în faţa ochilor lui Renaut.

Aprilie umpluse cuiburile. Triluri, şuierături, chemări picurînd neîntrerupte răsunau pînă în cele mai mici tufişuri; pe sub desişul care mărginea proprietatea, cădeau ca o pînză de apă, ca o rază de soare ce străbate la amiază pînzele norilor.

Dar cel mai provocător ciripea un ghemotoc zbîrlit. Ciripea din răsputeri la trei paşi de Renaut. Avea un cioc, ca un fel de picător, teribil de ascuţit. Renaut se îndreptă spre tufişul de unde se ivise această făptură. Cernerea lichidului mlădios se înteţi,

deveni aproape desperată. Încă un pas şi, într-un zbor plin de panică, neînchipuit de iute şi care o reduse la o bilă mică de ceaţă, forma se topi în mijlocul unui măceş.

Ce instinct o făcuse să-şi găsească calea prin jungla de plante agăţătoare şi de spini? De unde îl supraveghea oare pe asediator ochiul ca gămălia unui ac negru? Renaut voia să afle lucrul acesta. Cu patul puştii înainte, el atacă desişul. Undeva pesemne un rezervor se sparse, căci picături mici, acide din pricina frigului, îl împroşcară de sus şi pînă jos; ca împinsă de un arc, o ramură se destinse, îl biciui şi îi lăsă implîntate în obraz şi în mîini cîteva ace ascuţite, în timp ce cu un fîşîit confuz, urmat de violente ţipete de protest, tufişul se golea de conţinutul său viu. O clipă, capul lui Renaut fu învăluit într-un nor de aripi şi de fîlfîieli. Vînătorul izbucni în rîs.

Cintezoiul scoase cele patru strigăte ale lui, limpezi, egale. Chiar deasupra omului, în salcîm, sticletele dădu şi el drumul primelor note ale cîntecului său care suia, cobora şi suia din nou, ca un călător care se apleacă înspre izvor, bea şi îşi urmează mai departe calea. Renaut, care se tot căznea să-şi smulgă ţepii, înălţă capul: mai apucă să vadă, sub un cioc ridicat, o guşă plinuţă, a cărei platoşă roşie-portocalie se umfla de patosul cîntecului. Între timp o adiere uşoară ciufuli pasărea, punîndu-i în jurul gîtului un guleraş de puf zbîrlit. Două ramuri se încrucişară încet; şi cînd lăsară să se vadă iar cerul, arătarea pierise, ca înghiţită de boarea rece a zorilor.

Pădurea de vîrfuri ţepene, trufaşe, cascade de triluri, pulberea de rouă distilată de flautele ciocurilor — vrăbiile, pitulicile îi atraseră atenţia. Merse mai departe spre vale. Poveri de apă se rostogoleau de pe o frunză, poveri de pene coborau pe sub o cracă, poveri de melodii picurau în dreapta şi-n stînga. Tot păsăretul se trezise la viaţă. Trei ciocli mari, cerniţi, zoreau spre un lan de grîu, bătînd greoi din aripi. Un corb croncăni; şi în jur se împrăştiară parcă trei pilituri de fier ruginit.

Printre crengile unui nuc se zări cîmpia din vale. Pămîntul, de un roşu veneţian, părea sfîşiat de crengile copacului. Renaut se opri.

Terasa de unde mai adineauri privise valea se înălţa acum deasupra lui. Plopii crescuseră; acum se înălţau în lumină drepţi,

semeți. La sunetul unor imperceptibile lovituri de gong, venind de la răsărit, nuanțe noi se adăugau luminii, sporind-o și stingîndu-se apoi în văpaie. Stînjeneii își desfăceau buzele monstruoase. Negura se spulberase. O dîră ca fumul de pucioasă mai contura în zare pajiștile mușcate de arăturile care și începuseră a fumega, umede, călduțe. Două ciocănituri răsunară brusc: ghionoaia vestea începutul orelor de lucru; de aci încolo, cele două lovituri scurte nu mai conteniră. Luară timpul și-l împărțiră în măsuri exacte, scandate de necesitățile lucrului și ale lucrătorului.

O turturică roșcată, cu penele tivite cu alb, străbătu spațiul într-un zbor jos, și se pierdu curînd în cafeniul cîmpiei. Gunguritul păsăricii se lăsă puțin așteptat, apoi se încolăci în jurul unui anin rebegit; era ca o rază caldă de soare urcînd din arborele încă ud de îmbrățișarea ceții.

Tot în aceeași clipă se auzi și cucul; aproape, departe—nu se știe; chemarea lui melancolică se înălța de pretutindeni; o senzație de infinit se strecură în priveliștea zorilor. Tripla chemare a muncii, iubirii și tăcerii răsună în faptul zilei, care e împărăția omului.

Atunci Renaut zări iepurele.
Nu arăta de loc așa cum și-l închipuise.

Cîmpul forma un lung dreptunghi oblic, mărginit de o parte de fînețe și de cealaltă de stînci acoperite cu mușchi. În fund se termina într-un desiș de frasini.

La celălalt capăt, într-o livadă de meri, un cireș mare, înflorit, părea că e totodată axă și pivot; el comanda desfășurarea brazdelor roșcate. Renaut domina cîmpul pe o rază de aproape o sută de pași, ținîndu-l sub amenințarea țevilor puștii.

Un bulgăre pe țarină îi atrase luarea-aminte. Păru că se surpă, apoi că alunecă prin salturi mărunte de-a lungul arăturii; se opri; se scutură o dată. Și iar porni, schimbîndu-și direcția, sări peste creasta unei brazde, arătă, într-o fulgerare, un spate alb și se pitulă la rădăcina unui cireș.

N-avea nimic de vietate în el. Părea un lucru neînsuflețit. O bucățică din natura gălbuie se desprindea din cînd în cînd din

însăşi întinderea ei gălbuie, ca să reintre în ea. Se plimba aşa agale, în timp ce în jur, sub nesimţita presiune a zorilor, cădea încet ploaia albă a florilor de cireş.

Ajungînd în pragul domeniului înverzit, vietatea se întoarse şi Renaut urmări uimit cu privirea cum suia alene, cu mici salturi domoale, urcuşul unei brazde.

O uşoară ameţeală făcea să se învîrtească încet, în faţa ochilor vînătorului, dungile paralele ale ogorului. Fără voia lui se apucase să numere urmele plugului, dorind din adîncul sufletului ca totalul să fie divizibil cu cele două lovituri regulate pe care ciocănitoarea le bătea în castan. Şi o mare uimire îl cuprinse cînd îşi dădu seama de ritmul împerecheat al cîntecelor păsărilor, fapt care îi apăru ca un semn al unei armonii superioare şi dinainte stabilite.

Trecînd pe lîngă găini, un cîine bine crescut îşi bagă totdeauna coada între picioare şi nasu-n pămînt ca să nu simtă nimic, iar urechile şi le lasă frumos peste ochi, pentru că ori ce veleitate de a se abate de la calea cea bună s-ar sfîrşi, în mod inevitabil, cu o chelfăneală. Dar dacă la un pas de botul lui întredeschis o găină izbucneşte deodată într-un cotcodăcit alarmat şi o ia la goană fără motiv, cu zgomot mare, ca o cucoană trupeşă, îmbrăcată în mătase roz, fugărită de un viţel poznaş? Atunci se schimbă socoteala. Toată spoiala educaţiei se duce pe gîrlă, instinctul se trezeşte brusc, şi cîinele dumneavoastră, atît de bine dresat, porneşte la vînătoare ca ultima jigodie rîioasă.

Aşa se întîmplă şi atunci cînd, fără să ştie de ce, ghemotocul roşcat o luă la fugă şi din trei sărituri parcurse vreo douăzeci de metri. Puşca îşi ridică spontan nasul. Dar peste cîmpuri domnea iar pacea. Nimic nu mai tulbura ordinea în care se desfăşurau riturile acestei ore ciudate. Stînd drept, în carne şi oase, urecheatul făcea semne de neînţeles.

Un al doilea ghemotoc apăru de undeva din fundul cîmpiei. Nişte paşi făcură să se clatine mărăcinii chiar lîngă poteca pe care se afla Renaut; o dîră roşiatică străbătu iarba curţii. Zgomotul pe care-l făceau, păscînd, toate fiinţele, răspundea picurilor ce cădeau de pretutindeni. Şi de pretutindeni vietăţile alergau spre hrana cărnoasă a ierburilor umflate de apă.

Atunci Renaut săvîrşi un act lipsit de bun-simţ, cîtuşi de puţin potrivit cu faima lui de om pozitiv. Se răsuci încet pe călcîiul stîng şi o luă înapoi, pe urmele lăsate în argilă de tălpile sale de sfoară. Şi făcu, textual, următoarea reflecţie:

„Parcă aş fi un hoţ prins asupra faptului şi care se preface că a ieşit la plimbare".

De aici înainte, evenimentele se scurg destul de repede. Urcă, fără să se oprească, pînă pe terasă şi se duse în spatele casei. Trei arbuşti olandezi tremurau cu picioarele vîrîte în bazin. În vîrful unuia stătea o mierlă. Omul simţi deodată cum îl năpădeşte mînia, o mînie plină de dispreţ. Luă la ochi pasărea batjocoritoare. Ţinta era deosebit de bună. Dar deodată mierla începu să cînte.

Căci mierla nu fluieră, mierla cîntă şi toate zvonurile din grădină, pajişti, ogoare, păduri, coborîră cu un ton. O frază sonoră, vibrînd de bucurie, un ritm amplu, susţinut de o curbă neprevăzută şi plină de o elocinţă lipsită de emfază. Doar la sfîrşit cele patru note răguşite în care se împotmolea melodia dovediră că artistul nu atinsese încă perfecţiunea. Omul întoarse capul, întrebîndu-se dacă nu cumva cîntecul era al altei păsări decît al mierlei, al cărei renume de muieruşcă rea de gură e îndeobşte cunoscut. Şi mai e nevoie s-o spunem? Din ochi căută privighetoarea. Trebuia să se convingă; da, da, chiar din prăpăditul ăsta de cioc galben-deschis, pe un penet negru, se înălţase melodia.

Frînse în două puşca. Luă în palmă cele două tubuleţe albastre în care zăcea, aţipit, ireparabilul. Se apropie de bazin şi le aruncă înăuntru. Două băşici urcară la suprafaţă, ca un salut al lumii apei primordiale în care sălăşluiesc atîtea taine.

În acea clipă un glas de bărbat spintecă văzduhul; firea toată tresări la auzul poruncii, neînvăţată de la nimeni. Abia atunci îşi aminti Renaut că avea şi el glas.

Se întoarse spre terasă. La o depărtare de o jumătate de poştă, un om venea cătinel pe un drumeag, mînînd din urmă spre o gîrlă patru bouleni albi, dar cu picioarele, ochii şi coada negre.

Văcarul mai slobozi o dată un strigăt. Glasul lui poruncitor se înălţă limpede, uimitor de limpede. Şi parcă în calea lui,

pretutindeni, toate se plecau, făcîndu-i loc să treacă. Apoi pogorî iar liniştea. Cîteva păsări îşi luară zborul, speriate. Renaut privi cîmpia, cîmpia lui. Era pustie. Şi inima i se strînse.

Îşi rezemă puşca de balustrada terasei şi coborî din nou pe cărare. La două sute de paşi înaintea lui un stol de vrăbii se împrăştiară în toate părţile, ca o ploaie de alice.

Se apropie de gardurile de măceş. Amuţiseră. Apucă o crenguţă şi o scutură sfios. Cîteva picături căzură de pe ea, scînteind. Totul încremenise.

Ajunse în faţa castanului; păsările zburară care-ncotro şi copacul rămase gol. Cînd se apropie de el, în preajmă nimic nu mai sufla. Tot ce era viu se refugiase la o distanţă care îl înspăimîntă.

Porni mai departe. Dar, ca un centru viu, el deplasa cu sine cercul care respingea animalele.

Se făcuse ziuă. Pe povîrnişul din faţă al văii, pe un cîmp roşu, trecea scîrţîind o căruţă. Cu capul plecat sub căpăstru, calul—un cal alb—trăgea din greu în ham; iar copitele şi le ridica sus, sus de tot din cauza pămîntului argilos. Biciul pocni scurt.

Renaut se întoarse. Aştepta cu oarecare nelinişte să vadă dacă omul va slobozi înjurătura. Şi înjurătura nu întîrzie. Renaut avu gestul unui cerşetor. În faţa pădurii de arţari şi de frasini, unde, la apropierea sa, parcă se deschisese o poartă a tăcerii, îşi întinse amîndouă mîinile cu palmele desfăcute, dezarmate şi ridicol de neputincioase. Dar nici un răspuns nu primi.

Aproape că-l podidiră lacrimile. Se întoarse spre casă. Pisica aştepta în prag, lingîndu-şi labele. Omul surprinse bănuiala care se strecura prin crăpătura privirii piezişe. Împinse uşa. Animalul se strecură în urma lui şi mieună ca să i se dea lapte. Îi turnă cu dezgust, într-o farfurioară, laptele ce mai rămăsese pe fundul unei oale şi pe care-l păstrase pentru el. Ieşi din nou în prag şi-şi fluieră cîinele, un setter de rasă. Un proiectil de păr negru se năpusti afară din cuşcă, nişte labe, o limbă, o coadă se repeziră la el. Apucă cu mîna capul călduţ, îl ţinu strîns îmbrăţişat, lipit de corpul lui.

Soarele răsărea pe platou; razele aurii atinseră vîrfurile cedrilor şi castanilor. Umbre vaporoase încă se aşternură cu grijă pe iarbă. O trenă de lumină ajunse, din frunză în frunză, pînă la

marginea văii şi alunecă tocmai pe celălalt povîrniş. Deasupra platoului ciocîrliile se avîntau în înaltul cerului ca zvîrlite cu praştia.

Pentru întîia oară în viaţă Renaut simţi cu toată fiinţa lui că nu avea nimic comun cu toate lucrurile astea. Lipiţi unul de celălalt, omul şi singura făptură dintre toate făpturile a cărei conştiinţă răspundea întocmai conştiinţei sale priviră începutul acestei zile, de aci încolo străine.

Renaut se gîndea: „Lumea aceasta pe care o ţin sub bătaia puştii mele nu e pentru mine decît un surghiun. Cine se învoieşte oare să-mi recunoască în ea dreptul de a avea un loc sub soare, ca oricare altă făptură, de îndată ce mi se aude glasul? Sînt osîndit să fiu stăpînul unui univers pe veci vrăjmaş. Nimic nu se poate asemui cu îngrozitoarea singurătate în care el mă îngrămădeşte".

Îşi întoarse privirea spre tovarăşul său:

„Odinioară, cineva a încercat acest lucru. Nereuşita acelui rege al Antichităţii căruia i-a stat totul în putinţă, numai asta nu, e plină de învăţăminte.

Singurul meu prieten e cîinele — se mai gîndi el.

Cine ştie dacă nu l-am tîrît şi pe el în acelaşi surghiun! Sufletul lui e plin de întuneric. Totuşi, dintre toate speciile e singura mea călăuză. Creaţiunea se închide în faţa ochilor mei ca un prag peste care nu am voie să păşesc. Acest animal îmi întredeschide — de departe — uşa. Tu, cîinele meu negru, mă închin în faţa Ta, care mă opreşti să fiu, în mijlocul acestei lumi vaste, gol, singur şi nefericit!"

Se sculă, făcu cîţiva paşi, puse mîna pe clanţă. Nu era lipsit de imaginaţie. Îşi închipui numaidecît patul, patul lui cald şi femeia care dormea dezbrăcată, cu părul negru desfăcut, cu un braţ îndoit pe albeaţa pernei.

Mai privi încă o dată parcul, cîmpia, scoase un suspin şi murmură:

„Ăsta mi-este bîrlogul. Sînt fiul zeilor. Dar niciodată nu-mi va fi dat să vieţuiesc ca o furnică într-un furnicar."

În romîneşte de *Valentin Lipatti*

*Mihail*

# SADOVEANU

Medalia de Aur a Păcii

1950

*Deşi primul său roman a fost publicat acum o jumătate de veac abia depăşită, Mihail Sadoveanu e un clasic al literaturii romîne. Născut în 1880, n-avea decît 19 ani cînd s-a editat prima lui carte, al cărei erou principal îl vom regăsi în alte două romane, apărute în 1904 şi 1952.*

*Opera literară a lui Sadoveanu, care cuprinde douăsprezece romane şi mai multe culegeri de povestiri, alcătuieşte o frescă uriaşă a trecutului şi a prezentului patriei sale. Desăvîrşita unitate a operei acestuia constă în faptul că e inspirată în întregime de o adîncă iubire faţă de popor şi de slăvirea înflăcărată a eroilor anonimi, ţărani şi muncitori, care au luptat de-a lungul veacurilor pentru neatîrnarea ţării lor, pentru eliberarea iobagilor, desfiinţarea privilegiilor şi instaurarea unui regim în care poporul să poată trăi frăţeşte.*

*Excepţionalele calităţi literare ale romanelor lui Mihail Sadoveanu, precum şi trăsăturile fundamentale ale concepţiei lui despre viaţă şi despre oameni sînt minunat exprimate în* Mitrea Cocor, *roman cunoscut în lumea întreagă şi pentru care Consiliul Mondial al Păcii i-a decernat, în 1950, Medalia de aur a Păcii.*

## JUDEȚ AL SĂRMANILOR

*(fragment)*

S-a ridicat din tohoarca lui, de la un proțap, un om mătăhălos, și s-a arătat în lumina focului pășind legănat.

Numai după cum aducea picioarele, rar, cosind cu ele parcă, s-ar fi putut cunoaște că-i cioban. Se vedea asta însă și după glugă, după căciula dintr-un berbece, după chimirul lat și lustruit și mai ales după cămeșa scorțoasă de spălături în zer. Purta toiag nalt pe care-l ținea de sus. Și ochii mititei, abia-i vedeam de sub streșina frunții și a sprîncenelor. Avea plete crețe unse cu unt, iar barba-i era rasă cu custură de coasă.

— Eu toate le-am ascultat și toate au fost istorisiri frumoase — a grăit el gros, și nu mai doresc decît s-aud întîmplarea gospodarului istuia nalt și uscat.

Și după asemenea vorbe către comis se cunoștea că-i un om din sălbătăcie.

Nici nu-l băgasem în samă pîn-atunci; dar el toată vremea stătuse acolo cu noi, și tăcuse. Tăcuse și-și văzuse de vin, și abia acuma-i venise gust de vorbă și chef. Cu mîna stîngă făcu vînt oalei peste flacările focului. O auzii țipînd în întuneric, la grămada cioburilor, — se sfărmă și tăcu, încheindu-și soarta.

— Asta n-a mai cunoaște băutură, vorbi iar ciobanul rînjind, — și nu ne-om mai întîlni decît după ce-oi fi și eu ulcior. Iar cei care nu mă cunoașteți, să știți că eu nu-s mai departe decît de la Rarău, și-acolo am stînă cu alți tovarăși, și bordeie pline cu putini de brînză și de lapte acru, și alte bordeie cu poclăzi și cojoace. Și mă chiamă Constandin Moțoc. Cine vra să știe,

pot să-i spun că mă duc pînă într-un sat la apa Siretului, să aflu dacă mai sălăşluieşte pe lume os din osul părinţilor, — o soră ce-am avut şi cu care nu m-am văzut din tinereţile mele. Dac-a fi moartă, să mă întorc înapoi la oi şi la tovarăşi şi la întristare, pe vîrf de munte, unde nu se domoleşte vîntu niciodată, — ca şi gîndu omuiui.

Dar eu rîd, căci mi-am adus aminte de-un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu-Ancuţei, să beau o oală de vin, să beau două pîn' ce-oi vedea tulbure şi să nu spun la nimeni ce i s-a întîmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea. Mi-a povestit cîte a pătimit. Dar pot spune că, bînd atîta vin cu o asemenea oală, nu-mi mai pot aduce decît cu greu aminte de-o întîmplare ca aceea.

— Ce întîmplare? — întrebă, după obiceiul lui, comisul Ioniţă.

— O întîmplare, cinstite om bun, o întîmplare a aceluia care mi-i mie ca un frate. Măi lăutarilor, voi să ziceţi pe strună după mine un cîntec de voinicie al lui Vasile cel Mare, hoţu; şapoi dac'a dori lumea, oi spune; dacă nu, oi tăcea.

Începu deodată a cînta pe nas, c-un glas din cap, subţire, cu totul nepotrivit făpturii lui mari.

— Ascultaţi, măi!

Care-i tînăr şi voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără brîu, fără pistoale,
Numai cu palmele goale...

Îmi venea a rîde ascultîndu-l cum zice subţire, şi mă veseleam, căci nu mi-i silă de omul cu chef. El s-a oprit arătîndu-şi dinţii, dar mai mult cu harţag decît cu voie bună.

— Acu cioroii tacă, a zis el iar cu tărie şi gros, şi să-şi ascundă diblele subt aripi. Vreau să vă spun dumneavoastră, dacă nu vi-i cu supărare, povestea despre care v-am vorbit. Şi dacă nu v-a plăcea, să nu-mi spuneţi pe nume.

S-a posomorît privind spre umbra neagră a hanului, şi-a potrivit toiagul la subsuoară, sprijinindu-se în el după obiceiul ciobanilor, apoi s-a întors spre noi şi şi-a plimbat ochii în jur, —

fără să ne vadă, căci privirea lui dintr-o dată se cufundase în alt timp.

Dintre noi toţi numai Ioniţă comisul îl privea într-o parte cu o oarecare nerăbdare şi dispreţ, — căci îl astupase aşa tam-nesam un om de rînd şi din proşti, cînd domnia sa avea de povestit lucruri mari.

Ciobanului însă nu-i era ruşine şi nu cunoştea asemenea rînduieli.

— Ce-am vrut eu să spun? — ne întrebă el, zîmbind din depărtare şi din singurătate. Apoi ce-aş vrea eu să vă spun, m-aş prinde mai degrabă să vă cînt din fluier; dar n-am chip. Aşa că trebuie să grăiesc cum m-oi pricepe. Era prietinul acesta al meu trăitor în sat la Fierbinţi, pe Siret, fiind în acele vremi stăpîn pe moşie un boier chiabur tare cu numele Răducan Chioru. Era acest boier om stătut şi văduvoi şi din cînd în cînd avea dumnealui plăcere pentru cîte-o muiere dintr-a oamenilor, pentru care lucru noi rîdeam şi făceam haz într-o privinţă. Dar iaca prietinul ista al nostru păţeşte şi el pozna şi nu-i mai vine-a rîde. Află de la alte femei binevoitoare, că pe Ilinca lui a poftit-o boierul pîn' la curte.

— Cum se poate una ca asta? sare el în sus.

— Iaca se poate; ba încă s-a întors acasă c-un testemel nou, roş ca focul.

Atuncea prietinul acesta al meu a simţit că-i creşte pe spinare păr de cîne turbat. A lăsat în drum, dinaintea orîndei, sania încărcată cu saci, a zvîrlit biciul în coarnele boilor şi-a tras de după o scoarţă bărdiţa. Văzînd înainte-i pîclă de sînge, s-a răpezit acasă ş-a izbit cu umăru-n uşă. A luat în piept pe femeie ş-a prins a striga la dînsa:

— Unde-ai fost? Să-mi spui unde-ai fost, că te tai în bucăţi cu securea.

— N-am fost nicăirea, omule! Ce este? Ai înnebunit?

— Spune-mi unde-ai fost, că te tai. Unde-i testemelul cel roş?

— Care testemel? Tu trebuie să fi băut, bărbăţele, — după aceea ai adormit în car ş-ai visat!

A mai răcnit la dînsa, ea se apăra ca de înec; se ferea, da din mîni şi nu mai contenea din gură. A apucat-o omul de cozi ş-a

bătut-o cu capul de colţul hornului; n-a fost chip să scoată nimică de la dînsa.

— Taie-mă, omoară-mă, nu-s vinovată cu nimica!

Atuncea i s-au trudit şi prietinului istuia al meu mînile. Se uita la dînsa, cum plînge, — şi l-a cuprins şi pe dînsul mare amărăciune.

— Vai, Ilincă, zice, — vai de zilele noastre cele ticăloase! Că noi numai de patru ani sîntem luaţi. Şi cînd ne-am cununat, au înflorit zarzării de la casa noastră, — iar acuma florile li-s scuturate şi mi-a îngheţat inima. Că tu mie mi-ai fost dragă şi te-am socotit cu credinţă; dar văd că m-am înşelat amar.

Muierea atunci se jură pe luminile ochilor şi pe mormîntul maică-sa, că nu ştie nici cu spatele despre ce poate fi vorba. Îşi şterge gura cruntă de sînge şi-l sărută pe bărbat; îl domoleşte şi-l îndeamnă să se ducă să-şi caute sania cu boii. Iar după ce se duce el la boi şi la sanie, ea îşi pune în cap testemelul cel roş şi iese prin fundul grădinii într-o hudiţă de unde ia drumul la curtea boierească.

Omul îşi duce sania s-o descarce de saci la hambare, pe urmă vine la curte să-l scrie pe catastif grămăticul. În loc de grămătic, iese în cerdac boierul. Îl chiamă ia aşa cu degetul şi-i rînjeşte numa'ntr'un dinte.

— Ia fă-te-ncoace, gospodarule.

— Iaca viu. Care-i porunca, cucoane?

— Măi păgînule, zice boierul, ce ai tu cu femeia de-o baţi şi-o asupreşti?

Prietinul ista al nostru nu se dumireşte deocamdată.

— N-am nimica, cucoane, — dar nu pricep de unde ştii măria ta una ca asta, şi de ce te-amesteci între romîn şi-ntre femeia lui. N-a apucat a sfîrşi vorba, şi Răducan Chioru l-a şi fulgerat cu palma peste gură. Prietinul ista al nostru închide ochii fără să înţeleagă; iar cînd îi deschide, vede la o fereastră pe Ilinca lui cu testemel roş şi-nţelege. Răcneşte cu mare tulburare şi-i vine să-şi facă o samă, să se deie cu capu-n fîntînă. Dar n-are cînd. Boierul a tras de după uşa tindei harapnicul şi-l păleşte-n plin pe după grumaz şi-l taie peste ochi cu şfichiul, parcă-l scrie cu foc. Încearcă a cîrni la dreapta şi la stînga. Cu răsuflarea gîlgîind

în sînge se-ntoarce şi se prăvăleşte pe scări ca să scape şi să fugă. Jos îl prind în braţe haidăii curţii.

Bate cu pumii şi scapă şi se răpede urlînd la stăpîn. Răducan Chioru îl arde iar cu şfichiul şi clipeşte rîzînd din ochiul cel sănătos.

— Nu-l lăsaţi, măi flăcăi, zice, — că-i turbat. Era să-şi omoare femeia.

Haidăii au sărit şi l-au prins. L-au mai bătut pînă ce-au ostenit, pe urmă i-au dat drumul.

După ce a bolit trei zile, muşcînd scîndura lăiţii, prietinul ista al nostru sare-ntr-o noapte gardu la curtea boierului, ca să-şi găsească femeia. A pîndit-o pe lîngă odăile slugilor, pînă ce-a zărit-o. A sărit la dînsa urlînd, ca să-i rupă cu unghiile gîtiţa. A auzit boierul ţipete din casă, ş'a ieşit cu hamgerul.

Aşa că Răducan Chioru, ca un stăpîn ce se afla, văzînd atîta îndrăzneală, s-a scîrbit şi-a poruncit haidăilor să-l rîdice pe prietinul ista al meu şi să-i facă petrecere cuvenită, după purtarea lui. Întăi l-au legat cu mînile la spate şi i-au pus căluş în gură, ca să nu urle. Şi noaptea aceea l-au ţinut cu capul vîrît într-un gard, cu gîtu strîns între nuiele. L-au mai rupt cîinii de pe lături; l-a muşcat gerul Bobotezei înspre ziuă. Eu nu înţeleg de ce n-a murit.

Făcîndu-se ziuă şi văzîndu-l că se uită tot urît, cuconu Răducan porunceşte să-l scoată din gard şi să-l mîie cu harapnicele pînă devale la moară. Acolo slujitorii îl desculţă, îi suflecă iţarii pînă la genunchi şi-l vîră în lăptoc pînă la glezne, — ca să simţească zimţii gheţii şi să nu mai îndrăznească a sui ameninţare împotriva unui obraz boieresc.

Apoi a mai avut a îndura prietinul ista şi altele, ca să se-mplinească rînduiala care era atunci la curţile stăpînirii. L-au lepădat într-un bordei, în preajma focului, ca să se încălzească. Ca să nu fugă, i-au pus picioarele în butuc, cu lacată grea de-o ocă. Ş-au lăsat fumul să iasă în bordei, ş-au presărat pe jaratic ardei pisat. Tuşind şi stupind sînge, a petrecut într-asemenea chip; şi Dumnezeu a vrut să nu piară, ci să se chinuiască pe lumea asta, ca dincolo pe tărîmul Tartorului.

Aşa s-a întîmplat, cinstiţilor creştini, această faptă acum treizeci de ani. Şi prietinul acesta al meu n-a pus fruntea-n ţărînă, precum ar fi fost mai bine. A rămas schilod o vreme, urlînd

în inima lui; şi cînd s-a putut tîrîi, a pribegit din sat. A trecut apa Moldovei; pe urmă a trecut apa Bistriţei, şi s-a rîdicat pe plaiurile cele înalte, către Rarău.

Acolo, în munte, sub cetină, sta cu ochii ţintă ca un nebun şi-şi vedea întîmplarea. O vedea în vîlvătaie şi-n sînge, — şi inima-i era scrijelită de unghii de criţă. Gemea zvîrcolindu-se şi nu găsea în el o putere. Ş-a fost rob ciobanilor mulţi ani, — pînă ce-a avut şi el mioare şi berbeci, învăţînd rînduiala acelei sihăstrii.

Atuncea, într-o sară de primăvară, prietinul ista al meu a auzit glasul lui Vasile cel Mare, cîntînd sub streşină de pădure precum v-am cîntat eu.

Cînd i s-a înfăţişat la colibă, prietinul meu l-a înţeles numai-decît că-i om fugar din lume şi pribeag în pustie.

L-a văzut voinic şi fudul, uitîndu-se pe sub sprîncene, şi l-a primit cu dragoste, plăcîndu-i cîntecul. Cînd a auzit că-l chiamă Vasile, s-a bucurat, căci toată partea aceea de ţară cunoştea asemenea nume, şi de braţul lui se temeau cîmpiile. Peatuncea Vasile cel Mare ţinea vadurile şi drumurile şi era mare vameş.

— Poftim, bade Vasile, la focul meu, zice prietinul nostru. Eu am auzit de dumneata — şi te-oi primi bucuros, ospătîndu-te cu ce m-a blagoslovit Dumnezeu. Oi da şi roibului dumnitale fîn bun. Ş-oi găsi pocladă, să-ţi fac hodină moale pe noapte.

Atuncea hoţul s-a bucurat ş-a descălecat la colibă şi nu tîrzie vreme s-au făcut buni prietini.

Şi i-a spus Vasile toate ale lui; ş-a povestit şi prietinul ista al nostru hoţului întîmplarea cu muierea şi cu boierul.

Auzind povestea, Vasile cel Mare s-a supărat; şi-a rupt căciula din cap şi-a trîntit-o de pămînt.

— Măi, zice, după istorisirea asta, tu să nu te mai numeşti prietin al meu! Căci ai supt lapte de iepuroaică, ş-ai rămas mişel!

— Ce-aş putea face, bădiţă Vasile? — a întrebat omul cel sărman.

— Pentru ce-ai putea face tu, eu aş putea să-ţi fiu învăţător, măi băiete!

Aşa i-a spus; ş-acolo, la colibă şi lîngă foc, cinstind ei rachiu de afine, l-a învăţat lucruri bune.

— Măi băiete, zice hoțul, tu trebuie să înțelegi că la femeie nu găsești credință. Eu de cînd voinicesc, am învățat a o ceti. Și din pricina uneia ca a ta, am fost eu pușcat de poteră în piciorul stîng, de mă vezi ș-acuma călcînd mai îndesat într-o parte. Ci muierea fiind așa lăsată de Dumnezeu, vicleană ca apa și trecătoare ca florile, eu sudui ș-o iert. Dar nu uit a păli pe cel care nu m-a iertat și pe cel care m-a asuprit. Fă și tu așa, ca să nu crăpi de veninul de care ești plin.

— Așa-i, sînt plin de otravă!—a strigat prietinul acela al meu. Mă dau rob ție, bădiță Vasile. Învață-mă cum să mă răcoresc!

Povestind, ciobanul se aținase ș-acum își scutura capul și brațele în rumeneala focului. Glasul îi ieșise din cumpăna obișnuită. Vorbea prea tare, însă ca și cum ar fi fost singur. Cu toate acestea comisul Ioniță — ca și ceilalți — îl asculta cu luare-aminte și nu mai părea jignit.

— Și precum vă spun, a strigat Constandin Moțoc, Vasile cel Mare l-a învățat pe acel prietin.

— Lasă-ți, zice, mioarele în sama soților, pe o săptămînă. Lasă jîntița și cînii în sama scutarilor. Nu lua cu tine decît un cal și doi cași la coburi, ca să ne fie de prînzare. Avem să coborîm amîndoi călări, ca doi negustori de treabă, pînă la apa Bistriței și mai departe pîn' la apa Siretului. Ca să văd și eu satul întru care s-au întîmplat cele ce mi-ai povestit.

Cînd a vorbit așa fel acela hoț, rîzînd, — prietinul meu a simțit tremurînd în el inima cu mare durere și mare nădejde.

A dat pe sama soților averea, — a lăsat plaiurile și bradul, izvoarele cele reci și poienile, și, încălecînd, a coborît cu hoțul între oameni la cîmpie.

De cunoscut nu-i cunoștea nimeni. Ș-au călărit ca doi negustori de treabă pînă la apa Siretului în sat la Fierbinți, mîncînd caș cu pită rece și bînd apă la fîntîni cu cumpănă. Și-ntr-o joi dimineață, fiind și sfînta sărbătoare a Înălțării, s-au arătat amîndoi pe șleah, venind împotriva bisericii, tocmai cînd ieșea norodul de la leturghie.

Atuncea, între oameni, prietinul meu a cunoscut pe Răducan Chioru. A simțit zbătîndu-se în el o dihanie, — dar s-a stăpînit. Ș-a zis:

— Bădiță Vasile, acesta-i stăpînul meu, carele m-a miluit.
— Așa? — a răspuns hoțul. Tare bine!
Ș-a strigat cu mare strășnicie, înălțîndu-se în scări:
— Oameni buni, stați!
Oamenii au stătut.
— Creștinilor și oamenilor! — a răcnit Vasile cel Mare, — stați cu liniște și cu pace, căci eu n-am nimica cu dumneavoastră. Aflați că eu sînt Vasile cel Mare, hoțul. De numele meu știți și de urmările mele ați auzit. Avem pistoale și nu ne temem de nimeni; și mai sînt alții care străjuiesc aproape.

Oamenii au murmurat și s-au tras la o parte cu supunere. Iar boierul și-a săltat barba din gulerul giubelei și-n ochiul lui cel sănătos s-a aprins mare spaimă, cînd a cunoscut pe prietinul meu.

— Ne-am înfățișat, zice iar hoțul, ca să facem un județ, după vechi obicei. Căci pînă la judecata cea din urmă, a lui Dumnezeu, neavînd ascultare nici la isprăvnicii, nici la Divan, cată să facem dreptate singuri cu brațul nostru. Pentru muiere te iertăm, luminate stăpîne, — dar am tremurat cu capu-n gard și cu glesnele-n ghiața morii, și cu picioarele'n butuc și cu ochii în fum de ardei, stupindu-ne sufletul, și ne-ai ars cu harapnicul; ne-ai rupt unghiile. Ne-ai umplut de otravă viața, căci ne-am adus aminte de toate în toate zilele și n-am găsit nici într-un fel alinare și izbîndă! Ne-am înfățișat să-ți plătim, cucoane!

Răducan Chioru înțelegînd, a căscat mare ochiul ș-a urlat la oameni și la slujitori; a căutat scăpare în lături, a căutat scăpare înainte. Dar hoțul și prietinul acesta al meu l-au luat în piepturile cailor și l-au dărîmat. După aceea au descălicat și l-au lovit cu cuțitele. Prietinul meu a stat pînă ce-a văzut sîngele băltindu-se în pulbere. Cînd cel căzut și-a contenit tînguirile ș-a suspinat de moarte, l-a pipăit cu vîrful piciorului și l-a întors cu fața-n sus și cu ochiul deschis către cer. Și nimenea dintre oameni n-a zis nimica, — ci stăteau martori cu spaimă, la județ.

Asta a fost. Ș-au lăsat lîngă mort punga cu opt galbeni, cîtă avere aveau, pentru sfînta biserică. După aceea fiind o vreme frumoasă, cu soare de primăvară, au încălecat iar, ieșind din sat, și s-au pustiit prin locuri ferite, pînă ce s-au suit iarăși sub codru verde.

Sfîrşindu-şi povestirea, ciobanul pufni spre flăcări amărăciunea pe care o avea încă în el. Apoi ne privi tulbure şi începu a rîde pieziş, văzîndu-ne că tăcem. Şi se trase deoparte la tohoarca lui şi stătu iarăşi închis în mîhnire ca mai nainte, fără bucurie şi fără lumină, ca-n negurile muntelui.

## MITREA COCOR

*(fragment)*

— Mă simt nefericit—mărturisea într-o sară Mitrea Cocor fierarului, lîngă cuptorul cald — căci am rămas fără învăţător, cu tăbliţa şi abecedarul ca nişte fraţi muţi, de la care nu pot afla nimic. Mă tem să nu rămîn neluminat, cît voi mai trăi.

Aşa era la noi, la Malu Surpat, unul Grigore Mîndrea. Deşi sărac, era muncitor bun şi cu nădejde. Găsindu-şi soţie de potriva lui, s-a însurat într-o primăvară şi a durat în pripă un bordei. Îndată apoi, împrumutînd bani pe muncă, şi-a urzit casă în care să-şi petreacă o viaţă tihnită. Avea curaj. Dar cine se afla scris în condici la Hagiu, era scris pe viaţă la robie. Casa i-a rămas urzită numai din lemne şi n-a mai biruit s-o isprăvească. A rămas robul boierului celui bătrîn şi după aceea a lui Cristea Trei-Nasuri. Rob şi el, roabă şi muierea lui. I-am cunoscut pe-amîndoi bătrîni, cînd nu mai aveau nici o nădejde.

Mai era la Hagiu unul Lae, poreclit Săracu, pe care nu l-am văzut niciodată altfel îmbrăcat decît cu opinci sparte şi c-o zeghe de-i curgeau petecile. Vara, iarna, aşa umbla. Acum cincisprezece ani şi acum un an, aşa umbla. Altădată era cu părul negru şi cu ochii vii. Acum a cărunţit şi i s-au turburat vederile. N-a mai ieşit din starea lui şi, dacă ar fi să dureze în veac, nu va mai ieşi niciodată — şi va rămîne aşa cum îl ştiu.

Aşa şi cu mine. Nădăjduiam să mă luminez. Neştiutor şi tîmp o să rămîn.

Fierarul a rămas pe gînduri, oftînd cu obidă.

— Mă frate, a grăit el într-un timp, eu fac cu tine un legămînt, ca să nu te mai văz aşa de amărît. Puţină carte cunosc. Cu puţinul meu mă voi sili să te ajut pe tine. Adă abecedarul şi tăbliţa.

Aşa a intrat Cocor la învăţătură.

La început i-a fost greu. Îi era mîna ţeapănă, îi erau ochii împainjeniţi.

A ajuns a cunoaşte semnele cu ochii, a le zugrăvi tremurat pe tăbliţă; totuşi nu putea răzbi la legătura dintre semn şi sunet. Năduşea ca după suişuri grele şi, unde poposea, nu vedea încă nimic. Fierarul nu-i putea da deplin lămuririle. Dar într-o sară, lîngă mucul de lumînare, Mitrea a simţit că-l fulgeră înţelegerea.

— Am clocit semnele, a zis el cu bucurie fierarului, şi-au ieşit vorbele ca nişte pui vii, de mă mir eu singur.

Către Paştele anului 1942 Mitrea a scris cu plaivaz pe o carte poştală, în stilul regimentului, următoarele rînduri cam strîmbe şi cu slove prea mari:

*„Dragă cumnată Nastasie, doresc ca mica mea epistolie să te găsească fericită şi să ştii că eu sînt sănătos şi noi recruţii isprăvind instrucţia ne pregătim şi nu ştiu dacă ne vom mai vedea în astă viaţă, dar poate dă Dumnezeu şi scap şi să mă aştepţi. Te îmbrăţişez de mii de ori eu soldatul fruntaş Cocor Dumitru.“*

## URGIA RĂZBOIULUI ÎN PRIMĂVARA IUBIRII

Se observă din această înştiinţare a unui cărturar începător, care a asudat un ceas ca să înşire slovele lui „talpa-gîştei“, că stăpînirea prigonea prin cenzură vorba „campanie“ şi el ştia asta. Nu trebuia să se afle de către „spioni“ cînd şi cum pleacă un contingent nou spre răsărit. Mitrea zice: „noi recruţii, isprăvind instrucţia, ne pregătim“. Între două ţigări, cenzorul plictisit alunecă peste asemenea însemnări nevinovate. Cumnata Nastasia de la Malu Surpat era mult mai atentă decît el.

Şi gazetele erau cu desăvîrşire mute în privinţa mişcărilor de trupe în ţară. Tot asemenea vestirile la radio şi publicaţiile oficiale placardate la primării şi prefecturi. După părerea guvernului de atunci, poporul nu trebuia să afle nimic de aceste secrete rezervate numai celor mari.

Cu toate acestea, poporul ştia. Ştiau întâi şi mai ales recruţii că le vine rîndul să se ducă la măcel. Pe cîmp, executînd formaţiile de luptă şi tragerile, ori în cazarmă, la teorie, ofiţerii pomeneau numai de inamic, şi încă de un inamic ce se desfăşura în stepe

nemărginite, între păduri şi mlaştini. De la o vreme se pomenea şi de munţi prăpăstioşi cum ar fi de-o pildă Caucazul. Numele propriu Odesa, necunoscut mai nainte rîndurilor de muncitori ţărani adormiţi în cimitire, acum apărea în vorbirea obişnuită nu numai o dată pe zi.

Comunicatele războiului german desminţeau de altminteri de două ori zilnic muţenia vicleană a conducătorilor Romîniei de atunci. Războiul era din ce în ce mai crîncen şi cerea spor de trupe, adică spor de jertfe. Ovreii şi ţiganii surghiuniţi în Transnistria erau prilej de comentarii politice pentru oameni care fuseseră sistematic ţinuţi departe de aşa îndeletnicire. Prăzile de război ale nemţilor, care treceau în convoiuri nesfîrşite de trenuri, chiar prăzile comandamentelor romîne, alcătuite din ce le trecea printre degete nemţilor, arătau că se petrec acolo, în Răsăritul depărtat, evenimente necunoscute în trecutele războaie ale lumii. Buletinul neoficial, însă adevărat, al războiului de acolo, îl dădeau răniţii de la unităţile intrate în foc şi curierii de felurite feluri, unii ai diviziilor, alţii personali ai ofiţerilor. Hoţia comandată din oficiu, stropşirea în masă a satelor paşnice şi a populaţiei nevinovate, risipirea şi incendiul sutelor de oraşe arătau că a şi ieşit în lume urgie mai cumplită decît au fost Atila şi Ghinghis-Han cu hoardele lor în vremi străvechi.

Comandamentele oştilor germane se lăudau cu război „ştiinţific", pentru că puseseră în slujba morţii şi a distrugerii toate născocirile ştiinţei. Acum o sută de ani era o lege a războiului, s-ar putea spune umană, care oprea sub pedeapsă de moarte pe oştean să prade şi să ucidă populaţia nearmată de pe teritoriul duşman. Acuma oprelişte asta fusese înlăturată de germani şi comandanţii porunceau oştilor război fără pic de omenie, război cu asupra de măsură mai crud decît al hoardelor, întrucît pămîntenii au ajuns azi, orice-am spune, a preţui blîndeţa şi mila.

Atila se socotise, acum o mie cinci sute de ani, „biciul lui Dumnezeu", iar Ghinghis-Han, în al treisprezecelea secol, prigonitor pînă la stîngere al neamului omenesc. S-au petrecut amîndoi cu pulberile sub blestemul veacurilor, şi ei şi hoardele lor. Acum Hitler se socotea „compresorul", strivind tot ce era alt neam, ca să rămîie numai naţia germană pe lume. Sfîrşitul lui se afla

de mai nainte scris în însăşi această nebunie a deşertăciunii. Atila şi Ghinghis-Han fuseseră barbari zbîrliţi şi crunţi, nu ştiau să scrie decît cu sabia şi se ameţeau sorbind vin din tidvele învinşilor; trăiau în vremi de neştiinţă şi întuneric, pe cînd „compresorul" izbucnise ca dintr-un mormînt al trecutului în mijlocul lumii de azi care se socoate civilizată.

Soldatul fruntaş Cocor Dumitru avea înştiinţări de toate acestea fără să le pătrundă desăvîrşit, dar le cumpănea cu amărăciune în mintea lui. Înţelegea mai ales, după toate, că-i vine rîndul să se ducă la pieire. El n-avea nimic de împărţit cu fraţii lui oameni din acel Răsărit unde bîntuiau furtunile distrugerii. Nu dorea moartea nimănui, îşi dorea lui însuşi sănătate. Creştea în el o mînie că, după ce a fost rob, acum i se ia şi viaţa fără pricină şi fără vină.

Începea a pricepe că războiul acesta e, dintr-o parte, al nesăţioşilor: că pentru veşnic-nesăţioşii pier veşnic-flămînzii. Că moşierii şi capitaliştii fac război pe pielea norodului, rîvnind să distrugă revoluţia rusă ca să spargă ameninţarea ce venea şi asupra lor. Însă începutul acesta de înţelegere îi venea şi din sfaturile cu Florea fierarul şi din broşurile pe care acesta i le împrumutase şi pe care el le cetea pînă tîrziu de-i asfinţeau ochii, lîngă feştila de seu.

Cartea poştală, de şi alcătuită de o mînă neîndemînatică, era aşa făcută încît să poată străbate opreliştile pînă la Malu Surpat. Nastasia avea a înţelege că trebuie să vie la el „ca să se mai vază o dată în astă viaţă". Dacă nu va putea veni, să-l aştepte totuşi; poate va scăpa din prăpăd şi se va întoarce.

Era o scrisoare de dragoste şi de mare tristeţă.

Acea scrisoare a ajuns la Malu Surpat şi a dus-o poştaşul la moară punînd-o în mînile Nastasiei. Fata a cetit-o cu nespusă uimire şi s-a aprins la faţă. S-a uitat în juru-i să cunoască dacă nu-i pîndeşte cineva comoara, şi a strecurat în sîn cartea poştală lîngă crenguţa de busuioc ce se afla acolo în amintirea cuiva întru care nu mai nădăjduia. Dar iată, acuma îi da semn.

Cum, nu se ştie, prin surate şi naşe, prin vere şi cuscre, s-a aflat la Malu Surpat că contingentul 1942 pleacă în curînd la război. Cît de degrabă. Neveste, fraţi, părinţi, să purceadă numaidecît, ca să mai vadă o dată pe cei iubiţi.

— Musai să ne ducem şi noi! a hotărît către cumnat şi soru-sa, privindu-i ager şi pipăindu-şi cu degete tremurate cosiţele legate în cunună.

— Şi-a pus muşcată la ureche, a strigat morăriţa oţărîtă; să ştii c-a primit şi ea răvaş!

— A primit, mîrîi morarul. Îmi spuse mai nainte la cîrciumă poştaşul. De la Mitrea.

— Aoleo! Primeşti scrisori de amor de la militari, scrise de furierii de la regiment, ca să afle o lume şi să te faci de rîs. Bine spune Ghiţă că locul tău nu-i în lume ci la mînăstire.

— Ba locul meu e în lume, şi-a subţiat Nastasia buzele; şi scrisoarea e scrisă de mîna lui.

— Nu cumva a învăţat carte acolo la militărie? s-a crucit nenea Ghiţă.

— A învăţat! s-a sumuţat cu îndrăzneală Nastasia.

— Păi bine, mă fraţilor şi surorilor, a răcnit morarul; asta-i trebuia lui? Ce să facă militarul cu cartea, ai? Militarul are în seamă altele. Militarul să se ducă la război, să lupte cu inamicul; asta e treaba lui! Se duce cu tunu şi trage în ăia; trag şi ăia în el. Asta vorbeam la cîrciumă; pier unii, zic, pier alţii...

— Dumneata, cumnate Ghiţă, poceşti pieirea unui frate?

— N-o pocesc; dar războiul e război.

— Şi-ţi rămîne averea lui?

— Ce avere? Nu-i nici o avere. Îmi rămîne o sărăcie de pămînt. Ăla trebuie lucrat.

— Dar dacă se întoarce Mitrea?

— Întoarcă-se!

Nastasia a simţit în ea dorinţa să-şi zgîrie cu unghiile cumnatul. I-au crescut în cap ochii şi a rînjit cu dinţii ei ca foi de muşeţel.

— O să se-ntoarcă!

Cîntase aceste cuvinte ca într-o biruinţă.

— De unde ştii, fă?

— Ştiu.

— E în scrisoare?

— E.

— Adu să văz şi eu.

— Ce să vezi că nu cunoşti.

— Adu, să-mi citească popa.

— Popa să-ţi citească deslegări, nu dau eu scrisoarea mea.

— Dă, fă, scrisoarea, că te lovesc.

— Loveşte pe cine ai mai lovit, nu pe mine, urîtule!

Nenea Ghiţă s-a repezit; morăriţa a ţipat frîngîndu-şi mînile. Nastasia a ieşit sprintenă pe uşă şi s-a dus ca în zbor la naşă-sa, Uţa Anineasca.

Către amiază a venit morăriţa s-o cheme la mîncare.

— Hai, soro; Ghiţă s-a potolit.

— Nu mă duc la duşman.

Naşa Uţa era văduvă, încă în putere. Le-a privit cu mustrare. Avea ochi negri cu sprîncene îmbinate.

— Fetelor, a zis ea, o să intraţi în gura satului. Mare ruşine!

— Ştiu, tuşă Uţo, se tîngui morăriţa. Îndeamn-o şi dumneata pe Nastasia să se întoarcă. Să nu se teamă. Nici Ghiţă nu vrea scandal. Un om ca dînsul are nevoie de consideraţie; ce să-şi pună mintea c-un copil nebun?

— Nebuni or fi fiind alţii, a răsărit ca o viperă copila. Eu îmi apăr viaţa.

— Fie cum spui — s-a umilit muierea lui nea Ghiţă — numai vino. Au şi început a cleveti oamenii care s-au strîns la moară. Întreabă dacă te-am trimis la mînăstire; dacă eşti logodnica fruntaşului... cîte şi cîte...

— Dacă-mi mai spune o vorbă, a ţipat copila, ies în uliţă şi strig satul.

— Una ca asta, ferească Dumnezeu să se întîmple. Amar de noi; ce-o să ne facem?

— Du-te, fină Nastasie, că sînt şi eu aici, s-a amestecat Uţa Anineasca, amenînţînd cu degetul pe morăriţă. Să faceţi cum vrea copila; să vă duceţi la oraş; să vă despărţiţi cu pace de Mitrea. Să-i daţi, săracul, bani de lung şi greu drum, să-i spuneţi vorbe bune ca unui frate.

— Da, tuşă Uţo, da, tuşă Uţo, suspina sora mai mare. Iar Nastasia îngîna subţire un cîntec şi-şi potrivea muşcata de la ureche într-o oglingioară cît palma.

Tuşa Uţa o scuipă, ca s-o apere de deochi.

— Aşa eram şi eu în tinereţea mea, a oftat ea cu ochii umezi. Într-a doua duminică după asta s-au strîns în piaţa oraşului sumedenie de săteni din judeţ şi de mai departe, unii veniţi cu

trenul, alţii cu căruţele. Nu aveau a vinde producte ori vite, aduceau desagi cu merinde şi schimburi. Vestirea contingentului, în felurite forme, ajunsese pretutindeni. Un camarad de la Malu Surpat îl vesti la cazarmă pe fruntaş că i-au venit cei de-acasă.

— A venit frate-meu morarul? s-a mirat Mitrea, rîzînd.

— Ba cineva mai înflorit, i-a răspuns Gîrlea Tudor, făcîndu-i cu ochiul.

Bateria avea învoire. Pentru domnul plotonier-major Cataramă ziua aceea de sărbătoare era zi de vamă, cum au popii la prohoduri.

— Duceţi-vă, mă, tetravanghelul soacrei voastre, că vă veniră daruri de la moşii!

Mitrea Cocor gîfîia cînd a ajuns în piaţă. Darul lui înflorit poate venise cu morăriţa. Unde pot fi? Nu se văd nicăieri.

Cineva îl trase uşor de mînică, se învîrteji în loc. În privirile aprinse i se oglindi Nastasia. Cosiţele ei erau împodobite cu flori tari de la neguţători. Îi rîdea cu toţi dinţişorii. Era subţirică şi mlădioasă.

— Desagii pentru dumneata, nene Mitre, îi lăsai la căruţa naşei.

— Venişi cu Uţa Aninească? Unde e?

— Are treabă cu un neguţător cu care face ea afaceri. Dacă n-o avea vreme să te vază, îţi urează sănătate. Mă trimise pe mine.

Mitrea a cuprins-o de mînă pe copilă:

— Să-i spui că-i mulţumesc frumos. Nu pentru desagi, dar pentru că te-a trimis.

— Venii eu singură, nene, a rîs copila. Vai, cît ne certarăm acasă! Nea Ghiţă a vrut să mă omoare, dar pe urmă s-a dezumflat; îţi spui eu toate. Era vorba întîi să vină şi ei, dar aseară o apucă pe soru-mea o durere de şale, şi lui nea Ghiţă urma să-i cadă o inspecţie la moară, zicea dînsul, aşa că mă acăţai de căruţa naşei. Nu se putea să nu vină cineva.

— Îmi veni bucuria.

Ea îl privi ţintă, tăcînd deodată. Buzele subţiri i se mişcară într-un freamăt uşor; ochii castanii i se umplură de lacrimi. În jurul lor se ţesea lumea bîlciului. Unii se opreau şi-i priveau zîmbind o clipă. Mitrea simţi că locul nu e potrivit pentru vorbele ce aveau să-şi spună.

O cuprinse de mîna în care Nastasia îşi ţinea năframa. Năframa aia era a lui şi ştia că o s-o poarte în locuri depărtate, cu lacrimile şi dorul celei care o cususe. Copila îl urmă. I se umbrise deodată obrazul rumân, ars de soare.

S-au dus tăcînd către marginea oraşului, pe străzi cu grădiniţi înflorite în primăvară. Au apucat pe un drumeag străjuit de salcîmi rotaţi, încărcaţi de strugurași trandafirii. Deasupra portalului sub care intraseră, era scris cu litere mari, aurite: *Aleea Eternităţii*. Au cetit amîndoi o dată cu glasuri încete acest nume fără noimă. Au străbătut drumeagul şi au intrat în cimitir. Copila începu să povestească întîmplarea de-acasă. El o asculta; îi plăcea cîntecul subţire al glasului ei. Cînd şi cînd se opreau la un grilaj în care erau îmbulzite flori vii şi coroane uscate; în tufişurile din colţul sărac al cimitirului încerca în răstimpuri să fluiere un mierloi june. Îi împresura soare mult şi singurătatea.

— Pleci? îl întrebă ea deodată, cu acelaşi freamăt al buzelor, privindu-l drept. Nu-i dădu răgaz să răspundă. Se tînguiau ai noştri din sat, adunaţi în jurul naşei la căruţă. Se îmbulziseră şi din alte sate. Ne rămîn toate pustii. Îi duce pe-ai noştri prin străinătăţi, ziceau unii; noi sîntem nişte muncitori sărmani, ziceau, nu ne trebuie război; n-avem de împărţit cu nimeni nimic.

— Aşa e; dar n-avem încotro.

— Dar cine are noroc se întoarce, zise Nastasia, zîmbind cu tristeţă.

Mitrea se opri:

— Am şi eu un noroc şi am să mă întorc la el.

Copila se veseli şi se prelingeau lacrimile pe obraji. L-a cuprins de braţul stîng şi şi-a plecat fruntea pe umărul lui, deasupra inimii.

Acea inimă ciocănea cu putere. Ea aştepta s-o cuprindă braţul. Aştepta cea dintîi îmbrăţişare din cele o mie făgăduite în cartea poştală pe care o avea în sîn cu crenguţa de busuioc.

S-a petrecut într-adevăr acea clipă fericită şi unică, pe cînd un cuc îşi îngîna numele printre morminte, trecînd pe deasupra lor către aleea cu nume ciudat.

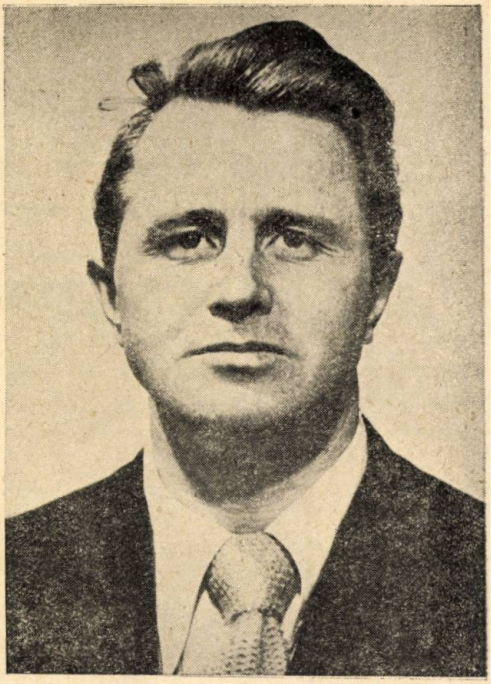

# *James* ALDRIDGE

Distins cu Medalia de Aur a Păcii

1952

*James Aldridge s-a născut la Melbourne (Australia) în 1918. De copil pleacă în Anglia, ţara de baştină a părinţilor săi, unde îşi face studiile şi urmează şcoala de aviaţie. Dar, încă de la optsprezece ani, îşi alege profesiunea de ziarist.*

*În această calitate cutreieră mai toate fronturile în cursul celui de al doilea război mondial. În 1945 călătoreşte în lumea întreagă, apoi se întoarce în Anglia pentru a-şi închina viaţa creaţiei literare, căreia îi va aduce adînca lui cunoaştere a oamenilor, ura împotriva nimicirii şi a războiului, precum şi nădejdea lui într-o lume mai bună.*

*Iată cîteva din operele sale:* Angajamentul de onoare, Vulturul de mare, Mulţi oameni, Al 49-lea stat, Diplomatul, Vînătorul,

## ANGAJAMENT DE ONOARE

*(fragment)*

### ÎN ITALIA

Războiul devenise pur şi simplu „război" şi luptele nu mai erau altceva decît o parte din înaintarea lentă, generală către un sfîrşit nedeterminat în timp.

Wolfe luptase pînă la Neapole, apoi dincolo de Neapole, pînă cînd linia frontului atinse Carbonara. Carbonara fusese cucerită după Neapole şi înainte de Maddaloni. Căzuse după o luptă scurtă. Înainte de începerea atacului, divizia italiană Ferarri se predase americanilor şi englezilor. Italienii fură trimişi peste cîmp în coloane, spre Neapole. După ce italienii au fost scoşi din luptă, cele două tabere dezlănţuiră o bătălie crîncenă.

Lupta ţinu două zile. Nemţii căutau să cîştige poziţii mai bune în munţi. Părăsiră poalele dealurilor, lăsînd în urmă Carbonara şi se grăbiră să urce pe culmi. Americanii trecură prin Carbonara cu tancuri Sherman şi tunuri de cîmp. Se opriră aci o zi, apoi plecară mai departe în urmărirea nemţilor, lăsînd localitatea în seama cîtorva oameni din poliţia militară, precum şi a ofiţerilor care urmau să vină.

Wolfe sosi în momentul cînd armata părăsea oraşul şi înainte de venirea ofiţerilor. Îşi lăsă raniţa într-o casă rechiziţionată de oamenii poliţiei militare. Prînzi cu ei şi îndată după masă se duse să caute oamenii de legătură. Urcă pantele line ale orăşelului rustic, străbătînd străzile nemăturate. Trecu pe lîngă două clădiri noi de beton, construite sub regimul lui Mussolini.

În clipa cînd traversă strada, auzi împuşcături răzleţe. Gîndul îi rămase la clădirile de beton: italienii se pricep să folosească betonul mai bine ca oricine. Se gîndea şi la împuşcături. Într-o localitate prinsă între front şi spatele frontului, cum era aceasta, întotdeauna se aud împuşcături răzleţe: de cele mai multe ori trag soldaţii care-şi curăţă armele, îşi încearcă pistoalele capturate sau trag cu armele fiindcă se plictisesc să le tot ducă cu ei fără să descarce un foc măcar. Toate acestea puteau să explice zgomotul unei împuşcături, două, dar nu pe toate. De altfel, niciodată nimic nu poate fi vreodată explicat sau pe deplin înţeles. În clipa aceea, Wolfe zări un italian numai în cămaşă, cu părul lung fluturînd în vînt, ieşind în fugă dintr-una din clădirile de beton.

Wolfe se întoarse să-l urmărească din ochi. Omul făcuse doar cîţiva paşi, cînd un italian purtînd o haină de postav groasă apăru venind pe bicicletă dintr-o stradă laterală. Era cît pe ce să cadă, dar sări la timp de pe bicicletă, trîntind-o la pămînt. Cu o mînă ţinea ghidonul, iar cu cealaltă se căuta în buzunarul hainei. În cele din urmă scoase un revolver negru, întinse braţul cu vădită neîndemînare şi trase în omul în cămaşă.

Primele două focuri nu-l atinseră; omul încerca să se ferească. Celălalt aşteptă o clipă, apoi ridică revolverul în dreptul ochilor şi ţinti ca şi cum ar fi tras cu puşca. Se auziră două detunături. Italianul în cămaşă roşie căzu împleticindu-se. Bicicletistul alergă spre el şi, oprindu-se la o mică distanţă, îi dădu lovitura de graţie cu ultimul glonte de armă.

De prin case lumea dădu buzna în stradă. Doi oameni înarmaţi cu carabine scurte de munte, italieneşti, ieşiră dintr-una din clădirile de beton.

Cînd femeile şi bătrînii văzură carabinele, o zbughiră înapoi. Wolfe se trase în adîncitura unei uşi, ferindu-se din bătaia puştilor.

Oamenii cu carabinele nu-şi luau ochii de la clădirea de beton cu trei etaje. Se îndepărtară de clădire, mergînd de-a-ndăratelea, înspre locul unde stătea Wolfe. Unul din ei, înalt şi cu o faţă ca de mort, ridică puşca, trase un foc şi nimeri într-un geam care mai fusese spart o dată.

— Aşteaptă, Zacco, spuse unul dintre ei.

— De ce nu ies? vru să ştie italianul cu haina de postav.
— O să iasă.
Wolfe îşi părăsi adăpostul şi se luă după italieni.
— Ce se petrece aici? întrebă el.
Toţi trei se întoarseră şi se uitară la el. Li se citea în ochi că uniforma pe care o purta Wolfe făcuse o oarecare impresie asupra lor.
— Fruntaşi ai partidului fascist. Italianul cu haina de postav arătă cu revolverul spre clădire. Wolfe ar fi dorit să-i spună să-l încarce din nou sau să şi-l bage la loc în buzunar.
— Cine a fost ăsta? Wolfe arătă spre cel cu cămaşa, din care sîngele curgea şiroind pînă în mijlocul drumului.
— Miliţia. Miliţia partidului fascist.
— Cine-i înăuntru? şi-i arătă spre clădire.
— Mulţi ca ăsta.
— Şi-i lichidaţi pe măsură ce ies?
— Da, spuseră ei. Îl priveau cu neîncredere.
— De ce nu vă adăpostiţi după uşi? îşi dădu el cu părerea.
— N-au ei arme, îi spuse italianul cu haina de postav.
— De unde ştiţi?
Nu-i răspunseră. Stăteau pe loc, în aşteptare, cu ochii la ferestre şi la uşa pe care italianul cu cămaşa roşie o lăsase deschisă. Un carabinier cu puşca pe umăr se ivi în stradă. Înainta cu mare băgare de seamă. Italianul în haina de postav se răsti la el şi faţa i se încordă de mînie.
— Cară-te de aici, dobitocule, îi strigă el carabinierului. Hai, şterge-o, să nu te mai văd cu mutra asta speriată. Mă auzi? Ia uniforma aia — dar să fie şi trupul tău puturos în ea — şi arunc-o apoi în mlaştina de la Crieto.
Carabinierul se oprise în colţ, vîrîndu-şi mîinile sub centură. Cei trei italieni nu-l mai luau în seamă, stăteau din nou cu ochii ţintă la clădire. Wolfe era gata să izbucnească în rîs, dar nepăsarea cu care cei doi oameni trăgeau cu carabinele în clădirea de beton îl făcu mai prevăzător. În asemenea cazuri este mai bine să priveşti, tăcut, fără să te amesteci şi fără să dai vreunui italian iute la mînie şi dornic de sînge prilejul să te cureţe, doar pentru că ai rîs.
Din spatele clădirii de beton se auziră împuşcături.

— Profili, strigă cineva.

— Nu-i pot vedea, răspunse Profili. Era italianul cel scund şi negricios înarmat cu puşcă.

— Eu îi aud, îi spuse Zacco.

Italianul în haină de postav scoase încărcătorul micului său revolver şi meşteri ceva la el. Îl încărcă cu gloanţele pe care le scoase din buzunar şi-l vîrî la loc. Apoi trase de închizător, pînă cînd un cartuş intră pe ţeavă. Acoperind cu o mînă ţeava pistolului, împinse cu cealaltă închizătorul.

Doi italieni ieşeau pe uşă cu mîinile în sus.

— Fabiano, Fabiano, strigă unul din ei.

— Nu mă striga, spuse italianul cu haina de postav. Ridică din nou braţul. Prea tîrziu. Ceilalţi doi, Profili şi Zacco, trăseseră. Amîndoi în acelaşi om. Wolfe îl văzu pe fruntaşul fascist sărind în sus, apoi căzînd pe spate. Celălalt rămăsese pe loc, plîngînd ca un copil; lacrimi mari i se prelingeau pe obraz. Mai strigă o dată la Fabiano, dar Profili trase în el.

Cei trei italieni înaintară acum în goană. Încă o dată Fabiano dădu lovitura de graţie, trăgînd celor doi fascişti cîte un glonte în cap. Zacco şi Profili pătrunseră în clădire. Cînd ieşiră, aduceau cu ei un alt fascist. Cel înalt, Zacco, îl ţinea de ceafă. Îi dădu fascistului brînci pe trepte şi acesta căzu cu faţa în jos pe trotuar. Fabiano, care tocmai urca treptele, se opri şi trase în el două focuri. Cîţiva oameni ieşiră din nou în stradă de prin casele scunde. Se strîngeau în grupuri mici în jurul fasciştilor morţi. Wolfe îi auzea pe Fabiano, Zacco şi Profili strigînd şi tropăind în clădire. Ridicînd ochii îl zări pe Fabiano, care îşi scosese haina de postav şi arunca pe fereastră, celor de jos, dosare cu acte.

— Uitaţi-vă la astea, le strigă el. Sîntem toţi încondeiaţi aici.

Dosarele se desfăcură înainte de a ajunge la pămînt; foi de hîrtie fluturau purtate de un vînt slab, căzînd încet la pămînt. Oamenii îşi ridicară mîinile căutînd să prindă foile ce coborau în zig-zag.

Fabiano apăru iar, aruncînd alte dosare.

— Ardeţi-le, strigă el.

Carabinierul venea în lungul străzii şi Wolfe îl văzu cum îşi croia drum prin mulţime, căznindu-se să pară autoritar. Oamenii nici nu-l luară în seamă. Se uită la cei patru fascişti, clătină uşor din cap şi apoi plecă în grabă.

Wolfe sări peste picioarele italianului în cămaşă. Merse în josul străzii pînă ce găsi tăbliţa care indica localul comandamentului. Aici dădu de un tînăr căpitan din Wichita, Kansas, stînd la o masă de scînduri, pe care erau rînduite cutii pentru acte făcute din bidoane de gaz tăiate în jumătate.

— Sînt ceva oameni de la Amgot[1] pe aici? îl întrebă el pe căpitan.

— Nu, spuse căpitanul. Sînt încă la Acerra.

— Dar detaşamentele înaintate?

— Da. Au avut de îngropat o mulţime de morţi.

— Pe cît se pare, e oarecare fierbere pe stradă, observă Wolfe.

— Lasă-l pe comandantul poliţiei militare şă-şi bată capul cu asta. Wolfe ceru indicaţii cu privire la şosea şi la poziţiile de luptă. Căpitanul îl informă unde era Cartierul General şi ce şosele se curăţau de mine. Wolfe se despărţi apoi de căpitan şi se întoarse îndărăt. Cînd trecu pe lîngă clădirile de beton, fasciştii morţi şi mulţimea care se adunase erau acolo unde-i lăsase, dar Fabiano, Zacco şi Profili nu se vedeau nicăieri.

Wolfe începu să rîdă. Coborî panta şi intră în clădirea unde era încartiruită poliţia militară. Îi spuse sergentului de fasciştii morţi şi acesta porni în grabă spre oraş, însoţit de doi soldaţi cu căşti albe. Wolfe mai rîdea încă în sinea lui. Îşi desfăcu patul scund de campanie, îşi puse pijamaua şi dormi tot restul după-amiezii şi noaptea întreagă.

Îşi lua tocmai gustarea de dimineaţă cu soldaţii din poliţia militară, cînd sergentul îl vesti că sosiseră ofiţerii. Unul era englez, celălalt american. Sergentul îi înştiinţă că nu vor avea mult de furcă pe aici. Afară de italienii din stradă alţi morţi nu erau. Conducta de apă funcţiona. Curentul electric nu fusese întrerupt. Tot ce aveau de făcut era să instituie o administraţie poliţienească şi civilă şi să-i găsească pe ticăloşii care împuşcaseră oamenii în ajun.

[1] Guvernămîntul militar american în teritoriile ocupate (n.r.).

— Pentru ce să-i găsească? îl întrebă Wolfe.
— Nu i-ai văzut pe cei patru cu burţile ciuruite?
— Ba da.
— Cineva i-a împuşcat.
— Ciuruim şi noi destui italieni în fiecare zi.
Sergentul nu rîdea.
— Cineva i-a împuşcat pe indivizii ăştia în stradă tocmai cînd ai sosit tu.
— Ştiu, răspunse Wolfe. I-am văzut, ţi-am mai spus.
— Cînd îi împuşca?
— Da.
— Poţi să spui cine a tras?
— Nu-mi amintesc mutrele lor, spuse Wolfe.
— Îţi aduci aminte ceva în legătură cu ei?
— Nu. Au şters-o după aceea.
— Cîţi erau?
— Mulţi, spuse Wolfe.
— Erau tineri sau bătrîni?
— De unde să ştiu?
— Erau italieni?
— Dumneata ce crezi?
Sergentul se ridică scîrbit, îşi îndreptă jambierele şi îşi puse banderola la mînecă.
— Mai rămîi pe aici? îl întrebă pe Wolfe.
— În dimineaţa asta mă duc la Maddaloni.
— Localitatea nu a fost încă ocupată.
— Mă duc într-acolo.
— Te mai întorci?
— Nu ştiu, spuse Wolfe. Se duse să-şi pregătească raniţa. A doua zi ajunse din urmă Armata a Cincea, care se afla în apropiere de Maddaloni. Soldaţii trăgeau ochind peste un cîmp galben, la poalele muntelui, stîrnind praful. Rămase acolo timp de două zile. Îşi dădu seama că operaţiile vor dura încă multă vreme şi se întoarse la Carbonara.
Cînd Wolfe trecu cu jeepul printr-o uliţă barată cu frînghie, văzu ofiţerii adunaţi în jurul unei mese. Porni spre clădirea în care era încartiruită poliţia militară şi îşi lăsă acolo raniţa. I se spuse că unul dintre italienii care-i împuşcaseră pe fascişti

fusese arestat. Wolfe urcă panta şi dădu de uliţa barată cu frînghie. Se îndreptă spre soldatul britanic care era postat la un capăt al ei şi-i arătă carnetul de identitate. După aceea se aşeză pe pragul unei uşi îndărătul ofiţerilor, din care unul era englez, iar celălalt american. De o parte şi alta a uliţei se strînseseră italieni, tineri şi bătrîni, bărbaţi şi femei, unii în picioare, alţii aşezaţi pe jos.

Wolfe îl văzu pe Fabiano (aşadar puseseră mîna pe el), aşezat pe o bancă, în faţa ofiţerilor. Pe masa de scînduri zări revolverul (aşadar găsiseră şi revolverul).

— Noi nu te judecăm, spunea ofiţerul britanic într-o italienească gramaticală. Vom hotărî numai dacă trebuie să fii predat tribunalului militar aliat sau tribunalului civil italian.

— Un tribunal fascist?

— Nu.

— Ce alt fel de tribunal există?

— Se va înfiinţa un tribunal nou.

— Cine-l va înfiinţa?

— Noi.

— Care vor fi legile? Fabiano puse întrebarea aceasta ca un copil.

— Nu te îngriji de asta, rosti englezul.

— Fapt e că ai împuşcat patru oameni, adăugă acum americanul. Wolfe îşi zise că aceasta era italienească adevărată, nici academică, nici vulgară: că ai „împuşcat" suna foarte frumos — *„che avete ucciso"*.

— Am împuşcat doi, spuse Fabiano cu modestie.

— Se spune că ai împuşcat patru.

— Lovitură de graţie, observă Fabiano fără a încerca să-şi facă vreun merit din asta.

— Oricum, spuse englezul — şi Wolfe se gîndi că trebuie să fie profesor — ai împuşcat patru oameni.

— Fascişti, completă Fabiano.

— Se poate, consimţi americanul. „Se vede că el e a doua generaţie dintr-o familie de italieni americani", îşi zise Wolfe. Dar noi nu sîntem aci să hotărîm dacă ceea ce ai făcut a fost drept sau nedrept, rosti acum americanul cu bunăvoinţă.

— Atunci pentru ce sînteţi aici? Fabiano, cu haina de postav roasă aşezată pe genunchi, nu părea cîtuşi de puţin stînjenit şi nu arăta nici o teamă.

— Asta nu interesează, interveni englezul.

— Iertaţi-mă, *signori*, spuse Fabiano voios şi calm, dar mă interesează. Am împuşcat doi oameni. M-aţi adus aci ca pe urmă să mă trimiteţi în altă parte. Nu prea înţeleg lucrul ăsta, pentru că aceia erau nişte fascişti. Totul e în ordine. Aşa că nu înţeleg de ce sînteţi aci, ce caut eu în faţa dumneavoastră şi de ce revolverul meu se află pe masa dumneavoastră.

— Pentru asta eşti aici, repetă americanul. Ai împuşcat patru.

— Doi.

— Patru sau doi oameni.

— Recunosc acest lucru, spuse Fabiano, deoarece nu văd nimic rău în a recunoaşte aşa ceva. Oricare dintre cei de aici ar putea să pretindă că am împuşcat doi oameni. Doi fascişti. Dar pentru ce mă aflu aici?

— Lasă-mă să-i explic eu, îi ceru englezul americanului în englezeşte. După aceea i se adresă lui Fabiano în limba italiană:

În spatele liniilor noastre e necesar să fie ordine. N-am făcut nimic dacă voi vă omorîţi unii pe alţii fără socoteală. Nu e bine pentru voi, nu e bine nici pentru noi. Trebuie să păstrăm puţină ordine.

— Da? Pentru Fabiano nu era însă de ajuns. Aştepta încă explicaţia.

— Aşa că te afli aici, fiindcă ai omorît doi oameni. Trebuie să fie ordine.

— Înţeleg. Fabiano se aplecă înainte. Dumneavoastră credeţi că am omorît doi oameni obişnuiţi. Rîse, văzînd că ei nu înţelegeau de fel cum stăteau lucrurile. Nu, spuse el. Erau chiar capii fasciştilor. N-am omorît pe nimeni aşa, fără socoteală. Am ales vîrfurile. De mult aşteptam ziua asta. Vedeţi acuma care e situaţia.

— Nu cade în sarcina noastră să hotărîm dacă ai făcut bine sau rău, spuse americanul.

— Dar nici nu mai rămîne îndoială. Fabiano aproape că-şi pierduse răbdarea.

— Cine sînt ceilalţi doi cu care erai? îl întrebă englezul.

Fabiano începu să devină prudent:

— De ce mă întrebaţi?

— Te-au ajutat?

— Da!

— Cine sînt?

Fabiano privi în jur. Wolfe ştia că nu se uită după Zacco, nici după Profili. Se uita la oameni, ca să-şi dea seama cum privesc ei toată povestea aceasta.

— Nu ştiu cine sînt, spuse el.

— Părinte Arsegno, strigă americanul.

Wolfe zări un preot, un om înalt şi slab, cu o pălărie cu borul răsucit, într-o sutană lungă şi neagră, ieşind din mulţime din cealaltă parte a uliţei. Veni în dreptul mesei şi se opri cu spatele la Fabiano.

— Cîţi oameni aţi văzut că a împuşcat? îl întrebă englezul.

— Patru, răspunse preotul.

— Lovitură de graţie, spuse Fabiano cu glas tare.

— Aţi mai văzut şi pe alţii?

— Da. Încă doi.

— Cum îi cheamă?

— Profili şi Zacco.

— Îi cunoşti? îl întrebă americanul pe Fabiano. Fabiano clătină din cap.

— Îi cunoaşte? îl întrebară pe preot.

— Da, răspunse preotul. Au copilărit împreună.

— Ştii unde sînt? îl întrebă englezul pe Fabiano.

Fabiano clătină iar din cap. Îşi mîngîia haina şi se uita la spatele lung al preotului. Wolfe nu-şi amintea să-l fi văzut pe preot în timpul execuţiei. Se vede că fusese pe undeva, prin apropiere.

— Cum s-au petrecut lucrurile? întrebă englezul.

— Cînd am venit eu, unul zăcea mort în drum, istorisi preotul. Fusese împuşcat de Fabiano. În ceilalţi au tras toţi trei, în clipa cînd ieşeau din clădire cu mîinile ridicate.

— Sînteţi sigur că aveau mîinile ridicate? întrebă englezul.

— Da.

— I-aţi împuşcat, deşi veneau cu mîinile ridicate? îl întrebară pe Fabiano.

— Ce importanţă are? întrebă el.

— De ce nu ne spui cine erau ceilalţi? stărui americanul cu blîndeţe.

— Nu v-a spus preotul?

— Recunoşti că-i cunoşteai pe ceilalţi doi?

— Nu recunosc nimic. Se pare că-l credeţi pe preot! Fabiano vorbea cu scîrbă şi în glas i se simţea un început de mînie. Atunci ar fi mai bine să staţi de vorbă cu el. După cît se vede, e grăbit să spună cine i-a omorît pe fascişti. Nu-mi amintesc ca preotul acesta să fi apărut pe la tribunalele fasciste, pentru ca acum să dea dovadă de atîta spirit civic. De cinci ani este prietenul fasciştilor. Oricine de aici vă poate spune lucrul acesta. Nu-mi amintesc să se fi plîns atunci cînd fasciştii ne ucideau pe noi.

— Nu pot încuviinţa asasinatul direct. Preotul vorbea cu spatele la Fabiano.

— Dar admiţi asasinatul indirect, aşa cum îl practicau prietenii dumitale politici?

— Nu fac politică, întîmpină preotul.

— I-ai ajutat pe fascişti să se menţină la putere, rosti Fabiano cu mînie. Asta nu e politică? Nu le-ai opus rezistenţă, nu-i aşa?

— Destul, îl opri englezul.

— Ce e destul? Fabiano se ridică şi se apropie de masă.

— Noi nu ne aflăm aici ca să te judecăm, spuse americanul.

— Ba mă judecaţi, le spuse Fabiano mînios. Mă judecaţi pentru a hotărî dacă voi fi predat tribunalului vostru militar ori fasciştilor. Ce fel de oameni sînteţi? Ce căutaţi aici? Pe cine reprezentaţi?

— Reprezentăm guvernul militar aliat, spuse englezul grav.

— Ce scopuri urmăriţi? Faptul că Fabiano ridicase glasul nu le prea era pe plac celor doi ofiţeri. Nu-i dădură nici un răspuns.

— Spuneţi-mi, care-i rostul vostru aici? mai strigă o dată la ei Fabiano.

— Ştii pentru ce ne aflăm aici, spuse americanul precaut.

— Nu ştiu pentru ce sînteţi aici. Fabiano arătă cu mîna spre el. Credeam că puternicii americani şi englezi vor veni ca să-i ucidă pe fascişti. Nu luptaţi împotriva lor? Dar mai întîi îi spuneţi *benvenuto* mareşalului Badoglio. Apoi ne pregătiţi pe noi ca să-l divinizăm pe Umberto, odrasla paiaţei ăleia. Acum ne judecaţi fiindcă-i ucidem pe fascişti. Ce căutaţi aici?

— Sîntem aici ca să preîntîmpinăm excesele, spuse englezul.

Fabiano scuipă pe pantofii negri, prăfuiţi, ai preotului.

— A omorî un fascist este deci un exces?

— Nu poţi omorî oameni aşa, cînd ţi se năzare, ştii. Englezul era iarăşi amabil.

— Vă spun că n-a fost aşa, strigă Fabiano. Totul s-a pregătit cu grijă. I-am ales pe cei mai de frunte. Nu înţelegeţi? Erau fascişti. Ce altceva poţi face decît să-i ucizi? Sînt oameni care merită se fie ucişi. Ei au omorît mulţi dintre ai noştri. Au omorît şi dintre ai voştri. Au făcut treaba asta cu prisosinţă. Spuneţi că e un exces să-i omori. Nu vă daţi seama ce s-a petrecut în ţara asta?

— Înţeleg, spuse americanul. Dar vezi, Fabiano, există o cale justă în orice. Stînd la pîndă pe stradă şi împuşcînd un adversar politic aţi folosit tocmai metodele fasciste. Aţi folosit asasinatul. Noi încercăm să instaurăm legea justiţiei democratice, nu legea asasinatului. Dacă ar merge mai departe aşa, în Italia ar domni anarhia.

— Ce altă justiţie există pentru fascişti decît moartea?

— Asta s-ar putea să fie adevărat, spuse americanul. Dar trebuie să procedăm corect.

— Am fost corect, exclamă Fabiano, pierzîndu-şi cumpătul. I-am împuşcat.

— E prea mult pentru unul singur. Legea se cere aplicată corect, şi un individ izolat — cum ar fi cazul dumitale — nu are dreptul să hotărască dacă cineva este criminal, ca pe urmă să-l împuşte.

— Atunci cine altcineva ar putea să hotărască?

— Tribunalele voastre.

— Tribunalele fasciste? se miră Fabiano.

— Veţi avea tribunale noi.

— Ce importanţă are pentru ei dacă eu ucid fasciştii?

— Tribunalele îi vor judeca pe fasciști.

— Pentru ce să fie judecaţi? Fabiano aproape că plîngea de exasperare. În ceea ce-i priveşte, noi ştim totul. Ştim ce au făcut. Ştim ce vor face dacă îi veţi lăsa să trăiască. Voi habar n-aveţi ce fel de oameni sînt ăştia. Niște oameni în care nu poţi avea încredere. Nu pricepeţi? Şi mai ştim că ei sînt aceia care ne-au omorît pe ai noştri. Aşa că şi noi îi ucidem. Nu găsiţi că e corect?

— Nu-i chiar atît de simplu, spuse englezul enervat.

— E foarte simplu. Am luat o hotărîre care pentru noi e simplă, pentru noi care de zeci de ani trăim cu fasciştii. Pentru voi, care ne priviţi de sus, de departe, se poate să nu fie chiar atît de simplu. Dar nouă, hotărîrea pe care am luat-o ni se pare foarte simplă. Îi împuşcăm.

— V-aţi purtat brutal, spuse preotul.

— Nu am fost niciodată aşa de brutal ca acest *monsignor*, îi spuse Fabiano americanului. Acest *monsignor* a privit cum fasciştii ne jefuiau şi ne ucideau şi n-a fost supărat pe ei, nici nu li s-a împotrivit. N-a dat niciodată ajutor celor ce luptau împotriva fasciştilor. A tolerat şi a apărat pe fasciști şi acţiunile lor şi chiar a colaborat cu ei în sat. Cîtă brutalitate dovedeşte un om care poate tolera şi apăra mîrşăvia fasciştilor! Vă puteţi închipui un om care ar fi în stare să asiste la asemenea fapte fără să devină orb de furie, să-i omoare şi să-i zdrobească pe fasciști. Eu sînt un om credincios, *signori*. Acest preot însă nu este. Orice om care i-a tolerat şi binecuvîntat pe fasciști se dovedeşte a fi un om fără suflet. Cine e brută? El sau eu, fiindcă i-am ucis?

— Dumnezeu va hotărî şi va pedepsi pe cel ce a greşit, spuse preotul.

— Prefer să fac singur lucrul ăsta. Fabiano se bătu cu pumnul în piept.

— Totuşi, asemenea lucruri trebuie să intre în competinţa tribunalelor, spuse englezul.

— De ce trebuie să fie de competința tribunalelor? Fabiano puse mîna pe masă și englezul dădu revolverul la o parte.

— Voi spuneți cumva soldaților voștri să nu-și împuște dușmanul, ci să-l prindă și să-l judece? Nu. Noi sîntem de partea voastră. Noi nu așteptăm ca dușmanul nostru să fie prins. Îl omorîm.

— I-ați împușcat în momentul cînd se predaseră, spuse americanul.

— Erau cu mîinile ridicate, spuse englezul.

— Aștia nu erau soldați de rînd, strigă Fabiano. Erau asasini, direct răspunzători. Da sau nu? Se întoarse către oamenii din uliță. Dar nimeni nu răspunse. Unii stăteau în picioare, alții pe jos, cu ochii în pămînt. Ce e cu voi? le strigă Fabiano. Acum nu mai sînt la cîrmuire fasciștii. De ce vă temeți?

Oamenii nu răspunseră.

— Vedeți, le spuse Fabiano englezului și americanului. I-ați făcut pe oameni să se teamă de voi. Își închipuie că e primejdios să spună ceva împotriva fasciștilor, fiindcă văd ce i se întîmplă lui Fabiano dacă e împotriva fasciștilor. Nu gîndiți așa? se întoarse din nou către ei.

Nimeni nu spunea nimic.

— Credeți că veți mai avea ajutorul acestor oameni împotriva fasciștilor dacă ne opriți ca să-i omorîm pe fasciști? Acum înțelegeți? Priviți-i. Trebuie să faceți pe oamenii aceștia să-și piardă teama. Să nu le mai fie frică să-și spună cuvîntul. Iată, acum iar ați băgat groaza în ei.

— Vom instaura o procedură democratică și vor putea să spună tot ce le stă pe inimă. Dar nu vor putea ucide oamenii după bunul lor plac.

Înălțîndu-și privirea către pulberea galbenă din văzduh, Fabiano vorbi:

— De ce, spuse el, n-au trimis oameni care să ne înțeleagă? Vorbesc ca niște avocați și procedează ca nepricepuții. Îi privi apoi din nou și rosti rar, răspicat:

— Nu e destul să vorbiți italienește. Duceți-vă acasă și mai învățați despre Italia și despre Europa. Duceți-vă acasă și mai zăboviți pe acolo. Abia umblați de-a bușilea și vă închi-

puiți că puteți veni aici cu asemenea idei simpliste despre democrație și legalitate pentru a reface țara aceasta? Credeți că puteți aplica democrația mai întîi fasciștilor și numai după aceea poporului? Simpla democrație legală nu ajunge. Înainte de toate, noi vrem să ne răzbunăm. Apoi vom stîrpi fascismul din spiritele oamenilor. În sfîrșit, vom distruge aparatul lui tehnic. Pentru ca pe urmă s-o luăm de la capăt; fără sentimentalism, fără milă pentru dușmanii noștri, fără iertare, fără multă vorbărie. Cum credeți că au reușit fasciștii să pună mîna pe putere? În primul rînd datorită caracterului vicios și spiritului de legalitate al falsei democrații. Și asta-i ceea ce spuneți voi că vreți să ne redați? Și vreți să stăruiți ca noi s-o primim? Pentru ce? Ca să crești în zece ani de zile încă o generație de fasciști? Întoarceți-vă acasă, strigă el. Duceți-vă acasă și lăsați-ne pe noi să hotărîm justiția noastră și calea pe care vrem să o urmăm.

— Ai uitat că soldații englezi și americani luptă pentru eliberarea Italiei, strigă americanul. Se înfuriase și el. Erau amîndoi la fel de furioși.

— Voi sînteți cei care ați uitat, ripostă Fabiano. Voi nu mai înțelegeți de ce propriii voștri oameni sînt uciși. Voi stricați tot ceea ce ei înfăptuiesc. Eu sînt alături de ei. Eu ucid pe fasciști. Oare nu fac și ei, după cît se pare, același lucru? În curînd vă veți judeca și propriii voștri soldați pentru că îi ucid pe nemți.

Fabiano striga, bătînd cu pumnii în masă.

— Nu are nici un rost să continui pe tonul acesta, îl domoli englezul.

— Recunoști că ai împușcat doi oameni? întrebă americanul, ca să încheie discuția.

— Da.

— Nu vrei să spui unde se află ceilalți?

— Nu, strigă el; ce, sînt nebun? Să vă spun pentru ca voi să-i puteți aresta? Or fi ei pe undeva și ucid fasciști. Să vă ajut eu să-i opriți?

Cei doi ofițeri se sfătuiră în englezește. Îi spuseră preotu-

lui să stea deoparte şi el se întoarse lîngă zidul uliţei. Soarele ajunsese acum în partea aceea.

— Te trimitem la Neapole, îi spuse englezul lui Fabiano.

— Duceţi-l înapoi la postul de poliţie, se adresă americanul soldaţilor în englezeşte.

— Să fiţi cu ochii pe el, spuse englezul.

— Am înţeles, răspunse sergentul.

— Asta e tot, îi spuse americanul lui Fabiano. Vei fi păzit de sergentul de carabinieri, şi arătă către carabinierul care stătea ascuns în gangul unei case. Era acelaşi carabinier care se ivise pe stradă în timpul execuţiei. Pentru prima dată Fabiano se uită la el. Şi în clipa aceea păru foarte jignit. Îşi flutură braţele.

— Prostia voastră a ajuns la culme acum, strigă el. Plecară cu el, pe strada pe jumătate însorită, jumătate în umbră. Fabiano se uită la Wolfe cînd trecu pe lîngă el.

Wolfe spuse:

— La revedere, Fabiano.

Fabiano mai făcu o ultimă încercare. Se opri, îşi desprinse braţul din strînsoare şi îi spuse lui Wolfe:

— Nu pricepi? Americanii şi englezii sînt necesari aici pentru a omorî oameni ca el (arătă spre carabinier) nu oameni ca mine.

— Ştiu, spuse Wolfe.

— Atunci de ce fac asta?

— Sînt proşti, spuse Wolfe.

— De ce nu-i împiedici?

— Voi ar trebui să-i împiedicaţi, spuse Wolfe.

— O să înceapă iar, strigă Fabiano, pe cînd era luat de acolo. O să vedeţi cîndva, peste cincizeci de ani, că aţi pus bazele unui nou fascism. Cu voi începe, le strigă celor doi ofiţeri.

Ajunsese în colţul uliţei. Îl duceau acum pe strada principală. Wolfe se uită la ofiţeri. Aceştia se ridicaseră strîngîndu-şi hîrtiile şi dosarele de pe masă. Englezul luă revolverul negru al lui Fabiano şi-l băgă în buzunarul tunicii. Plecă în urma americanului, trecînd din soare în umbră, coborînd strada de-a lungul clădirilor de beton...

În romîneşte de *Dan Duţescu*
şi *Taşcu Gheorghiu*

## VÎNĂTORUL

*(fragment)*

### VÎNĂTORI DIN MUSK-O-GEE

Roy se uita cu luare-aminte cum, stînd jos pe pragul colibei, Burke jupuia şi răzăluia pielea de castor cu îndemînarea unui vînător. Lawson se chincise mai bucuros lîngă cuptor; ciopîrţea bibanul cu mişcări hotărîte; după ce cîntări în mînă feluritele bucăţi, le scoase mărunţaiele şi vîrî stomacul într-o sticlă. Oamenii aceştia păreau că-şi cunosc bine meseria, şi Roy era fermecat.

— Cutreierăm ţinutul să vedem cum stăm cu vînatul şi cu peştele, zise Burke. Lawson e ichtiolog. Şi-l arătă peste umăr cu un pumnal vechi, cu teaca ştirbă, ridicîndu-şi capul spre Roy, ca să-şi dea seama dacă preţuise cuvîntul; Roy ştia că-l folosise anume pentru el. Burke adăugă: Se pricepe foarte bine la peşte.

— Dar dumneata, ce-mi eşti? întrebă Roy.

— Zoolog, răspunse Burke

— Te pricepi la vînat! spuse Roy.

— Da!

— Ce faceţi în Musk-o-gee? întrebă Zel Saint Clair.

— Cercetăm vînatul şi peştele, atîta tot, repetă Burke.

Lawson se uită la Saint Clair; ştia că trebuia să vorbească lămurit cu franţuzul.

— Nu vă temeţi, băieţi, zise el, n-avem nici în clin nici în mînecă cu paznicii de vînătoare.

Roy îl întrebă:

— Eşti englez, Lawson?

— Pe jumătate englez sau cam aşa ceva, răspunse omul bălai.

Avea numai un uşor accent englezesc; încolo arăta ca un adevărat canadian; cel puţin asta era părerea lui Roy. Se deosebea de tovarăşul lui mai vîrstnic. În timp ce Burke stătea nemişcat şi observa totul, celălalt trăia intens ceea ce se întîmpla. Burke ştia tot, dar Roy ghici că Lawson simţea tot şi era un băiat de viaţă: se vedea din mişcările, din ţinuta lui şi de aceea îi plăcuse lui Roy. Îi plăcea cum rîde Lawson, lăsîndu-şi capul pe spate. Un rîs, ce-i drept, cam prea zgomotos. Burke

era mai pornit să-i înveselească pe ceilalţi, decît să petreacă el însuşi, iar pe urmă zîmbea oarecum ironic de el şi pentru el. Era un om care stîrnea admiraţia şi Roy îşi dădea seama că tînărul lui tovarăş îl admira foarte mult.

— Gata, strigă Burke şi aruncă două felii de pulpă de castor în tocană; acum e rîndul şobolanului cu miros de mosc.

Totul intră în oală: şobolanul cu miros de mosc, iepurele, fazanul, bibanul şi la urmă o mică veveriţă roşcată. Alesese numai bucăţile cele mai bune, dar cînd mai puse cartofii, ceapa, morcovii şi un mănunchi de mirodenii, oala era plină ochi.

— Grasă o să mai fie, zise Roy, uitîndu-se la tocană.

— O să facem provizie de grăsime pentru la iarnă, răspunse Burke, frecîndu-şi coastele.

Erau tocmai vorbele pe care şi Roy ar fi putut să le rostească; fără voie începu să capete încredere în ei. Totuşi se mai întreba ce vor fi voind străinii aceştia de la el. În adîncul sufletului său, Roy tot mai avea bănuieli, cu toată simpatia pe care o simţea pentru aceşti doi oameni, şi pîndea semnul care ar putea să-i dezvăluie ce anume aşteptau de la el. Nu descoperise încă nimic. Uşa colibei se deschise şi Jack Burton se ivi din întuneric; era plin de zăpadă proaspătă, obrajii îmbujoraţi îi ardeau şi umerii i se încovoiau sub povara sacului său şi al lui Roy.

— Salutare, Jack, strigă Roy, te-ai luat după nişte urme?

— M-a cam înşelat sacul tău, răspunse Jack.

— Ai răpus elanul?

— Nu.

Jack se uită cu teamă la străini, dar întrebările fără înconjur ale lui Roy risipiră neîncrederea. La drept vorbind, Burton nu se simţea cîtuşi de puţin vinovat; avea un permis pentru vînătoarea de cerbi şi de elani.

— Mîine îi vin eu de hac elanului, zise el lui Roy; e un elan rătăcit; cred că vine din sus. Am văzut şi un cerb pe acolo.

Străinii ascultară, dar nu spuseră nimic.

— Ştii, Roy, făcu Jack. L-am auzit pe elanul ăsta chemînd de două ori pe creastă; chema ca un viţel rătăcit care aştepta să i se răspundă.

— Nu cred să fi fost un elan — acum e prea tîrziu, declară Roy fără prea mare interes.

— Doar îţi spun că l-am auzit, reluă Jack.

— Bine, l-ai auzit şi gata, curmă vorba Roy.

Lawson nu-i dădu pace.

— De fapt, zise el lui Roy, mi se pare că anul ăsta nu prea sînt elani prin meleagurile acestea. Dar prin ţinuturile voastre?

— S-au împuţinat, răspunde Roy, totul se împuţinează.

Străinii începură să-l întrebe pe Roy despre vînat, despre vremea vînatului, dar nu aflară mare lucru. Roy îşi mînca tocana şi mai mult tăcea. Pînă la urmă, Burke schimbă vorba şi-i ceru amănunte despre obiceiurile animalelor. La început merse greu. Dar, pe nesimţite şi fără voie, Roy se luă cu ei. Încetul cu încetul, ba glumind, ba aţîţîndu-l, Burke îl făcea mai comunicativ, silindu-l mereu să vorbească tot mai deschis. Se amestecă pînă şi prichindelul de Zel Saint Clair şi numai datorită lui se porni o însufleţire generală. Şedea întins pe culcuşul lui Roy; văzîndu-i burta plină, parcă uitai de înfăţişarea lui pipernicită şi de micimea lui de pomină. „Ciudat, începu Zel aţintindu-şi ochii negri asupra pieilor de castor atîrnate deasupra capului său, ciudat cum unele animale se împerechează totdeauna cu una şi aceeaşi femelă, în timp ce altele dau tîrcoale şi se reped la tot ce le iese în cale.

— Nu există animal de pădure care să se împerecheze numai cu aceeaşi femelă, declară Roy.

— Dar castorul? i-o întoarse Zel.

— Castorul nu-i un bun tată de familie, cum se crede, zise Roy.

— Ba se ţine de o singură femelă, stărui Zel. Dar Roy răspunse:

— Se împerechează, îşi face un culcuş, apoi îşi vede de femelă şi de pui; dar, deşi are grijă de familia lui, iese în anumite nopţi să-şi caute alte soaţe. Am prins în capcană castori bătrîni, adevăraţi străbunici, care adulmecau pe colnice urmele femelelor străine. Tot aşa şi cu dihorul. Îşi lasă femela în vizuină şi se duce să-şi caute alta. Nu-i aşa, Burke? întrebă Roy.

— Aşa-i, făcu Burke.

— Ei, dar să vă spun un lucru pe care cred că nu l-aţi văzut niciodată, zise Roy.

Punea butuci pe foc şi Jack se aplecă puţin să se uite la el cum aţîţa flăcările.

— În California am văzut un castor burlac. Un castor bătrîn care-şi făcuse un culcuş al lui şi trăia singuratic. Crezi una ca asta, Burke?

— În California se poate întîmpla orice, încuviinţă Burke.

— N-ai fost niciodată în California, îl apostrofă Zel pe Roy.

Roy însă nu-l luă în seamă:

— Să vedeţi dihorul acolo, pe coasta de vest. Nici că mănîncă altă momeală decît ouă tari. Şi cînd nu-i chip să-şi facă rost de ouă tari, se aşază pe coasta Pacificului şi aşteaptă ca valurile să arunce peştii morţi pe ţărm. Aşa-i prin partea locului. Pînă şi castorul se leneveşte. Nu ridică niciodată vreun zăgaz, decît numai cînd îl împinge nevoia ; nu se pricepe să facă un canal ; se aciuează în preajma gospodăriilor şi roade pomii ; îşi durează o casă de vară şi alta de iarnă. Castorul ăsta din California duce o viaţă de huzur.

Rîseră cu toţii şi Roy împreună cu ei.

— Nu-i adevărat, Burke? zise Roy.

— Cînd ai fost în California? întrebă Zel.

— Ehei! Ce de capcane mai puneam eu pe acolo, odinioară, răspunse Roy. Halal vînătoare!

Jack auzise adeseori povestea vînătorilor lui Roy în California, dar nu ştia dacă trebuie să-i deie crezare sau nu. Roy nu lipsise din Sainte-Hélène decît o singură dată, în cursul groaznicei decade 30 ; dispăruse optsprezece luni şi se prea poate ca în răstimp să fi fost prin California ; Jack bănuia că se dusese în Michigan, unde lucrase la o fermă. Dar Roy era prea mîndru ca să mărturisească una ca asta.

— Să vă spun ce-am văzut într-o vizuină de castor, urmă Roy.

— În California? întrebă Zel cu bănuială.

— Nu, la cele Patru Lacuri, acum doi ani, răspunse Roy. Într-o dimineaţă am dat peste o vizuină de castor şi am găsit într-însa un castor bătrîn care sforăia grozav, de te mirai că nu-i plesnea capul.

Roy povestise întîmplarea cu destulă seriozitate ca să poată fi crezut, dar toţi începură să-şi bată joc de el. Şi aşa se porni o

adevărată discuție, ce se prefăcu într-un dialog între Burke și Roy. Burke întorcea și schimba mereu vorba, doar l-o face pe vînător să-i spună totul de-a fir-a-păr.

După cum prevăzuse Jack, Roy se încurca, mai să se piardă în povestirile lui despre pădure. Ședea pe ladă în fața ferestrei, molfăindu-și foile de tutun Prințul Albert; se bătea cu mîinile peste genunchi cînd povestea ceva hazliu; iar cînd povestea ceva serios, își lua un aer grav, adresîndu-se mai tot timpul povestirii lui Burke, ca și cum ar fi vrut ca el, în calitate de expert, să pună la îndoială seriozitatea și adevărul lor. Umfla cît se putea faptele, ca să vadă dacă Burke îl va contrazice și va începe discuția. Dar Burke asculta calm, cu un aer foarte firesc. Uneori situația era chiar tare ciudată.

— Ai văzut vreodată, întrebă foarte serios Roy, o vulpe care înoată într-un lac, cu o bucată de lemn în bot, și așteaptă ca toți puricii de pe trupul ei să fugă pe băț, pentru ca apoi să-i dea drumul, cu purici cu tot, și s-o tulească la țărm?

După ce deschisese vorba despre vulpe, Roy povesti mai departe cum vulpea calcă totdeauna cu labele pe urmele iepurelui pe care-l fugărește, și cum tot vulpea, cînd aleargă, se slujește de coadă ca de o cumpănă. Iar cînd isprăvi capitolul vulpii, îl deschise pe al pisicii sălbatice. Ce neîndemînatică mai era cînd se apuca să vîneze iepuri; sărea pe zăpadă, în loc să lunece pe ea ca pe schiuri!

— Știi că pisica sălbatică urmărește vînatul făcînd un cerc mare, ca și vînătorul cînd își așază un șir de capcane? îl mai întrebă el pe Burke. Și mai știi că se folosește de urmele lăsate de oameni?

Dar Burke nu scotea o vorbă.

După pisica sălbatică, veni rîndul ursului.

— Ursul, declară Roy, nu ucide decît numai cînd nu găsește nimic alta de mîncare. Ca tuturor sălbăticiunilor mari, îi place să trăiască în pace, dacă se poate. Știai că bate în retragere în fața unui dihor, știai că-i îngăduie dihorului să împartă hrana cu el?

Apoi despre jder:

— Odată, zise Roy, am dat peste o vizuină de jder plină de broaște înghesuite foarte regulat unele peste altele ca sardelele.

Şi pe urmă:

Chiar dacă tragi într-un elan care înoată într-o apă adîncă, el nu se cufundă.

D-apoi rîsul:

Ştii că rîsul înoată, urmînd o linie cît se poate de dreaptă?

Dar cerbul:

Ai văzut vreodată un cerb care, din senin, se opreşte pe neaşteptate din păscut, o ia la goană ca vîntul, pe sub copaci, şi se apucă iar de păscut, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic?

Povestirile lui Roy nu mai aveau sfîrşit, dar, pe acest tărîm, Burke se pierdea tot atît de orbeşte ca şi el şi-i răspunse după cunoştinţele ceva mai deosebite pe care le avea despre sălbăticiuni. Burke îi spuse cum castorul îşi strică stomacul dacă mănîncă ierburi submarine. Îi mai istorisi că ursul hibernează numai fiindcă hrana e rară, şi nu fiindcă ar avea instinctul de hibernare. Lămuri apoi cum fătul mocneşte, luni de zile, în pîntecele ursoaicei şi nu se dezvoltă decît atunci cînd mamă-sa cade în molcomul ei somn de iarnă, cum şobolanul vărgat, care-i un adevărat hibernant, îşi reduce pulsaţiile normale ale inimii de la 300 pe minut la 4 pulsaţii pe minut în timpul somnului său de iarnă.

Cunoştinţele lui Burke erau şi ele nesecate, dar le alegea şi le folosea numai pe acelea care puteau să-l încînte pe Roy. Îi deslusi că lipsa ori belşugul de iepuri şi de şoareci de cîmp înrîureşte toată viaţa pădurii, fiindcă aceste două animale alcătuiesc prada de căpetenie a carnivorelor; că numărul iepurilor din pădure urmează un ciclu. Odată, după ce iepurii se înmulţiseră cu duimul, iar numărul lor atinsese vîrful ciclului, urmă, din nu ştiu ce pricină ciudată, o exterminare aproape totală a speţei, datorită unei boli de stomac care dădea îndărăt toată viaţa pădurii, pînă ce iepurii începură din nou să se înmulţească. Se vădea aici mersul firesc al vieţii în forma cea mai desăvîrşită şi Roy asculta bucuros cum i-l lămurea Burke în vorbe atît de potrivite. Burke îi mai dădu o pildă. În Nord „lemmingii", mici rozătoare care seamănă cu şoarecii, emigrau în cîrduri de zeci de mii, cînd specia lor creştea prea mult faţă de mijloacele de hrană din ţinut; plecau în Sud, luînd-o razna prin lacuri şi rîuri pînă la Saint-Laurent, unde se înecau cu milioanele, fiindcă nu puteau să-l treacă înot. Apoi arătă lui Roy cum absenţa ori prezenţa

acestor două animale putea fi hotărîtoare pentru viaţa ori moartea vînatului rămas, fiindcă lipsa de hrană se resimţea de-a lungul scării animale. Astfel lipsa de iepuri silea vulpea şi rîsul să-şi caute altă pradă şi să se năpustească mai mult asupra dihorului şi a cerbului. De asemenea şi lupul avea să vîneze mai mult cerbul şi chiar elanul, ba s-ar fi dat şi la porcul sălbatic şi uneori la cei mai slabi dintre semenii lui. Toţi şoarecii pătimeau, fiindcă erau căutaţi de toate soiurile de carnivore şi, la ultimul punct al ciclului, piereau aproape cu desăvîrşire.

Acelaşi lucru cu potîrnichea, ce ajungea hrana de căpetenie a rîsului, a vulpii şi a nurcii, cînd iepurii şi lemmingii se răreau. Însăşi joimăriţa răsturna mersul normal al vieţii din pădure, atacînd fiarele, cînd nu mai putea să vîneze lemmingi şi iepuri. Niciodată Roy nu fusese mai încîntat, mai entuziasmat. Burke îi lămurise toată logica vieţii vînatului. Nu-l întrerupsese, decît doar ca să facă din cînd în cînd cîte un salt pentru a aţîţa focul sau o săritură pînă la uşă, ca să scuipe în noapte zeama de tutun molfăit.

Ceilalţi ascultau, iar Jack îşi dădea seama ce bine făcuse că adusese vorba despre toate acestea. Şedea pe bancă departe de foc cu braţele-i lungi pe masa de brad; îşi răsucea cîte o ţigară cînd îi venea poftă. Uneori se ridica să pompeze aer în lampa cu gaz sau să-l scuture pe prichindelul de Zel Saint Clair, cînd sforăia în culcuş.

Pe urmă Burke începu iar să vorbească despre chestiuni privitoare la vînatul din Musk-o-gee şi Jack se dumeri ce anume voiau oamenii aceia, şi mai ales ce voia Burke de la Roy. Voia informaţii amănunţite despre vînatul din ţinutul lui Roy, pe care însă nu le-ar fi dobîndit niciodată, dacă nu i-ar fi cîşigat mai întîi încrederea.

Cu cea mai mare răbdare, Burke îl suci şi-l învîrti, pînă ce-l aduse acolo unde ştia că Roy îi va da toate lămuririle pe care le dorea. Îi puse întrebări precise despre urmele de cerbi şi de elan, despre feluritele urme ce predomnesc, despre populaţia mijlocie a castorilor în vizuini, despre numărul exact al şobolanilor de mosc prin mlaştini. Burke îmbrăţişă toate tărîmurile: hrana vînatului, locurile mai umblate (mai cu seamă de dihori şi de vulpi); se găsesc lupi, şi cam cîţi? punea întrebări cam

prea iscoditoare, ca la un interogatoriu, şi totuşi întreba în aşa fel, încît Roy, ademenit, răspundea cinstit şi cu precizie.

Uneori Jack se cam temea ca Roy să nu se dea de gol prin unele răspunsuri; dar deşi era cu totul absorbit de interogatoriul lui Burke, Roy nu-i destăinui nimic ce ar fi putut să-i trădeze activitatea ilegală. Nici Burke nu încercă să-i pună întrebări ce ar fi putut atrage mărturii fără voie. La un moment dat, Jack încercă să schimbe vorba, cînd Roy părea gata să-i dezvăluie că aşeza ilegal capcane, şi că numai de aceea cunoştea atît de bine castorii de primăvară în culcuşuri şi urmele dihorului de vară. Dar Roy nu se trăda. Găsise în Burke un cunoscător care se pricepea tot atît de bine la sălbăticiuni şi păduri ca şi el, un om care nu numai că înţelegea echilibrul şi contradicţiile naturii, dar mai cunoştea şi desfăşurarea vieţii. Ca şi Roy, Burke nu spunea mereu „trebuie" sau „nu trebuie", nici nu preţuia animalele din lumea pădurilor după cum erau sau nu folositoare omului. Privea lumea animală aşa cum era şi, mai mult decît orice, felul acesta de a gîndi îl făcu pe Roy să creadă în sinceritatea lui Burke.

Burke avea nevoie de aceste lămuriri şi de informaţii precise şi amănunţite despre vînatul lui Musk-o-gee, ca unul ce-şi petrecea viaţa studiind şi căutînd să înţeleagă sălbăticiunile, iar Roy, fiind un cunoscător, se învoia să-i dea toate lămuririle dorite, chiar dacă ele ar fi avut vreo înrîurire asupra hotărîrilor pe care orice autoritate le-ar fi putut lua cu privire la Musk-o-gee. Stăpînit de gîndul ăsta, Roy se expunea să destăinuiască numeroase indicii cu privire la capcanele pe care le aşeza la vreme neîngăduită, dar pînă la urmă însuşi Burke îndreptă cîrma şi-l scoase din primejdiile propriilor lui revărsări.

La rîndul său, Roy îi puse întrebări, nu numai despre sălbăticiuni, ci întrebări neapărat trebuincioase pentru propria lui existenţă. Şi aci Burke se arătă tocmai omul care putea să-i dea precis toate răspunsurile potrivite la problemele care se ridicau în calea lui Roy. Burke putea să-i spună, cu toată siguranţa, dacă vînatul din Musk-o-gee se îndrepta într-adevăr spre nord, dacă avea să se mai întoarcă, dacă se isprăvise de-a binelea cu vînătoarea în ţinut, dacă orice nădejde era cu desăvîrşire pierdută pentru Musk-o-gee, aşa cum Roy şi-o repeta din an în an.

Dar nu era ușor să pui asemenea întrebări.

— Ia spune-mi, începu Roy, au fost totdeauna elani și cerbi în Musk-o-gee ori au venit aici din Statele Unite?

— Greu de spus, răspunse Burke. Cred că primul cerb cu coadă albă a fost semnalat la Sainte-Hélène în 1886, iar primul elan în 1889. Or, cam tot pe atunci a fost semnalat cel din urmă elan în Statul New York; pare-se că cel puțin elanii au venit din Statele Unite și pesemne că și cerbii.

— Păi cum se face atunci, întrebă Roy, că numărul cerbilor a sporit? În Musk-o-gee sînt astăzi mai mulți cerbi decît acum douăzeci de ani. Oare tot din sus or fi venit?

— Nu cred, făcu Burke. Cerbii sporesc și în sud. Tăierea pădurilor dese a îngăduit cerbului să se înmulțească. Îi place să pască și să hoinărească mai ales prin ținuturile în care pădurile au fost sădite din nou și acolo unde s-a făcut curățitura. Pe măsură ce codrii se taie, numărul cerbilor sporește.

— Bine, dar atunci de ce elanii sînt din ce în ce mai rari?

— Elanul trăiește prin mlaștini, Roy, și își face o locuință tot mai bună. Astăzi omul poate să dea mai cu ușurință peste el și atunci urcă spre nord, și urcă mereu mai sus, pînă acolo unde încetează activitatea omului. Ca și ursul, el se vede alungat de prin ținuturile ca Musk-o-gee.

— Dar celălalt vînat, întrebă Roy, tot spre nord o ia?

— Nu prea, răspunse Burke, care își dădea seama că cei trei oameni — și mai cu seamă Roy — îl ascultau cu încordare; în Musk-o-gee vînatul e exterminat încetul cu încetul sau dispare pur și simplu. Vînatul a sporit în nord, dar nu vine chiar din Musk-o-gee. Nu. Musk-o-gee e pe cale să-și piardă vînatul din pricina legilor naturii și ale vînătorilor. Aici vînatul nu se poate păstra — se prăpădește de la sine.

N-are prilejul să se mai prăsească.

— Oare o să se mai întoarcă?

Burke își dădea seama de rostul întrebărilor lui Roy, dar îl cercetă cu ochii lui pătrunzători și se hotărî să nu-i ascundă nimic.

— Nu, Roy, zise el domol, n-o să se mai întoarcă. O să mai dăinuiască el cîtăva vreme, dar cea mai mare parte din animalele cu blană, ca de pildă castorul, dihorul și șobolanul de mosc, se

vor împuţina cu anii; unele chiar vor pieri cu desăvîrşire, iar altele vor ajunge o raritate. Cel puţin aşa se va întîmpla, dacă guvernul nu opreşte vînătoarea şi aşezarea capcanelor pe jumătate din Musk-o-gee şi dacă nu înalţă undeva pe aici un sanctuar pentru castori şi pentru şobolani.

— Şi chiar aşa or să facă, nu-i aşa? întrebă Roy.

Burke se ridică şi începu să se plimbe nervos, făcînd să sune în buzunar cuţitaşul şi legătura de chei.

— Nu ştiu, Roy, ce-o să facă guvernul, zise el, dar o să ia măsuri. Poate să oprească tot ţinutul, sau numai jumătate; nu ştiu.

— Cînd?

Burke ridică din umeri:

— Poate la anul, poate peste doi ani. Dar se apropie sorocul.

— Cum adică, s-a isprăvit cu vînătorile din Musk-o-gee? întrebă Roy.

Buzele îndărătnice ale lui Burke se îndepărtară una de alta într-o expresie de nesiguranţă.

— Aş vrea cu dragă inimă să-ţi spun că totul nu s-a isprăvit, dar socot că ştii cum stau lucrurile.

— Dumneata eşti cunoscător, răspunse Roy, aşa că-ţi dai seama cu adevărat.

Burke clătină din cap: „Da, îmi închipui că ştiu".

Pînă atunci Roy nu se simţise ameninţat că nu va mai putea vîna decît printr-o glumă răutăcioasă şi întîmplătoare a naturii. Dar, auzind că i-o adevereşte un cunoscător, la gluma naturii se mai adăuga şi hotărîrea unui om, o neînduplecare umană. Rămase un pic nemişcat; toţi tăceau. Roy aruncă o privire în jurul colibei, o privire de-o clipă, în treacăt. Apoi începu să rîdă cum nu mai rîsese niciodată.

— Atunci ne-am dus pe copcă, la pămînt cu toţii, zise el.

— Nu spun asta, răspunse Burke, nu uita rezervele de vînat. Într-o zi ele vor fi scăparea vînătorului.

— La ce bun vînatul din rezerve?

— Mai curînd sau mai tîrziu, vînatul ocrotit acolo se va prăsi, de va umple iar tot ţinutul. Poate să nu fie de nici un ajutor pe aici, cu timpul însă rezervele acestea vor ajunge adevărata nădejde a vînătorului.

Roy ştia de rezerve, dar, în clipa aceea, asta nu-i aducea nici o uşurare. Se gîndea numai că ţinutul Musk-o-gee era înfrînt.

— Doborît de mersul naturii — numai atît răspunse el.

Ceilalţi nu înţelegeau, afară de Jack, care se arătă nemulţumit. Roy începu iar să rîdă. Un rîs scurt şi ironic.

În romîneşte de *Livia Storescu*

*Maria Rosa*

OLIVER

Medalia de Aur a Păcii

1952

*Maria Rosa Oliver, scriitoare argentiniană, e una dintre figurile cele mai populare și mai iubite din cercurile intelectuale progresiste ale continentului american. Activitatea ei literară e reprezentată prin cîteva sute de eseuri, care, dacă n-au fost adunate în volum, au fost publicate în revistele și ziarele cele mai însemnate din America și Europa.*

*Luptînd cu foarte grele condiții fizice, ea a fost sufletul și animatoarea diferitelor mișcări cu caracter social și cultural care năzuiesc la o mai bună înțelegere între popoare și la întărirea păcii.*

*Maria Rosa Oliver aduce o eminentă contribuție la organizarea și dezvoltarea mișcării argentiniene pentru pace, cît și la lupta pentru pace în mai multe țări din America latină.*

## ÎN APĂRAREA VIEȚII

Soarele arde umerii lui Rosario și-i adoarme copila așezată lîngă ea în *sulky*[1]. Obișnuită să-și facă siesta, fetița plînge încetișor cînd trăsurica hurducăie greoi pe urmele de noroi întărit sau cînd norul de praf pe care îl lasă în urmă vreun camion o trezește brusc.

Rosario luptă împotriva somnolenței care o cuprinde; trage adînc în piept mireasma cîmpului verde amestecată cu mirosul nădușelii calului. Scuturîndu-se de piroteala apăsătoare, socotește încă o dată timpul necesar ca să ajungă pînă la insula albastră pe care, la orizont, o închipuie pădurea fermei stăpînită de familia Fabregas. Ciudat nume are această fermă: „Oaza". Pedro i-a explicat o dată că oazele sînt niște păduri mici, pline de umbră răcoroasă, răsărite în mijlocul unui imens deșert de nisip, un deșert aflat foarte departe de cîmpia aceasta care se numește *pampa*.

Pedro Arizmendi, soțul lui Rosario, a fost întemnițat pentru că e partizan al păcii. Nici nu putea fi pentru alt motiv: Pedro e doar omul cel mai bun și cel mai cinstit din cîți a cunoscut ea. Nu, e în zadar să se mai gîndească, nu găsești om la fel cu Pedro al ei. Și muncitor ca nimeni altul. Dacă ar ști că acum — ca să-l înlocuiască — ea ar trebui să se scoale cu noaptea-n cap să mulgă vacile, să le ducă pe urmă la pășune, apoi să toarne laptele din ciubere în oale, pe care să le ducă după aceea, două cîte două, pînă la drum și să aștepte acolo pînă ce trece camioneta samsarului... Dacă Pedro ar fi în stare să cumpere o camionetă, toată

[1] Trăsurică, trasă de un singur cal.

munca aceasta ar putea fi mai bănoasă. Ar putea să transporte pînă în sat şi găini şi ouă. Şi, iarna, toba şi cîrnaţii pe care îi fac în zilele friguroase... Dar o camionetă costă mulţi bani, iar benzina e foarte scumpă. Pe bună dreptate socrul ei spune de îndată ce dă cu ochii de radio: „Cu toate progresele astea ale ştiinţei, noi, ţăranii, sîntem tot aşa de săraci ca acum cincizeci de ani, ba chiar mai rău".

Desigur, costul vieţii a sporit mult. De vină sînt cheltuielile făcute pentru armament. Aşa spuneau bărbaţii şi femeile care se adunau în casa lor ca să-l asculte pe tînărul care participase la Congresul Popoarelor ca delegat al „Uniunii Agricultorilor". După ce se întorsese din Europa, tînărul le povestise lucruri care le permiteau, şi ei şi lui Pedro, să înţeleagă acum ştirile transmise la radio. Sau, mai bine zis, cum spunea Pedro, să le „tălmăcească". Şi din ceea ce povestea tînărul, din ziarele pe care le împărţea şi din veştile pe care le auzeau, lumea devenise pentru ei ceva rotund: o luau în braţe şi, uneori, li se părea că ar putea s-o strîngă la piept. Ei, a cărei casă era atît de departe de toate celelalte, auzindu-l vorbind pe tînărul care ştia atît de multe lucruri, se simţeau uniţi — ca şi cum i-ar fi văzut — cu coreenii, cu francezii, cu ruşii, cu englezii, cu chinezii. Şi chiar cu acei americani din nord, cu acei yankei, albi şi negri, cu care s-a întîlnit delegatul la Congresul de la Viena.

Cum căsuţa familiei Arizmendi era departe de şosea, partizanii păcii o aleseseră ca loc de adunare. Autostrada prezenta un pericol: poliţia motorizată trecea zi şi noapte pe ea şi — deşi la început Rosario nu înţelegea de ce — poliţia era împotriva acelora ce se adunau ca să apere pacea.

Ţăranii soseau călare, în căruţe, în sulky şi unii în automobile vechi, în Forduri hodorogite. În două rînduri unii sosiră în grup stînd în picioare în camioane. Erau muncitori de la calea ferată şi lucrători de la fabrica din satul Venadito. Toţi veneau de la mare depărtare, dar niciodată nu erau obosiţi. Rîdeau în timp ce frigeau carnea sau aşezau pe capre de lemn scîndurile care aveau să servească drept mese, la umbra pomilor din fundul curţii. Bucătăria era plină de femei ocupate să pregătească salata de roşii şi ceapă. Totdeauna erau doi sau mai mulţi ţărani care cîntau acompaniaţi de chitare, în timp ce alţii aveau grijă de costiţele

de vacă şi de miel care se rumeneau pe jeratic. Şi fumul cu miros de carne friptă învăluia totul.

O dată, totuşi, pomii erau atît de plini de floare, încît mireasma lor acoperea mirosul fripturii. Adunarea pentru pace părea, în acea zi, sărbătoarea primăverii. Tînărul obişnuit să vorbească despre toţi oamenii din lume adusese cu el „poliţele de asigurare contra războiului", cartoane tipărite cu albastru şi cu negru, în care se spunea că oamenii se asigură contra focului, contra hoţilor, a bolilor şi a accidentelor, dar nu contra bombelor pe care le aruncă avioanele. Lăsase teancul de poliţe bine ascuns în dosul stinghiei unui dulap. Mare noroc! Căci în ziua aceea de primăvară, în care copacii îmbălsămau aerul cu mireasma lor, apăru poliţia şi arestă pe toţi cei de faţă. Numai femeile nu fură ridicate, pentru că, după cum s-a aflat după aceea, n-ar fi încăput atîta lume în închisoarea satului Venadito.

Aceasta se întîmplase în octombrie; sînt trei luni de atunci. Pedro şi tînărul care asistase la Congresul Popoarelor erau încă intemniţaţi, fără ca nimeni să ştie cînd vor fi puşi în libertate.

Rosario îşi luă sarcina de a împărţi ea „poliţele de asigurare", de a nu lăsa în regiune nici o familie care să nu fie „asigurată". Nu era o sarcină uşoară; fiecărei persoane căreia îi oferi o „poliţă" trebuie să-i lămureşti multe lucruri greu de formulat cu limpezime, lucruri pe care oamenii nu pot sau nu vor să le creadă, de pildă că există grupuri foarte puternice care sînt interesate în izbucnirea unui nou măcel şi că numai voinţa tuturor, bărbaţi şi femei, organizaţi şi uniţi, va putea împiedica războiul. Dar, vorbindu-le din inimă, pînă şi oamenii cei mai de jos izbuteau să înţeleagă şi se „asigurau". Şi oricît de săraci ar fi fost locuitorii vreunui *rancho*[1], îndată ce înţelegeau despre ce era vorba, luau cîte o „poliţă". Socoteau: douăzeci de *centavos*[2] de fiecare copil şi ajungeau la un *peso* sau doi *pesos* pe lună. Fermierii puteau să dea mai mult şi dădeau. Don-Giacomo, prisăcarul italian, tată a doisprezece copii, socoti cîte un *peso* pentru fiecare copil, patru pentru el, patru pentru soţia lui, în total douăzeci de pesos pe lună. Cînd Rosario se ducea să

[1] Rancho, fermă în Argentina.

[2] Centavo, a suta parte dintr-un peso, monedă argentiniană.

încaseze suma, Giacomo îi dăruia miere în timp ce blestema războiul, pomenind de Piave şi de Etiopia. Cu Hans Grunther, morarul, crezu la început că a dat greş. Cînd neamţul văzu „poliţa de asigurare", strigă să se audă pînă la cer: „Nu, nu vreau să am nimic a face cu asta... nu mă amestec în politică!" Rosario se simţi tare prost; neamţului îi sări ţandăra. Fiul său, în schimb, privea scena amuzat. „Cît de sănătos, cît de puternic este Federico", gîndi Rosario şi acest gînd o inspiră. Îndreptîndu-se către tatăl băiatului, îi spuse: „Dar, don Hans, dacă nimeni nu se împotriveşte războiului, va fi un nou măcel, poate fiul dumitale o să fie omorît". Faţa germanului deveni palidă. Se clătină ca şi cum l-ar fi lovit cineva. Îndată luă şi el o „poliţă". Soţia lui, Frida, o însoţi pe Rosario pînă la ieşire, povestindu-i: „Ştii, a avut un frate, care era portretul viu al lui Federico al nostru: a murit ars de viu într-un tanc în timpul ultimului război".

Astfel, unii pentru un motiv, alţii pentru altul, toţi locuitorii din regiune pe care venea să-i viziteze se „asigurau". Doi făcuseră aceasta rugînd-o să nu le scrie numele pe listă: învăţătoarea din Venadito şi preotul din aceeaşi localitate. Amîndoi se temeau de sancţiunile pe care ar putea să le ia împotriva lor autorităţile de care depindeau.

Sulkyul a traversat şoseaua asfaltată şi merge acum pe un drum de ţară, mai puţin desfundat decît cel de mai înainte. Fetiţa a adormit în cele din urmă. Are faţa, capul şi şorţul cel alb, scrobit, acoperite cu un strat de praf. Rosario se gîndeşte că aşa trebuie să arate şi ea şi-şi potriveşte basmaua de bumbac care, îndoită în colţuri, îi acoperă părul şi-i fereşte ceafa de razele arzătoare ale soarelui.

De ambele părţi ale drumului se întind, înconjurate cu garduri de sîrmă, păşunile fermei „Oaza", cele din stînga cu vaci frumoase cu părul alb şi negru, cele din dreapta cu cai care par turnaţi în aramă lucioasă.

Ajungînd în pădurea fermei, Rosario trezeşte fetiţa şi-i dă să ţină hăţurile. Coboară şi deschide poarta. Fetiţa pocneşte din limbă şi calul intră docil în umbra unui drum mărginit pe amîndouă părţile de un şir de eucalipţi înalţi. Gîndindu-se că o să se întoarcă, Rosario nu închide la loc poarta. Se urcă în sulky şi

urmează drumul înainte, respirînd adînc mireasma îmbălsămată a eucaliptilor. Această mireasmă, ciripitul voios al păsărelelor pe ramuri şi gunguritul porumbeilor sălbatici o fac să se întoarcă cu cincisprezece ani înapoi.

Avea opt ani, cînd, în urma morţii tatălui ei, mama s-a angajat bucătăreasă în casa familiei Fabregas. Rosario îşi ajuta mama la bucătărie şi intra dimineaţa în apartamentele stăpînilor. Ea avea datoria să prezinte „coanei mari" carnetul în care aceasta însemna cele patru feluri de mîncare şi desertul care urmau să fie servite la ora prînzului şi a cinei din ziua următoare.

Coana mare, dona Ercilia Olmedo Fabregas, era văduvă şi avea trei copii: un băiat şi două fete. Băiatul, Carlos Augusto, s-a căsătorit la Buenos Aires cînd Rosario împlinise paisprezece ani. În vara următoare, don Carlos Augusto, soţia şi fiul lui nou-născut s-au instalat definitiv la fermă. Carlos Augusto avea să fie de acum înainte administratorul unui domeniu care umplea cu aur buzunarele întregii familii.

Din prima zi Rosario a primit însărcinarea de-a avea grijă de copil. Învăţă repede să-i facă baie, să-i schimbe scutecele, să-l înfeşe şi să-i pregătească biberonul mai bine decît propria lui mamă, a cărei principală preocupare în viaţă părea că e să brodeze mici covoraşe pentru toate scaunele din casă. Rosario, în schimb, ţinea copilul în braţe şi-l îngrijea cu o emoţie mereu înnoită. Ei i-a zîmbit prima oară Carlitos şi i se părea că din ea s-a plămădit trupşorul acela călduţ şi fraged pe care îngrijirile ei îl făceau să crească voinic.

În noaptea în care s-a dezlănţuit furtuna cea mare, cînd vîntul puternic a stins lămpile, iar coana mare, după ce a aprins o lumînare pentru sfînta Varvara, şi-a pus fetele şi nora să-şi petreacă noaptea în rugăciuni cerînd ocrotirea patroanei furtunilor, Rosario a mutat patul lui Carlitos în dormitorul ei. De atunci micuţul s-a obişnuit să adoarmă ţinînd-o de mînă, iar ei nu-i putea veni somnul dacă nu auzea alături răsuflarea molcomă a copilului.

Numai atunci cînd Carlitos era aproape să moară de scarlatină Rosario a ştiut ce însemnează să petreci nopţi de veghe şi să plîngi pentru o viaţă în primejdie. „Charo", „Charo" spunea copilul

în delir, chemînd-o pe numele pe care el însuşi i-l dăduse. „Charo, nu mă lăsa", striga el încins de febră. Şi tot aşa i-a spus, însă pe un ton blînd, curgîndu-i pe obraji lacrimi mari, în după-amiaza aceea în care Rosario părăsea ferma „Oaza" spre a se căsători cu micul fermier Pedro Arizmendi.

Carlitos avea zece ani cînd s-a căsătorit ea; au trecut de atunci aproape cincisprezece ani. În toţi aceşti ani, numai o singură dată a revenit în vizită la familia Fabregas, pentru a-şi exprima condoleanţele la moartea coanei mari. Carlitos purta atunci pantaloni lungi, vorbea cu glas aspru şi cîteva coşuri cu puroi îi urîţeau faţa brună. Ochii rămăseseră aceiaşi, negri şi strălucitori cu gene lungi; acelaşi păr moale pe care ea îl pieptăna cu atîta greutate. Dar Carlitos nu-i mai spunea acum „Charo". Îi zicea „Rosario", cu acelaşi ton distant şi rece pe care îl foloseau mama şi mătuşile lui.

Rosario a avut trei fete şi nici un băiat. De aceea, cînd în adunările partizanilor păcii se vorbea de tinerii morţi în Coreea şi în Indochina, ea se gîndea totdeauna la Carlitos. Era o prostie; Carlitos nu era fiul ei. Desigur că el nici nu-şi mai aduce aminte de ea. A uitat repede cît de mult ţinuse, cîndva, la ea. Cea mai bună dovadă că e aşa e că nu i-a mai spus „Charo"... Ce-ar mai fi rîs băiatul dacă ar fi ştiut că pentru asta, pentru că nu i-a zis „Charo", ea a plîns şi a tot plîns de îndată ce sforăiturile lui Pedro i-au îngăduit să fie singură şi să plîngă!

Au ajuns la rîuleţul care curge un timp paralel cu drumul mărginit de eucalipţi, acolo unde apa face un mic iaz. Rosario se dă jos din trăsurică şi ajută fetiţei să coboare şi ea. Se spală amîndouă pe faţă în apa limpede şi sorb cîteva înghiţituri. Îşi scutură praful de pe haine. „Nimic nu s-a schimbat", gîndeşte Rosario privind plantele delicate, sălciile de pe celălalt mal, eucaliptul pe care, în noaptea cînd a fost furtuna cea mare, un trăsnet l-a despicat de sus pînă jos, lăsînd dezvelite măruntaiele trunchiului carbonizat. „Nimic nu s-a schimbat, afară de mine", îşi spuse ea cînd îşi văzu oglindit în apa iazului capul cu fire cărunte.

Calul trage sulkyul cu o putere pe care scurta odihnă şi apa i-au întărit-o. Rosario se întreabă cum o va primi familia Fa-

bregas, însă fără să se gîndească la Carlitos; încearcă să ghicească suma pe care i-o vor da aceşti bogaţi fermieri pentru „poliţă".

Au invitat-o pe terasă, unde ei tocmai isprăveau de băut ceaiul; pe o măsuţă, într-o parte, printre ceştile goale, mai rămăseseră felii de pîine prăjită şi un tort mare aproape intact.

Rosario salută pe toată lumea, simţind că mîinile i se umezesc din ce în ce mai mult după fiecare strîngere de mînă. Simte totodată că persoanei pe care o salută îi displace această umezeală. Clotilda, sora cea mai mare a stăpînului casei, îşi şterge pe furiş palma cu o batistă. Doamna Fabregas nu trebuie să facă la fel, pentru că, ţinînd ghergheful într-o mînă şi acul în cealaltă, nu întinsese decît degetul cel mic. Don Carlos Augusto îşi frecă degetele înainte de a lua paharul de whiskey.

Dacă nu s-ar fi întîmplat astfel, Rosario ar fi primit să ia ceaiul pe care i l-a oferit Clotilda. Fiică-sa mănîncă tortul cu ochii.

Don Carlos Augusto, care s-a îngrăşat şi a chelit, îi vorbeşte de căldura înăbuşitoare; soţia lui, care are părul blond şi-l poartă scurt ca o fată de cincisprezece ani, o întreabă cîţi copii are; Clotilda, care are părul negru lucios şi pieptănat cu îngrijire, îi spune că fetiţa trebuie să semene cu tată-său, pentru că mamei nu-i seamănă.

Nimic nu le leagă pe aceste trei fiinţe între ele, după cum frazele pe care le rostesc n-au nici ele vreo legătură între ele.

Să fie oare separaţi unul de altul prin acel geam izolator, pe care Rosario îl simte devenind din ce în ce mai gros, aşezîndu-se între ea şi familia Fabregas? Ce i-a făcut oare pe aceşti oameni, cu care a trăit împreună, să devină mai distanţi ca oricînd? Pentru ce-i compară cu tovarăşii care cîntă, împart foi volante, frig carnea şi, glumind, întind mese lungi trecîndu-şi din mînă în mînă, printre rîsete, damigenele cu vin roşu? Nu, nu pentru că mănîncă şi beau, nu pentru că ei cîntă şi se veselesc, femeile şi bărbaţii aceia sînt deosebiţi de ăştia de-aici. Pentru altceva, pentru ceva ce Rosario nu izbuteşte să precizeze, dar îi sclipeşte slab, undeva, în ascunzişurile minţii. Oare din cauza căldurii care aduce cu cea a sîngelui ce aleargă prin vine şi care se numeşte *solidaritate*? Oare din cauza a ceea ce-ţi dă aripi şi te înalţă pînă la cer şi se numeşte *speranţă*?

Rosario observă lipsa lui Carlitos şi întreabă de el.

— A plecat călare, îi spune fosta ei stăpînă. Probabil că se va întoarce destul de devreme şi o să-l poţi vedea. Căci ai venit desigur ca să-l vezi pe el, nu-i aşa?

— Da, ca să-l văd pe el... şi pentru asta, răspunde ea, scoţînd dintr-o geantă foarte uzată poliţele de asigurare.

— Ce sînt astea? bilete de tombolă? întreabă don Carlos Augusto ducîndu-şi maşinal mîna la buzunarul de la spate, unde păstrează portofelul, dar abia începe Rosario să-i explice despre ce e vorba, că mîna care se îndrepta spre buzunar se retrage şi apucă întocmai ca pe un sceptru paharul de whiskey, în timp ce stăpînul ei spune:

— Pacea, care pace? Nu cumva sîntem în război?

Rosario încearcă să vorbească limpede, să-şi expună argumentele în mod convingător, dar cuvintele ei parcă ricoşează, ca şi cum s-ar izbi de zidul de sticlă, din ce în ce mai gros şi mai opac, care o separă de familia Fabregas. Clotilda o întrerupe:

— A, e vorba de mişcarea aceea pentru pace pentru care Picasso a pictat un porumbel, nu-i aşa?

Mulţumită că măcar una din persoanele de faţă este informată despre ce e vorba, Rosario confirmă, dar Clotilda continuă:

— Aşadar şi tu te-ai apucat de asta? De cînd te-ai făcut comunistă?

— Doamne! Cum poate să fie comunist cineva care a crescut printre noi? exclamă soţia lui don Carlos Augusto ridicîndu-şi mîinile de pe gherghef.

— Ei, ce legătură are una cu alta? replică soţul ei. Sînt multe elemente dizolvante aici, în Santa Fé. Acum vreo două luni au fost prinşi mai mulţi la o adunare clandestină. Aveau pînă şi arme! Doi dintre ei continuă să fie închişi, după cum sînt informat.

Rosario e cît pe aci să spună că unul din cei închişi e soţul ei. Dar nu poate. Ceilalţi au început să discute zgomotos despre guvern, dacă are tendinţa de a favoriza comunismul sau dacă în cele din urmă se va hotărî să urmărească aşa cum merită pe cei ce tulbură ordinea publică. Toţi sînt de acord că aceştia trebuie să fie urmăriţi, dar cu vederi deosebite în ceea ce priveşte modul urmăririi. În timpul discuţiei, fără ca prezenţa lui să o întrerupă,

soseşte pe terasă un om tînăr, zvelt, cu pielea brună, arsă şi mai mult de soare.

— Cum? Rosario e aici? întreabă Carlitos, privind-o uimit. Îi strînge mîna, mîngîie capul fetiţei şi se aşază la masă ca să-şi ia ceaiul, în timp ce mătuşa lui îl informează:

— Ştii? Rosario şi-a propus să împiedice izbucnirea unui nou război. Ce zici de asta?

Carlitos o priveşte pe mătuşa lui cu vizibil dezgust şi, ridicînd sprîncenele, răspunde:

— Îmi pare foarte bine.

Apoi taie o felie de tort şi o dă fetiţei. Rosario, ghicind un sprijin tacit din partea lui Carlitos, povesteşte despre adunarea la care a venit poliţia şi a ridicat pe tînărul pacifist şi pe soţul ei:

— Nu, nu era nici o armă în casă, don Carlos Augusto, continuă ea cu căldură şi începe, pe un ton mai sigur, să arate scopurile unor asemenea adunări şi cine vine la ele.

Carlitos bea şi mestecă, ascultînd-o cu nepăsare. Rosario vorbeşte acum pentru el sau mai degrabă pentru ochii lui în care deslueşte flacăra pasionată şi tremurătoare care se aprindea în ei cînd ea îi citea poveştile lui Andersen.

Clotilda o întrerupe iar, spunînd lapidar:

— Pacea se va obţine prin mijloace spirituale, rugîndu-i e lui Dumnezeu să ne-o dea, nu prin unirea cu cei care acţionează împinşi de ura de clasă.

— E bine să se facă rugăciuni pentru pace, doamnă Clotilda, afirmă Rosario, dar asta nu e de ajuns. Trebuie să ne organizăm şi să o apărăm în mod activ. Ştiu că e greu. Trebuie să lămurim lumea şi iar s-o lămurim. Trebuie să scoţi ziare, să tipăreşti broşuri şi foi volante pentru a combate propaganda acelora care vor să ne tîrască într-un nou război. Ei au bani, mulţi bani. Noi nu avem. Partizanii păcii sîntem aproape toţi oameni săraci. Dar pentru că apărăm viaţa, ştim că orice om cinstit ne va ajuta. De aceea oferim aceste poliţe de asigurare, adaugă ea arătînd maşinal hîrtiile.

Cu un gest de apărare, la fel de maşinal, doamna le refuză de departe, spunînd:

— Nu, Rosario. Păstrează-ţi hîrtiile acestea. Nu vrem să fim implicaţi într-o asemenea afacere.

— „Implicați"? Unde ai învățat cuvîntul ăsta, mamă? Cine ți l-a spus? întreabă Carlitos pe un ton zeflemitor.

— Respect-o pe mama ta, îi strigă tatăl său, care adaugă:

— De un timp încoace nu mai deschizi gura decît ca să spui obrăznicii.

Carlitos se scoală de la masă și dispare înăuntru, în casă.

Mama lui crede necesar să-l dezvinovățească:

— Așa e de cînd a intrat la universitate... E influența rea a colegilor lui de studii. Nu vede pe nimeni altcineva decît pe vreo doi sau trei din ei... spune ea cu mînie reținută, pe care apoi o face să izbucnească în aceste cuvinte:

— Ascultă, Rosario, dacă vii ca mai înainte ca să-ți vizitezi stăpînii, te vom primi cu dragă inimă; dar dacă vii să ne spui lucruri ca acelea pe care ni le-ai spus, mai bine să nu-ți mai calce picioarele în casa asta.

— Și nu cumva să mai stai de vorbă cu muncitorii ziliei, adaugă don Carlos pe un ton amenințător.

Păstrîndu-și „polițele" în geantă, Rosario se scoală de pe scaun, spunînd:

— Fiți liniștiți, domnilor, nu veți mai avea ocazia să mă vedeți în această fermă.

Ora petrecută cu familia Fabregas a obosit-o mai mult decît drumul lung pe care-l făcuse la venire. Și la oboseală se adaugă o mare nemulțumire de ea însăși. Cum de nu s-a gîndit mai înainte că ei or să se poarte așa cum s-au purtat? Și chiar imaginîndu-și existența unui geam izolator între ei, nu le-a vorbit cum ar fi trebuit să le vorbească. Nu le-a spus părinților lui Carlitos ceea ce-i spusese neamțului: dacă se tem să nu moară Carlitos în caz de război. Nu, s-a mărginit să le vorbească despre adunările partizanilor păcii și să repete argumentele pe care le auzise de la ei. Nici măcar pe Carlitos nu l-au interesat toate astea: a plecat fără să spună nimic. A pierdut o zi întreagă. A lăsat să treacă o zi fără să se ducă să-l vadă pe Pedro. Se gîndește la spusele celor de la fermă și simte cum o cuprinde un val de scîrbă. Ei au pomenit de „ura de clasă". Dacă ar ști ei că abia în această clipă ea începe să bănuiască ce înseamnă asta și de ce există. O dor toate oasele și-și simte capul gol.

Rosario nu mai coboară din *sulky*; calul împinge cu pieptul poarta pe care femeia n-o închisese bine la intrare. Lăsînd în urma ei pădurea, dezolarea lui Rosario sporeşte ca vasta cîmpie care o înconjură. Asfinţitul soarelui aduce o strălucire de aur la orizont, iar pe cerul verzui scînteiază enorm luceafărul de seară. Un huhurez ţipă şi-şi ia zborul de pe un stîlp al gardului. Rosario tresare şi abia acum îşi dă seama că va sosi foarte tîrziu acasă. Noroc că Rosaura, vecina cea mai apropiată, a făgăduit că va îngriji de celelalte două fete ale ei. Două fiinţe în plus pe lîngă cele zece pe care le are Rosaura...

Noaptea se aşterne şi, o dată cu ea, o răcoare cu miros de mărar şi de lucernă. Licuricii îşi aprind şi-şi sting luminile fugare în întunericul care acoperă cerul şi pămîntul. Numai un orăcăit depărtat de broaşte şi un muget, undeva departe, străpung liniştea deplină. Rezemată de mama ei, fetiţa a adormit.

Lui Rosario i se pare că aude în spate galopul unui cal. Opreşte sulkyul. Ascultă. Da, cineva se apropie în goana mare. Ce să facă? Să dea bice calului? Să fugă? De ce să fugă? Numai dacă nu cumva don Carlos Augusto...

Călăreţul a ajuns lîngă *sulky*.

— Credeam că n-o să te pot ajunge, spune Carlitos, cu răsuflarea întretăiată. Ştii, nu aveam bani în casă şi m-am dus să-i cer vechilului. Vreau o poliţă de cincizeci de pesos pe lună. Ai aici banii pe şase luni.

— Mulţumesc, murmură Rosario, scoţînd din geantă „poliţa" şi înmînînd-o băiatului, care îi dă cele trei sute de pesos spunîndu-i:

— Dar, Charo, nu am venit numai pentru asta... Vreau să-ţi cer o favoare. Promite-mi că mi-o vei acorda...

— Ce favoare? întreabă ea cu vădită emoţie.

— Vreau să mă pui în legătură cu partizanii păcii... cu aceia care gîndesc ca voi. Oriunde ar fi, la tine acasă sau în orice alt loc. Nu o să vin singur: or să mă însoţească mulţi zileri. Spune-mi da... promite-mi... Să nu mă laşi singur, Charo.

— Da, îţi promit... o să te chem, răspunde Rosario, pornind *sulkyul* mai înainte ca tînărul Carlitos să o audă plîngînd de bucurie în noaptea întunecoasă.

*Buenos Aires, octombrie 1954*

În romîneşte de *Edgar Papu*

*Bozory*

# ALAVI

Medalia de Aur a Păcii

1952

*Bozorg Alavi, romancier iranian, s-a născut în 1908 la Teheran.*

*Opera literară a lui Alavi e strîns legată de activitatea lui cetățenească și de luptele pentru eliberarea și bunăstarea poporului său. O însemnată parte din ea a fost scrisă cînd era la închisoare și, într-un stil deosebit de viu și de lucid, zugrăvește viața grea a deținuților. Ultima lui carte* Scrisorile — *o culegere de nuvele — e socotită de critica iraniană drept capodopera sa și drept una din cele mai frumoase și mai puternice expresii ale noii literaturi naționale.*

*Iată titlurile cîtorva din cărțile lui:* Geamantanul, Însemnări din închisoare, Aniran, Uzbegii, Namena, Scrisorile.

## ŢĂRANUL DIN GHILAN[1]

Ploua cu găleata şi vîntul se năpustea asupra pămîntului, ca şi cum ar fi vrut să-l ridice în goana lui. Copacii uriaşi se zbăteau în furtună, lovindu-şi furioşi crengile, iar, din adîncul pădurii, ţi se părea că auzi gemetele unei femei schingiuite.

Vîntul urla dezlănţuind glasuri de obicei mute, iar ploaia ce cădea în fire dese cosea cerul întunecat de pămîntul plin de noroi. Pîraiele ieşiseră din matca lor şi apa se revărsa pretutindeni.

Doi jandarmi, cu puşca în mînă, escortau spre Fumen[2] un bărbat din Ghilan. Deţinutul îşi strîngea la gît o pătură subţire de lînă cenuşie, iar cu mîna dreaptă ţinea de nod o boccea, care-i atîrna în spate. Nu băga în seamă nici ploaia, nici vîntul, nici jandarmii, nici pădurea cu toţi copacii ei uriaşi, ameninţători; puştile şi moartea nu-l înspăimîntau. Desculţ, călca prin apă cu paşi mărunţi, prevăzători. Braţul stîng îi căzuse de-a lungul trupului, de parcă l-ar fi tras în jos o piatră grea. În timp ce mergea, se uita pe furiş la jandarmul care păşea alături de el şi la baioneta pe care picăturile de apă lunecau mereu; îndreptată spre trupul lui, baioneta doar la un lat de palmă nu-i atingea cotul drept. Avea o vestă mult prea mică, iar apa care se scurgea din pătura udă pătrundea slobod în mînecă. În fiecare clipă ghilanezul îşi tot desfăcea pătura de la gît, schimba bocceaua dintr-o mînă într-alta şi scutura apa din mînecă. Îşi trecea mîna peste obraz, ca şi cum ar fi vrut să şteargă cele din urmă picături după

[1] Provincie din nordul Iranului, aşezată la sudul Mării Caspice. Ţinut de şes, adesea mlăştinos.

[2] Capitala plasei.

o spălătură rituală. Numai cînd felinarul vreunui trecător îi lumina slab faţa lată, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, cu ochii mari, dilataţi şi un nas mare coroiat, se putea citi mizeria întipărită pe chipul lui.

Primul jandarm, plutonierul Mohamed Vali, socotind că numai deţinutul era pricina tuturor necazurilor lui, avea ciudă pe el că trebuia să bată drumul ăsta lung pe jos, prin ploaie, prin bezna şi frigul toamnei, şi-l ocăra într-una.

— Aventurierule, agentule! Ce ţi-a mai intrat în căpăţînă? Ai vrut să răzvrăteşti oamenii, hai? Ţi-ai închipuit că în ţara asta poţi să-ţi faci mendrele?

Plutonierul prinsese vorbele „aventurier" şi „agent" din gura comandantului de jandarmi, care şi el le auzise la radio sau le citise prin ziarele iraniene.

— De şase luni guvernul lipeşte afişe şi face apel: „Predaţi cota proprietarilor"[1]. Ţi-ai găsit s-asculte măcar unul? Că doar cu toţii s-au obişnuit să halească pe veresie. Dar acuma, gata! S-au dus timpurile cînd toate mergeau alandala! Din ce să trăiască proprietarii, de unde să scoată bani pentru impozite? Şi apoi ce ne facem dacă guvernul n-are bani? Anul trecut, numai din pricina voastră noi jandarmii n-am primit solda patru luni de zile. Dar astăzi guvernu-i tare. S-a isprăvit cu bolşevismul! O lună întreagă am tot umblat de la un cătun la altul, din han în han, şi am răguşit zicîndu-le într-una: Hai, fiţi înţelegători şi predaţi cota proprietarilor! Am afişat ordonanţa guvernului, le-am citit cu glas tare că în caz de refuz din partea gospodarilor comandantul garnizoanei de jandarmi are ordin să pună sechestru şi să predea toată cota ce se cuvine proprietarilor, prin jandarmi. Le-am spus gospodarilor: Ştiţi voi cine-i comandantul garnizoanei de jandarmi? Le-am zbierat în ureche: De fapt cu mine o s-aveţi de furcă! Las' că v-arăt eu vouă ce înseamnă asta „sechestru" şi „predare". Ţi-ai găsit, parcă vorbeam cu pereţii!

Ba chiar au avut neruşinarea să-mi spună: Întîi să ne dea proprietarul pămîntul şi sămînţa, şi să aibă grijă de irigaţia lanurilor! Şi mai ce? Nici măcar nu ştie dacă îşi va primi cota!

---

[1] Parte însemnată din fiecare recoltă, care se cuvine de drept proprietarului.

Nimic, n-au predat nimic!

Dar nu mai e ca înainte, acuma guvernu-i tare. O să vă ia de două ori pe atîta. Iar noi, jandarmii, mai sîntem şi noi pe aici, şi astăzi sîntem tari. Am primit uniforme americane, mantăi americane, camioane americane. Avem tot ce ne trebuie! Ehei! nimeni n-a vrut să asculte; cota proprietarului, ce vă pasă vouă! Nici unul nu mi-a dat nici măcar un pahar de ceai! Dar acuma-i altă poveste, băieţele!

Jandarmul rîse şi urmă: Acuma, las' că avem noi grijă de voi! Ia spune, cine eşti tu, la urma urmei? Tu erai căpetenia răsculaţilor? Ştii carte?

Ghilanezul se făcea că n-aude dojana plutonierului. Nu scotea o vorbă. De patru ceasuri de cînd plecaseră din Tolam, jandarmul nu încetase să-l hărţuiască; îşi vărsa necazul pe el, îl ameninţa şi se răfuia cu el pentru socoteli mai vechi. Dar nimic nu-l mişca pe deţinut, care n-avea decît un singur gînd: cum să fugă. Să fi avut şi el o armă ca a plutonierului, nu l-ar fi prins ei niciodată. Să fi avut o puşcă, nimeni nu l-ar fi văzut la cîmp, iar jandarmii n-ar fi putut să-l înhaţe aşa de uşor şi să-l ridice fără multă vorbă.

Ce puşti, ciudat de frumoase, mai aveau flăcăii ăştia! O sută de puşti ca astea în mîinile oamenilor lui Agol, şi vai de cel care ar fi îndrăznit să pună piciorul în pădure! Toate s-ar fi întors altfel, dacă ar fi avut atunci o puşcă. Sogra ar mai fi în viaţă, iar el n-ar fi fost silit să se întoarcă acasă la cîmp, din pricina sugaciului, şi să îndure cu răbdare vorbele amărîte ale lui Agol: „Nu eşti bărbat! O doică, asta eşti!"

O sută de puşti ca astea! Şi, în clipa aceea, el şi cu Agol Sulmani ar fi vegheat ca vorbele „cota proprietarului" să nu mai iasă din gura nimănui. Dar, la drept vorbind, ce înseamnă o puşcă? Dacă i-ar cădea în mînă măcar o bîtă zdravănă, s-ar răfui el repede cu plutonierul ăsta, opioman şi prăpădit.

Cel puţin de-ar sta ploaia, să-şi poată găsi un băţ. Cît ai clipi s-ar lăsa jos şi s-ar ridica apoi repede; ar da în baionetă cu atîta putere, încît plutonierul ar scăpa puşca din mînă, fără să poată zice nici pîs. S-ar descotorosi de plutonier, dar, la trei paşi înainte, mergea al doilea jandarm. Ăsta îi cam încurca lui

planul. Pe ăsta nu-l cunoştea; nu-l văzuse încă la faţă şi nu schimbase nici o vorbă cu el.

Să omori un om pe care nu-l cunoşti şi pe care nu l-ai văzut niciodată nu-i lucru uşor.

Dacă însă ar izbuti să pună mîna pe ucigaşul Sogrei, ar şti el ce să facă: i-ar sfîşia gîtul cu dinţii şi i-ar scoate ochii cu unghiile...

Mîinile şi picioarele începură să-i tremure. Ridică ochii. Lîngă el mergea plutonierul şi apa se prelingea de pe baionetă picătură cu picătură. În pădure se auzi ca un geamăt de femeie schingiuită.

Din pricina copilului căzuse ghilanezul în mîinile jandarmilor. Acum totul atîrna de ceea ce ştiau ei de mai înainte şi de rezultatul anchetei lor. Cînd îl arestase, plutonierul îi spusese:

„Trebuie să vii repede cu noi la Fumen şi acolo or să-ţi dea drumul îndată. Vor numai să afle de la tine dacă ai veşti de la Agol."

La drept vorbind, n-ar trebui să te încrezi niciodată în jandarmi şi, pînă la sfîrşit, Agol îl sfătuise:

„Rămîi aici! Nu te întoarce la cîmp. Nu trebuie să te vadă nimeni!"

Dar cine s-ar fi îngrijit de copil? În paza cui să-l lase? Fără îndoială că nu l-ar fi prins, dacă n-ar fi fost mititelul. I-ar fi fost aşa de uşor atunci să răzbune moartea Sogrei; s-ar fi măsurat bucuros şi cu o sută de jandarmi ca ăştia! Numai de-ar fi fost şi el ca Agol. Agol putea să răpună orice duşman, fără să-l mustre cugetul. Mai ales de cînd fiica lui fusese omorîtă, ajunsese grozav de aspru şi ar fi fost în stare să-l ucidă pe cel dintîi care i-ar fi ieşit în cale. Agol l-ar doborî pe la spate, şi dintr-o singură împuşcătură, pe jandarmul care, la trei paşi înainte, înota cu cizmele lui înalte prin şuvoaiele de apă şi de noroi.

Dar Agol avea altă fire; ghilanezului însă nu-i venea uşor. Pe plutonier, da, îl cunoştea. Şi acum îi mai suna în urechi ce-i spusese individul ăsta lui Nardjan care vedea de copil:

„Dacă nu vine îndată la hanul[1] Naieb din Fumen, îi trag plodul în baionetă şi-l duc aşa în faţa mea; atunci o să-i crească aripi şi o să zboare după mine!"

[1] han — şef de trib.

Baluci, al doilea jandarm, care mergea la trei paşi înainte, era şi el posomorît, cu gîndul la necazurile lui. De la Knaş, o localitate din sud, fusese mutat aici la Ghilan, unde se simţea străin. Nu-i pria orezul din ţinut şi suferea mereu de diaree. Ploaia şi umezeala îi sporeau durerile, clima era prea rece pentru el şi noaptea dîrdîia de frig sub două pături.

La început căutase tot ce-i lipsea prin colibele ghilanezilor. Nimic nu era mai uşor decît să-i jefuieşti spunîndu-le: „Toate acestea le-aţi prădat din casele proprietarilor, înainte să sosească trupele guvernului". Dar, din nenorocire pentru el, pînă la urmă, nu mai găsi nimic de luat din colibe. Nu se mai zărea nici măcar un ciob de sticlă, în care să se poată bărbieri, fără să mai vorbim, fireşte, de o oglindă. De fapt, jaful ăsta nu era ceva nou pentru jandarm: trăise adesea din prădăciuni de felul acesta. În provincia lui de baştină, oamenii hanului năvăleau prin sate ca lăcustele, luau vacile şi oile şi furau tot ce le cădea sub mînă, pînă şi puii de găină şi ouăle. Schingiuiau cu fierul roşu pe toţi cei care li se împotriveau, femei, copii şi bătrîni.

Cînd percheziţiile se mai abăturâ o dată pe capul ţăranilor fără apărare, ei îl trimiseră pe cel mai în vîrstă dintre ei la hanul vecin şi-i cerură ajutor. Astfel cădea un sat întreg în puterea unui han.

Baluci auzise de întîmplarea asta din gura lui taică-său; doar el însuşi nu fusese niciodată ţăran. Era băieţandru cînd începuse să poarte puşcă, fiind mercenar în slujba hanului, dar, în copilărie, apucase vremuri de jaf şi de bejenie.

De aceea îngheţa la gîndul că acum era jandarmul guvernului, el, care, odinioară, ucisese atîţia jandarmi şi soldaţi.

„Cît păr în cap", obişnuia să spună.

Nu putea să-şi închipuie viaţa fără arme, venise pe lume şi crescuse cu o puşcă şi avea să moară tot cu puşca în mînă. Ucidea oameni, de parcă ar fi fost ceva tot atît de firesc şi de obişnuit ca a bea un pahar de apă. Numai o singură dată nu-i venise la îndemînă să ridice viaţa unui om. Urmărise călare în pustiul fierbinte un ostaş cocoţat pe o cămilă care îşi luase vînt. Cînd animalul istovit se lăsă la pămînt, soldatul îşi azvîrli puşca şi se ascunse după samar. Baluci trase cîteva focuri, se apropie încetişor şi ridică puşca soldatului. Apoi ochi capul care

se ivea de după ghebul cămilei; tocmai în clipa aceea soldatul îi strigă:

— Nu trage, frate! Lasă-mi viaţa!

— Ce să fac cu tine? răspunse Baluci. Oricum, tot ai să mori de sete aici în pustiu!

Dar se răzgîndi, zicîndu-şi: „De ce să stric un glonte degeaba?" Şi apucînd hăţurile cămilei, îi strigă soldatului:

— La o bună bucată de drum de aici este un izvor! Descurcă-te s-ajungi acolo!

Şi porni, trăgînd cămila după el. La vreo sută de paşi, vru să-i dea drumul, că numai îl încurca. Era oare nimerit să-i lase soldatului cămila?

Luă repede o hotărîre, se întoarse şi doborî ostaşul cu o împuşcătură. Era singurul omor care îl apăsa pe cuget. Nu-şi ascundea că, pînă la urmă, era şi el sortit s-o isprăvească tot aşa. Cele mai multe rude, taică-su şi amîndoi fraţii lui muriseră astfel, loviţi de un glonte duşman.

După ce hanii emigraseră spre Teheran şi ajunseseră deputaţi în parlament, Baluci n-avu încotro şi, de voie, de nevoie, se făcu jandarm. Dar nu se gîndise niciodată că va fi ridicat din ţinutul lui de baştină şi trimis în ţinutul ăsta al Ghilanului, unde era aşa de frig şi de umed.

Jandarmul Baluci nici nu-l luă în seamă pe ghilanez, puţin îi păsa dacă mergea supus ori căuta să fugă. Primise ordin că, dacă încearcă să fugă, n-avea decît să tragă în el.

Toate gîndurile şi faptele lui năzuiau numai să găsească mijlocul de a-şi procura bani, ca să se poată lăsa de viaţa asta păcătoasă. Atunci s-ar putea întoarce în deşerturile ţinutului său de baştină, unde jandarmii nu i-ar mai da niciodată de urmă.

Cînd se făcea percheziţie în vreo casă, fiecare jandarm se alegea cu cîte ceva. Dar în dimineaţa aceea, în coliba ghilanezului, plutonierul îl supraveghease cu multă atenţie pe Baluci să nu şterpelească ceva în timp ce el însuşi lua tot ce voia.

Percheziţionîndu-l pe ţăran, găsiseră cincizeci de tomani în buzunarele lui. Atunci îi făcuseră pe loc un proces-verbal şi-i dăduseră banii înapoi. Totuşi Baluci înhăţase şi el ceva, fără ca plutonierul să fi băgat de seamă: un revolver ascuns în pod, sub un morman de orez.

Deodată un alt gînd nou îi fulgeră prin minte. Revolverul făcea cu siguranţă cincizeci de tomani, poate chiar mai mult şi, dacă avea noroc, putea găsi pe cineva care să-i dea o sută de tomani pe el, fiindcă revolverul era de fabricaţie italiană, cu cartuşe neobişnuite.

Păcat numai că azi nimeni nu se mai încumeta să cumpere arme. Sătenii îşi azvîrleau pînă şi armele lor în mare. „Dar oricum, scot eu cincizeci de tomani pe revolver, se gîndi Baluci. Numai să aibă ghilanezul banii asupra lui şi să nu-i fi dat altcuiva în taină."

Vîntul bătea cu aceeaşi furie şi ploaia le şfichiui feţele. Parcă voia să smulgă ghilanezului pătura de pe umeri şi jandarmilor glugile. Zgomotul puhoaielor pline de noroi înăbuşea ţipătul raţelor sălbatice. Iar din pădure se auzeau mereu gemetele femeii schingiuite. Uneori pămîntul se cutremura, cînd trosneau rădăcinile vreunui copac uriaş. O răbufneală de vînt începu să fîşîie uşor şi se isprăvi într-un urlet sălbatic. Abia cîteva sute de metri îi mai despărţeau de hanul la care se străduiau să ajungă, dar întunericul, ploaia şi vîntul nu le dezvăluiră licăreala lămpii cu gaz decît numai cînd ajunseră la doi paşi de casă.

O dată ajunşi, plutonierul îl întrebă pe hangiu:

— Ai orez fiert?

— Da.

— Dar ceai?

— Avem şi ceai!

— Ai fi avînd şi o lampă?

— N-am decît lampa asta.

— Bine. Pregăteşte-ne odaia de sus.

— Acolo am atîrnat frunze de tutun, ca să se usuce.

— Dar mai este loc pe podea?

— Da. Mai este.

— Un post de jandarmi aveţi pe aici?

— Sigur că avem.

— Unde?

— Nu departe de aici. Spre seară, jandarmii mai erau acolo, dar au plecat îndată.

— Du-mă în odaia de sus.

„Odaia de sus" avea un balcon cu parmaclîc de lemn, de unde se desluşea zarea care prindea să se lumineze, cu toate că mai ploua.

De tavan atîrnau frunze de tutun, funii de ceapă şi de usturoi, iar în aer plutea un miros de mucegai.

— Haide! zise plutonierul ghilanezului, aşază-te aici în colţ, şi dacă faci o mişcare, te ucid.

Pe urmă se întoarse către hangiu.

— Mai este altă ieşire pe-aici?

La lumina slabă a lămpii hangiul îl recunoscu pe tînărul ghilanez; atunci înţelese tot ce se petrecea şi răspunse:

— Nu, nu-i decît o uşă, dom'le plutonier. Bine, dar ăsta-i unul din flăcăii care au jefuit autobusul!

— Hai, cară-te şi vezi-ţi de treabă, ticălosule! Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala, că acuşi îţi fac praf dugheana! Eşti un ticălos mai dihai decît ăsta!

— Şefule, zise apoi plutonierul şi se îndreptă spre jandarmul Baluci, rămîi aici sus. Eu stau de pază jos şi pe urmă vin să te schimb. Cînd o să cobori, poţi lua şi un pahar de ceai.

În odaia întunecoasă ghilanezul îşi scoase vesta cu mînecile prea scurte şi o stoarse bine. Se şterse cu mîinile pe faţă de apă, scuturînd-o pe podea, apoi îşi suflecă pantalonii şi îşi frecă pulpele, genunchii şi gleznele. Mîinile şi picioarele îi amorţiseră. Dîrdîia de frig. Se scutură şi se uită cu coada ochiului la Baluci. Al doilea jandarm îşi luase arma şi ieşise în cerdac. Cerceta zarea.

Afară, în beznă, nu se auzeau decît răpăiala ploii, şuieratul vîntului şi, din cînd în cînd, ţipătul raţelor sălbatice. Şi totuşi i se părea mereu că în inima pădurii geme o femeie; era un geamăt ce voia parcă să umple de durere lumea întreagă.

Spre deosebire de plutonierul guraliv, jandarmul Baluci nu scotea nici o vorbă. Dar silueta lui, ce se desprindea pe norii cenuşii care se fugăreau la orizont, arăta vădit că, pentru ghilanez, calea libertăţii şi a vieţii era închisă. Vîntul zguduia căsuţa, iar vaietul ăsta, care semăna cu ţipătul unei femei schingiuite, alunga somnul deţinutului. Închidea ochii orbit, cînd vîntul împrăştia uneori norii ce ascundeau luna, a cărei lumină făcea să scînteieze vîrful baionetei şi ţeava puştii.

Sogra ţipase şi ea ca femeia din pădure, în clipa cînd fusese lovită, lovită în pîntece de glontele care venise şuierînd din căsuţa celui mai bătrîn om din Tolam. Sogra scosese un strigăt, iar copilul din braţele ei alunecase pe jos...

— N-ai vrea să fugi? întrebă deodată Baluci.

— Nu!

Acest „nu" îi ieşise fără voie din gură şi îndată ghilanezul se încordă din tot trupul; se hotărîse să nu stea de vorbă cu jandarmul ăsta. Aflase că era mai bine să te fereşti de a discuta cu ei, fiindcă, de izbuteau să-l descoasă pe cîte unul, se foloseau adesea de fiecare vorbă şi că, de asemenea, trebuia să taci cu îndărătnicie la interogatoriu, ca să nu scapi vreun cuvînt nesocotit. Jandarmul voia numai să ştie dacă adormise, ori mai era treaz. Acum ştia — aşa că orice altă vorbă era de prisos.

— Ascultă ce-ţi spun! Vuietul vîntului înghiţi cuvintele pe care jandarmul le rostise cu glas răguşit. Furtuna se dezlănţuia: în odaie însă domnea o tăcere apăsătoare şi ghilanezul îşi ţinea răsuflarea.

— Nu te teme! Dar ghilanezul se temea. Vocea profundă a jandarmului îl înspăimînta: Odinioară am fost şi eu tîlhar ca tine!

Baluci tăcu din nou şi ghilanezul simţi că-i îngheaţă inima: va să zică tot aflaseră ceva.

— Am fost şi eu tîlhar ca tine!

Cum se mai pricepea să mintă ereticul ăsta! Voia numai să-l tragă de limbă.

Acum se neliniştea jandarmul de tăcerea asta supărătoare. Coborînd glasul şi mai mult, urmă:

— Azi-dimineaţă, cînd scotoceam prin mormanul de orez din pod, în timpul percheziţiei...

Deodată se auzi un foşnet în umbră. Ca şi cum o mînă ar fi înşfăcat frunzele de tutun făcute legături şi atîrnate de tavan.

— Nu te mişca de unde eşti, că trag.

Vocea lui Baluci era acum tăioasă, ameninţătoare. Prin întuneric, omul din Ghilan văzu că jandarmul îl ochise.

— Aşază-te pe podea! Săteanul se supuse şi ciuli urechile, încordat tot, să nu-i scape nici un cuvînt din pricina zgomotului.

— În pod... m-auzi, murmurară buzele lui Baluci. Într-un morman de orez am găsit un revolver. Știi al cui e? Nu l-am declarat, că s-ar fi putut să dispară. Îl am la mine și o să-l predau eu însumi comandantului. Îți dai seama că revolverul ăsta o să te piardă!

O tăcere de moarte se lăsă iar în odaie. Ca și cum furtuna s-ar fi potolit și copacii bătrîni n-ar mai fi gemut, glasul adînc al lui Baluci acoperi toate gemetele, urletele și vîjîitul furtunii de afară.

— M-auzi? Nu te teme de mine: și eu am fost țăran. Știu ce-ai pătimit. Și pe mine m-au tras pe sfoară hanii. Dar să nu mai vorbim de hani — jandarmii sînt și mai răi decît ei. O vreme am fost tîlhar și am ucis atîția oameni cît păr în cap. M-am făcut jandarm numai ca să nu mai îndur urgia jandarmilor. Nu-ți fie frică de mine. Alah nu îngăduie ca un flăcău ca tine să se prăpădească pentru o nimica toată. De o lună de zile nu mai am vești de acasă; n-am trimis bani nevesti-mi și copilului: dacă n-ar fi ei la mijloc, n-aș sta eu aici acuma. Ai vrea să-ți dau înapoi revolverul?

Ghilanezul răsufla rar, anevoie. I se urcase un nod în gît, inima îi bătea ca un ciocan în piept, iar fruntea i se îmbrobonise de sudoare. Nu putea să-l vadă pe jandarm, dar își închipuia obrazul lui înspăimîntător. Tremura de groază înaintea lui și nu știa ce să facă. Fără voie, făcu o mișcare, ca și cum ar fi vrut să se scoale, să răsufle mai slobod.

— Stai! Uite revolverul, îl am în mînă. Cele șapte gloanțe sînt toate în butoiaș. Cînd vei voi să tragi, n-ai decît să-i scoți piedica. Am să-ți dau revolverul...

Ghilanezul nu se mai putu stăpîni.

— Minți! N-o să mi-l dai. De ce mă chinuiești și nu mă lași să dorm? La urma urmei, ce vrei de la mine?

Dar revolta și tînguiala lui nu ajunseră la urechea celuilalt, că furtuna urla din nou afară și toate zgomotele slabe se pierdeau în vuietul vîntului și al ploii.

— Nu mai răcni! Nu te teme! O să ți-l dau. Dacă ajungem la Fumen, la jandarmerie, s-a isprăvit cu tine! Doar ai auzit și tu că acum cîteva zile un autobus a fost atacat la drumul mare. În răstimp a fost prinsă toată banda. Sînt mahomedan, cred în Alah și în profeții lui. Nu-i place lui Dumnezeu să...

Ghilanezul răsuflă: va să zică nu fusese arestat numai el. Voiau să-i ia interogatoriul, asta era!

— Hei, dar ce te apucă? Lasă că-ţi dau revolverul. Uite! Ţi-l vînd, e al tău. Dacă trec în procesul-verbal că l-am găsit în casa ta, eşti un om mort, ştii prea bine. Dar ţi-l vînd cu cincizeci de tomani, doar face atîta. Treaba ta cum te descurci cu plutonierul... Ei? Vorbeşte! Crezi că nu face cincizeci de tomani? Ai banii la tine sau i-ai dat altcuiva?

Ghilanezul se simţea uşurat. Nu mai tremura. Bägă o mînă sub pătură şi îşi trase bocceaua. O desfăcu şi scoase banii: erau cincizeci de tomani în bumăşti de cîte doi tomani, care ajunseseră o masă jilavă şi cleioasă. Îi întinse jandarmului.

— Vino aici şi ia banii!

De rîndul ăsta se înfricoşă Baluci.

— Nu, nu, puişorule, zise el, nu merge aşa. Scoală-te, întoarce capul la perete şi stai cu spatele la mine. Pui banii în buzunar, eu îi iau şi pun în loc revolverul. În timpul ăsta o să stai binişor cu mîinile în sus. Dacă te mişti, îţi sparg ţeasta cu patul puştii. Ne-am înţeles! Cunosc toate festele pe care mi le poţi face. O să stai cu faţa la perete pînă mi-o veni schimbul. Dacă faci o singură mişcare, te alegi cu un glonte. După ce voi pleca, iar plutonierul va fi aici, ehei! n-am nevoie să te-nvăţ ce ai de făcut. Nu mă priveşte!

Îndeosebi zgomotul monoton al apei ce cădea din jgheab îl chinuia pe omul din Ghilan; era un zgomot uşor, printre atîtea altele, care însă îi sfîşia mai mult decît orice inima. Stătea în picioare, cu mîinile proptite în perete. Din timp în timp, cîte o funie de usturoi prinsă de tavan se bălăbănea în curent şi-i gîdila vîrful degetelor. Cămaşa de bumbac i se lipise de spate şi revolverul îi atîrna greu în buzunar. Uneori îşi ţinea răsuflarea cîteva clipe, ca să poată deslusi zgomotul pe care-l aştepta. Aştepta cu înfrigurare ca scara de lemn să trosnească sub paşii plutonierului Mohamed Vali. Din cînd în cînd urletul vîntului se mai potolea. Atunci ţîrîitul monoton al ploii se oprea o clipă şi zgomotul apei ce cădea picătură cu picătură ajungea şi mai slab la urechea lui. Dar scara tot nu trosnea. Pînă la urmă, cînd jandarmul Baluci strigă: „Hei, Mohamed Vali, hei, Mohamed Vali!" ghilanezul răsuflă uşurat. Venea, în sfîrşit, schimbul.

„Hei, Mohamed Vali..." Ghilanezul ciulea urechile. Îndată ce va auzi zgomotul paşilor pe scară, trebuia să fie cu mare luare-aminte, iar cînd plutonierul va veni să schimbe jandarmul, trebuia să se întoarcă şi să folosească cele cîteva clipe în timpul cărora amîndoi or să vorbească, şi nu vor putea desluşi fîşîitul mişcărilor lui, ca să-şi scoată revolverul din buzunar şi să-l armeze.

Ghilanezul parcă auzea acum de jos un glas ce răspundea la chemarea jandarmului Baluci. Ah! De-ar sta ploaia, chiar numai cîteva minute, dacă ar tăcea vîntul şuierător şi dacă mugetul şuvoaielor de apă s-ar opri măcar o clipă! Toată viaţa lui, tot ce-i era drag pe lume atîrna acum de aceste cîteva clipe. Dacă zgomotul monoton al apei ce cădea din jgheab ar înceta numai un pic, ar desluşi pînă şi cea mai mică mişcare, atît de ascuţit ce-i era auzul. Toate suferinţele lui s-ar isprăvi, ar putea să se întoarcă la copilul său şi să-l ia de la Nardjan. Cu puşca pe care ar lua-o de la plutonier, ar fugi în pădure şi acolo ar şti el cum să se descurce.

Dar nu auzea decît şuieratul vîntului, vuietul apei şi trosnetul trunchiurilor de copaci. Femeia gemea mereu în pădure. Toţi nervii, toţi muşchii şi toate fibrele trupului i se încordau spre glasul care venea de jos. Dar urletul vîntului şi răpăiala ploii împiedicau celelalte glasuri să pătrundă în odaie.

— Nu mişca! Mîinile la perete!

Fără voie, ghilanezul făcuse o mişcare ca să poată auzi mai bine.

— Vreau să-ţi spun ceva, ascultă! zise el în şoaptă.

Dar Baluci nu voia să-l audă. Ghilanezul îşi închipuia că totul ar fi fost mai tainic, dacă-i vorbea în graiul ţării lui de baştină.

— Vezi, frate, n-am nimic împotriva ta. Îngăduie-mi dar să mă întorc, ca să-l pot vedea cînd s-o urca.

Baluci însă nu-i răspunse.

Cînd scara scîrţîi sub greutatea cizmelor cu carîmbi, ghilanezul se înfioră de groază, dar, în acelaşi timp, se simţea totuşi plin de nădejde.

— Ce ploaie! N-o să mai stea! zise plutonierul Mohamed Vali, şi ghilanezul îi cunoştea bine glasul. Cu sufletul la gură, luă o hotărîre, se întoarse, băgă mîna în buzunar şi apucă revol-

verul. Trebuia mai întîi să-i scoată piedica, pentru ca să fie gata de tras, dar era încă prea devreme. Căci dacă trăgea, jandarmul Baluci ar fi fost nevoit să răspundă, ca să-şi apere propria lui viaţă.

Şi doar nu putea să se măsoare cu doi jandarmi! Dacă cel puţin ar putea să-şi armeze revolverul, ca să fie oricînd gata de tras! Cîntări din mînă revolverul, pe care ştia să-l mînuiască aşa de bine, ca şi cum ar fi vrut să se obişnuiască şi mai mult cu el. În aceeaşi clipă însă, planurile îi fură zădărnicite: cineva încercă să aprindă un chibrit. Dar, spre norocul lui, chibritul nu luă foc.

— La dracu, chibriturile astea se umezesc pînă şi în buzunar!

Nici al doilea chibrit nu se aprinse. Aceste cîteva clipe îngăduiră ghilanezului să bată în retragere; strecură din nou revolverul în buzunar, îşi trase pătura ca o peleriă pe umeri şi se ghemui în colţul încăperii.

— Hei, Baluci! Adă-mi o dată lampa ! Chibriturile sînt ude.

— Lampa? întrebă Baluci, ce să faci cu ea?

— E tot acolo, hai? sau a şters putina?

— Unde vrei să se ducă? E treaz. Strigă-l! şi o să-ţi răspundă neapărat!

Baluci ieşi din odaie.

— Ascultă, ghilanezule, dormi sau mai eşti treaz? întrebă Mohamed Vali.

Chiar în clipa aceea chibritul luă foc şi flacăra lui gălbuie lumină făptura ghilanezului. Dar numai fruntea şi pălăria lui înaltă de fetru se iviră din umbră. Cu chibritul acela plutonierul îşi aprinse ţigara.

— Parc-ar avea de gînd să plece într-o călătorie lungă, zise plutonierul în batjocură. Şi-a luat pînă şi pătura. Ian te uită la el! Ţi-ai mîncat zeama lungă de orez? Şi-acuma, scumpul meu mîncăcios de capete de peşti[1], va trebui să stai cîtva timp la Teheran, iar acolo mîncarea o să fie pe gustul tău! Plutonierul fumase opium şi era tare vesel. Ei, ia spune, ce mai face şeful nostru? De fapt, tu eşti căpetenia — da sau nu? Doar tu erai

[1] Nume de ocară pe care locuitorii din capitala Teheran îl dau populaţiei din Ghilan pentru a spune că ghilanezii au gusturi grosolane.

căpetenia țăranilor din Tolam, hai? Va să zică nu vrei să răspunzi? Ha! Ha! Ha!

Numai de-ar rîde plutonierul ceva mai tare, gîndea cu înfrigurare ghilanezul, ca să poată arma revolverul și apoi, luînd țigara aprinsă drept țintă, să apese pe trăgaci.

— Spune-mi acuma dacă, în ziua cînd am venit la Tolam cu majurul să orînduim postul de jandarmi, nu erai tu oratorul și stegarul țăranilor? Nu i-ai spus majurului: Avem aici un șef al nostru și n-am vrea să mai vedem pe nimeni altul! Ticăloși ce sînteți! Nu eram decît o mînă de oameni, ne-ați îngrămădit în casă și i-ați dat foc! Păcat că majurul era de față și nu mi-a îngăduit să vă secer cu mitraliera! L-aș fi trimis pe lumea cealaltă pe oratorul vostru cel cu fleoanca mare. Doar erai și tu acolo în ziua aceea. Dar, ia spune-mi, unde se ascund acuma căpeteniile voastre? De ce n-au sărit să-ți ajute? Aici își curmă puhoiul de vorbe și-i trase o înjurătură, apoi reluă: Guvernul din Teheran i-a lichidat pe toți! De azi înainte n-o să mai crîcnească niciunul, ține minte! Voiați s-o faceți pe bolșevicii, hai? D-apoi femeile! Parc-ar fi bărbați. Ha! Ha! Ha! Numai din pricina lor nu ne-a lăsat majurul să tragem. Cum se face oare că muierile acelea s-au prefăcut acuma în șoricei și au pierit prin găurile lor? Nu știu zău ce s-ar fi ales din tine dacă treaba asta ar fi încăput pe mîna mea! De ce am primit ordin să te predau viu și teafăr? Desigur că și tu ești unul din cei cu fleoanca mare. Altfel, te-aș fi trimis eu pe lumea cealaltă azi-dimineață. Sub ochii tăi, pe nevastă-ta aș fi... La dracu, ce tot faci acolo? Dacă te miști, trag!

Și îndreptă pușca spre el; atunci ghilanezul, care făcuse o mișcare nesocotită, se covrigi în poziția dintîi. Fără voie, mîna lui atinsese patul revolverului. Femeia care fusese ucisă acum cîteva luni, în timpul răzvrătirii din Tolam, era Sogra, nevastă-sa. Copilul lor avea șase luni. Astăzi ar fi putut să se joace nepăsător sub acoperișul căsuței lor, dar, în loc de asta, avea înaintea lui o soartă nesigură. Nardjan nu era femeia care să poată îngriji un copil; nu se pricepea de loc la așa ceva. Cine oare se va gîndi la copilul lui? Uneori ghilanezul nu asculta nimic din tot ce-i istorisea plutonierul. Îl frămînta altă grijă: dacă acum revolverul n-ar fi încărcat? Nu cumva Baluci și plutonierul l-au desfăcut și i-au dat revolverul descărcat? Nu, asta nu era cu putință. Din

pricina copilului, trebuia să se mai întoarcă din cînd în cînd la Tolam. Cîntări revolverul în mînă şi-i strînse uşor patul, ca şi cum, după greutatea lui, ar fi putut să-şi dea seama dacă gloanţele erau sau nu în butoiaş. Tocmai mişcarea aceasta îl alarmase pe plutonier. Acum ţinea puşca la ochi şi vîrful baionetei era abia la ceva mai mult de un metru de faţa ghilanezului. Ar fi fost de ajuns o lovitură ca să-i proptească ţeava în podea şi să-i smulgă puşca din mîini.

— Hei! frate, dormi sau eşti treaz? Da' vorbeşte o dată! Pînă la urmă or să afle ei la Fumen dacă-l cunoşti pe Agol Lulmani. Şi-i azvîrli cîteva ocări. Nu ne-a lăsat să dormim o săptămînă întreagă Agol ăsta. Ziua-n amiaza mare şi drept în mijlocul drumului să jefuiască el un autobus! Dar acuma jandarmii sînt pe urmele lui şi-or să-l prindă în curînd. Ia spune, femeia care a fost răpusă în timpul răzvrătirii din Tolam nu era cumva fata lui?

Pe neaşteptate furtuna se dezlănţui cu atîta furie, încît ghilanezul, cu toată încordarea lui, nu mai putea să audă glasul tăios, metalic şi nelămurit al plutonierului. Şi asta tocmai acum cînd era vorba de lucruri pe care ţinea numaidecît să le afle. Din vorbele plutonierului i se părea că înţelege de ce-l duceau la Fumen. Fără îndoială că autorităţile ştiau că era ginerele lui Agol şi bănuiau că amîndoi mai aveau legături. Ghilanezul îşi dădea bine seama că fusese trădat de Vişkasnghei, primarul satului. Îl sfătuise mereu pe Agol, tatăl nevesti-si, să nu se încreadă în el! Dacă Vişkasnghei nu s-ar fi amestecat în toată întîmplarea asta, n-ar fi fost ciocniri la Tolam. Sogra, nevastă-sa, ar mai fi astăzi în viaţă şi Agol n-ar fi fost nevoit să se ascundă prin păduri. Totul s-ar fi petrecut altfel şi viaţa lui n-ar fi acum în primejdie.

O puternică răbufneală de vînt zgudui căsuţa; poate că se cutremurase numai de izbitura unui copac bătrîn care tocmai căzuse, smuls din rădăcini. Dar puhoiul de cuvinte al plutonierului nu se oprea; rîdea fără să se mai stăpînească, ameninţa şi făcea haz de unul singur. Cînd aprinse altă ţigară, ţinu chibritul aprins şi lumină de aproape chipul ghilanezului, pînă ce flăcăruia se stinse, iar fumul vioriu mîngîie obrazul deţinutului.

— Ascultă puţin! De ce te încăpăţînezi atîta să taci? Cînd am venit noi la Tolam să aşezăm postul de jandarmi, doar tu i-ai spus majorului: „Am predat cota noastră". Pe atunci ţineai cuvîntări în toată regula. De ce ai muţit dintr-o dată?

Plutonierul nu se înşela în amintirile lui şi tot ce spunea era adevărat. Cînd ţăranii stăruiseră asupra faptului că aveau pe mai-marele lor după vîrstă, majorul le răspunsese: „Bine, duceţi-vă să vă numiţi delegaţii. O să stau de vorbă cu ei!" Ghilanezul fusese desemnat printre delegaţii cărora majorul le pusese întrebarea: „Aţi predat cota proprietarilor pe anul ăsta?" Ţăranii răspunseseră: „Totdeauna am predat-o înainte, şi după". Atunci majorul se întorsese către ghilanez şi-l întrebase: „Tu, de pildă, ce ai predat?" „Gogoaşe de gîndaci de mătase, orez, ouă, usturoi, struguri, rodii, ceapă, orez verde, paie, făină de orez, am predat de toate". „Ai predat şi recolta de anul ăsta?" întrebase iar majorul. „Da, anul ăsta am predat gogoaşe de mătase şi o să mai predau şi orez!" Deodată majorul spusese: „Du-te acasă de-mi adă chitanţa". „Cum poţi dumneata să te porţi astfel aici? îi aruncase bietul bătrîn Luft-Ali, că doar nu eşti reprezentantul hanului!" Majorul îl pălmuise pe Luft-Ali şi apoi ţăranii ieşiseră. Încă tot nu se ştia cine dăduse semnalul cu trompeta. Mai multe mii de ţărani veniseră în cete şi împresuraseră casa. Împuşcăturile se porniseră, un glonte o răpusese pe Sogra, iar bietul Luft-Ali fusese ucis şi el în ziua aceea.

Peste noapte ţăranii se strînseseră iar gloată. Acelaşi Vişkasnghei le şoptise la ureche să dea foc caselor. Dacă jandarmii n-ar fi primit ajutor chiar în noaptea aceea, n-ar mai fi rămas nimic din tot satul.

In timp ce plutonierul îşi fuma ţigara, ghilanezul îşi zise: acuma-i timpul să-l dezarmez. Tremura din tot trupul. Parcă o vedea înaintea ochilor pe Sogra, moartă. Simţea că acuşi-acuşi îşi va pierde stăpînirea de sine. Nu ştia nici el dacă tremura de frig sau de atîta zbucium...

Dar plutonierul urmă:

— Straşnic flăcău mai eşti, n-am ce zice! Nu-ţi scapă din gură nici o vorbuliţă. Te temi să nu te trădezi, ai? Haide, spune-mi care dintre acei care au vorbit cu majorul era Agol? E un necredincios şi aş vrea să-l gîtui cu mîinile mele. Camarazii mei l-au

văzut cu ochii lor cum a zvîrlit Coranul în foc. Ehei, numai să-mi cadă el în mînă! Care dintre oamenii aceia era Agol? Cel cu barba rară care şedea la dreapta ta? Aşa-i? De ce nu răspunzi? Dormi?

Din pădure vîntul aducea spre căsuţă ciudate tînguiri. Era oare geamătul unei femei, mugetul unui bou sau strigăte de revoltă? Cu cît ghilanezul asculta mai cu luare-aminte, cu atîta auzea mai limpede zgomotul acela. I se părea că în el se amestecau ţipetele sfîşietoare ale Sogrei, cînd glontele o lovise în pîntece. Dar ceea ce-l chinuia şi mai mult era zgomotul apei care cădea din jgheab. Parcă-i redeschidea cineva o rană cu unghiile. Dinţii îi clănţăneau în ritmul picăturilor.

Tăcerea îi dădu de bănuit plutonierului. Vru să ştie dacă omul doarme sau nu.

— De ce nu răspunzi? Sînteţi duşmanii lui Alah şi ai profetului. Trebuie să vă ucidem pe toţi. Merge vorba că Agol ar fi spus c-o să se arate, cînd va fi omorît ucigaşul fetei lui. Dar mie puţin îmi pasă dacă femeia pe care am doborît-o dăunăzi la Tolam era fata lui. Am făcut ceea ce-mi poruncea credinţa mea. Încă o dată îţi zic: Agol e duşmanul lui Alah şi astfel de oameni trebuiesc ucişi. M-auzi? Nu mă tem de nimeni. Eu am ucis femeia! Acum Agol n-are decît să facă orice poftеşte împotriva mea..."

— Lasă puşca jos. Eşti mort, dacă te mişti! Ghilanezul rosti vorbele acestea cu glas stăpînit. Plutonierul tocmai aprinsese alt chibrit şi asta fu semnalul pentru deţinut. Într-o clipă îşi scoase revolverul din buzunar, trase piedica la flacăra galbenă şi la fumul vioriu al fosforului ce luminară odaia şi-l aţinti asupra plutonierului. Ca să aprindă chibritul, el îşi proptise patul puştii în pămînt, strîngînd ţeava în braţe.

La licărirea chibritului care ardea, plutonierul văzu ţeava revolverului, ochii măriţi ai ghilanezului pironiţi asupra lui şi îngheţă de groază. Nici măcar nu mai simţea că chibritul îi ardea mîna.

— Lasă puşca jos! Eşti mort, dacă te mişti!

Ţeava pistolului atingea tîmpla plutonierului. Ghilanezul îl înhaţă de guler şi-l trase în mijlocul odăii.

— Aşteaptă puţin, că-ţi arăt eu ţie. Hai, mai fă pe grozavul! Nu mă mai cunoşti? De ce nu te mai uiţi la mine?

Afară ploua mereu cu găleata, dar în zare cerul se însenina tot mai tare şi norii întunecaţi se destrămau.

— Ai spus că nu ţi-e frică de nimeni? Atunci să nu-ţi fie frică nici de mine! Eşti încă viu. Dar am să te gîtui cu mîinile astea. Sogra era nevasta mea. Tu ai omorît-o, tu eşti ucigaşul ei, tu i-ai răpit mama copilului meu, şi am să-ţi stîrpesc tot neamul. Am să vă ucid pe toţi! Eu sînt Agol! De ce nu te mişti? Apoi smulse puşca din mîinile plutonierului şi o rezemă de perete.

Plutonierul se prăbuşi ca un stîlp putred.

— Doar te-ai lăudat că nu ţi-e frică de Agol. Uite-l în faţa ta. Eu sînt acuma Agol! Durerea de a-şi fi pierdut fata l-a vîrît pe Agol Lulmani în mormînt! Am spus că el se va arăta, cînd ucigaşul Sogrei îmi va cădea în mînă! Acuma Agol nu mai este, ca să se poată arăta! Eu am atacat autobusul pe drum! Toţi tovarăşii mei nu mai au unde să se adăpostească, au fost alungaţi din casele şi de pe ogoarele lor. Îţi spun asta ca să ştii de ce trebuie să mori. Scoală în picioare. Cu mîinile mele vreau să te ucid, vreau să-ţi sfîşii gîtul! Eu sînt Agol! Ah! Ce uşoară mi-e inima acum!

În lumina slabă a zorilor care se iveau, trupul prăbuşit al plutonierului se desluşea cu încetul.

— Da, eu sînt căpetenia răsculaţilor. Şi mai ştiu şi carte! Am învăţat în aceşti cinci ani din urmă şi am înţeles multe lucruri. Spui că în ţară domneşte ordinea. Ce înţelegi dumneata prin ordine? Că sîntem alungaţi din casele noastre şi lăsaţi pe drumuri? Praf s-a ales de noi, ţăranii; ne-aţi măturat pe toţi. De atîtea ori m-ai pungăşit. Dar ai avut noroc! Dacă aş fi ştiut că eşti ucigaşul Sogrei, de mult te-aş fi omorît! Cine-i necredincios? Voi, care aţi jurat de o mie de ori pe Coran şi nu v-aţi ţinut niciodată de cuvînt! Nu ne-aţi jurat oare că toţi vor putea să trăiască în pace şi că nu veţi face rău nimănui? De ce arestaţi oameni nevinovaţi şi-i ucideţi? Care sînt adevăraţii tîlhari? De la obîrşie străbunii mei au trăit pe meleagurile astea, dar nici un han nu se află în ţinutul Ghilanului de mai mult de cincizeci de ani...

Vorbea cu fraze hăcuite, de repede ce-i ţîşneau cuvintele. Plutonierul zăcea jos, cu fruntea şi genunchii lipiţi de podeaua de lemn, apărîndu-şi ceafa cu mîinile: şapca îi căzuse din cap.

— Nu-ţi fie frică! N-o să te ucid aşa! Vreau să-ţi beau sîngele! Prea ar fi păcat să irosesc un glonte pentru tine; zău, nu face! Scoală!

Dar plutonierul nu se mişca şi, cînd ghilanezul îl împinse, se prăbuşi cu totul pe podea. Nu mai avea nici o putere în mîini şi în picioare, care nu mai ascultau de voinţa lui. Ghilanezul îl înhăţă de gulerul mantalei de ploaie şi-l privi în faţă. În ceaţa şi în lumina cernută a dimineţii se iveau trăsăturile descompuse ale plutonierului. Broboane de sudoare îi curgeau pe obraz, albul ochilor i se dilatase, parcă nu-şi mai dădea seama de nimic şi răsufla horcăind, cu spume la gură.

Dar cînd privirea lui întîlni ochii limpezi şi luminoşi ai ghilanezului, începu să bîiguie: — Nu-mi lua viaţa! Am cinci copii! De dragul copilaşilor mei, cruţă-mă! O să fac tot ce vrei. Iartă-mă, de dragul tinereţii tale! Nu-i adevărat ce ţi-am spns n-am omorît-o pe Sogra, nu eu sînt ucigaşul ei! Majurul a apăsat pe trăgaci, eu nu m-am atins de mitralieră!

Plutonierul plîngea. Vaietele şi ruga lui fierbinte potoleau întărîtarea nemăsurată a ghilanezului, aşa cum apa stinge văpaia focului. Avea cinci copii plutonierul, dacă nu minţea. Gîndindu-se la ei, i se arăta chipul propriului său copil, care poate că se juca într-un colţişor din căsuţa lui.

Ploaia aproape încetase. În tăcerea şi răcoarea dimineţii slăbiciunea şi josnicia plutonierului îl scîrbeau. Dar lumina zilei care se ivea nu-i dădu răgaz să mai zăbovească.

Ghilanezul scuipă cu dispreţ. Îl dezbrăcă în grabă pe plutonier de mantaua lui de ploaie, luă cartuşiera din centiron şi-i înfăşură capul şi gîtul cu pătura. După ce-şi puse şapca şi mantaua plutonierului, ieşi în cerdac.

Dinspre pădure se auzeau mereu gemetele femeii schingiuite. În aceeaşi clipă răsună o descărcătură de puşcă. Un glonte îl lovi pe ghilanez în braţul drept; înainte de a se putea întoarce, alt glonte îi străpunse pieptul, şi se prăvăli în gol.

Era mîna jandarmului Baluci...

În romîneşte de *Livia Storescu*

# CUPRINSUL


Pag.

Prefață ..... 5

POEZIE

NIKOLA IONKOV VAPȚAROV

Credința (în romînește de Maria Banuș) ..... 13
La trîntă cu viața (în romînește de Mihnea Gheorghiu) ..... 16
Scrisoare (în romînește de Demostene Botez) ..... 21
Spania (în romînește de Mihnea Gheorghiu) ..... 25
Cîntecul femeii (în romînește de Nina Cassian) .... 28
Epoca (în romînește de Demostene Botez) ..... 29
Vom construi uzina (în romînește de Vlaicu Bîrna) 30
Rămas bun (în romînește de Maria Banuș) ..... 33
Înainte de moarte (în romînește de Maria Banuș).. 33

PABLO NERUDA

Să se trezească pădurarul (în romînește de Demetru Pan) ..... 39
Struguiii Europei (în romînește de Maria Banuș).. 59
Numai omul ..... 59
Fluviul ..... 62
Fructele ..... 63
Podurile ..... 64
Cuvinte către Europa ..... 66

NAZIM HIKMET

Adio (în romînește de Virgil Teodorescu) ..... 75
Moartea șeicului Bedreddin (în romînește de Eugen Jebeleanu) ..... 76

Pag.

Ninge în întuneric (în romîneşte de Virgil Teodorescu) 77
Duşmanul (în romîneşte de Virgil Teodorescu) .... 80
Despre mîinile voastre şi despre minciună (în romîneşte de Maria Banuş) ..... 81
Cea mai nătîngă dintre fiinţe (în romîneşte de Virgil Teodorescu) ..... 83
Această ţară e a noastră (în romîneşte de Virgil Teodorescu) ..... 85
Angina pectoris (în romîneşte de Virgil Teodorescu) 85
Scrisori şi poeme (II, III, IV, V, VI) (în romîneşte de Virgil Teodorescu) ..... 86
Ei nu ne lasă să cîntăm (în romîneşte de Maria Banuş) ..... 92
În a cincea zi de grevă a foamei (în romîneşte de Veronica Porumbacu) ..... 93

PAUL ELUARD

(în romîneşte de Virgil Teodorescu)
Poeme pentru pace (I, II, VIII) ..... 101
Libertate ..... 102
Stingerea ..... 105
Cea din urmă noapte (V) ..... 105
Anunţ ..... 106
Curaj ..... 107
Un singur poem între viaţă şi moarte ..... 108
Al cincilea poem vizibil ..... 109
Atena ..... 111
„Poezia trebuie să aibă drept scop adevărul practic" 112
Surori ale speranţei ..... 113
Cîntecul ultimului soroc (fragment) ..... 113
Puterea speranţei ..... 115
Dreptate adevărată ..... 116
Noi doi ..... 117
Moartea, dragostea, viaţa ..... 117

VITEZSLAV NEZVAL

Cîntecul păcii (în romîneşte de Andrei Tudor).... 125
Mamei mele (în romîneşte de Nina Cassian) .... 140
Căderea Parisului (în romîneşte de Nina Cassian) 141

CARLOS AUGUSTO LEON

*Coplas* despre Moartea H şi viaţa populară (în romîneşte de Romulus Vulpescu) ..... 147

## PROZĂ


JULIUS FUCIK — Pag.

Reportaj cu ştreangul de gît — fragmente ..... 161
Scrisoare deschisă ministrului Dr. Goebbels ..... 168

WILLIAM E. B. DU BOIS

Sufletul negrilor — fragment (în romîneşte de Elisabeta Gălăţeanu)..... ..... 179

HALLDOR KILJAN LAXNESS

Salka Valka — fragment (în romîneşte de Livia Storescu)..... 203
Oameni independenţi — fragment (în romîneşte de Elisabeta Gălăţeanu, versurile traduse de Dan Grigorescu)..... 211
O întîmplare la Reykjavik (în romîneşte de Tatiana Berindei)..... 232

MULK RAJ ANAND

Dincolo de apele negre — fragment (în romîneşte de Elisabeta Gălăţeanu)..... ....., 247

JEAN-RICHARD BLOCH

(în romîneşte de Valentin Lipatti) ..... 279
Extras dintr'un caiet de note (1928).. ..... 285
De la Franţa trădată la Franţa sub arme — fragment

MIHAIL SADOVEANU

Judeţ al sărmanilor — fragment..... 285
Mitrea Cocor — fragment ..... 313

JAMES ALDRIDGE

Angajament de onoare — fragment (în romîneşte de Dan Duţescu şi Taşcu Gheorghiu)..... 325
Vînătorul — fragment (în romîneşte de Livia Storescu)..... 371

MARIA ROSA OLIVER

În apărarea vieţii (în romîneşte de Edgar Papu) 355

BOZORG ALAVI

Ţăranul din Ghilan (în romîneşte de Livia Storescu) 371

**T. 1.903**

Responsabil de carte : M. Vîrceoroveanu
Tehnoredactor : A. Vîntu
Corector : A. Dram

*Dat la cules 17.05.56. Bun de tipar 14.08.56. Tiraj 4.100 ex. Hîrtie semivelină sat. de 65 gr. m.p. Ft. 610×860/16. Coli ed. 16,81. Coli de tipar 24,75. Ediția I. Comanda 2764. A. nr. 01121. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8. A =R.*

Tiparul executat sub com. nr. 504 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București — R.P.R.